Apud Michaëlem Sonnium

15[illegible]

D. THOMAE AQVINATIS IN LIBROS MACHABÆORVM COMMENTARIA LUCIDISSIMA, nunc nouiter in lucem emissa.

INDEX RERVM IN HOC VOLVMINE contentarum.

EPistola *dedicatoria.*

com-

ILLVSTRISSIMO AC PIENTISSIMO DOMINO, D. Arnaldo de Pontac Bazatensi Antistiti, Fr. Stephanus de Sampaio Lusitanus Theologus.

S. P. D.

INter cætera Christianæ pietatis opera, Præsul ornatißime, quæ Paulus Apostolus summis Ecclesiæ Pastoribus commendat, vnum ex illis peregrinorum hospitalitas est. Oportet inquit ille Episcopum hospitalem esse. Quanta verò huius nunc desideratißimæ virtutis sit præstantia, quantaque dignitas, tam in sacris quàm in humanioribus literis, eius veneranda canicies satis docet. Nec dubiũ

tandum est, quin legis naturæ tẽpore, hoc humani generis cõmune vinculũ, viuente adhuc Adamo cõmuni omniũpatre, receptissimũ fuerit. Unde veteris legis Doctores quos Rabinos vocant, asserere non dubitant Patriarchæ Noachi hospitalitatẽ erga bruta animantia in arca conclusa exhibitam, et solicitudinem quã in eis procurandis habuit Deo maximè placuisse. Abraham etiam in valle Hobrome vbi Hebræi antiquos patres sepultos esse credunt, é regione domus vel tabernaculi sui, sub quadam illice vbi angelos hospicio excepit, pro peregrinorum refectione Xenodochium, doctores aliqui coniiciunt, instituisse. Loth vero ex eius fratre nepos dum hospitalitatis exercendæ, causa ad portam vrbis peregrinos prestolatur: angelos sui postea custodes & videre & hospites domi suæ excipere meruit. Ipse denique Saluator in extremo iudicii die pro hospitalitatis munere, regnum cælorum multis dan-

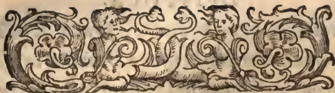
dum esse testantur. Hospes eram inquit ille, & collegistis me. Hæc mihi Præsul amplissime, prima occurrit ratio, vt hoc D.Thomę peregrinū atque hactenus incognitum opus, tibi dicare nom verear. Scio enim ex multorum relatione quibus Christianæ humanitatis visceribus & quo piētissimi animi affectu extraneos omnes sine personarum acceptione excipias, iuues & foueas. Maximè verò eos in quibus eruditionis, virtutis, aut probitatis singulare aliquod specimē inesse vides. Quod quidē non minus ingenui quàm Christiani verè animi indiciū est. Cum igitur in his Machabæorum commentariis Doctor Angelicus tanquam nouus peregrinus, ignoto se habitu pręsentet: iure optimo tuæ amplitudini (pastori vtiq; hospitalitatis amatori) cōmendatur. Certus autem sum quod pro tua erga omnes benignitate, eum non solùm hospitio libenter excipies: verùm etiam postquam loquentem semel audieris,

doctrinæ eius dulcedine allectus, ad familiarius colloquium admissum, apud te manere compelles. Sicuti duobus credimus contigisse Christi discipulis. Qui post eius passionem euntes in castrum Emaus, eum à mortuis resurrectũ, sub peregrini veste familiariter in via se comitantem, ad hospitium coëgerunt. Deinde etiam, in ordine quem, in disponendo sacræ huius scripturæ textum, eiusque membris diuidendis atque in dubiis multis breuiter & acutè more suo resoluendis tenet ac seruat; perspicacissimo tuo ingenio Doctor ipse D. Thomas (sicuti & in fractione panis Christus discipulis) manifestior fiet. Altera verò mei huius qualiscumque obsequii tibi præstandi causa ea fuit, quia me in statu peregrini positum, tibique adhuc facie ignotum, hospitalitatis beneficio præventum (voluntate saltem quæ pro facto reputatur) deuinxisti. Postquam enim elapsis temporibus pro studio Theologico

restituendo in ciuitate Burdegalensi, M. Augustinum de Trinitate Lusitanum in Regentem *annua pensione munificentissimè promoueras: me etiam quamuis indignum, in eius collegam ad idem prælegendi munus spontè nuper cooptaueras. Ne igitur ingratitudinis notam, pro hac erga me tuæ amplitudinis beneuola liberalitate subirem, postquã te vidi hanc sępenumero occasionem mihi dari cupiebam, vt antequam vltimò tibi valedicerem signum aliquod mei non ingrati animi prębęrem. Qua etiam de causa fateri tenebor, hoc me qualecumque obsequium minimè præstare potuisse, nisi R. P. M. Seraphinus Banchius Florentinus mihi adesset. Qui de regno Galliæ adeò est benemeritus vt sola charitate adductus pessimam quandã cuiusdam Petri Barreri cum nonnullis aliis conspirationem de Rege Henrico occidendo cum vitæ discrimine et sine Christianæ religionis iniuria retexerit. Non*

enim hoc illi ſub ſacro ſigillo reuelatum fuerat: vt nonnulli ſuſpicabantur. Si verò hæc D. Thomæ ſcripta propter ſuccinctam breuitatem fragmentum quodam potius, quam iuſtum & abſolutum opus videãtur: nom ideo paruipendenda ſunt. Saturatis namque turbis, Chriſtus diſcipulis fragmenta ne perirent, colligere præcepit. Nom enim decens illi viſum eſt, vt miraculoſi illius cõuiuii relliquiæ negligentur: quæ de patrato miraculo, locum teſtium ſupplere poterant. Talis eſt tota D. Thomę doctrina vt magis cælitùs infuſa, quam humanitùs acquiſita, piè credatur. Proindéque ſaturatis etiam ex ſublimioribus eiuſdem Doctoris ſancti documentis, fragmenta hæc omittere, indecorum atque iniuſtum eſſet. Metallorum etiam fuſores abiectiora etiam auri ramenta diligenter colligunt ac ſeruant. Et auri fabrorum officinæ, non ab aliquo (ſaltem apud nos) verri permittuntur, niſi magno prius ipſis

artificibus pro quisquiliis, pracio soluto. Accipe igitur Illustrissime Domine in mei obsequentissimi animi signum, hũc quamuis ignotum hactenus, nom tamen omninò contemnendum D. Thomæ fœtum: atque fœlicibus auspiciis sub tua protectione in lucem gratum habe prodire. Quamuis autem nom omnino, corruptorum omnium locorum centinam ex haurire potuerim, vigilii non paucis in quodam de prauatissimo exemplari corrigendo consumptis, quæ tua est humanitas, affectum prius quam effectum spero confidenter, expendes. Deus Opt. *Max. faxit, vt Ecclesiæ negociis, (pro quibus â propria* Sede *& laboriosa quiete distractus, hîc Lutetiæ in vitus peregrinaris) fœliciter absolutis, ad tuã Bazatensem Diocesim, quam citò reuertaris; amen. E nostro isto collegio Parisino* Nonis *Aprilis. Anno* 1596.

R.P.F. STEPHANI DE SAMPAIO: Prologus ad lectorem. De autore commentariorum super libros Machabæorum: & quomodo cognoscatur eum esse D. Thomam Aquinatem.

SI varios fortunę casus candide lector recēsere velim quos hi D. Thomę commentarij passi sunt, ne vnquam in lucē prodire possent: aliud forsitā iustum volumen conficiendum esset. Postquam enim ex Germania inferiori vbi antea in tenebris latebant, in Portugalliam sunt delati, & deinde in Galliā translati; à duodecim ferè annis, veluti nauicula fluctibus agitata, varias huius regni partes mecum inuiserunt & peragrarunt. Quod verò attinet ad sui proprii autoris nomen; M. Antonius Senensis Theologus doctor conterraneus meus & peregrinationis socius anno 1565. dum esset apud Flandros, in quodam Monasterio Fratrum minorum insulæ quæ dicitur à Flerim: hęcmet com-

mentaria, antiquis characteribus manu exarata; Doctoris Fratr. Thomæ de Aquino Ord. Pręd. inſcriptione, reperit. Nec ſolum principium, Angelici doctoris nomen, ſed etiam & finis indicabat. Hoc idem ipſemet Senenſis in ſua Bibliotheca Fratr. Prędd. apud Sebaſtianum Niuellium typis excuſa anno 1585. folio 33. teſtatur. At verò quod D. Thomas Machabęorũ libros expoſuerit, Ægidius Romanus Doctor inſignis & teſtis omni exceptione maior, qui inter diſcipulos D. Thomę vnus fuit ex pręcipuis, hoc aſſerit ſuper 4. ſent. diſt. 45. dum agit de oratione pro mortuis facienda, ſub his terminis. Sicut in expoſitione Machabęorum reuerendus Pręceptor noſter Thomas tradidit. Quod quidem non ſine cauſa; dum eſſet in partibus Italię, annotauit inſignis Papirius Maſſonus, mihique pręſens aſſeruit. Idem etiam Doctor Angelicus in multis quęſtionibus ſuę Sũmę Theolog. non ſemel aut bis tantum, huius primi & 2. libri teſtimonia citat: atque ſimiliter ibidem ſicuti & hic ea exponit. Adde quod ſtilus breuis, lucidus & acutus, methodus exponendi textũ, Doctores etiam citati; Ioſephus, Papias, Iſidorus & alij, quorum lectioni D. Thomas

erat assuetus (vt patebit cuicumq; in eius scriptis versato) satis indicant hunc fœtum non illi supposititium esse, sed verè genuinum. Quodnon ego asserere auderem, nisi multorum virorum non solùm Theologicę professionis sed & humaniorum litterarum, eadem esset opinio: quibus hoc opus antè quam prȩlo traderetur, perlegendũ atque exactè examinandum, cõmiseram. Si autem eæ nõ sufficiant rationes ad hoc vt tibi per suadeas, hanc non adulterinã esse monetã: cogita idem multis D. Augustini, Chrysostomi; Hieronymi & aliorum Patrum propriis libris contigisse, nec propterea prȩcio suo fraudantur. Hoc saltem seueri quantumcumque Censores nobis denegare non poterunt: vt vnicuique liceat (vt Paulus inquit) in suo sensu abũdare, Quo supposito nihilque in his commentariis fidei & bonis moribus in esse cõtratium; nullus hoc etiã Angelico Doctori recusare verebitur, quod Ouidius libris De ponto àpopulo Romano obtinere hoc distico precabatur.

Si dubitas de me: laudes admitte Deorum,
Et carmen dempto nomine sume meum.

Nemini enim in verba alterius Magistri nisi Christi, iurare suademus. Vale.

Præfaciuncula eiusdem Autoris De autoritate sacræ historiæ Machabæorum.

DVo hi Machabæorum libri sic nuncupati à Machabęa matre septem fratrum quos impius Antiochus Epiphanes diuersis tormentis necari pręcepit, vt hic in præfatione D. Thomas ait, vel à tessera quadam à Iuda Machabæo militibus suis data in bello (vt aliqui Rabini Iudæorum arbitrantur) à seculo immemorabili in Ecclesia Catholica tanquam diuina oracula, pro canonicis sunt recepti. Imprimis enim D. Clemens octuagesimo octauo Apostolorum canone, hos duos Machabæorum libros apertè inter diuinas scripturas connumerat. Et Conciliū Cartaginense inter canonicos libros eos numerandos refert. Quod quanuis prouitiale sit, & non vniuersale: postea tamē approbatum & confirmatum fuit per sextam synodum Ecumenicam & vniuersalē Cōstantinopolitanam D. August. lib. 18. de ciuitate Dei cap. 36. eos ab Ecclesia inter sacras scripturas receptos esse à plus mille

iam ducentis annis manifestè insinat, Idē testatur in lib. de doctrina Christ. cap. 8. idem libro 2. contra epistolas Gaud. c. 23. Et Gelasius. i. in decreto de sacris libris, in quo septuaginta Episcopi subscripserunt, Innocentius. i. in epistola ad Exuperium. Isidorus lib. 6. Etymolog. cap. 1. Cassiodorus lib. 2. de diuin. lect. Egisippus in prologo sui operis, de excidio Ierosol. D. Cyp. lib. de exhortatione ad martyriū. c. 11. Et lib. 1. epistolar. epist. 3. idē D. Gregorius Naz. in oratione de Machabæis. D. Amb. lib. de Iacob & vita beata c. 11. & 12. Primus autem illorum teste D. Hieronymo, tunc temporis manu scriptus in lingua Hebræa reperiebatur, sed de autoris nomine, ex omnium sententia, nihil certi habetur. Secundus verò qui Gręcè creditur esse comperitus (dempto 1. cap. & dimidio secundi; in quibus pręter exemplar epistolarum Iudæ & Senatus Ierosol. nihil aliud continetur) ex quinque libris historię Iasonis Cyrenęi, à Iosepho filio Mathathię, vt putant aliqui, collectus est. Inter quos Honorius Augustudunensis vnus est, in lib. de Ecclesiast. scriptor. Alij autem Philoni Iudęo tribuunt. Licet autē

inter antiquos Patres ſuper illorum autoritate aliqua fuerit controuerſia (quod multis alijs ſacris ſcripturis contigit, quæ SixtusSenenſis in ſecunda claſſe ſacrorum librorum collocat) non propterea iam nũc de illorum infallibibi certitudine hæſitare licet. Fides namque antiquorum Patrum vitę ſanctitate & doctrinę ſplendore fulgẽtium, autoritate vniuerſalis Eccleſiæ Catholicæ Apoſtolicæ Romanæ corroborata, orthodoxum virum ab omni prorſus ſcrupulo & dubitatione ſecurum reddit.

EXTRAICT DV PRIVILEGE DV ROY.

PAR grace & Priuilege du Roy, il est permis à Michel Sonnius, Libraire iuré en l'Vniuersité de Paris, d'imprimer, ou faire imprimer, & mettre en vente vn liure intitulé D. Thomæ Aquinatis in libros Machabęorum, Cōmentaria lucidissima, &c. En faisant defenses tres-expresses à tous Libraires & Imprimeurs, ou autres de quelque estat & condition qu'ils soient, d'imprimer, ou faire imprimer ledit liure, le vendre, faire vendre, debiter ny distribuer par nostre Royaume ne aillieurs durant le temps de dix ans, à cōmencer du iour qu'ils seront acheuez d'imprimer, sur peine aux contreuenans de confiscation des exemplaires, & d'amende arbitraire, & de tous despens, dommages & interests. Comme il est contenu és lettres données à Paris, le 23. iour de Mars, 1596.

Signé, DECHAMPELAIS.

Acheué d'imprimer le 6. iour d'Auril, 1596.

DIVI THOMAE DE Aquino Ord. Frat. Præd. præfatio in libros Machabæorum.

NOVA bella elegit dominus. Iudicum. 5. Ad aliqualem manuductionem generalem habendam in historiã Machabæorum, conuenienter assumitur verbum propositum. Ad cuius intellectum sciendum est, quòd Iudæi inter cæteras afflictiones quibus olim post legis acceptionem fuerunt afflicti: quatuor inter omnes sunt præcipuæ & magis notabiles. Prima quidem ab Assyrijs, qui eos, quoad de-

Indic. 5.

Quatuor afflictiones præcipuæ Iudæorum.

1. Per Assyrios.

cem tribus in Aſſyriá tranſtulerunt, vbi fuerunt captiuati, & nunquam quoad omnes, liberati. 4. Reg. 17. ſub Oſee Rege Iſraël. Secunda per Babylonios, qui ipſos in Babyloniam cum Rege ſuo Sedechia exoculato trãſduxerunt quoad duas tribus, vt 4. Regũ vltimo habetur, vbi fuerunt captiuati, ſed tandem poſt ſeptuaginta annos liberati, miniſterialiter per Cyrũ, ſed virtute & potentia per Deũ ipſum, vt Daniel. Prophetę. capitulo 5. & primo Eſdræ. 1. 3. & Eſai. 45. habetur. Tertia afflictio fuit per Græcos, qui contra Iudæos poſtea liberatos, inſurrexerũt, & ipſorum legem & ritus pro poſſe ſuo expugnarunt. 1. & 2. Machab. In qua fuerunt multipliciter anxiati, ſed tamen zelo fidei animati & ideo à Deo confortati. Quarta, fuit per Romanos, qui Hieruſalem inuaſerunt & Iudæos expulerunt, de qua non habetur hiſtoricè in ſcriptura ſacra: ſed

2. per Babylonios.

3. per Græcos.

4. per Romanos.

tantùm propheticè. Quia hæc fuit post mortem Christi, quādo omnes scripturæ consummatæ erant, & ibi fuerunt ad extremam vilitat-m redacti, & in tantum quod ob demeritū suæ obdurationis, nunquam fuerunt postea exaltati. Istæ autē quatuor afflictiones vidētur fuisse expressæ Ioelis. 1. cap. vbi sub metaphora quatuor animalium describuntur quatuor isti impugnatores Iudæorum cum dicitur, Residuum locustæ comedit brucus, & residuum bruci comedit rubigo, &c. Illa fuerunt quatuor animalia quæ vidit Daniel. cap. 7. leæna, vrsus, pardus, & aper; vel etiam quatuor metalla quæ fuerunt in statua Nabuchodonosor. Daniel. II. scilicet. Aurum, argentū, æs, & ferrū. Quorum omniū explicationes non permittit breuitas intenta. Licet igitur omnes istæ quatuor Iudæorū à Deo

Ioëli 1.

Hugo Card. prefa. in hos lib. Dan. 7.

permissæ impugnationes, sint plenæ diuinis mysterijs, sicut patet per libros historiales & prophetales, ipsa
3. Impugnatio Iudæorũ ex dictis fuit gloriosior. tamen tertia impugnatio ipsorũ, quæ in duobus libris Machabæorum cõtinetur, amplioribus est digna præconijs: eo quod in omnibus alijs succubuerunt; sed in ista quasi totaliter præualuerunt. Et ideo meritò dicitur in proposito negotio, Noua bella elegit dominus. In quo verbo describũtur primò quoad animi firmitatem, & hoc est nomen bellorum; eo quod ad bellandum fortiter se exposuerũt. 1. Machab. 3. Melius est nobis mori
1. Machab. 5. in bello quàm videre mala gentis nostræ & sanctorum. Hæc autem firmitas consistit in tribus. primò quantũ ad initium aduersum & virtuosum, vnde & de ipsis potest dici illud Can-
Cantic. 1. tic. 1. En lectulum Salomonis (id est templum) septuaginta fortes ambiũt,

tenentes gladium & ad bella fortissimi; vniuscuiusque ensis super femur suum, propter timores nocturnos. Secundò quãtum ad progressum miraculosum. ipsa enim virilitas animi meretur sibi conferri auxilium Dei, quo concurrente sequitur exitus mirabiliter vincendi, sicut fuit in proposito. Nam Deus ministerio ipsorũ de se confidentiũ vincebat. Psal. 913. Obumbrasti super caput meum in die belli, & Hierem. 20. Dominus mecum est, tanquam bellator fortis. Tertiò quantum ad exitũ victoriosum & gloriosum. Hebr. 11. Per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiã, adepti sunt repromissiones, obturauerunt ora leonum: extinxerunt impetum ignis, effugauerunt açiem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello. Et. 1. Machab. 3. Surrexit Iudas Machabæus, & dilata-

Psal. 139.

ad Hebr. 21.

1. Mach. 3.

uitgloriam populo ſuo, & induit ſe loricam ſicut Gigas,& ſuccinxit ſe arma ſua bellica in prælijs.

Secundò deſcribuntur quoad fidei veritatem & ſanctitatem: & hoc no-
Tren.3. mine nouitatis. Tren. 3. Noui diluculo magna eſt fides tua. Vbi vocula, noui, non eſt verbum ſed nomen. & hoc dicitur quia animus & nouitas eorum atteſtatur veritatem fidei in Iudæis.Et hoc patet ex tribus quæ ſe habent per oppoſitum ad antiqua bella Iudæorum . Antiquitus enim pugnabant pro habitabilium locorũ acquiſitione, vt patet in libris Ioſué & Iudicum; nunc verò pugnauerunt pro ſancti loci & cultus diuini obſeruatione : vt patet lib. 1. Machab.& ideo iſtud bellum, nouum eſt, vnde
1.Mach. 4. lib. 1. Machab. 4. dicitur. Accẽperũt lapides & ædificauerũt altare nouũ, & ideo Eſa. 41. dicitur. Poſui te ſicut

plaustrum triturans nouum. Secundò pugnabant aliàs pro suorum demeritorum punitione. Vnde frequēter Deus prouidebat eis pugnas in quibus succumbebat; propter sua demerita, sicut patet quando pugnauerunt contra Gabaonitas, quando ex vtraque parte multi corruerunt, vt patet Iudicum. 20. Sed modò pugnauerunt ad vitandam legis ad idolatriā transgressionem, atque ideo nouo animo bellabant. 1. Machab. 13. dicitur. Ionathas misit exercitum nouum in Ioppem. Vnde & de eis dici potest illud Ezechiel. 36. Dabo vobis cor nouum & spiritum, id est, animum nouum dabo in medio vestri. Tertiò aliàs leguntur pugnasse pro illatæ iniuriæ punitione & vindicatione: sicut eo tempore quo pugnauerunt contra Amalech, Exod. 7. & alibi frequenter: sed modò pu-

Iudic. 20.

Ezechiel. 36.

gnauerunt quasi zelotypia, pro tuenda iustitia & inferendæ iniuriæ re-
1. Mach. 2. pressione. 1. Machab. 2. Nunc ergo filij æmulatores estote legis, & date animas vestras pro testamento patrum. Ecce Iudas Machabæus fortis viribus à iuuentute sua, erit vobis Princeps militiæ, & ipse aget bellum. Et ideo
Esai. 62. etiam dicitur. Esai. 62. vocabitur tibi nomen nouũ. Quia igitur Iudæi qui erant ad idolatriam proni, ac à deo de infidelitate vocati, in casu & in passu isto fuerunt pro fide & cultu diuino zelati, dicuntur meritò ista noua; & ita amplius Deo accepta. Tertiò subiungitur quo modo: & describuntur quantum ad diuini iudicij subtilitatẽ,
Psal. 88. cum dicitur, elegit domin⁹. & Psal. 88. dicitur. disposui testamentũ electis
Psal. 66. meis, id est, in electis meis. & Psal. 66. Elegit nobis hæreditatẽ suam (id est in nobis). Quare autem dominus Iu-

dæos ſic bellare & talia ipſe ordinauerit; triplex eſt ratio. Prima propter aduentus ſui imminentem propinquitatem, quia de eis naſciturus erat in proximo. Nume. 16. Mane (id eſt cito) videbit dominus qui ſunt eius, & ſanctos ſuos applicabit ſibi, & quos elegerit, appropinquabunt ei. Secunda ratio eſt ad exaggerandam iniquitatem Iudæorum, mortem illius procurantium, vnde Eſa. 41. Ecce vos eſtis ex nihilo, & opus veſtrum ex eo quod non eſt: abominatio eſt qui elegit vos. ſequitur. Ecce omnes iniuſti, & vana opera eorum: ventus & inane ſimulachra eorum. Et Ezech. 20. *Ezech.*
Eligam ex vobis tranſgreſſores & im- *20.*
pios. Tertia ratio. Ad declarandum futurorum martyrum virilitatẽ, vnde in hoc deſignatur elegiſſe certamen futurorum martyrum & ſubiectionem tyrannorum. Deuter. 4. Dilexit *Deuter. 4.*

patrès tuos, & elegit semen eorum post eos. Vnde & in persona Christi
Iob.7. pro tẽpore martyrum dicitur, Iob.7. Elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea. Hanc enim mortem zelo sui cultus, eligunt Iudæi spiritu Dei tacti: quam postea eligunt martyres ad honorem & gloriam IESV CHRISTI. Ex continentia ergo istius collationis; patet ordo & continuatio legis scriptæ, ad legem gratiæ. Patet etiam quæ sit materia huius libri, quoniam bella & victorię Iudæorum, de inimicis veritatis & legis diuinæ. Quis sit etiam finis patet, per illa tria quæ dicta sunt. Et quę sit forma, quoniam qualis in historicis
Causa efficiens horum librorum quæ dicat. libris alijs. De efficiente autem dubitatur nec expressè inuenitur, nisi quod legitur de Iuda Machabæo quod de hoc fecit publicas quasdã descriptiones, quæ à nobis nõ habentur, ex qui-

bus cõpilata & ad breuitatẽ redacta fuit tunc hæc hiſtoria, fortè ab aliquo vel ab aliquibus ſummis ſacerdotibus illius tẽporis. Quoad denominationem verò cur dicantur Machabæorum, ſciendum eſt quod continent facta ſeptẽ fratrũ qui Machabæi appellati fuerunt, & hoc quia de vna matre nati quæ ſuo nomine Machabæa vocabatur. Quare autem magis denominetur hiſtoria ab illis quàm à cæteris populis Iudæorum; hæc fuit ratio, quia primò Regi Antiocho qui legem Dei impugnabat, reſiſtunt: & capita bellorum & exercituum extiterunt. Notandum eſt etiam quòd iſti duo libri authoritatem non habẽt apud Iudæos; quemadmodum illi qui ſunt de numero 24. & faciunt canonem; ſecũdum Hieronymum in prologo Galeato; ſed habent apud Latinos authoritatem in Eccleſia, quæ

Cur hi libri Machabæorũ vocentur.

D. Hiero.

Conciliũ Carthaginense. 3. cap. 47. Cõfirmatum per sextam Synodum vniuersalem.

ipsos in quodam Cõcilio approbauit & legendos ordinauit. Sciendum quoque quod hi duo libri non sunt vnius narrationis continuatio sicut sunt libri Regum: sed sunt vnius historiæ recapitulatio. Recapitulatur enim in secundo quod dictum est in primo. Sed superest iam vt prologum D. Hieron. translatoris exponamus.

Prologus beati Hieron. presbyteri in libros Machabæorum.

Machabæorum libri duo prænotant inter Hebræorum Duces gẽtémque Persarum. Pugnam quoque Sabbatorũ & nobiles Machabæi Ducis excercitus triumphos: ex cuius nomine & libri iidẽ sunt nuncupati. Hæc quoque historia continet etiam inclita illa gesta Machabæorũ fratrum qui sub Antiocho Rege pro sa-

tris legibus dira tormenta perpeßi sunt. Quos mater pia, dum diuersis suppliciis vrgerentur, non solum non fleuit: sed & gaudens hortabatur ad gloriam paßionis.

Machabaeorum libri duo &c. Hunc prologum proponit D. Hieronymus huic libro, & vtrique deseruit. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod Machabæi dicũtur dupliciter, primò secundum denominationem à nomine appellatiuo, id est, ab hoc nomine Machabæus, quod interpretatur protegens, & hoc modo vocatur Machabæus Iudas fili9 Matathiæ per Antonomasiã, à quo dicitur iste primus liber, liber Machabæorum, vt in hoc prologo apertè notatur; & fratres eius subsequenter se habent ad illum. Alio modo dicuntur Machabæi à nomine proprio cuiusdam mulieris quę dicta fuit Machabæa, quæ septem filios habuit, & dicti sunt ab ea Macha-

bæi, & de iſtis cum recapitulatione prædictorum agitur principaliter in 2. libro. cap.3. & 7. Et quia de his duobus facit hic prologus mentionem; ideo diuiditur in duas partes, vt prima oſtendat conſequentiam primi libri, & ſecunda ſecundi libri. Circa primam; primò ponit libri conditionem, & ſecundò materiæ primi libri compendioſam comprehenſionem, ibi, *prænotant prælia.* Circa primum ponit denominationem Machabæorum; quare autem ſic dicantur dictũ eſt ante. Secundò diſtinctionem, ibi, *duo libri.* Circa continentiam libri ponitur cauſa ex parte Iudæorum, ibi *inter Hebræorum duces.* & ex parte aduerſariorum, ibi, *gentemque Perſarum.* Item circa Iudæorũ Duces; deſcribit eos primò quidem in generali, & ſecundo in ſpeciali; ibi, *& nobiles Machabæorum.* Secundum Magiſtrum

Magiſt. hiſtoriar.

historiarum intellige quòd liber secundus distinguitur à primo, & est sicut recapitulatio primi; & secundum Rabanum super principium libri secundi; intellige quòd sunt duo; Quia in recapitulatione secundi multa dicuntur ibi de nouo quæ in primo dicta non fuerunt. Duces autem vocat, scilicet filios Matathiæ. *Persarũ* verò dicit, quia Græci monarchiam tenebant super Persas; vel forte quia Persę inter alios magis infesti erant & contrarij Iudæis ob fauorẽ Regis Græcorum. *Nobiles autem triumphos dicit*, eo quod scilicet cum paucis se opponebant & tamen superabant. In eo autem quod dicitur, *hæc quoque historia*, ponitur secunda pars istius libri prooemialis; in qua videtur prologisare pro materia secundi, scilicet, de Machabæis dictis à proprio nomine matris suæ; vbi primò tangit ipsorum

Rabanus.

conditionem, ſecundò mortis ſuæ perpeſſionem, ibi *qui ſub Antiochò*; Tertiò laudabilem patiendi occaſionem, ibi, *pro ſacris legibus*: Quartò mirabilem matris conſtantiam & deuotionem, ibi, *quod mater pia*; quæ omnia patent lib. 2. cap. 7.

LIBER PRIMVS MACHABÆORVM.

CAP. I.

ET factum est, postquàm percussit Alexander Philippi rex Macedo, qui primus regnauit in Græcia, egressus de terra Cethim, Darium regem Persarum & Medorum: constituit prælia multa, & obtinuit omnium munitiones, & interfecit reges terræ: & pertransiuit vsque ad fines terræ; & accepit spolia multitudinis Gentium: & siluit terra in conspectu eius. Et congregauit virtutem, & exercitum fortem nimis: & exaltatum est & eleuatum cor eius: & obtinuit regiones Gentium, &

Tyrannos: & facti sunt illi in tributum. Et post hęc decidit in lectum, & cognouit quia moreretur. Et vocauit pueros suos nobiles, qui secum erant nutriti à iuuentute: & diuisit illis regnũ suum, cum adhuc viueret. Et regnauit Alexander annis duodecim, & mortuus est. Et obtinuerũt pueri eius regnum, vnusquisque in loco suo: & imposuerunt omnes sibi diademata post mortem eius, & filij eorum post eos annis multis, & multiplicata sũt mala in terra. Et exiit ex eis radix peccatrix, Antiochus illustris, filius Antiochi regis qui fuerat Romæ obses: & regnauit in anno centesimo tricesimoseptimo regni Græcorum. In diebus illis exierunt ex Israel filij iniqui, & suaserunt multis, dicẽtes, Eamus & disponamus testamẽtum cum Gẽtibus quę circa nos sunt: quia ex quo recessimus ab eis, inuenerunt nos multa mala. Et bonus visus est sermo in oculis eorũ. Et destinauerunt aliqui de populo, & abierunt ad

Regni Græc. Idest Seleuci Nicanoris Regis Syriæ: qui successit Alexandro & fuit Rex Syriæ annis ferè duodeci-

regem: & dedit illis potestatem, vt facerent iustitiam Gentium. Et ędificauerunt gymnasium in Ierosolymis secundum leges Nationum: & fecerunt sibi prępputia, & recesserunt à testamento sancto, & iuncti sunt Nationibus, & vænundati sunt vt facerent malum. Et paratum est regnum in conspectu Antiochi, & cœpit regnare in Terra Aegypti, vt regnaret super duo regna. Et intrauit in Ægyptum in multitudine graui, in currib. & elephantis, & equitibus, & copiosa nauiũ multitudine: & cõstituit bellum aduersus Ptolemęum regem Ægypti, & veritus est Ptolemæus à facie eius, & fugit, & ceciderunt vulnerati multi. Et comprehendit ciuitates munitas in Terra Ægypti: & accepit spolia Terrę Aegypti. Et cõuertit Antiochus postquàm percussit Aegyptum in centesimo & quadragesimo & tertio anno: & ascendit ad Israel, & ascendit Ierosolymam in multitudine graui. Et intrauit in

mo post eius mortem: vt ait Eusebius in chronicis & hic quia solũ narratur gesta Regum Siriæ in Iudæos: cuius pars erat Iudæa: ideo ab eius tempore numerantur.

ſanctificationem cum ſuperbia, & accepit altare aureum, & candelabrum luminis, & uniuerſa vaſa eius, & menſam propoſitionis, & libatoria, & phialas, & mortariola aurea, & velum, & coronas, & ornamentum aureum quod in facie templi erat: & comminuit omnia. Et accepit argentum & aurũ & vaſa cõcupiſcibilia: & accepit theſauros occultos quos inuenit, & ſublatis omnib. abiit in terram ſuam. Et fecit cędem hominum, & locutus eſt in ſuperbia magna. Et factus eſt planctus magnus in Iſrael, & in omni loco eorum: & ingemuerunt principes & ſeniores, & iuuenes, & virgines infirmati ſunt: & ſpecioſitas mulierũ immutata eſt. Omnis maritus ſumpſit lamentum: & quę ſedebant in thoro maritali, lugebant: & cõmota eſt terra ſuper habitantes in ea, & uniuerſa domus Iacob induit confuſionẽ. Et poſt duos annos dierum miſit rex principem tributorum in ciuitates Iuda, & venit Ieruſalem cum turba magna. Et

locutus est ad eos verba pacifica in dolo: & crediderunt ei. Et irruit super ciuitatẽ repentè, & percussit eam plaga magna, & perdidit populum multum ex Israel, & accepit spolia ciuitatis: & succẽdit eam igni, & destruxit domos eius, & muros eius in circuitu: & captiuas duxerunt mulieres, & natos, & pecora possederũt. Et ædificauerunt ciuitatem Dauid muro magno, & firmo, & turribus firmis, & facta est illis in arcem: & posuerunt illic gentem peccatricem viros iniquos, & cõualuerunt in ea, & posuerũt arma, & escas, & congregauerunt spolia Ierusalẽ, & reposuerunt illic: & facti sunt in laqueum magnum. Et factum est hoc ad insidias sanctificationis, & in diabolũ malum in Israel: & effuderunt sanguinem innocentem per circuitum sanctificationis, & contaminauerunt sanctificationem. Et fugerunt habitatores Ierusalem propter eos, & facta ast habitatio exterorum,

& facta est extera semini suo, & nati eius reliquerunt eam. Sanctificatio eius desolata est sicut solitudo, dies festi eius conuersi sunt, in luctum, sabbatha eius in opprobrium, honores eius in nihilum. Secũdum gloriam eius multiplicata est ignominia eius: & sublimitas eius conuersa est in luctum. Et scripsit rex Antiochus omni regno suo, vt esset omnis populus, vnus: & relinqueret vnusquisque legem suam. Et consenserunt omnes gentes secundum verbũ regis Antiochi: & multi ex Israel consenserunt seruituti eius, & sacrificauerunt idolis, & coinquinauerunt sabbathum. Et misit rex libros per manus nuntiorum in Ierusalem & in omnes ciuitates Iudæ: *vt sequerentur leges* Gentium *terrę, & prohiberent holocausta & sacrificia, & placationes fieri in tẽplo Dei, & prohiberent celebrari sabbathum, & dies solennes: & iussit coinquinari sancta, & sanctum populum Israel. Et iussit ędi-*

ficari aras, & templa, & idola, & immolari carnes suillas, & pecora communia: & relinquere filios suos incircuncisos, & coinquinari animas eorum in omnibus immunditiis & abominationibus, ita vt obliuiscerentur legē, & immutarēt omnes iustificationes Dei. Et quicunque non fecissent secundū verbum regis Antiochi, morerentur. Secundum omnia verba hęc scripsit omni regno suo: & præposuit principes populo qui hęc fieri cogerent. Et iusserunt ciuitatibus Iudæ sacrificare. Et congregati sunt multi de populo ad eos qui dereliquerāt legem Domini: & fecerunt mala super terram: & effugauerunt populum Israel in abditis, & in absconditis fugitiuorum locis. Die quintadecima mensis Casleu, quinto & quadragesimo & centesimo anno ædificauit rex Antiochus abominandum idolū desolationis super altare Dei, & per vniuersas ciuitates Iudæ in circuitu ædifica-

uerunt aras: & ante ianuas domorum, & in plateis incendebant thura, & sacrificabant: & libros legis Dei combusserunt igni, scindentes eos: & apud quemcũque inueniebantur libri testamenti Domini, & quicunque obseruabat legẽ Domini, secundum edictum regis trucidabant eum. In virtute sua faciebãt hęc populo Israel, qui inueniebatur in omni mense & mẽse in ciuitatibus. Et quinta & vicesima die mensis sacrificabant super aram quæ erat contra altare. Et mulieres quæ circuncidebant filios suos, trucidabãtur secundum iussum regis Antiochi, & suspendebant pueros à ceruicibus per vniuersas domos eorum: & eos qui circunciderant illos, trucidabant. Et multi de populo Israel definierunt apud se, vt non mãducarent immũda, & elegerunt magis mori, quàm cibis coinquinari immundis: & noluerũt infringere legem Dei sanctam, & trucidati sunt: & facta est ira magna super populum valde.

INCIPIT EXPOSITIO *D. Thomæ Aquinatis in lib. 1. Machabæorum.*

ET factum est, &c. Notandũ est quòd sicut lege data sub Moyse insurrexerunt aduersarij contra Iudæos, vt patet Iudicum 2. & libro Iosué; ita ipsa lege per Esdram reparata, & templo reędificato, insurrexerunt hostes contra Iudęos, ipsos impedire nitentes: Contra quos Iudæi pugnarunt, & quorumdam potissimum instinctu, qui erant præ cæteris deuoti, & Machabæi sunt dicti; eis resistunt, & aduersarij fuerunt principaliter Duces

Persarum & Græcorum. De isto conflictu inter has duas partes, Persas scilicet & Græcos, gentiles & Iudęos, est liber iste Machabæorum; qui primò diuiditur in duo. primò enim ponitur ipsius historiæ descriptio, secundò eiusdem repetitio & additio, & hoc in 2. libro. Circa primum primò describitur radix & malitia gentilium impugnantiũ; Secundò probitas Iudæorum se defendentium. 2. cap. ibi. *In diebus illis.* Circa primum primò tangit gentilium affligentium propaginem, ibi, *Et exijt ex eis radix &c.* Secundò occasionis originem, ibi, *in diebus illis exierunt.* Tertiò affligendi processum & ordinẽ, ibi, *& paratum est regnum.* Quartò afflictionũ magnitudinẽ, ibi, *& post duos annos.* Circa primum primò ponit originẽ remotam, faciens mentionem de Alexandro, & secundò, propinquã, dum

meminit Antiochi Illustris. Et circa primum primò distinguit Alexandri magnanimitatē, & postea successionis multitudinem, ibi, *& post hæc decidit in. &c.* Circa primum tangit generationem eius, multiplicem victoriam, multiplicem gloriam siue superbiam; sed litera difficilis est propter historias multas. *Et factum est.* Copula illa *&* non copulat exterius factum exteriori facto; sed exterius factum interiori illuminationi dicentis, & spiritu sancto afflati, sicut in prophetis patet, ita dicit glosa. *Alexander Philippi*, id est, filius Philippi. Et secundum aliquos filius naturalis; secundum alios autem adoptiuus vel putatiuus. *Macedo*; scilicet, natione & officio, quia ipse successit Philippo patri suo Regi Macedonum per insidias interfecto. *Primus in Grecia*, non quia in Græcia non præcessissent Re-

Copula, Et, quid coniungit.

Glosa.

Hoc testatur Methastenes autor illorũ temporum. ges, sed vel quia ipse primus fuit Monarcha super Græciam, obtinens eam cum regno Macedonũ; quod nõ fecerunt alij Macedonum Reges. Vel quia priùs erant ibi plures Reges, & ille primus eam totã tenuit; vel fortè ad differentiam diuisionis ipsius Regni, quæ ipso mortuo facta fuit. *Cethim.* id est, de Græcia, secundum

Rabanus. Rabanum. Cethim enim fuit proprium nomen Ianam filij Iafeth, filij

aliàs Scithima. Noé, &c. à quo Cethina Regio dicta fuit, quæ nunc dicitur Cyprus, à quo nomine etiam Hæbraicè insulæ & maritima loca Cethim dicuntur. Cõ-

Rabanus. *stituit prælia.* Rabanus computat duodecim victorias & amplius de duodecim diuersis Regnis, & quasi cũ inex-

Alexander humani sanguinis effundẽdi appetens. pugnabilibus gentibus habitas. Et dicit quòd erat humani sanguinis insaturabilis, suorum hostium siuè sociorum: recentem tamen semper cruo-

rem sitiebat. Vnde & quendam philosophum condiscipulum Aristotelis, quia ipsum tanquam Deum adorare noluit, interfecit. *& omnium obtinuit*, quod dicitur quia Reges omnes reddebant ei tributum, vel parati erant reddere. *vsque ad fines*, superatis omnibus orientalibus, reuersus est ad Babyloniam. *& siluit terra*, quia omnes ei se offerebant timore correpti, neque aliquis rebellare vel mutire audebat. Vnde Rex postquàm Orientale Oceanum, & Nilum fluuium ingressus, Babyloniã celeriter rediijt: eum exterritarũ totius orbis prouinciarũ legati, hoc est, Carthaginensiũ, & totius Africæ ciuitatum, sed & Hispanorum & Gallorum, Siciliæ, Sardiniæque, plurimæ quoque partes Italiæ expectabant; Tantus timor omnes inuaserat, vt peregrinã toti mundo legationẽ facerent omnes, ad quos

Hic fuit Calisthenes. vide Arrianũ lib. 4. & Q. Curtiũ lib. 9.

Alexandri fama per orbem sparsa omnes prouinciæ se illi subdebant.

illius rumor peruenerat. Vnde bene scriptũ est, *quia siluit terra in conspectu eius.* quomodo autem tantam victo-
Magister histor. riã habuit diuino auxilio, docet Magister historiarum in titulo de Alexãdro. *& exaltatum est.* Nam aliquibus annis ocio deditus totus in lætitiam diffusus est. Cùm enim iuuenis esset ad plus triginta duorum annorum; totum sibi mundum videbat subiectum. viginti autẽ annorũ erat cùm
12. Annos Alexander regnasse dicitur. incepit regnare, & duodecim annis regnant. *& post hæc decidit*: hic tangit successorum Alexandri multitudinẽ, vt tandem ad propositum veniat, vbi primò ponitur mortis eius cognitio, & secundò explicatur successorũ ordinatio, ibi, *& vocauit pueros.* Notandum
Alexander à sorore sua intoxicatus proditur. quòd per traditionem & inuidiam fuit fortissimo veneno intoxicatus, vt dicitur in historijs, à sorore sua, illud ipsi propinante, quo & lin-

guæ vſu fuit priuatus, & ideo vocem ſuam exprimere ſigno coactus fuit. Trogus tamen Pompeius hoc aliter declarat dicens, quòd quidam Antipater de familia eius videns per Alexandrum auos ſuos plures mortuos; & quòd poſt ardua facta eius in Græcia; propter fauorẽ Regis minus curialiter ab ipſo tractaretur; inſtigatus à matre ſua *Olympiade* quę ipſum Antiparrum odio habuit, Regi inuidit, & illi inſidias tetendit tali modo. Habuit tres filios, ſcilicet, Caſſandrũ, Philippum, & Iollã, qui Regi in menſa inſeruiebant, & potum eius commiſcere ſoliti erant; & primum Caſſandrũ Antipater ſubornauit, vt non obſtante fratrum ſuorum contradictione venenum in potum poſuit, cuius virtutem Alexander, ſecundum aliquos ſtatim, ſecundũ alios verò quarta die; cognouit. & hoc eſt quod di-

Vide Q. Curtiũ. lib. 10. Iuſtinum & Arrianum. Trogus Pompeius; aliter narrat mortem Alexandri. lib. 12. prope finem.

citur, & *cognouit, &c.* vel experiméto, aut medicorum doctrina, vel (vt alij dicunt) talem notitiam adeptus fuit responso accepto per arbores solis & lunæ; & dicebantur illæ, vbi colebátur Iupiter & Diana. Et tunc dabant responsa quando sol vel luna directè desuper à cacumine vsque ad pedes arbores irradiabant. Ibi audiuit quo tempore moreretur, si Babyloniam intraret; sed ipse vel non credidit, vel mortis sustinendæ intrepidus non curauit. Vnde & multos suos de sua morte dolentes & flentes ipse sedauit, & seipsum ad cómunissimum locum ciuitatis asportari fecit, ac omnibus ostendit se contemplandum, & in dextera osculádum, & absque aliquo terroris aut perturbationis argumento seipsum esse, omnibus declarauit. *Et vocauit pueros*, id est vocari fecit pueros; quia iam non poterat loqui.

Arbores soli & lunæ quæ olim dicebantur. Vide Curtium. lib. 8. & Magistrũ Hist. in hist. scholastica.

loqui. Nec prætereundũ quòd cùm haberet vnũ filium nomine Herculẽ, & vxorem prẹgnantem relinqueret; respondit non esse magno & glorioso viro curandum de progenie, nec tantum dominium & tantas opes debere succedere nisi homini virtuoso: Atque ideo dissentientes milites suos videns, & beneuolentiam populi captantes, ipse præclusa voce annulum suum cuidam Perdiccæ porrexit, in signum quòd esset melior omnibus alijs iudicandus. *& diuisit regnum*, id est diuidendum inuit, non enim ipse viuendo diuisit. *& obtinuerunt pueri.* Notandum est quòd primò diuisum fuit in quatuordecim portiones: itaque in qualibet erat vnus de illis: cuiuslibet autem nomen & vbi regnauit vide in glosa Rabani. *& multiplicata*, vnus namque insurgebat contra aliũ, & quilibet volebat excellere socium.

Alexander nõ filijs regna reliquit, sed alijs.

Magist. histor. ait Alexandrum diuisisse regnum in 12. partes, sed mortuo Ale늘xand. regnum illius fuit diuisum in 14. partes.

Rabanus & Hugo similiter exponũt hunc locum.

Daniel. cap. 8. ſuũ, quod patet, quia tandẽ quatuordecim illa regna aut regni portiones deuenerũt ad quatuor, iuxta prophetiam Daniel. vbi dicitur, quòd fracto vno cornu in capite illi⁹ hirci nobilis orta ſunt pro eo quatuor cornua minora. iſta verò quatuor Regna ſunt, *In 4. regna tandẽ diuiſum fuit Alexandri imperiũ.* primò Regnũ Ægypti quod tenebat Ptolomæus Lagi filius; Secũdũ regnũ Macedonum, quod tenuit Philippus, qui & Iudæus fuit frater Alexandri; tertiũ Syriæ Babyloniæ, quod habuit *Regna illa 4 ſunt, Ægypti, Macedoniæ, Syriæ, & Aſiæ.* Seleucus Nicanor; quartũ Aſiæ, quod tenuit Antigonus, qui illud Seleuco prædicto tradidit. ita quòd factum eſt vnum regnum Syriæ & Aſiæ. Ab *A Seleuco Nicanore, hæc hiſto. incepit.* ipſo ergo Seleuco Nicanore cœpit hæc hiſtoria, pro eo quòd Antiochus Illuſtris, de quo ſtatim agetur, ab ipſo deſcẽdit, per multos tamen intermedios. Primò namque ipſe Seleucus Nicanor in Syria regnauit annis viginti duobus, vel vt alij 32. & poſt eũ

Antiochus Soter annis octodecim; & post hunc Antiochus Theos annos quindecim, vel vt alij 19. & post hunc Seleucus Galericus vel Callinicus annos viginti; & post hũc Seleucus Cerannos filius eius annis tribus; & postea Antiochus Magnus pater Antiochi Illustris, & frater Seleuci Ceranni, & filius Seleuci Galerici annis viginti sex, vel vt alij, 36. & postea Seleucus etiam, qui & Philopator, annis duodecim. Antiochus autem *Epiphanes*, qui & Praeclarus dictus est & Illustris filius Antiochi & frater Seleuci Philopatoris, annis vndecim; & ita patet quòd à primo anno Seleuci Philopatoris vsque ad Antiochum Illustrem; fluxerunt anni centum & triginta septem, & ideo multum ante incepisse arbitror: quando incepit ab Alexandro. *ex eis*, id est, ex illis quatuordecim, vel ex illis quatuor princi-

palibus. *Radix peccati*, quia ipſe incitauit alios ad legis diuinæ perſecutionẽ. *Illuſtris*, propter famam eius in malo & auiditatem eius in bella committẽdo. *Qui fuerat Romæ obſes*, quia Antiochus Magnus accuſatus Romanis ſuper infeſtatione quã in populo faciebat, miſſa legatione vt eũ cõpeſcerẽt, ipſemet ad aſſecurationem perpetuæ ceſſationis; eis filiũ minorẽ, ſed probiorem Antiochum, ſcilicet Illuſtrẽ, in perpetuum obſidẽ tradidit. qui audiens mortẽ patris ſui & inertiã fratris ſui antiquioris, Seleuci ſcilicet Philopatoris, clàm ſecundum aliquos, vel ſecundum alios de conſenſu Senatorum rediјt, & mortuo fratre ſuo regnum tenuit, & dicitur hic *in anno cẽteſimo triceſimo ſeptimo*, ſecundũ cõputationẽ Regum incipiendo à morte Alexandri, vel à principio Seleuci Nicanoris. *In diebus illis exierunt.* Nota

radicem & causam huius historiæ, infra lib. 2. 3. Postquam ergo descripsit impugnatorum propaginem, hic (vt dictum est) describit impugnationis occasionem & originem, quæ ex parte Antiochi videtur fuisse quorundã Iudæorum perfidia & apostasia, qui spreta Iudæorum lege ad ritus gentiũ transierunt, & inde videtur sibi audaciam præsumpsisse. Et primò ponitur eorum adunatio, ibi, *In diebus illis*: secundò mutua animatio, ibi, *eamus &c.* tertiò concilij acceptatio, ibi, *& bonus visus*; quartò authoritatis collatio, ibi, *& destinauerunt &c.* quintò authoritatis executio, ibi, *& ædificauerunt.* ait ergo. *In diebus illis exierunt ex Israel filij iniquitatis.* Nota quòd isti erant fratres Oniæ summi Pontificis Iudæorum qui liberos non habebat; videntes occasionem etiam viuẽte fratre Onia summo Pontifice

Textus expositio.

certare cœperunt de successione summi sacerdotij, & ideo volentes placere Antiocho, in tantum progressi sunt malum, vt etiam ob fauorem acquirendum maiorem, nomina sua Iudaica in nomina gentilicia mutarent, ita quòd Iesus fuit vocatus Iason, & Ioannes Menelaus. Et hæc sunt quæ intellectum faciunt habere intricatum. Cũque plures essent cum Iasone, omnes rogauerunt Antiochum de faciẽdo gymnasio & Ephœbiana, quod eis concessit: sed percipiens maiorem malitiam Iasonis, magis voluit eleuare Menelaum. Notandũ tamen quòd in. 2, libro datur intelligi quòd Menelaus nõ fuit frater Oniæ, sed cuiusdam Simonis: qui inuidẽs Oniæ suasit Seleuco despoliationem ærarij: attamen intelligitur fuisse frater Simonis, non carne, sed malitia. Videns autem Onias scelus fratrum suorũ, per-

rexit quantocius ad Regem; vt per Regalem prouinciam ſcelus impediret, quem ſequens Menelaus ſuaſit interim Andrónico cuidã viro militari & curiali, vt Oniam interficeret. quod & fecit Rege ignorante. Id verò, poſtquam Regi innotuit; Andronicum iuſſit purpura exui, & per ciuitatem ductum & flagellatum in eodem loco occidi. *Teſtamẽtum.* id eſt, pactũ vel fœdus. *deſtinauerunt*, id eſt, firmiter propoſuerunt. *iuſtitiam gentium*, id eſt ritum eos iuſtificantem & errorẽ. *Gymnaſium* dicitur à lucta, & dicitur locus luctandi, & accipitur pro loco in quo exercitabant ſe in ſciendo ritus gentilium, id eſt ſchola, vel (vt dicunt aliqui) accipitur pro lupanari Ephœbiorum, quod alio nomine vocatur Ephœbiũ. *Præputia*, non circuncidẽdo pueros, vel pelliculas aliquas apponendo, ne viderentur alijs deformes

Gymnaſiũ quid dicitur.

Vide in 2. lib. Machab. cap. 4. de hoc latius.

in circuncisione. *Et paratũ est regnum.* Hæc est tertia pars principalis; vbi ponit impugnationis processũ & ordinẽ. Et primò describit regni Ægypti violẽtam vsurpationẽ, & secundò ipsius Iudææ & Hierusalem spoliationem, ibi, *& cõuertit Antiochus duo regna.* Et
2. Machab. 5. lib. 2. cap. 5. in principio loquuntur de hoc, & tunc visa sunt in Iudęa illa quę dicuntur hic. Et notandum quòd ibi reuerti ad historiam istam in parte 2. illius capituli, quæ incipit cùm ibi dicitur, *his itaque gestis*; vnde illa hîc supponũtur. Circa quod notandũ quòd Antiochus ille Illustris fuit frater Seleuci Philopatoris, qui quidem habuit filium cui debebatur regnum Ægypti, nempe Ptolomæum Philometorem, cuius ille erat auunculus. Orta autem dissensione inter nutritios Ptolomæi nepotis sui, & Antiochum auunculum pro quadam parte

Syriæ quæ puero dicebatur oblata; inierunt præliũ, & victi sunt ex parte Ptolomæi. Quod videns Antiochus, dissimulans se velle agere negocia nepotis sui, sub specie fauoris intrauit Ægyptum, & tandem captans beneuolentiam ciuium vsurpauit regnum & occupauit, & crudelissimè tractauit: intantum vt tandem expulsus de Ægypto; compulsus fuerit ad Iudeã ascendere. *Aduersus Ptolomæum*. id est, aduersus gentem suam. Et notare oportet quòd hæc dicuntur per recapitulationem: quia priùs fecit bellũ illud quàm Ægyptum intrarit. *Et conuertit*. Hæc est 2. pars illius, *& paratum est regnum*. In qua post captam Ægyptum describit Iudæorum desolationem, vbi tangit deprædationũ occasionem. *& fecit cædem*, id est, desolationem. *& factus est planctus*; & ascendit in Hierusalem Menelao

ductore, centesimo quadragesimo tertio anno à morte Alexandri, vel à regno Seleuci Nicanoris, & sexto anno regni sui, quia incepit anno 137. (vt dictum est.) Et notanter posuisse dicitur in templo idolum Iouis, & omnes oblationes secundum legem Moysi prohibuisse fieri, & præcepisse carnem suillam comedi. *Sāctificationem*, id est, templum. *cum superbia.* id est, presumptuosè & sine reuerentia. *Et post duos annos*. In hac parte cap. describit afflictionis magnitudinem, & dicit *post duos annos*, id est, anno 145. regni Græcorum, & octauo anno eius. *ciuitatem Dauid.* id est, illam partem Hierusalem quæ dicitur Sion. *gentem peccatricem*; id est, Macedones Iudæis naturaliter infestos. *laqueum*, id est insidias. *diabolum*, id est, diabolicum malum. *effuderunt*, Psal. 78. Deus venerunt gentes in hæreditatē

Psal. 78.

tuam, &c. *populus vnus*, id eſt, circa cultum vnum occupatus, ſcilicet gentilem. *Caſleu*, id eſt, Decembris apud nos. *Idolum*, id eſt, Iouis. vbi notandum quòd Samaritani videntes Iudæorum gloriam, & fauorem quem apud Alexandrum magnum habuerant; propter reuelationes quas Deus Iudæorum illis oſtenderat: templum ſuper montem Garizim ædificarunt; in quo ritum Iudæorum ſe obſeruare dicebant. Videntes autem hæc mala inferri Iudæis, currunt ad Regem cultum Iudaicum omnino negantes, & petentes vt templum illud priùs conſecratum, in honorem Iouis conſecraretur, quod & obtinuerunt.

Cap. II.

Planctus Mathathiæ & filiorum eius: propter desolationem ciuitatis Hierusalem.

IN diebus illis surrexit Mathathias filius Iohannis filij Simeonis, sacerdos ex filiis Ioarim ab Ierusalem, & cõsedit in monte Modin: & habebat filios quinque, Iohannem, qui cognominabatur Gaddis: & Simonẽ, qui cognominabatur Thasi: & Iudam, qui vocabatur Machabæus: & Eleazarum, qui cognominabatur Abaron, & Ionatham, qui cognominabatur Apphus. hi viderũt mala quæ fiebãt in populo Iuda & Ierusalẽ. Et dixit Mathathias, Væ mihi, vt quid nat⁹ sum videre contritionem populi mei, & contritionem ciuitatis sanctæ, & sedere illic, cùm datur in manibus inimicorũ? Sãcta

Modin vrbs est propter Machabæos celebris, in tribu Beiamin, quia ibi sepulti sunt & nati.

in manu extraneorum facta sunt: templũ eius sicut homo ignobilis. Vasa gloriæ eius captiua abducta sunt: trucidati sunt senes eius in plateis, & iuuenes eius ceciderunt in gladio inimicorum. Quæ gens non hæreditauit regnum eius, & non obtinuit spolia eius? Omnis compositio eius ablata est. Quæ erat libera, facta est ancilla. Et ecce sancta nostra, & pulchritudo nostra & claritas nostra desolata est, & coinquinauerunt eã gentes. Quò ergo nobis adhuc viuere? Et scidit vestimenta sua Mathathias, & filij eius: & operuerunt se ciliciis, & planxerunt valde. Et venerunt illuc qui missi erant à rege Antiocho, vt cogerent eos qui confugerant in ciuitatem Modin, immolare, & accẽdere thura, & à lege Dei discedere. Et multi de populo Israel consentientes accesserunt ad eos: sed Mathathias & filii eius constanter steterunt. Et respondentes qui missi erant ab Antiocho, dixerũt Mathathiæ, Princeps

Et clarissimus & magnus es in hac ciuitate, & ornatus filiis & fratribus. ergo accede prior, & fac iussum regis, sicut fecerunt omnes gentes, & viri Iuda, & qui remanserunt in Ierusalem: & eris tu, & filii tui inter amicos regis, & amplificatus auro & argẽto & muneribus multis. Et respondit Mathathias, & dixit magna voce. Etsi omnes gẽtes regi Antiocho obediunt, vt discedat vnusquisque à seruitute legis patrum suorum: Et consentiant mãdatis ei⁹, ego & filij mei, & fratres mei obediemus legi patrum nostrorum. Propicius sit nobis Deus. nõ est nobis vtile relinquere legem & iustitias Dei. Nõ audiemus verba regis Antiochi: nec sacrificabimus transgredientes legis nostrę mandata vt eamus altera via. Et vt cessauit loqui verba hæc, accessit quidam Iudæus in omniũ oculis sacrificare idolis super arã in ciuitate Modin secundũ iussum regis. Et vidit Mathathias, & doluit, & cõtre-

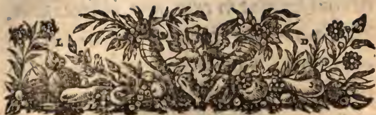
muerunt renes eius: & accensus est furor eius secundum iudicium legis: & insiliens trucidauit eum super aram. Sed & virum quem rex Antiochus miserat, qui cogebat immolare, occidit in ipso tēpore, & aram destruxit: & Zelatus est legem sicut fecit Phinees Zābri filio Salomi. Et exclamauit Matathias voce magna in ciuitate: dicēs: Omnis qui Zelum habet legis statuens testamētum, exeat post me: & fugit ipse & filii eius in montes: & reliquerunt quæcūque habebant in ciuitate. Tunc descenderūt multi quærētes iudicium & iustitiam in desertum: & sederunt ibi ipsi & filij eius, & mulieres eorum, & pecora eorum quoniam inundauerūt super eos mala: & renunciatum est viris regis & exercitui qui erat in Hierusalē ciuitate Dauid, *quoniā discessissent viri quidam qui dissipauerūt mandatū regis in loca occulta in deserto: & abiissent post eos multi. & statim perrexerūt ad eos, & constituerunt aduersus*

èos prẹlium in die sabbatorum: & dixerũt ad eos, Resistitis & nunc adhuc? Exite & facite secundum verbũ regis Antiochi, & viuetis. & dixerunt. Nõ exibimus, neque faciemus verbũ regis, vt polluamus diem sabbathorum, & concitauerunt aduersus eos prælium, & non responderunt eis: nec lapidem miserunt in eos, nec oppilauerunt loca occulta: dicentes. Moriamur omnes in simplicitate nostra: & testes erunt super nos cælum & terra quòd iniustè perditis nos. Et intulerunt illis bellum sabbathis: & mortui sunt ipsi, & vxores eorũ, & filij eorũ, & pecora eorum, vsque ad mille animas hominum. & cognouit Mathathias & amici eius: & luctũ habuerunt super eos valde. Et dixit vir proximo suo. Si omnes fecerimus sicut fratres nostri fecerunt: & non pugnauerimus aduersus gẽtes pro animabus nostris, & iustificationibus nostris: nũc citiùs disperdent nos à terra. & cogitauerunt in die illa dicentes.

centes: Omnis homo quicunque venerit ad nos in bello die sabbathorum, pugnemus aduersus eum: & non moriemur omnes, sicut mortui sunt fratres nostri in occultis. Tunc congregata est ad eos synagoga Iudæorum, fortis viribus ex Israel, omnis voluntarius in lege: & omnes qui fugiebant à malis, additi sunt ad eos, & facti sunt illis ad firmamẽtũ. Et collegerũt exercitum, & percusserunt peccatores in ira sua, & viros iniquos in indignatione sua: & cæteri fugerunt ad nationes, vt euaderent. Et circuiuit Mathathias, & amici eius, & destruxerunt aras: & circunciderunt pueros incircuncisos quotquot inuenerunt in finibus eorum: & in fortitudine. Et persecuti sunt filios superbiæ, & prosperatum est opus in manibus eorum, & obtinuerunt legem de manibus gentium, & de manibus regum: & non dederunt cornu peccatori. Et appropinquauerunt dies Mathathiæ moriendi, & dixit filijs suis, Nunc confortata est

ſuperbia, & caſtigatio, & tempus euerſionis, & ira indignationis: Nunc ergo ô filij, æmulatores eſtote legis, & date animas veſtras pro teſtamento patrum veſtrorum, & mementote operum patrum, quæ fecerunt in generationib. ſuis: Et accipietis gloriam magnam, & nomen æternum. Abraham nonne in tentatione inuentus eſt fidelis? & reputatum eſt ei ad iuſtitiam? Ioſeph in tempore anguſtiæ ſuæ cuſtodiuit mandatum: & factus eſt dominus Aegypti. Phinees pater noſter, Zelãdo Zelum Dei, accepit teſtamentũ ſacerdotij æterni. Ieſus dum impleuit verbum, factus eſt dux in Iſrael. Caleb dum teſtificatur in eccleſia, accepit hæreditatem. Dauid in ſua miſericordia cõſecutus eſt ſedem regni in ſecula. Elias dum Zelat Zelum legis, receptus eſt in celum. Ananias & Azarias & Miſael, credentes liberati ſunt de flamma. Daniel in ſua ſimplicitate liberatus eſt de ore leonum. Et ita cogitate per generationem & generationem: quia om-

nes qui sperant in eum, non infirmantur. Et à verbis viri peccatoris ne timueritis: quia gloria eius, stercus & vermis est: hodie extollitur, & cras non inuenietur: quia conuersus est in terram suam, & cogitatio eius periit. Vos ergo filii confortamini, & viriliter agite in lege: quia in ipsa gloriosi eritis. Et ecce Simon frater vester, scio quòd vir consilij est, ipsum audite semper, & ipse erit vobis pater. Et Iudas Machabæus fortis viribus à iuuentute sua, sit vobis princeps militiæ, & ipse aget bellum populi. Et adducetis ad vos omnes factores legis: & vindicate vindictã populi vestri. Retribuite retributionẽ Gẽtibus, & intendite in preceptum legis. Et benedixit eos, & appositus est ad patres suos. Et defunctus est anno centesimo & quadragesimo sexto: & sepultus est à filijs suis in sepulchris patrum suorum in Modin, & planxerunt eum omnis Israel planctu magno.

In CAP. II.

IN *diebus illis*. In hac ſecunda parte huius primi libri poſt deſcriptam malitiã aduerſariorum impugnantium, deſcribitur probitas & victoria Iudæorum ſe defendentium. Ordo verò iſtius proceſſus ſumi debet ſecundum diuerſitatem Principũ ſub quibus vicerunt. Primò quomodo vicerunt ſub Mathathia, & hoc in iſto cap. Secundò quomodò ſub Iuda, & hoc à .3. cap. vſque ad 9. ante medium, ibi, *& congregati ſunt omnes*. In illa ſecunda parte cap. 9. agitur de

morte Iudæ. Tertiò ſub Ionatha, & hoc à. 9. cap. vſque ad 13. incluſiuè. quartò ſub Simone, & hoc à. 13. cap. vſque ad finem. Circa primam partem agitur de probitate ipſius Mathathiæ qui fuit primus & principalis, & commendatur à tribus; nam primò oſtenditur audacia zelantis, 2. cõſtantia tolerantis, ibi, *& exclamauit.* tertiò prouidentia neceſſitatis, ibi, *& appropinquauerunt.* Circa primum ponit primò epilogum ſuæ generationis. Secundò planctum ſuæ compaſſionis, ibi, *& dixit Matathias.* Tertiò applauſum ſuæ confeſſionis, ibi, *& venerunt illuc qui vltra.* quartò zelũ ſuæ æmulationis, ibi, *& ceſſauit loqui.* Circa ſecundam partem nota quòd bene apparuit in eis magna conſtantia, & id patet ex tribus, primò quia non ſunt fracti rigore aſperitatis, vnde deſertum elegerunt, & omnia reli-

querunt. Secundò nec terrore aduersitatis, quia aliqui mortem sustinuerunt, alij patienter tolerauerũt. Tertiò nec labore anxietatis, quia se recolligerunt & cõfortauerũt, & defendere proposuerũt, ibi, *& dixit vir proximo suo.* Circa tertiam partem principalẽ ostendit bene eius prouidentiam in monendo & incitando; nam cùm sentiret se proximum morti; voluit posteris suis imprimere zelum negocij; & sic primò tangit pro sua morte aduersariorum animationem. Secundò incitat filios ad legis æmulationẽ, ibi, *Nunc ergo filij.* Tertiò adducit pro exemplo antiquorum patrum remunerationem. quartò tangit aduersarij debilem impugnationem, ibi, *& à verbis peccatoris.* quintò ordinat eis principem & consiliarium, ibi, *& ecce Simon.* Sextò præmissa benedictione describit suam commise-

rationem, ibi, *& benedixit*. Ait *Textus*
ergo. *In diebus illis*; id est, anno 45. *expositio.*
secundum Iosephum, & ita secundũ
præcedentia, octauo anno Regni Antiochi, nam incepit anno 37. Sacerdos summus, scilicet Carim, qui fuerat summus sacerdos, & secundum Io- *Ioseph.*
sephum dicitur Lolath Carim; vel de *lib. 6.*
vice Ioachim; sicut Zacharias de vice *Luca.*
Abia. familiæ enim Aaron numeratæ *cap. 1.*
inuentæ sunt. 24. octo de Ithamar, & sexdecim de Eleazar. Ad ampliandũ ergo cultum diuinum Dauid de qualibet constituit vnum eligi, & vnusquisque sua septimana seruiebat per ordinem, quem sorte diuisit eis, vt patet. 1. Paral. cap. 24. *& sedere illic.* scilicet, malos homines; vbi debent sedere Sacerdotes. *quæ gens non hæreditauit.* id est, quæ gens fecit in Hierusalem mala; & spoliauit eam. Quasi diceret, plures hoc fecerunt.

Vel quæ gens de omnibus alijs non obtinuit in pace regnum ſuum *&* ſpolia ſua ; niſi tantum Hieruſalem? q. d. Nulla alia fuit ita turbata. *Phinees*. de quo Num. 25. *teſtamentum*, id eſt, firmum pactum cum domino. *deſcenderunt*. Nota quòd iſte conflictus fuit factus in ſabbatho per Apollonium ; de quo dicetur infra. cap. 3. & fuit factus cum illis qui adhuc erāt in ciuitate ; ſed tamen poſteà fugerūt in vallem, vt hîc dicitur, & de hoc vide in lib. 2. cap. 5. & ait, *deſcenderūt*, non cum eis, ſed illi in montem ; & iſti in vallem. *quærentes iudiciū*, id eſt, vt poſſent facere diſcretionē in cibis ſecundū iuſtitiā legis. *Omnis homo quicunque venerit, &c*. ſed videtur quòd peccarint pugnando in ſabbatho ; quoniam erat lege prohibitum. Ad hoc inquiūt aliqui quòd Mathathias id fecit ductus familiari inſtinctu Spi-

De hoc Dubio, vide eundem D. Th. 1. 2. q. 100.

ritus sancti. Alij verò quòd propter articulum necessitatis, in qua erant, cùm esset summus Sacerdos quòd potuit in hoc dispensare; Quod videtur etiã haberi ex facto Apostolorum; quando euellentes spicas comederunt. Dauid quoque tempore necessitatis; comedit panes propositionis. Ideo dicit glosa, ita sabbathũ custodiri præceptum est, vt non sit reus qui violauerit; si necessitas fuerit; vel dicunt quòd propriè non fuit ibi sabbathi violatio, nec dispensatio, sed omnimoda eius obseruatio, quia licitum & iustum est etiam sabbatho fieri charitatis opera, & isti mouebantur charitate & zelo legis, quæ opera etiã aliàs de seruilibus, sunt moralia; & maximè quando fiunt ex charitate illa imperante; propter honorem & obseruantiam legis & sabbathi. vnde videtur mihi, sine prçiudicio, quòd

art. 8. ad 4. vbi similiter hunc locũ exponit, & 2.2.q. 40. art. 4. & q. 122. art. 4. ad 3.

Luca. cap. 6.

1. Regum. cap. 21.

ipſi fecerunt melius quàm primi de quibus bene dictum eſt quòd in ſimplicitate ſua mortui fuerunt. *Ad nationes*. Hic debet ordinari quod infra. *6*. cap. dicitur de Eleazaro, & cap. 7. de ſeptem filijs & matre. hæc enim omnia facta fuerunt antequam Iudas inſurgeret. Et dicitur *ad nationes*, id eſt, ad Gentiles. Ex quo patet quòd etiam malos Iudæos occiderunt. *obtinuerunt legem*, id eſt, cultum legis, *de manu*, id eſt, de virtute & reſiſtentia. *Cornu*, id eſt, occaſionem gloriæ. *Superbia*, dicitur reſpectu hoſtium, & *caſtigatio*, Iudæorum, de Abraham vide Geneſ. 22. *mandatum*, ſcilicet caſtitatis, de quo vide Geneſ. 39. vel vt non contaminarentur de cibis gentilium, Geneſ. 34. ſeorſum Ioſeph. *Phinees*, Numer. 25. verbum explorationis terræ, Numer. 23. & 24. vt teſtificarētur bonum terræ, Num. 14. Mi-

sericordia, in Saulem, lib.2.Reg.& in ·Semei.Helias, de quo.4.Reg.2. *Ananias Daniel*. Daniel.3.& 16. & vltimo. *centesimo quadragesimo sexto*. & ita patet quòd vno circiter anno præfuit; & hoc dicit Iosephus.

Iosephus de Anania.

CAP. III.

ET *surrexit Iudas qui vocabatur Machabæus filius eius pro eo: & adiuuabant eum omnes fratres eius, & vniuersi qui se coniunxerant patri eius, & præliabantur prælium Israël cum lætitia. Et dilatauit gloriam populo suo, & induit se loricam sicut gigas, & succinxit se arma bellica sua in prelijs, & protegebat castra gladio suo. Similis factus est leoni*

Iudas Apollonium & Seron Principem Syriæ interficit.

Iudas Machabæus sic vocatur, dicūt Rabini, ratione cuiusdam

tessera quatuor Hebraicis literis M.c.b.i. cõclusæ quas illius milites barbarè interpretabãtur Machabæi: vide Sixtũ Senẽsem & Genebrard.

in operibus suis, & sicut catulus leonis rugiens in venatione. Et persequutus est iniquos perscrutans eos: & qui conturbabant populum suum, eos succẽdit flammis: & repulsi sunt inimici ei⁹ præ timore eius, & omnes operarij iniquitatis conturbati sunt: & directa est salus in manu eius. Et exacerbabat reges multos, & lętificabat Jacob in operibus suis, & in seculum memoria eius in benedictione. Et perambulabat ciuitates Iuda, & perdidit impios ex eis, & auertit iram ab Israel. Et nominatus est vsque ad nouissimum terræ, & cõgregauit pereuntes. Et congregauit Apollonius Gentes, & à Samaria virtutem multam & magnam, ad bellandum contra Jsrael. Et cognouit Iudas, & exijt obuiam illi: & percussit, & occidit illum: & ceciderunt vulnerati multi, & reliqui fugerunt, & accepit spolia eorum: & gladium Apollonij abstulit Iudas, & erat pugnans in eo omnibus diebus. Et audiuit

Seron princeps exercitus Syriæ quòd congregauit Iudas congregationem fidelium & Ecclesiam secum, & ait, Faciã mihi nomen, & glorificabor in regno, & debellabo Iudam, & eos qui cum ipso sunt, qui spernebãt verbum Regis. Et præparauit se: & ascenderunt cum eo castra impiorum fortes auxiliarij, vt facerent vindictam in filios Israel. Et appropinquauerunt vsque ad Beth-horon: & exiuit Iudas obuiam illi cum paucis. Ut autem viderunt exercitum venientem sibi obuiam, dixerunt Iudæ, *Quomodo poterimus pauci pugnare contra multitudinem tantam, & tam fortem, & nos fatigati sumus ieiunio hodie? Et ait* Iudas. *Facile est cõcludi multos in manu paucorum: & non est differentia in conspectu Dei cæli liberare in multis & in paucis: quoniam non in multitudine exercitus victoria belli, sed de cælo fortitudo est. Ipsi veniunt ad nos in multitudine contumaci & superbia, vt*

disperdant nos, & vxores nostras, & filios nostros, & vt spoliēt nos. nos verò pugnabimus pro animab. nostris, & legibus nostris: & ipse Dominus conteret eos ante faciem nostram. vos autem ne timueritis eos. Vt cessauit autem loqui, insiluit in eos subitò: & contritus est Seron, & exercitus eius in conspectu ipsius: & persecutus est eum in descensu Beth-horon, vsque in campum, & ceciderunt ex eis octingenti viri, reliqui autem fugerunt in terrā Philisthiim. Et cecidit timor Iudæ ac fratrum eius, & formido super omnes gentes, in circuitu eorum. Et peruenit ad regem nomen eius, & de prælijs Iudæ narrabant omnes gentes. Vt audiuit autem rex Antiochus sermones istos, iratus est animo, & misit, & congregauit exercitum vniuersi regni sui, castra fortia valde: & aperuit ærarium suum, & dedit stipendia exercitui in annum: & mandauit illis, vt essent parati ad omnia. Et vidit quòd defe-

cit pecunia de thesauris suis, & tributa regionis modica propter dissensionem & plagam quam fecit in terram, vt tolleret legitima quæ erant à primis diebus, & timuit ne non haberet vt semel & bis in sumptus & donaria quæ dederat antè larga manu; & abundauerat super reges qui ante eum fuerant. Et consternatus erat animo valde, & cogitauit ire in Persidẽ, & accipere tributa regionum, & congregare argentum multum. Et reliquit Lysiam hominem nobilẽ de genere regali, super negotia regia, à flumine Euphrate vsque ad flumen Ægypti: & vt nutriret Antiochum filium suum, donec rediret. Et tradidit ei medium exercitum & elephantos: & mandauit ei de omnibus quę volebat, & de inhabitantibus Iudæam & Ierusalem: & vt mitteret ad eos exercitum ad conterendam & extirpandam virtutem Israel, & reliquias Ierusalem, & auferendam memoriam eorum de loco:

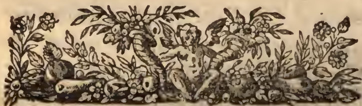
& vt constitueret habitatores filios alienigenas in omnibus finibus eorum, & sorte distribueret terram eorum. Et rex assumpsit partem exercitus residui, & exiuit ab Antiochia ciuitate regni sui anno centesimo & quadragesimo septimo: & transfretauit Euphratem flumen, & perambulabat superiores regiones. Et elegit Lysias Ptolomęum filium Dorimini, & Nicanorem, & Gorgiam, viros potentes ex amicis regis: & misit cum eis quadraginta millia virorum, & septem millia equitum: vt venirent in terram Iuda, & disperderent eam secundum verbum regis. Et processerunt cùm vniuersa virtute sua, & venerunt, & applicuerunt Emmau in terra campestri. Et audierunt mercatores regionum nomen eorum: & acceperunt argentum & aurum multum valde, & pueros: & venerunt in castra, vt acciperēt filios Israel in seruos, & additi sunt ad eos exercitus Syriæ, & terræ alienigenarum.

Ab Antiochia aliàs Emath ciuitate antiqua: quam reparauit Antiochus & à nomine suo Antiochiam vocauit: quæ anteà Reblathà dicebatur.

alienigenarum. Et vidit Iudas, & fratres eius, quia multiplicata sunt mala, & exercitus applicabant ad fines eorum, & cognouerunt verba regis quæ mandauit populo facere in interitum & consummationem: & dixerunt vnusquisque ad proximum suum. Erigamus deiectionem populi nostri, & pugnemus pro populo nostro, & sanctis nostris. Et congregatus est conuentus, vt essent parati in prælium: & vt orarent & peterent misericordiam & miserationes. Et Ierusalem non habitatur, sed erat sicut desertum: non erat qui ingrederetur & egrederetur de natis eius: & sanctum conculcabatur: & filij alienigenarum erant in arce, ibi erat habitatio Gentium: & ablata est voluptas à Iacob, & defecit ibi tibia & cithara. Et congregati sunt, & venerunt in Maspha contra Ierusalem: quia locus orationis erat in Maspha antè in Israel. Et ieiunauerunt illa die, & induerunt se

ciliciis, & cinerem imposuerunt capiti suo, & disciderunt vestimenta sua, & expanderunt libros legis, de quibus scrutabantur Gentes similitudinem simulachrorum suorum: & attulerunt ornamenta sacerdotalia, & primitias, & decimas, & suscitauerunt Nazaræos, qui impleuerant dies: & clamauerunt voce magna in cælum dicentes, Quid faciemus istis, & quò eos ducemus? & sancta tua conculcata sunt, & contaminata sunt, & sacerdotes tui facti sunt in luctum & in humilitatẽ: & ecce Nationes conuenerunt aduersum nos, vt nos disperdant: tu scis quę cogitãt in nos. Quomodo poterimus subsistere ante faciem eorum, nisi tu Deus adiuues nos? Et tubis exclamauerunt voce magna. Et post hæc constituit Iudas duces populi, tribunos & centuriones, & pentacontarchos, & decuriones. Et dixit his qui ædificabant domos, & sponsabant vxores, & plantabant vineas, & formidolosis, vt

redirent vnusquisque in domum suam secundum legem. Et mouerunt castra, & collocauerunt ad Austrum Emmau. Et ait Iudas, Accingimini, & estote filij potentes, & estote parati in manè: vt pugnet is aduersus Nationes has quæ cõuenerũt aduersus nos disperdere nos & sancta nostra: quoniã melius est nos mori in bello, quã videre mala gẽtis nostrę & sanctorũ. Sicut autem fuerit voluntas incælo, sic fiat.

CAP. III.

ET *surrexit Iudas.* Hæc est secunda pars illius scilicet in diebus illis, in qua agitur de ducatu Iudæ, qui defendit populum suum tempore

trium Regum ordinatè se habentiũ; & diuiditur in tres. Primò defendit ipsum sub Antiocho prædicto Illustri vel Epiphane. Secundò sub filio eius Antiocho Eupatore, ca. 6. Tertiò sub Demetrio nepote Antiochi filio scilicet fratris sui Seleuci, qui per Antiochum auunculũ suum adhuc paruulus priuatus est regno, cap. 7. Sub Antiocho verò Epiphane Iudas triplex prælium habuit, ideo pars hæc in tres diuiditur. Primus congressus fuit cum Principibus regni; Secundus cũ Principibus ipsius Regis, cap. 4. Tertius cum finitimis gentilibus, cap. 5. Circa primum primò ostendit quomodo Iudas cum suis primum pręliũ superauit. Secundò quomodo Rex Antiochus ad secundũ cõgressum se multipliciter præparauit, ibi, *vt audiuit Rex Antiochus*. Circa primam partem primò ponitur ipsius Iudæ as-

ſumpti commendatio. Secundò duorum Principum Regalis militiæ expugnatio. ibi, *& congregauit Apollonius*. & primò ponitur eius promotio, & ſecundò per anticipationem probitatum poſtea habitarum, recapitulatio. ibi, *& ſimilis factus eſt*, & ibi, *& congregauit*, dicit quomodo vicit Apollonium Principem militiæ Samariæ, & poſtea quomodo Seon Principem Syriæ, ibi, *& audiuit Seon*. Circa iſtam ſecundam partem ponit primò quomodo ex parte aduerſarij fortis exercitus præparatur; Secundò quomodo paucus populus à Iuda animatur, ibi, *vt audiuit ergo exercitum*. Circa primum patet aduerſarium habuiſſe intentionem inuidioſam & præſumptuoſam, ibi, *faciam mihi*, & flagitioſam, ibi, *& aſcenderunt*. Circa factum Iudæ ponitur ex parte ſuorũ, timoris concuſſio, & occaſio; & ex

parte Iudæ timoris exclusio. Circa primam ponit quomodo exercitum confortauit, secundò quomodo aduersarium superauit, ibi, *vt cessauit autem loqui.* exclusit autem timorem tripliciter, primò propter diuinum auxilium in quo confidebat. 2. propter superbiam & maliciam quam in aduersarijs cognoscebat, ibi, *ipsi veniunt.* tertiò propter intentionem sanctam quæ ipsos mouebat. ibi, *Nos autem pugnabimus.* Fuit autem talis pugna animosa & operosa quia contriuerunt aduersarios; & fructuosa, quia cecidit timor super eos; & gloriosa, ibi, *& peruenit ad Regem. vt audiuit autem Antiochus.* Hæc est secunda pars totius capituli, in qua ostēditur quomodo Rex Antiochus ad secundum congressum se pręparauit. vbi primò ponitur apparatus ex parte Regis, Secūdò ex parte Iudæ, ibi, *& vidit Iudas*

& fratres eius. ex parte Regis quomodo Rex indignatus iuit in Persidẽ contra Iudam ad pecuniam colligendum & gentem congregandum. Secundò quomodò Lyzias ex parte Regis congregauit exercitũ ad gentẽ Iudæorum occidendum, ibi, *& reliquit Lyziã.* Vbi ponitur ei⁹ à Rege informatio, & secundò Regis transfretatio, ibi, *& Rex assumpsit.* Tertiò ex parte Lizię voluntatis Regis executio. *& elegit Lyzias Ptolomeum. & vidit Iudas.* Hic ponitur apparatus ex parte Iudæ quoad quatuor, & primò præmittitur luctus & oratio, ibi, *& vidit*; secundò sequitur ieiunium & humiliatio, ibi, *& ieiunauerunt.* tertiò ponitur diuini adiutorij imploratio, ibi, *& clamauerunt*; Quartò paucorum remanentium confortatio, ibi, *& post hæc constituit. Succendit flammis.* id est, quibusuis tormentis aut modis *Textus expositio.*

Iosue.7. alijs: Non enim accipiuntur hîc flam-
Nomine mæ ad literam. Sic Iosue cap. 7. vbi
ignis mortis aliud agitur de illo qui cùm deprehensus
genus in- esset in scelere comburi mandabatur,
telligitur. & tamen vt ibi dicitur fuit lapidatus,
& non combustus. *Castra impiorum*,
id est, Iudæi apostatæ & milites sibi
Iosephus subiecti. *Betorom.* Iosephus dicit Beth-
12. lib. suram, viculum in Iudæa. *Octingenti.*
Ant. cap. Iosephus dicit, octo milia, congrega-
14. uit omnem propriam virtutem, &
Bethsura. multos ex insulis finitimis cõducens,
parabat circa veris initium pugnare
contra Iudam. *dissensione*, quia subditi
dissentiebant sibi; eo quòd magnanimus erat in expendendo; & exactiones volebat facere contra legitima
terræ antiqua. *Antiochia.* quæ primò
dicebatur Emach. sed ab Antiocho
reparata, sic vocata est, & aliquando
dicta fuit Reblata, vbi exoculatus
fuit Sedechias Rex Iuda, vt 4. Reg.

vltimo dicitur. *Regionum*, de Syrię, ſcilicet de finitimis locis. *& Hieruſalem non habitabatur.* hoc dicit vt oſtendat quare alibi quàm in templo orauerunt. ſcilicet, in Maſphat. *ante in Iſrael.* id eſt, antequam fieret templum, vide in lib. Iudicum per totum. *Contra Hieruſalem.* Cùm enim eſſent extra Hieruſalem, vertebant ſe verſus eam; quando volebant orare. 4. Reg. 8. & Daniel. 6. *librum legis*, ad literam, quaſi dicerent, hæc eſt lex nobis à te data, & pro cuius conſeruatione pugnamus: adiuua ergo nos. Conſimiliter fecit Ezechias. 4. Reg. 19. & Eſaiæ. 38. quando recepit literas blaſphematorias Rapſacis. Vel accipitur continens pro contento, vt appellet librum legis, promiſſiones ſcriptas in lege. *in quibus ſcrutabantur*, id eſt, ſecundum quorum tenorem, gentes arguebant Iudæos idolatras, quia che-

rubin super altare stabant. *Suscitauerunt*, id est apparere fecerunt, qui impleuerat dies taxatas à lege, vt scilicet orarent cum eis, & offerrent oblationem suam, de quorum ritu, vide Numer. 6. *Tribunos* autem vocat eos qui mille viris præerant; *centuriones* qui centum, sicut & *pentarchos* qui quinquaginta. Et dicitur à pentacon quod est, quinquaginta, & archos, quod est princeps. *Decuriones* autem dicuntur qui pręsunt decem. & dixit his qui ædificabant. &c.

CAP. IIII.

Insidiãti Gorgiæ occurrit Iudas.

T assumpsit Gorgias quinque millia virorum, & mille equites electos: mouerunt castra nocte, vt aplicarent ad castra Iudæorum,

& percuterent eos ſubitò, & filij qui erant ex arce, erant illis duces. Et audiuit Iudas, & ſurrexit ipſe & potentes percutere virtutem exercituum regis, qui erant in Emmaum. Adhuc enim diſperſus erat exercitus à caſtris. Et venit Gorgias in caſtra Iudæ noctu, & neminẽ inuenit, & quærebat eos in montib. quoniam dixit, Fugiunt hi à nobis. Et cùm dies factus eſſet apparuit Iudas in campo cum tribus milib. virorum tantùm: qui tegumenta & gladios non habebant: & viderunt caſtra Gentiũ valida, & loricatos, & equitatus in circuitu eorum, & hi docti ad prælium. Et ait Iudas viris qui ſecum erant, Ne timueritis multitudinem eorum, & impetum eorum ne formidetis. Memẽtote qualiter ſalui facti ſunt patres noſtri in mari rubro, cùm ſequeretur eos Pharao cum exercitu multo. Et nunc clamemus in cælum: & miſerebitur noſtri Dominus, & memor erit teſtamenti pa-

trum noſtrorum, & conteret exercitum iſtum ante faciem noſtram hodie: & ſciẽt omnes gentes quia eſt qui redimat & liberet Iſrael. Et eleuauerunt alienigenæ oculos ſuos, & viderunt eos venientes ex aduerſo. Et exierunt de caſtris in prælium, & tuba cecinerunt hi qui erant cum Iuda. Et congreſſi ſunt: & cõtritæ ſunt Gẽtes, & fugerunt in campum. Nouiſſimi autẽ omnes ceciderunt in gladio, & perſecuti ſunt eos vſque Gezeron, & vſque in cãpos Idumææ, & Azoti, & Iamniæ: & ceciderunt ex illis vſque ad tria millia virorum. Et reuerſus eſt Iudas, & exercit⁹ eius, ſequens eum. Dixitque ad populum, Non concupiſcatis ſpolia: quia bellum cõtra nos eſt, & Gorgias & exercitus eius, prope nos in monte: ſed ſtate nunc contra inimicos noſtros, & expugnate eos, & ſumetis poſtea ſpolia ſecuri. Et adhuc loquente Iuda hæc, ecce apparuit pars quædã proſpiciens de monte. Et vidit quòd in fu-

gam cõuersi sunt, & succenderunt castra. fumus enim qui videbatur, declarabat quod factum est. Quib. illi conspectis timuerunt valde, aspicientes simul & Iudã & exercitum in campo paratũ ad pręliũ. Et *fugerũt omnes in campũ alienigenarũ: & Iudas reuersus est ad spolia castrorum, & acceperunt aurum multum, & argẽtũ & hyacinthũ, & purpuram marinam, & opes magnas. Et conuersi hymnum canebant, & benedicebant Deum in cælum, quoniam bonus est, quoniam in seculum misericordia eius. Et facta est salus magna in Israel in die illa. Quicunque autẽ alienigenarum euaserunt, venerunt, & nuntiauerunt Lysiæ vniuersa quæ acciderant. Quibus ille auditis, consternatus animo deficiebat: quòd non qualia voluit, talia contigerunt in Israel, & qualia mandauit rex. Et sequenti anno congregauit Lysias virorum electorum sexaginta millia, & equitum quinque millia, vt*

debellaret eos. Et venerunt in Iudæam, & castra posuerunt in Beth-horon, & occurrit illis Iudas cum decem millibus viris. Et viderunt exercitum fortem, & orauit, & dixit. Benedictus es saluator Israel, qui contriuisti impetum potentis in manu serui tui David, *& tradidisti castra alienigenarũ in manu Ionathæ filij Saul, & armigeri eius. Cõclude exercitum istũ in manu populi tui Israel, & cõfundatur in exercitu suo & equitibus. Da illis formidinem, & tabefac audaciam virtutis eorum, & commoueantur contritione sua. Deiice illos gladio diligentium te: & collaudent te omnes qui nouerunt nomen tuum in hymnis.* Et *commiserunt prælium: & ceciderunt de exercitu Lysiæ quinque millia virorum. Videns autem Lysias fugam suorum, &* Iudæorum *audaciam, & quòd parati sunt aut viuere aut mori fortiter, abiit Antiochiam, & elegit milites, vt multiplicati rursus venirẽt*

in Iudæam. Dixit autem Iudas, & fratres eius, Ecce contriti sunt inimici nostri, ascendamus nunc mundare sancta, & renouare. Et congregatus est omnis exercitus, & ascenderunt in montem Sion. Et viderunt sanctificationem desertam, & altare profanatum, & portas exustas, & in atriis virgulta nata sicut in saltu, vel in montibus, & pastophoria diruta. Et sciderunt vestimenta sua, & planxerunt planctu magno, & imposuerunt cinerem super caput suum: & ceciderunt in faciem super terram, & exclamauerunt tubis signorum, & clamauerunt in cælum. Tunc ordinauit Iudas viros, vt pugnarent aduersus eos qui erant in arce, donec emundarent sancta. Et elegit sacerdotes sine macula, voluntatem habentes in lege Dei: & mandauerunt sancta, & tulerunt lapides contaminationis in locum immundum. Et cogitauit de altari holocaustorum quod profanatū

Pastophorium thalamus erat in quo palia seruari solebant quibus vtebantur in publicis precationibus sacerdotes: vel ædicula in qua habitabat templi præpositus.

erat, quid de eo faceret. Et incidit consilium bonum, vt destruerent illud: ne fortè illis esset in opprobrium, quia contaminauerunt illud Gentes, & demoliti sunt illud. Et reposuerunt lapides in mõte domus in loco apto, quoadusque veniret propheta, & responderet de eis. Et acceperunt lapides integros secundum legem, & ædificauerunt altare nouum secundum illud quod fuit priùs: & ædificauerunt sancta, & quę intra domum erant intrinsecus: & ædem, & atria sanctificauerunt. Et fecerunt vasa sancta noua, & intulerunt candelabrum, & altare incẽsorum, & mensam in templum. Et incensum posuerunt super altare, & accenderunt lucernas quæ super cãdelabrum erãt; & lucebant in templo. Et posuerunt super mensam panes, & appenderunt vela, & consummauerunt omnia opera quæ fecerant. Et ante matutinum surrexerunt quinta & vicesima die mensis noni (hic

 est

est mensis Casleu) centesimi quadragesimi octaui anni: & obtulerunt sacrificium secundum legem super altare holocaustorũ nouum, quod fecerunt. Secundum tempus & secundum diem in qua contaminauerunt illud gentes, in ipsa renouatum est in canticis, & citharis & cinyris, & in cymbalis. Et cecidit omnis populus in faciem, & adorauerunt & benedixerunt in cælũ eum qui prosperauit eis. Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo, & obtulerũt holocausta cum lætitia, & sacrificium salutaris & laudis. Et ornauerunt faciem templi coronis aureis & scutulis: & dedicauerunt portas & pastophoria, & imposuerunt eis ianuas. Et facta est lætitia in populo magna valde, & auersum est opprobrium Gentium. Et statuit Iudas, & fratres eius & vniuersa ecclesia Israel, vt agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis ab anno in annũ per dies octo à quinta & vicesima die mensis Casleu,

cum lætitia & gaudio. & ædificauerunt in tempore illo montem Sion, & per circuitum muros altos & turres firmas: nequando venirent Gentes, & conculcarent eum sicut antea fecerũt. Et collocauit illic exercitum, vt seruaret eum, & muniuit eum ad custodiendam Beth-suram, vt haberet populus munitionem contra faciem Idumææ.

CAP. IIII.

ET *assumpsit Gorgias.* Hęc est secunda pars illius, *& surrexit Iudas.* In qua postquam debellauit Iudas exercitum Principum & Regum,

hîc declaratur debellatio Principum & exercitus Regis. Et primò ponitur ipſa expugnatio, & ſecundò aliquali pace habita, ipſius tẽpli aliqualis purificatio, in medio capitis. *Dixit autem Iudas & fratres eius.* primò congreditur contra Principes Lyziæ, ſecundò cum ipſo Lyzia, ibi, *quicunque autem alienigenarum*. Circa primum introducit Gorgiam per proditionem inſidias præparantem, & ſecundò ipſum interea per cautelam euadẽtem. ibi, *& audiuit Iudas.* & tertiò ipſum Iudam reliquam partem exercitus inuadentem, ibi, *& cùm dies factus eſſet.* quartò ipſum exercitum Iudam præcipitantem & ſe defendere præparantem, ibi, *& eleuauerũt alienigenę.* & quintò ipſum Iudam aduerſarios trucidantem, & perſequentem eos qui fugiebant. ibi, *& congreſſi ſunt.* Sextò Iudæ & exercitus illius reuer-

ſionem, ibi, *& reuerſus eſt Iudas.* & ſeptimò ipſum Gorgiam cum ſuis fugam capientem, ibi, *& vidit* Gorgias. ſcilicet, populum cum Dei commendatione, prædam hoſtium colligentẽ. *Quicunque autem alienigenarum.* Hic ſecundò congreditur cum Lyzia, & primò ponitur quomodo de prædicta victoria Iudæorum fuit Lyzias informatus: ſecundò quomodo ſuper hęc fuit confuſus & conturbatus. ibi, *quibus auditis.* tertiò quomodo per ipſum fuit magnus exercitus cõgregatus, ibi, *& ſequenti anno.* quartò quomodo per Iudam fuit Deus exoratus, ibi, *& occurrerunt illis Iudas.* & quintò quomodo Lyzias fuit totaliter expugnatus, ibi, *& commiſerũt pręliũ*, Sextò quomodo ad aliũ exercitũ adducendũ fuit animatus, ibi, *videns autem Lyzias. Dixit autem Iudas.* Hæc eſt ſecũda pars principalis totius cap.

in qua parua angustia habita pugnando: statim prorumpunt ad templi purificationem. vbi ponitur primò quomodo Iudas ad hoc incitauit populi multitudinem, & secundò repetit inuentam loci solitudinem, ibi, *& ascẽderunt*, & tertiò narrat, ex hoc, in populo compassionis amaritudinem, ibi, *& sciderunt vestimenta*. quartò quomodo Iudas prorupit in reparãdi promptitudinem, ibi, *Tunc ordinauit*. Et in hac vltima ponitur quomodo ædificantes cõtra aduersantes assecurauit, & secundò quomodo de altari holocaustorum ordinauit. ibi, *& cogitauit*. & tertiò quomodo alia distructa reparauit, ibi, *& ædificauit sancta*. Quartò quomodo populus debito modo sacrificauit, ibi, *et ante matutinum*. Quintò quomodo dedicationem altaris celebrauit, ibi, *et fecerunt dedicationem*. sextò quomodo cele-

brandam in poſterum demandauit, ibi, *et ſtatuit Iudas* . Septimò quomodo aditum ad Hieruſalem fortificauit, ibi, *et ædificauit &c.* Ait ergo.

Textus expoſitio. *Et aſſumpſit Gorgias*. Hîc continuat quod dictum fuit ſupra quòd Lyzias congregauit exercitum in quo erat Ptolomæus Nicanor & Gorgias, qui aſtutè voluit de nocte inſurgere in Iudam; quod præſciens Iudas fugit: & in aliam partẽ exercitus quã Gorgias reliquerat, iuit; & eam inuaſit, & poſtea contra Gorgiam reuerſus eſt, & iterũ illum deuicit. ibi, *quo viſo, &c.* & tunc patet litera. *filij eorum*, id eſt, alienigenæ in arce recluſi. vel *filij*, id eſt, Iudæi apoſtatæ, quorum quidam etiam erant, ibi, *& audiuit.* i. per inſidias percepit. *parantem exercitus*, quia ibi plures erant exercitus, ſcilicet Ptolomæi & Nicanoris, vt ſuprà cap. 3. *diſperſus exercitus*, ſcilicet Gor-

giæ, erat diuisus ab alijs. *tegumenta*, id est arma, prę paupertate scilicet. *Tuba*. secundum legem, vt Numer. 10 habetur. *Ad tria milia*, quidam libri habēt ad quinque milia, sed falsò. *purpuram marinam*. hoc dicitur quia secundum Isidorum purpura est sanguinei coloris, & tingitur quodam pisce marimo qui conchylia, vel muræna dicitur, qui concisus ferro; sanguineas guttas emittit; ex quibus collectis tingitur purpura, & ideo dicitur marina. Sic Cantic. 7. quasi purpura Regis tincta canalibus. *potentis*, id est, Golliæ, de quo 1. Reg. 17. & de Ionatha. 1. Reg. 14. *Mundare*, id est, reparare ruinam, vel à fœditate idolatriæ purificare. *Sāctificationem*, id est, ædificia sancta; templum scilicet & adiacentia. *desolatam*. id est occasione desolationis præcedentis prophanatam propter sacrificia. *Atriis*. quatuor enim erant,

Isidorum lib 19. originum. cap. 24.

Atrii 4. templi erant.

ſcilicet, ſacerdotum, mundorum virorum, & mulierum; & generaliter immundorum. *virgulta.* id eſt, vrticas & herbã & alia huiuſmodi. *paſtoforia,* id eſt, domuncula in atrio ſacerdotũ quæ aduerſus ducebat, ſcilicet, ad habitationem hebdomadariorum, & comeſtionem Iudæorum in Hieruſalem ad ſacrificandum de longinquo venientium, qui partem ſacrificij ſui coram domino comedere debebant. & eſt nomen Græcum ſecundum Hieronymum, & latinè dicitur thalamus. Vel ſecundum alios eſt latinum, & tunc dicitur quaſi paſtus forenſium, quia forenſes Iudæi ibi comedebant, Deuter. 26. *Tubis ſignorum,* hoc dicit quia vſus tubæ erat eis in ſignum multipliciter ad conuiuandum, & bellandum & ſolennizandũ &c. *In arce.* quia illi erant Iudæis in inſidijs & moleſtijs. *prophanauerunt,*

Hieronymus.

propter oblationes gentium. *destructum.* Hinc sumitur argumentum, destruendum fore altare; post sacrificium hæretici in illo factum. *in monte domus.* id est, in loco eminēti domus, vel in loco in quo erat domus, extra tamen domum. *Sancta*, id est, partem templi priorem; & *quæ intra.* id est. sancta sanctorum. *altare incensi.* id est, aureum. *vela*, quia aut duo erant; vnum in ingressu templi, & aliud in ingressu oraculi. *Quæ fecerant.* id est, quæ facere poterant vel debuerant, aut deliberauerant. Vel quę fecerant priùs in locis vbi erant & secum asportauerant. *Quinta & vicesima.* Notandum quòd eadem die qua ante gentiles super primum altare sacrificauerant, ipsi iterum super altare nouum sacrificauerunt. Vnde supra cap. 1. dictum est, quòd anno. 146. die 25. mensis Casleu sacrificaue-

Altare in quo hæreticus sacrificiū offert, destruendū est.

Eadē die qua gētiles altare prophanauerant, Machabæi Deo sacrificāt.

runt: nunc autem hoc fuit factum an.148.die 25.eiusd. mẽsis; & ita prophanatio durauit duob⁹ annis. quòd præuiderat Daniel propheta cap. 8. vide ibi. *Casleu.* id est Decembris. *Cinaris.* Cinara est instrumentum musicum & dicitur à Cieo, cies, id est, moueo, quia motu digitorum facit sonum in aëre. Dicit Iosephus quòd non solùm erat festum, sed & de istis instrumentis, de cibis, & potibus, nõ quibuscunque sed optimis & delicio-sissimis, nullis enim tunc expensis Iudas pepercit. *dedicationem.* Notandum quòd variæ leguntur dedicationes altarium, vna sub Salomone, cuius fit mẽtio 3.Reg. 8. Alia sub Esdra. de qua habetur 1. Esd.6. prima fuit in Septembri, & secunda in vere: & istæ fuerunt abolitæ propter istam tertiã quæ fuit facta in hieme, hoc est in Decembri, vt dicitur hîc, & Ioan. 6.

Vel Nouẽbris.

Dedicationes altarium variæ leguntur.

Facta ſunt encænia Hieroſolimis & *Ioan.c. 6.*
hiems erat. Notandum quòd hac
die obtulerunt holocauſta, & adora-
uerunt incenſo igne de ferro excuſſo, *Idem.*
per actum calculorum de altari ſum- *Hugo.*
ptorum; & lumina multa accende- *Card.poſt*
rũt; & vocauerũt illud feſtũ luminarũ, *Magiſtr.* *in Hiſto-*
quia tũc in proſperitate habita fuerũt *rijs.*
à Deo clarificati, eò quòd paulo ante
in ſpeluncis & antris habitauerãt. *Die-*
bus octo. quod erat contra conſuetu- *Moris erat*
dinem feſtiuitatũ legalium quæ tan- *feſtiuita-* *tum lega-*
tum durabant ſeptem diebus, ſed hoc *lium ſolũ*
fuit in ſignificationem gloriæ cœle- *per 7. dies* *durare,*
ſtis; quam recipient martyres nouæ *nõ octo.*
legis per eos ſignificati. Neque obeſt
de octaua die Scenopegiæ, *quia* ipſa
propriè non erat de feſtiuitate, niſi tã-
tum pro collecta facienda. *Montem*
Sion, id eſt, turres altiſſimas fecit ver-
ſus partem montis, inter arcem, vt
credo, quæ iam formata erat ab ad-

uersarijs; & templum siue ciuitatem *extruxit*, illis scilicet ad munitionem, & *Beth-suram*, ciuitatem vt esset illis pro castello.

Cap. V.

Iudas finitimas gentes, quæ tentabant perdere Israel, percutit auxilio fratrum, Simonis sc. & Ionathæ.

ET factum est, vt audierunt Gentes in circuitu quia ædificatum est altare & sanctuariū sicut prius, iratæ sunt valde: & cogitabant tollere genus Iacob qui erāt inter eos, & cœperunt occidere de populo, & persequi. Et debellabat Iudas *filios Esau in Idumæa, & eos qui erant in Arabathane: quia circunsedebant* Israelitas*: & percussit eos plaga magna. Et recordatus est malitiam filiorum Beam, qui erant*

populo in laqueum & scandalum, insidiantes eis in via. Et conclusi sunt ab eo in turrib. & applicuit ad eos, & anathematizauit eos, & incendit turres eorum igni cum omnibus qui in eis erant. Et transiuit ad filios Ammon, & inuenit manum fortem, & populum copiosum, & Timotheum ducem ipsorum: & commisit cum eis prælia multa, & cõtriti sunt in conspectu eorum, & percussit eos: & cepit Gazer ciuitatem, & filias eius, & reuersus est in Iudæam. Et congregatæ sunt Gentes quæ sunt in Galaad, aduersus Israelitas qui erant in finib. eorum vt tollerent eos: & fugerunt in Datheman munitionem, & miserunt literas ad Iudam & fratres eius dicentes, Congregatæ sunt aduersum nos gentes per circuitum, vt nos auferant: & parant venire, & occupare munitionem in quam confugimus, & Timotheus est dux exercitus eorum. Nunc ergo veni, & eripe nos de manibus eorum, quia cecidit

Dathemã munitio erat in mõte Galaad Iudæorum.

multitudo de nobis. Et omnes fratres nostri qui erant in locis Tubin, interfecti sunt, & captiuas duxerunt vxores eorum & natos, & spolia, & peremerunt illic ferè mille viros. Et adhuc epistolæ legebãtur, & ecce alij nuntij venerumt de Galilæa conscissis tunicis, nuntiantes secũdum verba hæc: dicentes cõuenisse aduersum se à Ptolemaide, & Tyro, & Sidone: & repleta est omnis Galilæa alienigenis, vt nos consumant. Vt audiuit autem Iudas & populus sermones istos, conuenit ecclesia magna cogitare quid faceret fratribus suis qui in tribulatione erant, & expugnabantur ab eis. Dixitque Iudas Simoni fratri suo, Elige tibi viros, & vade, & libera fratres tuos in Galilæa: ego autem & frater meus Ionathas ibimus in Galaaditim. Et reliquit Iesephum filium Zachariæ, & Azariã duces populi cum residuo exercitu in Iudæa ad custodiã: & præcepit illis dicens: Præstote populo huic, & nolite bellũ

Ptolemais vrbs est maritima Phœnicia ad Belum fluuium habens mõtem Carmelũ à meridie.

commitere aduersum gentes, donec reuertamur. Et partiti sunt Simoni viri tria millia, vt iret in Galilæam: Iudæ autem octo millia in Galaaditim. Et abiit Simō in Galilæam, & commisit prælia multa cum gentibus: & contritæ sunt gentes à facie eius, & persecutus est eos vsque ad portam Ptolemaidis. & ceciderunt de gētib. ferè tria millia virorum, & accepit spolia eorum, & assumpsit eos qui erant in Galilæa & in Arbatis cum vxoribus & natis, & omnib. quæ erant illis. & abduxit in Iudæā cum lætitia magna. Et Iudas Machabæus & Ionathas frater eius transierunt Iordanem, & abierunt viam trium dierum per desertum. Et occurrerunt eis Nabuthæi, & susceperunt eos pacificè, & narrauerūt eis omnia quæ acciderant fratrib. eorum in Galaaditide, & quia multi ex eis comprehensi sunt in Barasa, & Bosor, & in Alimis, & in Casphor, & Mageth, & Carnaim, hæ oēs ci-

uitates munitæ, & magnæ. Sed & in cæteris ciuitatib. Galaaditidis tenentur cõprehenſi, & in craſtinũ conſtituerunt admouere exercitum ciuitatibus his, & cõprehendere, & tollere eos in vna die. Et conuertit Iudas & exercitus eius viam in deſertum Boſor repente, & occupauit ciuitatem: & occidit omnem maſculum in ore gladij, & accepit omnia ſpolia eorum, & ſuccendit eam igni. Et ſurrexerũt inde nocte, & ibant vſque ad munitionem. Et factum eſt diluculo, cùm eleuaſſet oculos ſuos, & ecce populus multus, cuius nõ erat numerus, portantes ſcalas & machinas, vt cõprehenderent munitionem, & expugnabant eos. Et vidit Iudas quia cœpit bellum, & clamor belli aſcendit ad cælum ſicut tuba, & clamor magnus de ciuitate: Et dixit exercitui ſuo, Pugnate hodie pro fratribus veſtris. Et venit tribus ordinibus poſt eos; & exclamauerunt tubis, & clamauerunt in oratione. Et cognouerunt

gnouerunt

gnouerunt castra Timothei quia Machabæus est, & refugerunt à facie eius: & percusserunt eos plaga magna, & ceciderunt ex eis in die illa fere octo millia virorum. Et diuertit Iudas in Maspha, & expugnauit, & cepit eam: & occidit omnẽ masculũ eius, & assumpsit spolia eius, & succendit eam igni. Inde perrexit, & cepit Casbo, Mageth, & Bosor, & reliquas ciuitates Galaaditidis. Post hæc autem verba congregauit Timotheus exercitum alium, & castra posuit contra Raphon trans torrentem. Et misit Iudas speculari exercitum: & renuntiauerunt ei, dicẽtes, Quia conuenerunt ad eum omnes gentes quæ in circuitu nostro sunt, et exercitus multus nimis: & Arabas conduxerunt in auxilium sibi, et castra posuerunt trans torrentem, parati ad te venire in præliũ. Et abiit Judas obuiã illis. Et ait Timotheus principibus exercitus sui, Cum appropinquauerit Iudas et exercitus eius ad

torrentem aquæ: si trāsierit ad nos prior, non poterimus sustinere eum: quia potens poterit aduersum nos: si verò timuerit trāsire, & posuerit castra extra flumē, trāsfretemus ad eos, & poterimus aduersus illum. Vt autē appropinquauit Iudas ad torrentem aquæ, statuit scribas populi secus torrentem, & mandauit eis, dicens: Neminem hominum reliqueritis, sed veniant omnes in prælium. Et transfretauit ad illos prior, & omnis populus post eum, & contritæ sunt omnes gentes à facie eorum, & proiecerūt arma sua, & fugerūt ad phanum quod erat in Carnaim. Et occupauit ipsam ciuitatem, & phanū succēdit igni cum omnibus quæ erant in ipso: & oppressa est Carnaim, & non potuit sustinere contra faciem Iudæ. Et congregauit Iudas vniuersos Israelitas qui erāt in Galaaditide, à minimo vsque ad maximum, & vxores eorum, & natos, & exercitum magnum valde, vt venirent in terram Iudæ. Et venerūt vsque Ephron:

Et hæc ciuitas magna in ingressu posita, munita valde, Et non erat declinare ab ea dextera vel sinistra, sed per mediã iter erat. Et incluserunt se qui erant in ciuitate, et obstruxerunt portas lapidibus: & misit ad eos Iudas verbis pacificis, dicens, Transeamus per terram vestram, vt eamus in terram nostram, & nemo vobis nocebit, tantùm pedibus transibimus. Et nolebant eis aperire. Et præcepit Iudas prædicari in castris, vt applicarent vnusquisque in quo erat loco. & applicuerunt se viri virtutis, & oppugnauit ciuitatem illam tota die & tota nocte, & tradita est ciuitas in manu ei⁹: & peremerũt omnem masculum in ore gladij, & eradicauit eam, & accepit spolia eius, & transiuit per totam ciuitatẽ super interfectos. Et transgressi sunt Iordanem in campo magno, contra faciem Bethsan. Et erat Iudas congregans extremos, Et exhortabatur populum per totam viam, donec ve-

Epheron vrbs munita erat super ripas Iordanis extructa.

nirent in terram Iuda: & ascenderunt in montem Sion cum lætitia & gaudio, & obtulerunt holocausta, quòd nemo ex eis cecidisset donec reuerterentur in pace. Et in diebus quibus erat Iudas & Ionathas in terra Galaad, & Simon frater eius in Galilæa cõtra faciem Ptolemaidis, audiuit Iosephus Zachariæ filius, & Azarias principes virtutis res bene gestas, & prælia quæ facta sunt, & dixit, Faciamus & ipsi nobis nomen, & eamus pugnare aduersus gentes quæ in circuitu nostro sunt. Et præcepit his qui erant in exercitu suo, & abierunt Iamniam. Et exiuit Gorgias de ciuitate, & viri eius obuiam illis in pugnã. Et fugati sunt Iosephus & Azarias vsque in fines Iudeæ: & ceciderunt illo die de populo Israel ad duo millia viri, & facta est plaga magna in populo: quia non audierunt Iudam & fratres eius, existimantes fortiter se facturos. Ipsi autẽ non erãt de semine virorum illorũ per quos sa-

lus facta est in Israel. Et viri Iuda magnificati sunt valde in cõspectu omnis Israel, & gentium omnium vbi audiebatur nomẽ eorum. Et cõuenerunt ad eos fausta acclamantes. Et exiuit Iudas & fratres eius, & expugnabant filios Esau in terra quæ ad Austrum est, & percussit Chebrõ & filias eius: & muros eius, & turres succendit igni in circuitu. Et mouit castra vt iret in terram alienigenarum, & perambulabat Samariam. In die illa ceciderunt sacerdotes in bello dũ volũt fortiter facere, dum sine cõsilio exeunt in prœliũ. Et declinauit Iudas in Azotum in terrã alienigenarum, & diruit aras eorum, & sculptilia deorum ipsorum succendit igni: & cepit spolia ciuitatum, & reuersus est in terram Iuda.

Et filias eius: i. oppidula et subiecta quasi ab ea nata & deducta.

In CAP. V.

E*T factum est vt audierunt.* Hæc est tertia pars illius, *Et surrexit* : in qua agitur de illius conflictu contra finitimas nationes, & quòd Iudæos inter se habitantes occidebant. & primò ostẽdit quomodo pręualuit ad Iudęorum de diuersis gentibus liberationẽ, secundò quomodo præualuit ad ipsorum iam liberatorum remeationẽ vel reductionem. *& congregauit Iudas.* Circa primum ponit victorias Iudæ, quas de finitimis gẽtibus habuit, & hoc auxilio & beneficio exercitus coniuncti. Secundò ministerio exercitus diuisi, ibi, *& congregatæ sunt gentes quæ sunt in Galaad.* Circa primum ponit gentium impugnationem, & secundò ipsorum à Iuda expugnatio-

nem, ibi, *& debellauit*, & primò filios Esau quos occidit, maximè illos qui erant in tribus ciuitatibus morantes; Secundò filios Amon, ibi, *& transiuit ad filios*, *& congregate*. Primò ponitur diuersarum nationum in Iudæos insurrectio: Secundò ipsius exercitus pro Iuda diuisio, ibi, *& dixit Iudas*. Tertiò vtriusque partis victoriosa persequutio, ibi, *& abijt Simon*. Circa primũ ponit primò Galaaditas insurgentes, & secundò Galilæos, ibi, *adhuc epistolæ*. & in vtraque illarum, primò ponitur insurrectio, & ad Iudam denunciatio, & auxilij postulatio, vt patet. *Dixit Iudas*. Circa illam partem, *& abijt Simon*, primò ponitur congressus & victoria Simonis, & secundò ipsius Iudæ, ibi, *Iudas Machabæus*. & ibi ponitur quomodo Iudas in Galaaditim veniens super oppressione Iudæorũ, & loci in quibus

opprimebantur fuit informatus. secũdò quomodo fuit contra aduersarios zelo inflãmatus, ibi, *& cõuertit Iudas.* Habuit autẽ duos cõgressus principales cum Timotheo duce illius populi, & secundò, ibi, *post hæc autem verba congregauit Timotheus.* & ibi habetur, primò qualiter exercitus magnus fuit ab eo congregatus, & secundò quomodo fuit cautelosè informatus, & tertiò quomodò iuxta quod prędixerat fuit à Iuda expugnatus. *Et congregauit Iudas.* Hæc est secunda pars totius capituli, in qua agitur de Iudæorum liberatorũ vniuersali reductione, & secundò de aliquorum Iudæorũ superba acceptatione, ibi, *& in diebus illis.* tertiò agit iterum de Iudæ & suorum commendatione, & inimicorum expugnatione, & de quorumdam fatuorum sacerdotum occisione, ibi, *& viri Iuda magnifi-*

cati. Circa primum ponitur quorúmdam contra Iudæos crudelitas, & secundò diuina super eos & per Iudam seueritas, ibi, *& præcepit Iudas*. Circa illam partem, *& in diebus*, ponitur superba acceptatio, & secundò superbię punitio, ibi, *& exijt Gorgias*; tertiò punitionis ratio, ibi, *quia non audierũt Iudam*, genus Iacob, Iudæos. inter eos enim multi Iudæi erant dispersi inter nationes, propter persecutionem Antiochi. *Arabathane*. ciuitas est filiorum Esau. *filiorum Bean*, id est, habitantium Bean ciuitatem, etiam eorum. vnde Bean non est nomen viri, sed ciuitatis. *in via*, scilicet qua venerant in terram promissionis. *Anathematizauit eos*, id est, res eorum sicut factum fuit Hiericho, vt patet Iosue. 6. *Et omnes fratres nostri qui erãt in locis Tubin interfecti sunt*, id est, Iudæi qui morabãtur in Tubin, hoc est,

in illis locis quæ à Tubin ſic dicebã-
tur. vnde & ab hoc, locus nomen ac-
cepit, & interpretatur deſerens ſiue
deſertum. *à Ptolemaide*, ciuitas eſt
Metropolis fortiſſima. *Et occurrerunt*
eis Nabuthei, id eſt, aliqui de illis po- *de Nabathai.*
pulis volentes ſe iungere Iudæis, &
fouere eos, qui in illa ciuitate mora-
bãtur, ad munitionẽ Dathemam, de
qua dictum eſt ſupra; vbi recollege-
rant ſe Iudæi vt expugnarent eos de
munitione, tribus ordinibus exercitu
ſuo in tres partes diſtincto. Machia
alia eſt ab illa quæ eſt in Iudæa, vbi
erat aliquãdo loc⁹ orationis Iudęorũ,
quam Ioſephus vocat Mellem ciui-
tatem alienigenarum. *& Boor.* non
eſt illa quæ ſtatim legitur combuſta;
quæ ſecundum Ioſephum vocabatur
Beth-ſura; & illæ quæ ſequuntur ſunt
ciuitates gentium in Galaaditide. *&*
ait Timotheus principibus exercitus ſui.

Cum appropinquauerit &c. Sed nunquid fuit Propheta? Non. Sed æstimo quòd credebat Iudam esse tantæ fortitudinis quòd nisi diffideret; non superaretur: & quamdiu confideret, superaret, ex diffidentia autem dimisisset eos transire. *phanũ*, tẽplũ idoli sui. *In ingressu.* scilicet reuersionis eorum ad terram suã. *In quo erat loco*, id est, singulæ partes exercitus; singulis partibus ciuitatis. *Iosephus Zachariæ filius*, ille scilicet quem prætulerat exercitui in Iudæa remanenti: & præceperat ne pugnaret. Vnde inobediens fuit zelo gloriæ; & ideo punitus fuit in sua superbia. *per quos salus*, id est, qui ad faciendam victoriam deputati erãt à Domino. *fausta acclamantes*, id est, laudes vel rogationes; quibus rogabant vt semper prosperè eis eueniret; Et dicitur à faueo faues: Inde faustus cui fortuna fauet, de illa Christiano

Aduerte Dei prouidentiã.

more loquendo, & ita fausta clamare est, fauorem optare.

CAP. VI.

Antiochus volens deprædari vrbem Elymaidem propellitur contumeliosè à ciuibus.

ET rex Antiochus perambulabat superiores regiones, & audiuit esse ciuitatem Elymaidē in Perside nobilissimam, & copiosam in argento & auro, templumque in ea locuples valde: & illic velamina aurea, & loricæ, & scuta, quæ reliquit Alexāder Philippi rex Macedo qui regnauit primus in Græcia. Et venit, & quærebat capere ciuitatē, & deprædari eam, & non potuit: quoniā innotuit sermo his qui erant in ciuitate: & insurrexerunt in prælium, & fugit inde, & abiit cum tristitia magna, & reuersus est in Babyloniam. Et venit qui

nuntiaret ei in Perside, quia fugata sunt castra quæ erant in terra Juda: & quia abiit Lysias cum virtute forti in primis, & fugatus est à facie Iudæorum, & inualuerunt armis & viribus, & spoliis multis, quæ ceperũt de castris quæ exciderunt: & quia diruerunt abominationem quam ædificauerant super altare quod erat in Ierusalem: & sanctificationem, sicut prius circundederunt muris excelsis: sed & Bethsuram ciuitatem suam. Et factum est, vt audiuit rex sermones estos, expauit, & cõmotus est valde: & décidit in lectũ, & incidit in languorem præ tristitia, quia non factum est ei sicut cogitabat. Et erat illic per dies multos: quia renouata est in eo tristitia magna, & arbitratus est se mori. Et vocauit omnes amicos suos, & dixit illis, Recessit somnus ab oculis meis, & concidi, & corrui corde præ solicitudine: & dixi in corde meo, In quantam tribulationem deueni, & in quos fluctus tristitiæ in

qua nũc ſum: qui iucundus erã, & dilectus in poteſtate mea. Nunc verò reminiſcor malorũ quæ feci in Ieruſalem, vnde & abſtuli omnia ſpolia aurea & argentea quæ erãt in ea, & miſi auferre habitantes Iudæam, ſine cauſa. Cognoui ergo quia propterea inuenerunt me mala iſta: & ecce pereo triſtitia magna in terra aliena. Et vocauit Philippum vnum de amicis ſuis, & preposuit eum ſuper vniuersũ regnũ ſuũ, & dedit ei diadema, & ſtolã ſuã, & annulũ, vt adduceret Antiochũ filium ſuũ, & nutriret eum, & regnaret. Et mortuus eſt illic Antiochus rex anno cẽteſimo quadrageſimo nono. Et cognouit Lyſias quoniam mortuus eſt rex, & conſtituit regnare Antiochum filium eius, quem nutriuit adoleſcentem: & vocauit nomen eius Eupatorem. Et hi qui erant in arce, cõcluſerãt Iſrael in circuitu ſanctorum: et quærebãt eis mala ſemper et firmamẽtũ Gẽtiũ. Et cogitauit Iudas diſperdere eos: et

cõuocauit vniuersum populum, vt obsiderent eos. Et cõuenerũt simul, et obsederũt eos anno centesimo quinquagesimo, et fecerũt balistas et machinas. Et exierũt quidã ex eis qui obsidebantur: et adiũxerunt se illis aliqui impii ex Israel, & abierunt ad regem, & dixerũt. Quousque nõ facis iudiciũ, & vindicas fratres nostros? Nos decreuimus seruire patri tuo, & ambulare in præceptis eius, et obsequi edictis eius: & filij populi nostri propter hoc alienabãt se à nobis, & quicunque inueniebãtur ex nobis, interficiebantur, & hereditates nostræ diripiebantur. Et non ad nos tantùm extenderunt manum, sed & in oẽs fines nostros, & ecce applicuerũt hodie ad arcem in Ierusalem occupare eam, & munitionem in Beth-suram munierunt, & nisi præueneris eos velocius, maiora, quã hæc, facient, & non poteris obtinere eos. Et iratus est rex vt hæc audiuit: & cõuocauit omnes amicos suos, & principes ex-

Beth-sura erat quoddam vrbis præsidiũ positum in faucibus mon-

tium: super viam publicam distans quinque stadiis ab Ierusalem.

ercitus sui, & eos qui super equites erant: sed & de regnis aliis, & de insulis maritimis venerunt ad eum exercitus conductitij. Et erat numerus exercitus eius, centũ millia peditum, et viginti millia equitũ, et elephanti trigintaduo docti ad præliũ. Et venerunt per Idumæam, et applicuerunt ad Beth-suram, et pugnauerũt dies multos, & fecerunt machinas: et exierunt & succenderũt eas igni, & pugnauerunt viriliter. Et recessit Iudas ab arce, & mouit castra ad BetZacharam contra castra regis. Et surrexit rex ante lucẽ, et concitauit exercitus in impetum cõtra viã Bethzacharã: et comparauerũt se exercitus in prælium, & tubis cecinerunt: & elephantis ostenderunt sanguinem vuæ & mori, ad acuendos eos in prælium, & diuiserunt bestias per legiones: & astiterunt singulis elephantis mille viri in loricis cõcatenatis, & galeæ æreæ in capitibus corũ: & quingenti equites ordinati vnicuique bestiæ

BethZacara vel BethZacharia erat præsidium & locus vbi Iudas Machab. contra Antiochi. stabat: distãs ab ea: 10. stadiis

bestiæ electi erant. Hi ante tẽpus vbicũque erat bestia, ibi erant: & quocunque ibat, ibãt, & non discedebãt ab ea. Sed & turres ligneę super eos firmæ protegẽtes super singulas bestias: & super eas machinæ: & super singulas viri virtutis 32. qui pugnabant désuper: & intus magister bestię. Et residuum equitatum hinc & inde statuit in duas partes, tubis exercitũ commouere, & perurgere constipatos in legionibus eius. Et vt refulsit sol in clypeos aureos & æreos, resplenduerunt montes ab eis, & resplenduerunt sicut lãpades ignis. Et distincta est pars exercitus regis per montes excelsos, & alia per loca humilia: & ibant cautè & ordinatè. Et commouebãtur omnes inhabitantes terrã à voce multitudinis eorum, & incessu turbæ, & collisione armorum: erat enim exercitus magnus valde & fortis. Et appropiauit Iudas, & exercitus eius in præliũ: & ceciderũt de exercitu regis sexcenti viri. Et

velut Ioseph. ant. lib. 12. c. 14. 70. stadiis.

vidit Eleazar filius Saura, vnā de bestiis loricatā loricis regis, & erat eminēs super cæteras bestias: & visum est ei quòd in ea esset rex: & dedit se vt liberaret populum suum, & acquireret sibi nomen æternum. Et cucurrit ad eam audacter in medio legionis interficiens à dextris, & à sinistris, & cadebant ab eo huc atque illuc. Et iuit sub pedes elephantis, & supposuit se ei, & occidit eū: & cecidit in terrā super ipsum, & mortuus est illic. Et videntes virtutē regis, & impetū exercitus eius, diuerterūt se ab eis. Castra autem regis ascenderunt contra eos in Ierusalē, & applicuerūt castra regis ad Iudæam & mōtē Siō. Et fecit pacem cum his qui erant in Bethsura: & exierunt de ciuitate, quia non erāt eis ibi alimēta cōclusis, quia sabbatha erāt terræ. Et comprehendit rex Bethsuram: & constituit illic custodiam seruare eam. Et cōuertit castra ad locum sanctificationis dies multos: & statuit illic balistas, & machi-

nas, & ignis iacula, & tormenta ad lapides iactandos, & spicula, & scorpios ad mittendas sagittas, & fundibula. Fecerũt autem & ipsi machinas, aduersus machinas eorum, & pugnauerunt dies multos. Escæ autem non erant in ciuitate, eo quòd septimus annus esset: & qui remãserant in Iudæa de Gentibus, consumpserãt reliquias earum quæ repositæ fuerant. Et remanserunt in sanctis viri pauci, quoniã obtinuerat eos fames: & dispersi sunt vnusquisque in locum suum. Et audiuit Lysias quòd Philippus quem constituerat rex Antiochus cũ adhuc viueret, vt nutriret Antiochũ filiũ suum, & regnaret, reuersus esset à Perside & Media, & exercitus qui abierat cum ipso, & quia quærebat suscipere regni negotia: & festinauit ire, & dicere ad regem & duces exercitus, Deficimus quotidie, & esca nobis modica est, & locus quem obsidemus est munitus, & incũbit nobis ordinare de regno. Nunc

itaque demus dextras hominibus istis, & faciamus cum illis pacem, & cum omni gente eorum: & constituamus illis vt ambulent in legitimis suis sicut prius. propter legitima enim ipsorũ quę despeximus, irati sunt, & fecerunt omnia hæc. Et placuit sermo in conspectu regis & principũ: & misit ad eos pacẽ facere: & receperunt illam. Et iurauit illis rex & principes: & exierũt de munitione. Et intrauit rex mõtem Sion, et vidit munitionem loci: & rupit citius iuramentum quod iurauit, & mandauit destruere murum in gyro. Et discessit festinanter, et reuersus est Antiochiam, & inuenit Philippum dominãtẽ ciuitati: & pugnauit aduersus eum, & occupauit ciuitatem.

IN CAP. VI.

ET rex *Antiochus.* Hæc est pars principalis illius partis in. 3. cap. *& surrexit Iudas*, in qua descripta probitate multiplici ipsius Iudæ quã exercuit sub Antiocho Illustri, hîc describit secundò eius probitatem & victoriam quam habuit sub filio eius Antiocho Eupatore. vbi quatuor facit. primò ponitur adeptio regni, mortuo scilicet patre suo. Secundò ponitur præparatio prælij. ibi, *& qui erant in arce.* tertiò congressio belli, ibi, *& appropiauit Iudas.* quartò liberatio populi, ibi, *& audiuit Lyzias.* *Textus expositio.*

Circa primam partem historiæ istius notandum est quòd historia huius secundæ partis multo completius habetur. lib. 2. Machab. cap. 9. Sed hîc ponitur primò infirmitatis illius occasio, & secundò infirmitatis incursio, ibi, *& factum est vt audiuit.* tertiò malitiæ suæ recognitio, ibi, *& vocauit Philippum.* Circa primum ponitur primò occasio, quomodo de Perside recessit viliter superatus . Secundò quomodo à Iudæis exercitus suus fuit turpiter debellatus, ibi, *& venit qui nunciaret. Et hi qui erant in arce.* Hæc est secunda pars capituli, in qua ponitur præparatio prælij ; & primò ponitur præparationis occasio, & secundò apparatus executio , ibi , *& iratus est Rex vt hæc audiuit.* Circa primum ponitur primò quomodo illi de Iuda arcem expugnarunt. Secundò quomodo aliqui de obsessis in turri , fraudu-

ſenter ab illa exierunt, & ſe illis coniunxerunt, ibi, *& exierunt quidam.* Tertiò quomodo Regem adierunt & ipſum contra Iudam informauerunt, ibi, *& abierunt ad Regem.* Apparatus verò magnus ex parte Regis fuit in his, primò quia multitudinem pugnatorum congregauit, ibi, *Iratus eſt autem.* Secundò quia ciuitatem ſicut potuit debellauit, ibi, *& venerunt per Idumæam.* Tertiò quia tam homines animauit; quàm animalia cætera fortificauit, ibi, *Surrexit autem rex.* quartò quia tam elephantes quàm milites ordinauit, ibi, *& diuiſerunt beſtias.* Quintò quomodo occaſione iſtorũ omnes ad timorem concitauit. ibi, *& vt refulſit ſol. Et appropiauit Judas.* Hæc eſt tertia pars, vbi ponitur congreſſio belli duplex in campo, & duplex in præſidio, ibi, *Caſtra autem Regis.* Circa

primũ primus cõgressus fuit generalis, & secundus fuit specialis cũ vna tantùm parte exercitus, ibi, *& vidit*
1.p.q.23. art. 2. ad 2. *Eleazar. Castra autẽ Regis.* ibi ponitur primò quomodo Rex Betsuram debellauit pręter Iudæorum communicationem, & secundò quomodo Hierusalem diu debellauit præter eius læsionem, ibi, *et conuertit castra ad locũ. Et audiuit Lyzias*. Hæc est quarta pars, vbi ostenditur liberatio. & primò ponitur Lysiæ deliberatio; & cõsilij exhibitio, ibi, *Nunc itaque demus.* Ponitur & consilij à Rege & alijs acceptatio, ibi, *& placuit sermo.* & mutua inter hostes confœderatio, ibi, *& misit ad eos.* & cõfœderationis violatio, ibi, *& intrauit Rex montem.* Siõ. sc. intererea quòd hæc fiebant à Iuda intrauit Rex montem Siõ. *Et Rex Antiochus perãbulabat superiores Regiones,* Persidis, scilicet, ad habendam pecu-

niam, supra. 3. *templũque in ea*, Dianæ scilicet. *Alexander*, de quo supra in principio libri. *et reuersus est in Babyloniam cum virtute*. Babyloniã, hoc dicitur per anticipationem. *forti in primis*. id est, cum præcipuis viris Timotheo, Nicanore, Gorgia, & seipso. quasi dicat, totum fecerat quidquid potuerat. *Bethsuram ciuitatem suam*. id est, quam tanquam suam ad sui tuitionem fortificauerat. *suam*. id est, ad Regis obsequium promptam. *abominationem*, id est, idolum Iouis quod in templo posuerat, supra primò cap. *Et factum est vt audiuit Rex sermones istos, expauit*. Libro secundo, cap. 9. habetur id perfectius, quomodo incurrit dolorem viscerum, & pręcipiẽs agitari currum versus Iudæam dum minabatur se facere sepulchrum Iudæorum, collisus est in terrà, ita quòd decidit in lectum suum, & pu-

truerunt carnes eius, vt dicit Magister historiarum. *& dilectus in potestate mea,* scilicet ab alijs: vel mihi ipsi cõplacebam. *Cognoui ergo,* quòd sc. propter mala quæ fecerat Iudæis, percussus fuerat, Alij dicunt quòd ideo quoniam voluntatem habuit spoliandi templum Dianæ. Quod reprobat Iosephus dicens, quòd in hoc non peccauit, quia etsi voluntatem nocendi habuit, tamen nihil fecit. Ex quo colligitur argumentum quòd secundũ opinionem Iudæorum, lex tantum prohibebat manũ: non animũ. *de amicis suis.* id est, collectaneis. *adduceret eũ et educaret. Centesimo quadragesimo octauo.* Contra hoc obijcitur. Nam incepit anno. 137. & ita regnauit duodecim annis, scilicet, tribus & nouem; quod est contra prædicta cap. 1. vbi tantum dicitur regnasse vndecim annis. Respondetur quòd re-

Polybius hoc asserit lib. 10.

Iosephus. lib. 11. antiq. c. 13.

Iudæi putabant quòd lex illorum prohibebat manũ non animum.

Hæc supputatio an. 149. est referẽda ad regnũ Seleuci Nicanoris.

gnauit per aliquam partem noni anni quæ hic computatur pro vno anno, supra autem non computatur; & ita contingit frequenter in temporum computatione, *quem nutriuit adolescentem*; *Et vocauit nomen eius Eupatorem*, cognomen fuit, vel forte nomen ratione creationis in officio, sicut fit de Papa. *Et hi qui erant in arce concluserāt.* id est, sic eos cōcluserant circumquaque, & venire in templum impedierant ex omni latere. *Et quærebant eis mala semper: & firmamētū.* quia volentes immolare in templo repente occidebant. *Centesimo quadragesimo.* in quo Antiochus Eupator cœpit regnare. *Balistas*, ad emittendum iacula. & dicitur à Balin Græcè, quod est emittere, vt Papias & Isidorus inquiunt. *Machinas.* Machinæ secundū Papiam vniuersaliter sunt quæ fiunt opere humano, sed accommodātur

iuxta Eusebij sententiam in chronicis, & nō ad Alexandrū.

Papias. Isidorus. lib. 18. Originū; cap. 9.

Machina quid.

ad hoc vt dicantur instrumenta omnia quæ subtiliter inueniuntur, & operosè fiunt; pro victorijs obtinendis in bello, inde Machinor. aris. *Qui obsidebãtur*. qui erant apostatæ Iudæi tanquam vellent ab apostasia resilire. *Et vindicas fratres*, id est vindictam nõ sumis de fratribus nostris, scilicet, de Iuda & de suis. *BethZacharia*, Iosephus dicit angustum esse locum mille stadijs ab hostium loco distantem. *Legiones*. non propriè dictas, secundũ quòd legio continet sex milia sexcẽta sexaginta sex: sed cõmuniter pro quacunque congregatione. Vnde super quemlibet elephantem erat turris lignea & machinæ. erant enim triginta duo elephantes, & triginta duæ turres super eos, & in qualibet turri triginta duo viri, & in custodia cuiuslibet mille cum illo qui principaliter regebat bestiam, & triginta tres pedites lori-

Iosephus ant. libro. 12. cap. 14. & 15. & de bello Iudaico. lib. 1. cap. 1.

Legio quid, cõmuniter loquendo.

cati, & quingenti equites. & ita cuilibet animali inerant deputati, mille quingenti & triginta tres, & ita in summa deseruiebant omnibus elephantibus; quadraginta duo milia nongenti nonaginta nouem, & his coniungendo eos qui principaliter regebant elephantes, fiunt in simul quadraginta nouem milia & triginta vnus; ita quòd remanebant in cómuni exercitu equites tantum quatuor millia, quia sexdecim milia deputata erant elephantibus; de peditibus verò remanebant circiter sexaginta septem milia, & isti tam equites quàm pedites ordinati erant in duas partes. Exercitus autem habebat centum milia peditum, & viginti milia equitum; & ideo residuum exercitus erat diuisum hinc & inde: bestiis cum viris eorum in medio. *Ante tempus.* id est, citò & expeditè semper præerant

motui animalium. *Tubis*.ſtatuit enim vt mouerentur caſtra ad ſonitum tubarum. *diſtincta*. id eſt, diuiſa, quidã enim in monte, quidam in valle ibãt, animalia in medio. *Conſtipatos*; ſe mutuò adinuicem iungentes in legionibus ſuis, ad hoc vrgebat eos propter vim maiorẽ habendam. *Eleazar*
Ioſephus. lib. 12. antiq. c. 8. *frater Iudæ*, vt dicit Ioſephus de quo ſupra; cap. 2. filius Aura, quia Mathathias binomius fuit, vel fortè erat frater eius de alia vxore, cuius nomen eſt
Aura. Aura. Non enim poteſt dici frater ei⁹ de alio Patre. Cuius nomen ponitur hîc, quia ſupra dicitur vterque filius
2. 2. q. 64. art. 5. ad 5. citat hũc caſum. Mathathiæ. *loricis Regis*. id eſt, armis Regis depictis. *diuerterunt euntes*. ſcilicet in Hieruſalem ad videndum locum. *Pacem*. dando ſe regi ſalua vita eorũ. *Sabbatha*. quia ſecundum legẽ ſeptimo anno quieſcebat terra, nec fructus portabat. *ignis iacula*. id eſt,

instrumenta ad iaciendum ignem. *Scorpios*. id est instrumenta ad proijciendum sagittas venenosas, ad modum scorpij, vnde dicuntur, & accipiuntur hîc pro instruměto fundibili, quia per eas emittuntur lapides è fundis positi & circumuoluti. *A Perside*, vbi mortuus fuerat Rex, cũ reuersus fuisset Antiochiam. *quærebat*; vsurpare Regnum in præiudicium Eupatoris. *deficimus*; scilicet, fame. *Munitus est*, hoc credebat ipse, sed ita non erat. vel hoc dicebat inuidendo Philippo, qui in Antiochia regnabat. *ac pugnauit*; argumentum est quòd Philippus regnum vsurpabat.

CAP. VII.

Occiso Antiocho & Lyzia regnat Demetrius.

ANno cẽtesimo quinquagesimo primo exiit Demetrius Seleuci filius ab vrbe Roma, & ascẽdit cũ paucis viris in ciuitatẽ maritimam, & regnauit illic. Et factum est, vt ingessus est domum regni patrũ suorum, comprehendit exercitus Antiochum & Lysiam, vt adducerent eos ad eũ. Et res ei innotuit: & ait, Nolite mihi ostẽdere faciem eorum. Et occidit eos exercitus. Et sedit Demetrius super sedem regni sui, & venerunt ad eum viri iniqui & impij ex Israel: & Alcimus dux eorum, qui volebat fieri sacerdos. Et accusauerunt populum apud regẽ, dicentes, Perdidit Iudas

& fratres eius omnes amicos tuos, & nos disperdidit de terra nostra. Nũc ergo mitte virum cui credis, vt eat & videat exterminium omne quod fecit nobis & regionibus regis: & puniat omnes amicos eius & adiutores eorum. Et elegit rex ex amicis suis Bacchidem, qui dominabatur trans flumen magnum in regno, & fidelem regi: & misit eum, & Alcimum impium constituit in sacerdotium, & mandauit ei facere vltionem in filios Israel. Et surrexerunt, et venerũt cum exercitu magno in terram Iuda; et miserunt nuntios, et locuti sunt ad Iudam, et ad fratres eius verbis pacificis in dolo. Et non intenderũt sermonibus eorũ: viderũt enim quia venerunt cum exercitu magno. Et conuenerũt ad Alcimum et Bacchidẽ cõgregatio scribarum requirere quę iusta sunt: et primi, Assidæi qui erant in filiis Israel: et exquirebãt ab eis pacem. Dixerunt enim, Homo sacerdos de semine Aaron venit, non

decipiet nos. Et locutus est cum eis verba pacifica: et iurauit illis, dicens, Non inferemus vobis malũ, neque amicis vestris. Et crediderunt ei. Et comprehendit ex eis sexaginta viros, & occidit eos in vna die secundum verbũ quod scriptũ est: Carnes sanctorum tuorum, & sanguinẽ ipsorum effuderunt in circuitu Ierusalẽ, et nõ erat qui sepeliret. Et incubuit timor et tremor in omnem populũ: quia dixerunt. Non est veritas et iudicium in eis: transgressi sunt enim constitutum, & iusiurandũ quod iurauerunt. Et mouit Bacchides castra ab Ierusalem, et applicuit in Bethzecha: et misit, & comprehẽdit multos ex eis qui ad se refugerãt, et quosdã de populo mactauit & in puteum magnũ proiecit. Et cõmisit regionem Alcimo, et reliquit cum eo auxiliũ in adiutoriũ ipsi. Et abiit Bacchides ad regem: et satis agebat Alcimus pro principatu sacerdotij sui. Et conuenerũt ad eũ omnes qui perturbabant populũ suum, et obtinuerunt terrã Iuda, et fecerunt plagã

Bethzecha vrbs fuit Gaulonis in tribu Manassé.

magnam in Israel. Et vidit Iudas omnia mala quæ fecit Alcimus, et qui cum eo erãt filiis Israel multo plus quã Gẽtes. Et exiit in omnes fines Iudææ in circuitu, & fecit vindictã in viros desertores, et cessauerũt vltra exire in regionem. Vidit autẽ Alcimus quòd preualuit Iudas et qui cũ eo erãt et cognouit quia non potest sustinere eos, et regressus est ad regem, et accusauit eos multis criminibus. Et misit rex Nicanorẽ vnũ ex principibus suis nobilioribus, qui erat inimicitias exercens contra Israel: et mandauit ei euertere populum. Et venit Nicanor in Ierusalẽ cũ exercitu magno, et misit ad Iudã et ad fratres eius verbis pacificis cum dolo, dicens, Non sit pugna inter me et vos: veniam cum viris paucis vt videã facies vestras cũ pace. Et venit ad Iudã, et salutauerũt se inuicem pacificè: et hostes parati erant rapere Iudã. Et innotuit sermo Iudæ quoniã cũ dolo venerat ad eum: et conterritus est ab eo, et amplius

noluit videre faciē eius. Et cognouit Nicanor quoniā denudatū est consiliū eius: et exiuit obuiā Iudę in pugnā iuxta Capharsalama. Et ceciderūt de Nicanoris exercitu fere quinque millia viri, et fugerūt in ciuitatē Dauid. Et post hæc verba ascendit Nicanor in montem Sion: et exierunt de sacerdotibus populi salutare eū in pace, et demōstrare ei holocaustomata quæ offerebantur pro rege. Et irridens spreuit eos, et polluit: et locutus est superbè, et iurauit cū ira dicens, Nisi traditus fuerit Iudas, et exercitus eius in manus meas: continuò cū egressus fuero in pace, succendam domum istam. Et exiit cum ira magna, et intrauerunt sacerdotes, et steterunt ante faciem altaris et templi: et flentes dixerunt, Tu Domine elegisti domum istam ad inuocādum nomen tuum in ea, vt esset domus orationis et obsecrationis populo tuo: fac vindictā in homine isto, & exercitui eius, et cadant in gladio: memento blasphemias

Capharsalama. 1. Antipatrida, vrbs in campo tribus Iudæ sita: inter Cæsaream et Diospolim.

Et fugerūt. &c. Alia versio habet, reliqui autē in vrbem Dauidis aufugerunt. id est. exercitus Nicanoris.

eorum, & ne dederis eis vt permaneãt. Et exiit Nicanor ab Ierusalẽ, et castra applicuit ad Beth-horom: & occurrit illi exercitus Syriæ. Et Iudas applicuit in Adarsa cum tribus millibus viris: & orauit Iudas, & dixit: Qui missi erant à rege Sẽnacherib, Domine, quia blasphemauerũt te, exiit angelus, & percussit ex eis centũ octoginta quinque millia: sic contere exercitum istum in conspectu nostro hodie, & sciant ceteri quia malè locutus est super sancta tua, & iudica illũ secundũ malitiã illius. Et commiserunt exercitus prælium tertia decima die mensis Adar: & cõtrita sunt Castra Nicanoris, & cecidit ipse primus in prælio. Vt autem vidit exercit⁹ eius quia cecidisset Nicanor, proiecerunt arma sua, & fugerunt: & persecuti sunt eos viam vnius diei ab Adazer, vsquequo veniatur in Gazara, & tubis cecinerunt post eos cum significationibus: & exierunt de omnibus castellis Iudææ in circuitu, &

*ventilabant eos cornibus, & conuertebã-
tur iterum ad eos, & ceciderunt omnes
gladio, & non est relictus ex eis nec vnus.
Et acceperunt spolia eorum in prædã: et
caput Nicanoris amputauerunt, & dex-
teram eius quam extenderat superbè, &
attulerunt, & suspenderũt contra Ieru-
salem. Et lætatus est populus valde, &
egerunt diem illam in lætitia magna: Et
constituit agi omnibus annis diem istam
tertia decima die mensis Adar. Et siluit
terra Iuda dies paucos.*

IN CAP. VII.

ANNO *centesimo. &c.* Libri
primi hæc est tertia pars, pro-
bitatis Iudæ sub tertio Rege,
scilicet Demètrio Nepote Antiochi

Illuſtris filio Seleuci, qui tribus annis regnauit poſt Antiochum Magnum Patrẽ eius, & Patrem Antiochi Illuſtris, à quo Demetrio Antiochus Illuſtris auunculus ſuus regnum abſtulerat. vbi primò ponitur victoria habita ſub Demetrio; Secundò confœderatio facta cum Romanis poſt victorias, & hoc 8. cap. Tertiò inſurrectio ipſius, ſcilicet, Demetrij facta contra Iudá, occaſione illius confœderationis, & hoc cap. 9. &c. Circa iſtud caput primò ponit tria in generali; primò ipſius Demetrij ad regnum exaltationem. Secundò ipſius contra Iudam informationem, ibi, *Et venerunt*. tertiò bellandi diſpoſitionem, ibi, *& elegit* Rex. Circa primam partem ponitur primò quomodo de terra Romanorum remeauit; ſecundò qualiter Antiochum Eupatorem filium Antiochi auunculi ſui, & Lyziã

eius adiutorem trucidauit, ibi, *Et factum est*. Tertiò ponitur malorum cõgregatio & Iudæ accusatio, ibi, *perdidit Iudas*. Quartò Regis informatio, ibi, *Nunc ergo mitte virum, &c. Et elegit*. Tertia pars principalis ponitur vbi Rex misit primò contra Iudæos duos Principes, scilicet, Alcimum & Bacchidẽ. secundò quomodo post illos misit Nicanorem. ibi, *Et vidit Alcimus*. Circa primum ponit ipsorum Principum dolositatem & crudelitatem. Secundò ipsius Iudæ contra eos probitatem, ibi, *& vidit Iudas omnia mala*. Circa primam partem ponit primò dolosam illorum Principum intentionem, & secundò cautelosam ipsius à Iuda perceptionem, ibi, *& non intenderunt sermonibus*. tertiò ingeniosam aliquorum deceptionem, ibi, *& conuenerunt ad Alcimum*. quartò dolorosam ipsorum in-

terfectionem, ibi, *& comprehendit ex iis*. quintò animosam aliorum fugam & diuisionem cum viderunt eorum proditionem, ibi, *& incubuit timor*. Sextò ipsorum fugientium persecutioné, ibi, *& mouit Bacchides*. Septimò Bacchidis ab Alcimo separationem, ibi, *& abijt Bacchides*. Octauò malorũ ab Alcimo auxilium & adiuuationem, ibi, *& conuenerunt ad eum. vidit autem Alcimus*. Hic misit secundò Demetrius ipsum Nicanorem, contra quem fuit duplex congressus. Et circa primum primò ponit iterum ipsius Iudæ per Bacchidẽ accusationẽ, & secundò Nicanoris missionem, ibi, *& misit rex Nicanorem*. tertiò ipsius dolosam intentionem, ibi, *& venit Nicanor*. quartò ipsius à Iuda receptionem, ibi, *Et venit ad Iudã*. Quintò falsitatis cognitionem & eius expulsionem. Sextò bellandi rationem &

coactionem, ibi, *& congregauit*. Septimò Nicanoris deiectionem, ibi, *& ceciderunt de Nicanoris. Et post hæc verba.* Secundus congressus cum Nicanore ponitur, & primò describitur illius superbia, & secundò Iudæ victoria, ibi, *& exijt Nicanor*. Circa primum ponit Sacerdotum placationem, secundò ipsius Nicanoris superbam irrisionem, ibi, *& irridens spreuit.* tertiò sacerdotum deuotionẽ, ibi, *& intrauerunt Sacerdotes.* Circa secundum ponitur primò Nicanoris applicatio, ibi, *& exijt.* secundò ipsius Iudæ oratio, ibi, *& orauit* Iudas, tertiò hostis expugnatio, ibi, *& commiserunt exercitus*. quartò exercitus eius fuga & euasio, ibi, *& vidit.* quintò fugientium occisio, ibi, *& persecuti sunt.* sextò populi Dei exultatio, ibi, *& lætatus est populus*. Ait

Textus expositio. ergo, *Anno centesimo quinquage-*

ſimo primò. & ita patet quòd Antiochus Eupator regnauit duobus annis, quia(vt dictum eſt ſupra) incepit anno centeſimo quinquageſimo, aut circiter. *Rex Demetrius filius Seleuci.* fratris ſcilicet Antiochi Illuſtris. cum enim eſſet paruulus vſurpauit ei patruus ſuus regnum. *Ab vrbe Roma.* iuerat enim illuc vt conquereretur de patruo ſuo, cuius audita morte reuerſus eſt; quem libenter receperunt ſui, & filium patrui ſui Antiochum Eupatorem ei tradiderunt ligatum cum Lyzia fautore ſuo. Ita vult Hieronymus ſuper Danielem, & Ioſephus & Magiſter hiſtoriarum. Mirum eſt tamen de Gloſa quæ in hunc locum dicit quòd Trogus Pompeius narrat quòd iſte Demetrius fuit frater Antiochi Illuſtris, qui fuerat dat[9] Romæ obſes pro fratre ſuo maiori, conſtituto autẽ loco patris Antiocho Eupa-

Ioſeph. antiq. lib. 12. cap. 16.

Danielis. 11. Hieronymus, & Ioſephus.

Trogus Pomp. lib. 34.

tore paruulo, audiens Demetrius mortem fratris ſui maioris, Antiochi ſcilicet Illuſtris, petijt à Senatoribus licentiam reuertendi, quia iam non erat cuius eſſet obſes, vel, vt alij, Romani nolentes illi dare licentiam; perdiderunt eum exeuntem ſub ſpecie venandi, qui apud oſtia Tiberyna nauem conſcendit: & veniens ad domum patrum ſuorum libenter receptus eſt ſicut priùs. Si verò quis roget cauſam, & quo iure peteret regnum pro fratre cum ille haberet hæredem de carne ſua, nempe Eupatorem? reſpondetur quòd tunc temporis ius gentium erat (vt conſtat ex multis autoribus qui geſta Regnorum cõſcripſerunt) quòd quando pater moreretur non habens niſi pupillum, & præter ætatem, frater eius habens ætatẽ regnare deberet. Sicut exẽpli gratia ſi modò Rex Franciæ moreretur: per

De hoc iure gent. vide Trogũ Pomp. loco ſupra citato.

hanc viam si nunc seruaretur, non obstante eius paruulo filio, Carolus eius frater haberet ius in regno. *Maritimam*, aliqui dicunt Tyrum, aliqui Antiochiam. *regnauit*, id est tanquam Rex fuit receptus. *iniqui.* quia impius fuit & Iudæus apostata. *Dux eorum.* Nota quòd hic erat institutus summus Sacerdos mortuo Menelao & occiso, sed aspirabat vt ab ipso Demetrio confirmaretur. Quod videns filius Oniæ adhuc paruulus quòd patruus suus Menelaus esset occisus, & quòd Alcimus qui alio nomine dicitur Onias, esset Pontifex constitutus, iuit ad Ptolomęum Regem Ægypti qui templum consimile Iudæis fecit ad eius instantiam in regione Heliopolitana; in principali vrbe sua, & reuerēter ab eo, receptus: factus est summus sacerdos. *Et elegit Rex ex amicis suis Bacchidē, qui dominabatur trāsflumē*

Hoc intelligit de Sancto Ludouico eius contemporaneo, & notanter, ait per hanc viā .i. si nunc seruaretur & esset in practica tale ius. Quasi dicat non esse iam in vsu: & ideo sine præiudicio, hoc ponit exēplum.

De hoc templo vide Iosephum lib. 13. antiq. cap.

6. & lib. 12. cap. 15. id eſt, in interiori Meſopotamia Syriæ, trans fluuium ſcilicet Eufratem, ſecundũ Ioſephum, *& Alcimum impium conſtituit in Sacerdotium, & mandauit ei facere vltionem.* id eſt, confirmauit priùs ab Eupatore Antiocho poſitum. Sed & Alcimum impium. dicit, propter ambitionem. *Iuſta ſunt.* id eſt, oſtendere quòd iuſtum eſſet quòd dimitteret Iudæos in pace. Et hæc audacius fecerunt, quia Sacerdos erat ille, non credentes quòd deciperet. *Sacra agebat Alcimus*; ſupple Regi, qui eum confirmauerat. quaſi diceret, ita malus & crudelis erat qui regi ſufficere poterat: vel ſecundum Ioſephum, ſacra agebat vnicuique reddendo quod ſibi ſufficiebat. *multo plus quàm gentes*, quia illa mala faciebant Iudæi, vnde tanto crudeliores quantò ante domeſticiores. & ita dicitur de Chriſtianis apoſtatis. *fines Iu-*

Nunc legimus Satis agebat. & correctius. Ioſephus.

dæa. Bellabat enim contra ſuos qui eum ſatis moleſtabant. *Nicanorem.* aliqui dicunt iſtum fuiſſe illum qui fuit infeſtus Iudæis tempore Antiochi Illuſtris, qui ſecundum Ioſephum cũ Demetrio de Roma fugerat. Vnde ſequitur, *qui & erat inimicitias exercens contra Iſrael. Et hoſtes parati erãt rapere Iudam.* id eſt, informati milites Nicanoris vt eum caperent. *Capharſalama.* viculus eſt iuxta Ieruſalem, villa Gamalielis in monte Sion. *Fugerunt in Ciuitatẽ Dauid.* Iudas, victus & ſui, vt dicit Ioſephus & Magiſter hiſtor. vel vt alij, Nicanor & ſui fuerunt victi. Quod melius videtur: quia quinque mille de ſuis interfecti fuerunt. *Pro Rege.* ad literam vt Deus illum corrigeret, non vt faueret factis ſuis. *polluit*, id eſt blaſphemãdo pollutos oſtendit. *niſi traditus fuerit Iudas. &c.* q. d. ibo adhuc contra Iudam,

Magiſter hiſtor. cap. de Demetrio & Nicanore. & Ioſephus. lib. 12. antiq. c. 17. ſed Hugo ait: quod Nicanor &

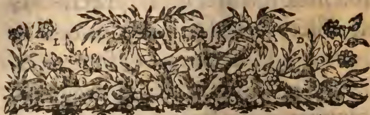
sui fugerunt. sed nisi vicero eum nunc, si non tradideritis mihi eum, reuertenti ad vos, succendam. &c, quasi diceret, priùs volo eum capere si possum: sed si nō possum, si non tradideritis eum mihi reuertenti, succēdam &c. *occurrit &c.* id est, ad auxiliandum. *tribus millibus.* Iosephus dicit mille tantùm milites habēs; forsitan per exaggerationem, non numerando socios. Sennacherib, vide Esaiā. 37. & 4. Reg. 19. Sed obijcietur contra hoc illud. Diligite inimicos vestros, ergo non licet vindictam optare & quęrere de illis. Respondetur quòd licet tale præceptum de dilectione inimicorum etiam tunc obligaret, tamen dico quòd pœna habet triplicem rationem, scilicet supplicij, precij satisfactorij, & remedij. Primo modo non licet eam viris sanctis optare, alioquin infringeretur in eo charitas quæ vindictam non

Iosephus. vbi supra.

Obiectio. Triplicem pœna habet rationē: supplicij, satisfactionis, & remedij.

non petit ſub illa ratione præcisè qua eſt afflictio. Sed ſecundo modo & tertio modo eſt pœna conſona iuſtitiæ Dei, inquantum in ipſa reducitur iniquitas contracta per peccatum ad remedium illius & ſatisfactionem. Poteſt etiam conſiderari quatenus eſt cautela ad cauendum futura peccata: & ſic etiam nõ eſt contra charitatem illam optare. *Adar*, id eſt, Martij. *ſignificationibus*, id eſt, in modo tubicinandi inſinuabant hoſtes ſuos fugere. *ventilabant*, id eſt, informatione ſua quæ ſignificatur in cornu. *ventilabant*: huc & illuc diſpergebant. *ſiluit*. id eſt quieta fuit à prælijs. Hic figuratur hiſtoria ſecundi libri, de toto reſiduo viæ eſt ibi mentio: vide tamẽ principium cap. 14. quod cap. videre oportet propter concordiam iſtius literæ & illius.

Pœna etiam accipi poteſt vt eſt cautela ad cauendũ peccata futura.

Cap. VIII.

Iudas cõsiderans vires Romanorum prosperatas esse: cum eis pacem init.

Et audiuit Iudas nomẽ Romanorum quia sunt potentes viribus, & acquiescũt ad omnia quæ postulãtur ab eis: & quicumque accesserunt ad eos, statuerunt cũ eis amicitias, & quia sunt potẽtes viribus. Et audierunt prælia eorum, & virtutes bonas quas fecerunt in Galatia, quia obtinuerunt eos, et duxerunt sub tributum: et quanta fecerunt in regione Hispaniæ, & quòd in potestatem redegerunt metalla argẽti & auri, quæ illic sunt, & possederũt omnem locum cõsilio suo & patientia: locaq; quæ longè erãt valde ab eis, & reges qui superuenerant eis ab extremis terræ,

cõtriuerunt, & percusserũt eos plaga magna: cæteri autẽ dãt eis tributum omnibus annis, et Philippum & Persen Ceteorũ regem, & cæteros qui aduersum eos arma tulerãt, cõtriuerũt in bello, & obtinuerũt eos. & Antiochũ magnũ regem Asiæ, qui eis pugnam intulerat, habens cẽtũ viginti elephantes, & equitatum, & turrus, & exercitũ magnũ valde, cõtritum ab eis: & quia ceperũt eũ viuũ, & statuerunt ei vt daret ipse & qui regnarent post ipsũ, tributum magnũ, & daret obsides, & cõstitutũ & regionẽ Indorũ, & Medos, & Lydos de optimis regionibus eorum: Et acceptas eas ab eis, dederunt Eumeni regi. & quia qui erant apud Helladam, voluerunt ire, et tollere eos. et innotuit sermo his, Et miserunt ad eos ducẽ vnũ, & pugnauerũt contra illos, & ceciderunt ex eis multi, & captiuas duxerunt vxores eorum, & filios, & diripuerunt eos, & terrã eorũ possederunt, et destruxerunt muros eorum,

& in seruitutem illos redegerunt vsque in hunc diē: & residua regna, & insulas quę aliquādo restiterant illis, exterminauerūt, et in potestatē redegerunt. Cum amicis autē suis, et qui in ipsis requiē habebāt, cōseruauerūt amicitiā, & obtinuerūt regna quę erāt proxima, & quę longè: quia quicunque audiebant nomen eorum, timebant eos: quibus verò vellent auxilio esse vt regnarent, regnabant: quos autem vellent, regno deturbabāt: et exaltati sunt valde. Et in omnib⁹ istis nemo portabat diadema nec induebatur purpura, vt magnificaretur in ea. Et quia curiam fecerunt sibi, & quotidie consulebant trecentos viginti cōsilium agentes semper de multitudine, vt quæ digna sunt, gerant: & cōmittunt vni homini magistratum suū per singulos ānos dominari vniuersæ terrę suæ, & omnes obediunt vni, & non est inuidia, neq; Zelus inter eos. Et elegit Iudas Eupolemū filiū Ioannis filij Iacob, et Iasonē filiū Elea-

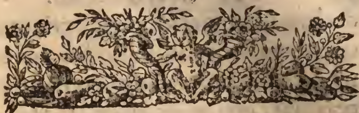
Et cōmittunt vni. In tēpore vrgentis alicuius necessitatis Reip. creabatur

zari, & misit eos Romam cōstituere cum illis amicitiā & societatē: & vt auferrēt ab eis iugū Græcorū, quia viderūt quòd in seruitutem premerent regnum Israel. Et abierunt Romā viam multam valde, & introierunt curiam, & dixerunt, Iudas Machabæus, & fratres eius, & populus Iudæorū miserūt nos ad vos statuere vobiscū societatē & pacem, & cōscribere nos socios & amicos vestros. Et placuit sermo in conspectu eorum. Et hoc rescriptū est: quod rescripserunt in tabulis æreis, & miserunt in Ierusalē, vt esset apud eos ibi memoriale pacis et societatis.

vnus: quē vocabant Dictatorē At verò Consules duo solebant in bello imperare: non tamē simul sed alternis diebus, vt patet ex T. Liuio Deca. de. 2. & 3.

BENE sit Romanis & genti Iudæorū in mari & in terra in æternum: gladiusq; & hostis procul sit ab eis. Quòd si institerit bellum Romanis prius, aut omnibus sociis eorū in omni dominatione eorū: auxilium feret gēs Iudæorū, prout tēpus dictauerit, corde pleno: & præliantibus nō dabūt, neque subministrabūt triticum, arma

pecuniã, naues, sicut placuit Romanis: & custodient mãdata eorũ, nihil ab eis accipientes. Similiter autem & si genti Iudæorũ prius acciderit bellum, adiuuabũt Romani ex animo, prout eis tempus permiserit: & adiuuantibus nõ dabitur triticum, arma, pecunia, naues, sicut placuit Romanis: & custodiẽt mandata eorũ absq. dolo. Secũdũ hæc verba constituerunt Romani populo Iudæorũ. Quòd si post hæc verba hi aut illi addere, aut demere ad hæc aliquid voluerint, facient ex proposito suo: & quæcũque addiderint vel depserint, rata erũt. Sed & de malis quæ Demetrius rex fecit in eos, scripsimus ei, dicentes, Quare grauasti iugum tuum super amicos nostros, et socios Iudæos? Si ergo iterum adierint nos aduersum te, faciemus illis iudicium, & pugnabimus tecum mari terráque.

In Cap. VIII.

ET audiuit Iudas. Hæc est secunda pars principalis illius, Anno centesimo quinquagesimo primo. vbi post victorias cum Demetrio ponuntur amicitiæ contractæ cum Romanis. Audita enim Romanorum fama, voluit se cum eis confœderare. & primò ponitur Romanorum laudabilis opinio, & secundò ad ipsos facta legatio, ibi, *& elegit.* tertiò legationis acceptatio & confœderatio, ibi, *& placuit Simoni.* Circa primum commendantur Romani in generali in duobus, scilicet de strenuitate & fidelitate; & secūdò

Vide eundē 1.p.q. 103. art. 3. & 1.2. q. 95. art. 4. & 2. 2.q.50. art. 1. ad 2. de Romanorum regimine.

declarat id in speciali. Circa primum commendat eos de multiplici victoria, secundò de fideli amicorum amicitia, ibi, *cum amicis autem.* & tertiò de sublimata Monarchia, ibi, *& in omnibus*. Circa secundam partē principalem misit Iudas legatos ad Romanos, in quorum Legatione petierunt familiaritatem, & à Græcis conseruari sibi libertatem, ibi, *& vt auferrētur.* & tertiò ponitur mandati exequutio, ibi, *& abierunt Romani.* Circa primum Romani confœderationem acceperunt, & auxiliū Iudæorum inuicem petierunt. ibi, *quòd si institerit bellum.* & tertiò eis cōsimiliter in suis impugnationibus auxilium conferre promiserunt, & contra Demetrium assecurationem, ibi; *Similiter autem & si genti.* Et hoc totum fuit factum in tempore intermedio inter mortē Nicanoris & relationem ad Antio-

chum; vt patet ex principio capitis. Quoniam verò in isto capitulo fit mentio de probitate Romanorum; meminisse oportet quòd in principio pręfuerunt illis Reges vsque ad Tarquinium; qui propter superbiam nimiam fuit regno deiectus. & tunc Rempublicam rexerunt (ait Magister in historijs) triginta quorum nullus diadema portabat vel portare ambiebat. Qui multa insignia, in Republica administranda, gesserunt: & durauit hic modus Reipublicæ administrandæ vsque ad Iulium Cæsarem, per annos sc. quadringentos & sexaginta quatuor. Tunc Iulius Cæsar surrexit, de quo dicitur à nonnullis quòd incœpit anno à principio mundi ter millesimo nongentesimo sexto decimo. Et hic Imperator triumphauit de Germanis, Gallis, & Anglis, & ciuitatem Anglorum pręcipuam quę

Romanor. rebus prę fuerunt reges vsque ad Tarquinium.

Magister histor.

Post regale imperium Romam administrarum. 30. viri, per 464. anno.

Julius Cesar.

Londinum dicitur, & multas alias in ſuam ditionem redegit, plures aliàs deſtruxit, & tandem etiam exercitui Romano offenſus eius ducem Pompeium in Ægyptum fugauit, & perſequutus eſt. Qui à Ptolomęo rege, ad quē cōfugiebat; antequàm in terram deſcenderet; occidi iuſſus eſt. Tunc Cæſar Alexandriam veniens, ipſam inuaſit, obtinuit & combuſſit, captúmque Regem ad petitionem ciuium libertati reddidit. Qui libertate donatus mox Iulium Cæſarem inuaſit; ſed fuit ab illo interfectus. Tunc in Syriam profectus illius Regem ſuperauit, & deinde in Africam pergens omnes Pompeij ſatellites deuicit, & demum in vrbem fuit reuerenter ſuſceptus, & potentem Monarchiam ſolus obtinuit. vnde dicitur, omnia Cæſar habet. Is itaque ita benignus fuit; vt omnes quos vi-

Hoc teſtatur Plutarchus in eius vita.

Omnia Cæſar habet.

cerat armis; superaret clementia. Et, (uti dicit Petrus Comestor in historijs) fuit magni ingenij: sed demum cum iret ad Capitolium, inde non redijt, insidijs ibi interfectus. Datæ fuerant illi literæ quibus ei mors detegebatur, quæ post mortem illius in manu eius inuentæ fuerunt, & illas non legit. Ab ipso autem mensis septimus anni dicitur Iulius, quia in illo natus fuit. Huic successit Octauian⁹, qui ob augustæ probitatis & fidelitatis præstantiam Augustus dictus est. Hæc ergo & similia de Romanis audiuit Iudas. *Galatia*, id est, in Græcia. quorum rex Iudæos molestabat. *patientia*, id est constantia & tolerãtia. *Et Philippũ & Persem Ceteorũ Regẽ.* Persem, id est Persarum regem secundum Iosephum. Et *Antiochũ*. De illa pugna loquitur d. Hieronymus super Daniel. cap. 11. *& daret obsides.* sc. pro tributo soluendo & pace conseruanda.

Magister histor.

Iulius mẽsis fuit sic dictus à Iulio Cæsare quia in eo natus fuit.

Iosephus.

& constitutum. id est pecuniam constitutam pro sua redemptione. *de optimis Regionibus eorum.* id est Orientalium. *Indorum*, aliqui libri habent Medorum. *& daret, &c.* quia litera suspensiua est, intellige, quòd Antiochus daret Romanis quidem ad eorũ petitionẽ, omnes istas regiones quæ hîc numerantur, quæ erant de optimis regionib⁹ in dominio Antiochi, & in signum istius pacti dicitur supra primò quòd filius eius fuit Romæ obses. *dederunt eas Eumeni*, id est tali viro dederunt Romani suas regiones vt esset ibi rex; & subiectus per omnia Romanis. *Et quia qui erant apud Helladam audierant*, supple Iudas scilicet & sui; quòd aliqui homines qui erant in ciuitate quæ dicitur Helladã vel Helledar, voluerunt auferre à Romanis prædictas regiones. Erat enim illa ciuitas semper rebellis Ro-

manis, & ipsi Romani de eis se fortiter defenderunt & vindicauerunt. *Et innotuit sermo his*, id est factorum eorum illius ciuitatis, fuit illis significatus. *nemo portabat diadema.* id est ambiebat portare. *& quia Curiam fecerũt*, id est, locum in quo plures cõuenientes, id est, centum & viginti, vt dictũ est supra, tractabant negotia. *consiliũ agentes semper de multitudine.* id est pro vtilitate multitudinis vel maioris partis multitudinis, non declinantes ob alicuius furorem aut fauorẽ. *Inuidia.* quia non erat ambitio nec priuati boni alicuius præponderatio. *Et elegit Iudas Eupolemum.* aliqui Eupoleniũ. *Iugum Græcorum.* id est oppressionẽ Syrorum; nam Reges Syriæ à Græcis descenderant, vt dictum est supra cap. 1. Nam post Alexandrum qui primus regnauit in Græcia; Seleucus Nicanor habuit regnum Babyloniæ

& Syriæ. & ab iſto ſecundum literã, vt dictum eſt, deſcẽdit Antiochus Illuſtris & Antiochus Eupator; & hic Demetrius qui opprimebat Iudæos. *& conſcribere nos ſocios:* id eſt, præcepto firmare, & inſtrumentum de hoc facere. *In mari & in terra in æternum*, id eſt, proſperè eis cedat, ſiue belletur in mari ſiue in terra. ſed hæc facient Romani ratione iuncti fœderis quæ in textu ſequitur.

CAP. IX.

Poſt mortem Nicanoris iterum mittit Demetrius Bacchidẽ & Al-

Nterea vt audiuit Demetrius quia cecidit Nicanor & exercitus eius in prælio, appoſuit & Bacchidem & Alcimum rurſum mittere in Iudæam, & dextrum cornu cum illis. Et abierunt viã

quæ ducit in Galgala, & castra posuerũt in Masaloth, quæ est in Arbellis: & occupauerunt eam, & peremerunt animas hominũ multas. In mense primo anni centesimi & quinquagesimi secundi applicuerunt exercitum ad Ierusalem: & surrexerunt, & abierunt in Bereã viginti millia virorum, & duo millia equitũ. Et Iudas posuerat castra in Laisa, et tria millia viri electi cum eo: & viderunt multitudinẽ exercitus quia multi sunt, & timuerunt valde: & multi subtraxerunt se de castris & non remanserunt ex eis nisi octingenti viri. Et vidit Iudas quòd defluxit exercitus suus, & bellum perurgebat eũ, & confractus est corde: quia non habebat tẽpus congregãdi eos, & dissolutus est. Et dixit his qui residui erant. Surgamus, & eamus ad aduersarios nostros: Si poterimus pugnare aduersus eos. Et auertebant eum dicentes: Non poterimus, sed liberemus animas nostras modò, & reuertamur ad fra-

simum cõtra Iudæos, & Iudas interficitur.

tres nostros, & tūc pugnabimus aduersus eos: nos autem pauci sumus. Et ait Iudas: Absit istam rem facere, vt fugiam⁹ ab eis; & si appropiauit tempus nostrū, moriamur in virtute propter fratres nostros, & non inferamus crimen gloriæ nostræ. Et mouit exercitus de castris, & steterunt illis obuiā: & diuisi sunt equites in duas partes, & fundibularij & sagittarij præibāt exercitum, & primi certaminis omnes potētes. Bacchides autē erat in dextro cornu, & proximauit legio ex duab⁹ partib⁹, & clamabant tubis: exclamauerunt autē & hi qui erant ex parte Iudæ etiā ipsi, & commota est terra à voce exercituum: & commissum est prælium à mane vsque ad vesperā. Et vidit Iudas quòd firmior est pars exercit⁹ Bacchidis in dextris, & cōuenerunt cū ipso omnes constantes corde: et cōtrita est dextera pars ab eis. & persecutus est eos vsque ad montem Azoti. Et qui in sinistro cornu erant, viderunt quòd

contritum

contritum est dextrum cornu, & secuti sũt
post Iudam & eos qui cum ipso erãt à ter-
go: & ingrauatum est prælium, & ceciderunt vulnerati multi ex his & ex illis. Et
Judas cecidit & cæteri fugerunt. Et Ionathas, & Simon tulerunt Iudam fratrem
suum, & sepelierunt eũ in sepulchro patrum suorum in ciuitate Modin. Et fleuerunt eũ omnis populus Israel plãctu magno: & lugebant dies multos, & dixerũt:
Quomodo cecidit potẽs, qui saluum faciebat populũ Israel? Et cætera verba bellorum Iudæ, & virtutũ quas fecit, & magnitudinis eius non sunt descripta: multa enim erant valde. Et factum est post obitũ Iudæ, emerserũt iniqui in omnibus finibus Israel, & exorti sunt omnes, qui operabantur iniquitatẽ. In diebus illis facta est fames magna valde, & tradidit se Bacchidi omnis regio eorum cum ipsis. Et elegit Bacchides viros impios, & constituit eos dominos regionis: & exquirebant &

Judas Machab. interficitur.

perscrutabantur amicos Iudæ, & adducebant eos ad Bacchidẽ, & vĩdicabat in illos & illudebat. Et facta est tribulatio magna in Israel qualis non fuit ex die qua nõ est visus propheta in Israel. Et congregati sunt omnes amici Iudæ, & dixerunt Ionathæ, Ex quo frater tuus Iudas defunctus est, vir similis ei non est qui exeat contra inimicos, Bacchidẽ & eos qui inimici sunt gẽtis nostræ. Nũc itaque te hodie elegimus esse pro eo nobis in principem & ducem ad bellandũ bellum nostrũ. Et suscepit Ionathas tempore illo principatum, & surrexit loco Iudæ fratris sui. Et cognouit Bacchides, et quærebat eum occidere. Et cognouit Ionathas & Simon frater eius, & omnes qui cum eo erãt, et fugerunt in desertum Thecuæ, & consederunt ad aquã lacus Asphar. Et cognouit Bacchides, & die sabbathorũ venit ipse & omnis exercitus eius trans Iordanẽ. Et Ionathas misit fratrem suum ducem populi, et rogauit

Nabuthęos amicos ſuos, vt cōmodarēt illis apparatū ſuū qui erat copioſus. Et exierūt filij Iambri ex Madaba, & cōprehēderūt Iohannē & omnia quæ habebat, & abierunt habentes ea. Poſt hæc verba, renuntiatum eſt Ionathæ & Simoni fratri eius, quia filij Iambri faciunt nuptias magnas, & ducunt ſponſam ex Madaba filiam vnius de magnis principibus Chanaàn cum ambitione magna. Et recordati ſunt ſanguinis Iohannis fratris ſui: & aſcenderunt, et abſconderunt ſe ſub tegumento montis. Et eleuauerunt oculos ſuos & viderunt: & ecce tumultus, & apparatus multus: & ſponſus proceſſit, & amici eius, & fratres eius obuiam illis cum tympanis, et muſicis, & armis multis. Et ſurrexerūt ad eos ex inſidiis, et occiderūt eos: & ceciderunt vulnerati multi, & reſidui fugerunt in montes: & acceperunt omnia ſpolia eorum, & conuerſæ ſunt nuptiæ in luctum, & vox muſicorum ipſorum in la-

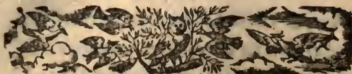
Madaba: vel Medaba: erat ciuitas trans Iordanem in tribu Rubens.

mentum. Et vindicauerunt vindictã sanguinis fratris sui: & reuersi sunt ad ripã Iordanis. Et audiuit Bacchides, & venit die sabbathorum vsque ad oram Iordanis in virtute magna. Et dixit ad suos Ionathas, Surgamus, & pugnemus cõtra inimicos nostros, non est enim hodie sicut heri & nudiustertius. Ecce enim bellum ex aduerso, aqua verò Iordanis hinc & inde & ripæ, & paludes, & saltus: & non est locus diuertẽdi. Nunc ergo clamate in cælum, vt liberemini de manu inimicorũ vestrorum. Et commissum est bellum. Et extendit Ionathas manum suam percutere Bacchidem, et diuertit ab eo retro: & dissiliit Ionathas *& qui cum eo erant in Iordanem, & transnatauerũt ad eos Iordanem, & ceciderunt de parte Bacchidis die illa mille viri: & reuersi sunt in Hierusalẽ, & ædificauerunt ciuitates munitas in Iudæa, munitionem quæ erat in Iericho, & in Ammaum, & in Bet-horon,*

& in Beth-el, & Thānata, & Phara, & Thopo muris excelsis, & portis & seris. Et posuit custodiam in eis, ut inimicitias exercerent in Israel: & muniuit ciuitatē Beth-suram, & Gazaram, & arcē, & posuit in eis auxilia, & apparatum escarū & accepit filios principum regionis obsides, et posuit eos in arce in Ierusalem in custodiam. Et anno centesimo quinquagesimo tertio, mense secundo, præcepit Alcimus destrui muros domus sāctæ interioris, & destrui opera prophetarum: et cœpit destruere. In tēpore illo percussus est Alcimus, et impedita sunt opera illius, et occlusum est os eius, & dissolutus est paralysi, nec vltra potuit loqui verbum & mādare de domo sua. Et mortuus est Alcimus in tempore illo cū tormento magno. Et vidit Bacchides quoniā mortuus est Alcimus, & reuersus est ad regē, & siluit terra Iuda ānis duobus. Et cogitauerūt omnes iniqui dicentes, Ecce Ionathas & qui cum eo sunt

in ſilentio habitat confidenter Nunc ergo adducamus Bacchidem, & comprehendet eos omnes nocte. Et abierunt, et conſilium ei dederunt. Et ſurrexit vt veniret cũ exercitu multo: & miſit occulté epiſtolas ſociis ſuis qui erant in Iudæa, vt comprehenderent Ionathã & eos qui cũ eo erãt: ſed non potuerunt, quia innotuit eis cõſilium eorum. Et apprehendit de viris regionis, qui principes erant militiæ quinquaginta viros, et occidit eos. Et ſeceſſit Ionathas, et Simon, et qui cum eo erant in Beth-beſſen, quę eſt in deſerto: et extruxit diruta eius, et firmauerunt eã. Et cognouit Bacchides, & congregauit vniuerſam multitudinem ſuam: & his qui de Iudæa erant denũtiauit. Et venit, & caſtra poſuit déſuper Beth-beſſen: & oppugnauit eã dies multos, & fecit machinas. Et reliquit Ionathas Simonem fratrem ſuum in ciuitate, & exiit in regionem, & venit cum numero, & percuſſit Odaren & fratres eius, & filios Phaſeron in tabernaculis ip-

ſorum, & cœpit cædere et creſcere in virtutibus. Simon verò, & qui cum ipſo erãt, exierũnt de ciuitate, et ſuccẽderunt machinas, & pugnauerunt contra Bacchidem, & cõtritus eſt ab eis, & afflixerunt eum valde, quoniam conſiliũ eius & cõgreſſus eius erat inanis. Et iratus contra viros iniquos qui ei conſiliũ dederant vt veniret in regionẽ ipſorum, multos ex eis occidit, ipſe autẽ cogitauit cũ reliquis abire in regionẽ ſuã. Et cognouit Ionathas: et miſit ad eũ legatos cõponere pacẽ cũ ipſo, et reddere ei captiuitatẽ. Et libenter accepit, et fecit ſecũdũ verba eius, et iurauit ſe nihil factu rum ei mali omnibus diebus vitæ eius. Et reddidit ei captiuitatem quam prius erat prędatus de terra Iuda: et cõuerſus abiit in terram ſuam, et non appoſuit amplius venire in fines eius. Et ceſſauit gladius ex Iſrael: et habitauit Ionathas in Machmas, et cœpit Ionathas ibi iudicare populum, et exterminauit impios ex Iſrael.

In CAP. IX.

INTEREA *vt audiuit Demetrius.* Hęc est tertia pars illius, anno centesimo quinquagesimo primò, in qua post Demetrium superatum & Iudam cum Romanis confœderatum; describitur Demetrius huius occasione turbatus, & exercitus ab eo congregatus. Ponitur ergo primò ex vtraque parte exercitus congregatio, & secundò exercituum cógressio, ibi, *& mouit exercitus.* tertiò Iudæ occisio & exercitus prostratio, ibi, *& factum est post obitum*. Circa primum ponitur primò apparatus à parte Demetrij, & secundò ex parte Iudæ, ibi. *Et Iudas posuerat castra.* & in ista ponitur primò Iudas exercitũ có-

gregare; & secundò ponitur exercitū Iudæ, præ timore, ab ipso recedentē, ibi. *Et viderunt multitudinem exercitus.* tertiò Iudam remanentem cum paucis ex zelo, dolentem & fastidientē, ibi, *Et vidit Iudas.* Quartò exercitum suum bellare dissuadentem, ibi, *Et auertebant eum.* Quintò Iudam exercitum suum animantem, & nullo modo fugere disponentem, ibi, *Et ait Iudas. Absit istam rem facere.* In secunda parte principali expresè patet ordo congressus. In tertia principali; primò Iudas moritur; secundò mors eius ponitur, & tertiò à populo plā-gitur; & quartò probitas eius repetitur. Circa quartam partem principalē ponitur primò quomodo Iuda mortuo, mali latentes apparuerūt: secūdò quomodo Bacchidi seipsos adunarūt; & tertiò quomodo sub ipso in illa regione præpositi fuerunt. Ait ergo. In *Textus expositio.*

terea, id est cum fieret cum Romanis confœderatio. *quia cecidit Nicanor.* vide supra cap. 7. *Bacchidem & Alcimum et dextrum cornu.* id est fortiores de tota militia sua, qui ad dexterã eius erant, & plusquam alij ab ipso appreciati. *in Arbellis*. Videtur hic esse nomẽ regionis in qua erat Masaloth in cuius confiniis multos peremerũt. Iosephus tamen vult quòd Arabellis scilicet sit ciuitas Galilææ, sed hoc nó videtur probabile, quia Galilęa nõ est ita propè Hierusalẽ. *tria millia viri electi cum eo.* Iosephus ponit mille tantũ, vel duo millia. *& confractus est corde.* id est tędio affectus. & hoc quia vehementẽ zelum habebat: & ipsum prosequi non poterat. *Liberemus animas nostras.* Scilicet, ab eis nos diuertendo. *modò.* id est hac vice, contra consuetudinem nostram fugientes. *Et ait Iudas*; *Absit*. Sed nonne fuit

Iosephus lib. 12. cap. 18. antiq.

Iosephus lib. 12. antiq. cap. 18.

huiuſmodi audacia notabilis, ſecundum quod eſt vicium? Dico quòd non, quia non hæc dixit confidens de ſeipſo; ſed de diuino auxilio. Vnde ſupra dixerat. Non eſt differentia apud dominum ſaluare in paucis aut in multis: *non inferamus crimen gloriæ noſtræ.* non tam humanæ quã diuinæ, id eſt; non tam in via; quã in patria; quæ non habetur ſine perſeuerantia. *Et diuiſi ſunt equites.* ſcilicet, Bacchidis, ita quòd faciebant cornu dextrum, id eſt à dextris, & cornu ſiniſtrum, id eſt, à ſiniſtris. Inuaſit autem cornu dextrum Iudas tanquam fortis, & à cornu ſiniſtro inuaſus fuit à tergo; ac per hoc ex vtraque parte inualuerunt contra eum. Magnam autem probitatem fecit in reſiſtendo. Notandum quòd Iudas tenuit principatum ſeptem annis; pater enim eius mortuus fuit anno centeſimo quadrage-

Obiectio.

Aliqui tenent quòd tãtum quatuor annis

inter quos Genebr. sed malè. vt hinc patet. simo sexto, vt supra. cap. 1. dictũ est. Hîc verò anno centesimo quinquagesimo secundo. *Et Ionathas & Simõ tulerunt Iudã, &c.* Iudã, id est cadauer Iudæ redemptum ab hostibus precio. *Emerserunt iniqui.* Qui scilicet priùs latebant timore Iudæ, *& vindicabat in illos.* id est vindictam in illis de factis Iudæ faciebat. *Et congregati sunt omnes amici Iudæ.* Hæc est tertia pars principalis illius in cap. 2. *In diebus illis.* vbi post victorias Iudæorum sub Mathathia & sub Iuda, ponuntur victoriæ eorum sub Ionatha, qui sub quatuor regibus triumphauit. primò sub isto Demetrio, secundò sub Alexandro filio Antiochi Illustris, vt dicitur cap. 10. tertiò sub Demetrio filio alterius Demetrij, vt dicitur cap. 11. quartò sub Antiocho filio Alexandri, vt dicitur cap. 12. Circa residuum huius cap. ponitur quomodo Iona-

Ionathas qui Iudæ successit sub quatuor regibus triumphauit.

thas bis cógressus est cum Bacchide: & prima vice illius exercitum minorauit, & reliquos fugauit, & secunda vice ipsum quasi totaliter debellauit. *& cogitauerunt omnes iniqui dicentes.* Circa primum agitur de Ionathæ promotione, & secundò de Bacchidis insurrectione, ibi, *& cognouit* Bacchides, vbi ponit ipsius malitiosam insurrectioné, & secundò Ionathæ & suorú dissimulationé ob exercitus sui prouisionem. *Et cognouit Ionathas.* Circa istam vltimam partem ponitur ex parte Ionathæ animus sibi prouidendi, & secúdò ex parte Bacchidis ipsos persequendi. ibi, *& audiuit Bacchides.* In describendo prouisionem Ionathæ tangit quoddam incidens quod accidit, & primò ponit Ioannis fratris Ionathæ ad Nabuthæos destinationem, secundò ponit ipsius Ioannis à filijs Iambri interfectionem &

ſpoliationem, ibi, *& exierunt.* tertiò Iambricarum nuptias facientium punitionem, ibi, *poſt hæc verba reuerſus.* & quartò totius ſocietatis & lætitiæ prioris deſolationem. ibi, *& conuerſæ ſunt nuptiæ. Et audiuit Bacchides.* Hîc ponitur ex parte Bacchidis anim⁹ impugnandi Iudæos, ideo in parte iſta fiunt ſeptem commiſſiones per ordinem vel partitiones. primò Bacchidis applicatio, ibi, *Et audiuit Bacchides.* Secundò exercitus Ionathę informatio; tertiò belli cōgreſſio, quartò Bacchidis ſubiectiò. quintò Bacchidis reuerſio. ſextò crudelis illi⁹ deliberatio. ſeptimò eius vilis conſummatio. *Et cogitauerunt omnes iniqui dicentes.* Hęc eſt ſecunda pars in qua agitur de ſecundo congreſſu Ionathæ cum Bacchide. & primò ponitur ipſius Bacchidis contra Ionathā concitatio, & ſecundò ipſius & ſuorum contra prę

dictum cōspiratio, ibi, *& misit occultè.* tertiò Ionathæ euasio. ibi, *et non potuerũt.* quartò ponitur ipsius Ionathę à Bacchide persecutio, ibi, *& congregauit Bacchides.* quintò ipsius à Ionatha expugnatio, ibi, *et reliquit Ionathas.* Sextò ipsius cum Ionatha confœderatio ad perpetuam de ipso deliberationem, ibi, *& cognouit Ionathas, & misit. Asphar.* Iosephus ponit, Asicuphar. *& die Sabathorum venit ipse.* vt scilicet, se non defenderent sicut supra cap. 1. vel vt Iudæis maiorem ignominiam inferrent. *& misit Ionathas fratrem suum, scilicet,* Ioānnem. Nabuthæos qui fuerunt fauorabiles Iudæ quando venit in Galaadithim, supra cap. 5. *vt commodarent, vel commēdarent illis apparatum.* Iosephus ait, vt Ioannes commandaret eis, id est, eorum custodiæ apparatum, scilicet, Ionathæ & suorum quoúsque pugnas-

Textus expositio.

Iosephus lib. 12. antiq. c.

ſet cōtra Bacchidem eo quòd ipſe apparatus eſſet illi pretioſus. Magiſter tamen hiſtoriarum dicit quòd volebant vt Nabuthæi accommodarent eis apparatum ſuum ad bellandum cōtra Bacchidem *Et exierũt filij. Zābri*, qui erant inimici Iudæorum habitātes in inſulis. *ex Madaba*. ciuitas eſt quæ habebat ipſum apparatũ copioſum quem intendebat Nabuthæis commendare. *Non enim eſt hodie ſicut heri*, id eſt, non poſſumus modò fugere; ſicut aliàs fecimus; quia, ſcilicet, erant incluſi aquis & in loco paludoſo. *Et extendit Ionathas manum ſuam*, id eſt, potentiam ſuam quam oſtendit per ſigna, quia illam bellando volebat oſtendere in Bacchidem, & in ſuos pugnando. Et cùm tranſnatauit Ionathas & ſui, pugnauerunt. *& reuerſi ſunt &c. Præcepit Alcimus deſtrui muros*. Iſte fuit ſummus ſacerdos,

Magiſter hiſtor.

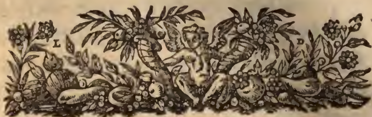
&

& pessimus Apostata Iudæorum. *muros domus*, id est, muros antiquos atriorum *quæ erant prophetarum*, id est, antiquorũ virorum, vt Esdræ & Neemiæ: vel illa quæ ibi fabricata erant, & à Prophetis prænunciata *sed non potuerunt*. (quia dicit Iosephus) quod Ionathas cautè se seruabat. *quinquaginta viros & occidit eos*. hic dicitur ab aliquibus scriptoribus quod Ionathas eos occidit, sed Iosephus dicit, quod Bacchides eos occidit quia imposuit eis quod consilium suum de proditione Ionathæ, insinuauerunt Iudæis; vnde isti fuerunt quinquaginta de Iudæis apostatis. & multi libri non habent sic. *Ionathas*, & credo quod non debet hîc esse. *Renunciauit*, omnes per eos pati proditionem. aliqui libri habent. *Denunciauit*; & tunc sensus est, quod id fecit vt ad eius auxilium venirent. *Et venit cum numero*,

Iosephus vbi supra. lib. 13. ant. cap. 1.

Concordat cum textu vulgari in hoc.

id eſt, cum paucis; ita vt numerari poſſent. *Percuſſit Odarē & fratres eius*, id eſt, fautores Bacchidis ad quos recurſum habebat. *Simō verò, &c.* Hæc autem fecit quia Ionathas ei hæc inſinuauit quod exiret, & ita ex vna parte inſurgeret in exercitum Bachidis, & ipſe ex alia. *Et progreſſus eius erat inanis.* id eſt, in vtilis & vanus. *& iratus*, Bacchides ſcilicet, vnde ſurrexit in ſuos. *& cognouit Ionathas*, quòd ſcilicet Bachides apoſtatas etiam qui de ſua parte erant, occidebat. *Componere pacem*, non quia eum timeret;ſed vidit quod Bacchides eū timebat, & quod de facili faceret cum eo pacē, & ea facta, captiuos quos tenebat, ex parte Ionathæ redderet libēter, & amore huius voluit pacē facere. *in Machmas*; nomē loci eſt duarū Syllabarū, quādo verò accipitur pro inſtrumēto pugnādi tunc eſt trium Syllabarū machinas.

Cap. X.

ET anno centesimo sexagesimo ascendit Alexander Antiochi filius, qui cognominatus est Nobilis: & occupauit Ptolimaidam, & receperũt eũ, et regnauit illic. Et audiuit Demetrius rex, & congregauit exercitum copiosum valde, & exiuit obuiam illi in præliũ. Et misit Demetrius epistolã ad Ionatham verbis pacificis, vt magnificaret eum: dixit enim, Anticipem⁹ facere pacem cum eo priusquam faciat cũ Alexandro aduersum nos. Recordabitur enim omnium malorum quæ fecimus in eũ & in fratrem eius, & in gentem eius. Et dedit ei potestatem congregandi exercitum

Demetrius tẽtat fœdus inire cũ Ionatha: qui eo remcto cum Alexandro pacisciur.

& fabricare arma, & esse ipsum socium eius, & obsides qui erant in arce iussit tradi ei. Et venit Ionathas in Ierusalem, & legit epistolas in auditu omnis populi & corũ qui in arce erant. Et timuerũt timore magno, quoniam audierunt quod dedit ei rex potestatem congregandi exercitũ. Et traditi sunt Ionathæ obsides, & reddidit eos parentibus suis: & habitauit Ionathas in Ierusalem, & cœpit ædificare & innouare ciuitatem. Et dixit facientibus opera vt extruerent muros, & mõtem Sion in circuitu lapidib⁹ quadratis ad munitionẽ & ita fecerũt. Et fugerunt alienigenæ qui erant in munitionibus quas Bacchides edificauerat: & reliquit vnusquisque locũ, & abiit in terram suam: tantum in Bethsura remãserũt aliqui ex his qui reliquerãt legẽ & præcepta Dei, erat enim hæc eis ad refugium. Et audiuit Alexander rex promissa quę promisit Demetrius Ionathę: & narrauerunt ei prælia, & virtutes quas

ipse fecit, & fratres eius, & labores quos laborauerũt: et ait, Nunquid inueniemus aliquem virum talem? nunc faciemus eum amicum, & socium nostrum. Et scripsit epistolam, et misit ei secundum hæc verba, dicẽs: Rex *Alexãder fratri Ionathæ salutem. Audiuimus de te quod vir potens sis viribus, & aptus es vt sis amicus noster et nunc constituimus te hodie Summũ sacerdotem gentis tuæ, vt amicus voceris regis et misit ei purpurã, et coronam aureã, et quæ nostra sunt sentias nobiscum, et cõserues amicitias ad nos. Et induit se Ionathas stola sancta septimo mense, anno centesimo sexagesimo in die solenni scenophegiæ: et congregauit exercitum, et fecit arma copiosa. Et audiuit Demetrius verba ista, et contristatus est nimis, et ait, Quid hoc fecimus, quod præoccupauit nos Alexander apprehendere amicitiam Iudæorũ ad munimẽ sui? Scribam & ego illis verba deprecatoria, & dignitates, & dona: vt*

Stola sancta Talaris erat vestis: & ornamentum proprium summi sacerdotis.

ſint mecũ in adiutorium. Et ſcripſit eis in hæc verba, Rex Demetrius genti Iudæorũ ſalutem. Quoniã ſeruaſtis ad nos pactum, & manſiſtis in amicitia noſtra, & nõ acceſſiſtis ad inimicos noſtros, audiuimus, et gauiſi ſumus. Et nunc perſeuerate adhuc conſeruare ad nos fidẽ, & retribuemus vobis bona pro his quæ feciſtis nobiſcum. Et remittemus vobis præſtationes multas, et dabimus vobis donationes. Et nũc abſoluo vos & omnes Iudæos à tributis, & pretia ſalis indulgeo, & coronas remitto, et tertias ſeminis: & dimidiam partem fructus ligni quod eſt portionis meæ, relĩquo vobis ex hodierno die & deinceps, ne accipiatur à terra Iuda & tribus ciuitatib' quæ additæ ſunt illi ex Samaria et Galilæa ex hodierna die & in totũ tempus: & Ieruſalem ſit ſancta & libera cum finibus ſuis: & decimæ & tributa, ipſius ſint. Remitto etiã poteſtatem arcis quæ eſt in Ieruſalem: & do eam ſummo ſacerdoti vt conſtituat in

ea viros quoſcunque ipſe elegerit, qui cuſtodiant eam. Et omnẽ animam Iudæorũ quæ captiua eſt à terra Iuda in omni regno meo, relinquo liberam gratis, vt omnes à tributis ſoluantur, etiam pecorum ſuorũ. Et omnes dies ſolennes, & ſabbatha, & neomeniæ & dies decreti, & tres dies ante diem ſolennem, & tres dies poſt diẽ ſolẽnẽ ſint omnes immunitatis & remiſſionis omnibus Iudæis qui ſunt in regno meo: & nemo habebit poteſtatem agere aliquid, et mouere negotia aduerſus aliquem illorum in omni cauſa. Et aſcribantur ex eis Iudæis in exercitu regis ad trigĩta millia virorum, & dabuntur illis copiæ vt oportet omnibus exercitibus regis, & ex eis ordinabuntur qui ſint in munitionibus regis magni: & ex his conſtituentur ſuper negotia regni quæ aguntur ex fide, & principes ſint ex eis, & ambulẽt in legibus ſuis ſicut præcepit rex in terra iuda. Et tres ciuitates quę additæ ſunt Iudęæ ex regione Et tres ciuitates. &c.

Samariæ, cùm Iudæa reputentur: vt sint sub vno, et non obedient alienæ potestati nisi summi sacerdotis: Ptolemaida & cõfines eius, quas dedi donum sanctis qui sũt in Ierusalem ad necessarios sumptus sanctorum. Et ego do singulis annis quindecim millia siclorum argenti de rationibus regis, quæ me contingunt: & omne quod reliquũ fuerit, quod non reddiderant qui super negotia erant annis prioribus, ex hoc dabũt in opera domus. Et super hęc quinq; millia siclorum argenti, quæ accipiebãt de sanctorum ratione per singulos annos: & hæc ad sacerdotes pertineant, qui ministerio funguntur. Et quicunque confugerint in templũ quod est Ierosolimis, & in omnibus finibus eius, obnoxij regi in omni negotio, dimittantur, & vniuersa quæ sunt eis in regno meo, liberè habeant. Et ad ædificanda vel restauranda opera sanctorũ sumptus dabuntur de ratione regis, et ad extruendos muros in Ierusalem & cõmu-

Hoc intelligendum est de tribus agris terræque portionibus Iudæ assignatis atque adiunctis. Has aut præfecturas siue agros siue ciuitates post ea in cap. 11. nominat autor: Apheræma Lyddã & Ramathem, de Samaria Iudææ additas.

niendos in circuitu, sumptus dabuntur de ratione regis, & ad cōstruendos muros in Iudæa. Ut audiuit autē Ionathas et populus sermones istos, non crediderunt eis, nec receperūt eos: quia recordati sunt malitiæ magnæ quam fecerat in Israel, & tribulauerat eos valde. Et complacuit eis in Alexandrum, quia ipse fuerat eis princeps sermonum pacis, et ipsi auxiliū ferebant omnibus diebus. Et congregauit rex Alexander exercitum magnum, & admouit castra contra Demetrium. Et cōmiserunt prælium duo reges, & fugit exercitus Demetrij, & insecutus est eum Alexander, et incubuit super eos. Et inualuit prælium nimis, donec occidit Sol: & cecidit Demetrius in die illa. Et misit Alexāder ad Ptolemæum regem Aegypti legatos secundum hæc verba dicens: Quoniam regressus sum in regnū meū, & sedi in sede patrum meorum, & obtinui principatum, & contriui Demetrium, &

possedi regionem nostram, & commisi pugnam cum eo, & contritus est ipse, & castra eius à nobis, & sedemus in sede regni eius: & nunc statuamus adinuicē amicitiam: & da mihi filiam tuam uxorē, & ego ero gener tuus & dabo tibi dona, ipsi dignitatem. Et respondit rex Ptolemæus, dicens: Felix dies in qua reuersus es ad terram patrum tuorum, & sedisti in sede regni eorum. Et nunc faciam tibi quod scripsisti: sed occurre mihi Ptolemaidam, ut videamus inuicem nos, & spōdeā tibi sicut dixisti. Et exiuit Ptolomæus de Aegypto, ipse & Cleopatra filia eius, et venit Ptolemaidam anno centesimo sexagesimo secundo. Et occurrit ei Alexander rex, & dedit ei Cleopatram filiam suā: & fecit nuptias eius Ptolemaidæ, sicut reges, in magna gloria. Et scripsit rex Alexander Ionathæ, ut veniret obuiam sibi. Et abiit cum gloria Ptolemaidā, & occurrit ibi duobus regibus, & dedit illis argentū

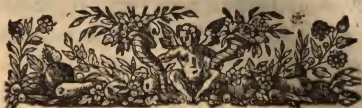
multum, et aurum & dona, & inuenit gratiam in censpectu eorum. Et cõuenerũt aduersus eũ viri pestilentes ex Israel, viri iniqui interpellantes aduersus eum: & nõ intendit ad eos rex. Et iussit spoliari Ionatham vestibus suis, et indui eum purpura, et ita fecerunt. Et collocauit eum rex sedere secũ. Dixitque principibus suis, Exite cum eo in medium ciuitatis, & prædicate vt nemo aduersus eũ interpellet de vllo negotio, nec quisquã ei molestus sit de vlla ratione. Et factum est vt viderunt qui interpellabãt, gloriam eius quæ prædicabatur, & opertum eum purpura, fugerũt omnes: & magnificauit eũ rex, et scripsit eum inter primos amicos, & posuit eũ ducẽ & participẽ principatus. Et reuersus est Ionathas in Ierusalẽ cũ pace & lætitia. In anno centesimo sexagesimo quinto venit Demetrius filius Demetrij à Creta in terram patrum suorum. Et audiuit Alexander rex & contristatus est valde, &

reuersus est Antiochiā. Et constituit Demetrius res Appollonium ducem, qui praeeat Caelesyrię: et Congregauit exercitum magnum: & accessit ad Iamniam: et misit ad Ionatham summum sacerdotem, dicens, Tu solus resistis nobis: ego autem factus sum in derisum & in opprobrium, propterea quia tu potestatem aduersū nos exerces in montibus. Nunc ergo si confidis in virtutibus tuis, descende ad nos in cāpum, & cōparemus illic inuicē: quia mecū est virtus bellorū. Interroga et disce quis sum ego et cęteri qui auxilio sunt mihi, qui & dicunt quia non potest stare pes vester ante faciem nostram, quia bis in fugam conuersi sunt patres tui in terra sua: & nunc quomodo poteris sustinere equitatū & exercitum tantū in campo, vbi non est lapis, neque saxū, neque locus fugiēdi? Vt audiuit autē Ionathas sermones Appollonij, motus est animo: & elegit decē millia virorum, & exit ab Ierusalem, & occu-

rit & Simon frater eius in adiutorium: & applicuerunt castra in Ioppem, & exclusit eũ à ciuitate: quia custodia Appollonij Ioppe erat, & oppugnauit eam. Et exterriti qui erant in ciuitate, aperuerunt ei, & obtinuit Ionathas Ioppem. Et audiuit Appollonius, & admouit tria millia equitum, & exercitum multum. Et abijt Azotum tanquam iter faciens, et statim exiit in campum: eo quòd haberet multitudinem equitum, & confideret in eis. Et insecutus est eum Ionathas in Azotũ, & cõmiserunt prœlium. Et reliquit Appollonius in castris mille equites post eos occultè. Et cognouit Ionathas quoniam insidiæ sunt post se, & circuierunt castra eius, & iecerunt iacula in populum à manè vsque ad vesperam. Populus autem stabat, sicut præceperat Ionathas: & laborauerunt equi eorum. Et eiecit Simon exercitum suum, & commisit contra legionem, equites enim fatigati erant; & cõ-

triti sunt ab eo, & fugerunt. Et qui dispersi sunt per campum, fugerunt en Azotum, & intrauerunt in Beth dagon idolum suum, vt ibi se liberarent. Et succēdit Ionathas Azotum, & ciuitates quæ erant in circuitu eius, & accepit spolia eorum, & templum Dagon: & omnes qui fugerunt in illud, succendit igni. Et fuerunt qui ceciderunt gladio cum his qui succensi sunt, ferè octo millia virorum. Et mouit inde Ionathas castra, et applicuit ea Ascalonem: & exierunt de ciuitate obuiā illi in magna gloria. Et reuersus est Ionathas Ierusalem cum suis, habentibus spolia multa. Et factum est: vt audiuit Alexāder rex sermones istos, addidit adhuc glorificare Ionathan. Et misit ei fibulam auream, sicut consuetudo est dari cognatis regum. Et dedit ei Accaron & omnes fines eius in possessionem.

Ascalonem, vrbs erat maritima propè Azoto munitissima.

In Cap. X.

ET *anno centesimo sexagesimo*, hæc est secunda pars principalis illius, & *aggregati sunt*, in qua ponitur ducatus Ionathæ sub Alexandro filio Antiochi Illustris. Qui fuit frater Antiochi Eupatoris, quẽ occidi fecit Demetrius, & abstulit illi regnũ, & ob hoc cùm mortuus fuerit sine hærede, voluit Alexander impugnare Demetrium & regnare pro fratre suo. Trogus tamẽ Pompeius dicit quod in veritate non fuit filius Nobilis Antiochi, sed tantum reputatione vel fama, nam

Trogus Pompeius. lib. 39. apud Iustinum.

Anthiochenſes non potentes ſuſtinere tyrãnidem Demetrij neque eius exactiones; quẽdam iuuenem Ægyptium fortem prodiderunt; quem filium Antiochi Magni eſſe diffamauerunt, & Alexandrum vocauerunt. Tria ergo fiunt per ordinem, primò ponitur confœderatio ipſius Ionathę cum Alexandro, & hoc in principio capituli, ſecundò congreſſio eius cũ Demetrio, ibi, *Et congregauit Alexander*, tertiò eius congreſſio cum Appollonio pro ipſo Alexãdro. Circa primum primò Ionathas per Epiſtolas à Demetrio pacificè viſitatur, ſecundò ab Alexandro eius aduerſario conſimile replicatur, ibi, *Et audiuit Alexander*. tertiò iterum à Demetrio promiſſio augmentatur, ibi, *Et audiuit Demetrius*, quartò confœderatio cum Alexandro finaliter acceptatur, ibi, *vt audiuit Ionathas*, Circa partem primam

primam Demetrius in aduersitate sua recolit in Iudæos suas crudelitates, & commemorat eorum probitatem, & deliberat acquirere eorum familiaritatem, & offert eis libertatem & trãquillitatẽ. Circa secundã partẽ similiter Ionathæ probitas ab Alexandro recitatur, & ille muneribus visitatur, & illius familiaritas exoratur. Circa tertiam partem Demetrius iterũ deceptoriè replicat promissiones quas Iudæis fecerat; & promittit eis amicitiæ confœderationem, & tributorũ omnium talium relaxationem, & solemnitatum suarum liberam executionem, & omnium captiuorum liberationem, & templi & cultus diuini largam dotationem, & necessariorum pro templo collationem. *Et congregauit Rex Alexander.* Hæc est tertia pars principalis totius capituli, in qua ponitur congressus Alexandri cum

Demetrio. vbi ponitur primò quomodo Alexander Demetrium debellauit, & secundò quomodo se cum Ptolomæo Rege Ægypti confœderauit, ibi. *Et misit Alexander.* tertiò quomodo Ionatham multipliciter honorauit, ibi, *& scripsit Rex Alexāder Ionathæ.* prima pars istarum patet. Circa secundam Alexandri victoria recitatur, filia Ptolomæi postulatur, & petitio acceptatur, & matrimoniū celebratur. Circa tertiam Ionathas recipitur amorosè, induitur graciosè, & accusatur maliciosè, & excusatur gloriosè. *In anno centesimo sexagesimo quinto.* Hæc est tertia pars capituli, in qua ponitur congressus Ionathæ cum Apollonio, & primò Apollonius Princeps exercitus Demetrij Ionatham prouocauit; secundò ponitur quomodo Ionathas contra ipsum festinauit, ibi, *vt audiuit autem Iona-*

thas. Circa primum, Demetrius filius Demetrij prędicti de Cretensi regione reuertitur, & secundò Apollonius Princeps militiæ constituitur, & tertiò ipsius superbia & elatio multis pręsumptuosis verbis ostenditur. Circa secundam partem istarum, ponitur primò quomodo exercitum congregauit, & quomodo Ionathas & sui aduersarios ad Ioppen propulsarunt, & applicuerunt ad castrum, & secundò quomodo illi de exercitu Apollonij insidias in occulto posuerunt, ibi, *Et audiuit Apollonius.* Tertiò quomodo Ionathas & sui sciuerũt, & eos expugnarunt, ibi, *Et cognouit Ionathas.* Quartò quomodo exercitum Apollonij partim occiderunt, partim combusserunt, ibi, *et eiecit Simon exercitum suum.* Quintò quomodo cũ multis bonis & spolijs ad propria redierunt, ibi, *Et reuersus est Ionathas.*

Qui poſtea bellis & iniurijs Demetrii laceſſiti; ſubornauerunt quendã iuuenem ſortis extremæ & de humili proſapia, ſed pulchrum & aptum vt Syriæ regnum velut iure paterno ſibi debitum, repeteret: dicentes ipſum vocari Alexandrum, & genitum eſſe ab Antiocho Rege Nobili, & ideo regnum Syriæ illi deberi. Tantum enim odium Demetrij apud omnes erat, vt æmulo eius non tantùm vires Regiæ; verùm etiam nobilitas generis, conſenſu omnium, tribueretur. Alexander verò omnium orientaliũ virtute ſuccinctus, prælium intulit Demetrio, quem regno pariter & vita priuauit. *Recordabitur enim malorum.* ſupra. 7. & 9. per totum. *& in fratrẽ eius*, Ioannem ſcilicet, quem occiderunt filij Iambri, vt ſupra cap. 9. *vel in fratrem* (& melius.) id eſt, Iudam qui mortuus fuerat ſub Demetrio.

& dedit ei potestatem congregandi exercitum. Contra, nonne publicè faciebat
obiectio. hoc priùs? Respondetur quòd ita,
Exercitus non licet congregare sine Regis autoritate. sed inuito rege. Non enim licet inferioribus exercitum congregare, nisi de scitu superiorum, vt sciant ad quē finem hæc faciant, ne res vergat in prçiudicium Regis. *Et traditi sunt Ionathæ Obsides.* quos scilicet, posuerat Bacchides & Alcimus in arce, vt supra cap. 9. habetur. *Et fugerunt Alienigenæ,* custodes, scilicet quos posuerat Bacchides in Iudæa. *qui reliquerant legem &c.* qui scilicet, Alcimo & Bacchidi adhæserant. *summum sacerdotem.* quia illi erant de genere summorum sacerdotum eo quòd filij erant Mathathiæ, vt dictum est supra, cap. 2. & erat officium tale multum concupitum. *& misit ei purpuram & coronam auream.* Notandum quòd quatuor erant insignia regalia; & inter

hæc erat purpura: Etenim erant diadema, fibula aurea, ſceptrum, & purpura. Et fibula quidem in mulieribus eſt ornamentũ pectoris, in militibus eſt cingulus, & forſitan Baltheus, purpura in regibus eſt palliũ humerale. *& quæ noſtra ſunt ſentias nobiſcũ.* tam quæ bona; quàm quę mala; ſicut in amicitia requiritur. *Et induit ſe Ionathas ſtolam ſanctam, &c.* Non tanquam à gentili ſibi datam & conceſſam, ſed iam aliàs paterno iure ſibi debitam. *Senopegiæ*. id eſt, fixionis tabernaculorum. Et vox hæc de Græco in Latinum deriuata, dicitur, à ſcena, quod eſt tabernaculum: Ab Hebræo autem deriuata dicitur à ſcerron quod eſt vmbra, quia tunc habitabãt in vmbraculis, ob memoriam habitationis eorũ in deſerto, cum exirent de Ægypto. Et incipiebat die 15. Sept. & durabat per ſeptem dies, & octaua

Quatuor erant ſigna regalia, ſcil. diadema, fibula aurea, ſceptrũ, purpura.

ſingulis annis hæreditabant. *portiones tertias ſeminis*, id eſt, frugum & leguminum, tantũ enim ſoluebant Regi. *et dimidiã partem fructus ligni*, id eſt, mediam partem de arboribus, quæ etiam debebant ei ob eius exactionẽ. *Tribus ciuitatibus quæ additæ ſunt illi*, id eſt, regionibus, & ſunt Samaria, Galilæa, & trans Iordanem, ſecundũ Ioſephum. *& Ieruſalem ſit Sancta*, id eſt, tanquam ſacra ſit & immunis. *& pecorum ſuorum*, id eſt, à tributis pro precio pecorum. *et dies decreti*, id eſt, ex commui ſtatuto ordinati ſub decreto. *& tres dies ante diem ſolemnem*. Sicut erant ſolemnitates aduentitiæ, vt feſtum Heſter, Iudith, & ſimilia. *immunitatis*, id eſt, ſine vectigalibus & tributis. Sed cõtra obii citur, quia antè eos liberos fecerunt à tributis, ergo ſuperfluè hæc repeti vidẽtur. Reſpõdetur quòd à tributis de- *Obiectio.*

terminatè ſtatutis nunquam eos exonerarunt, vt ſunt vectigalia & huiuſmodi, ſed ab alijs quotidie contingẽtibus, & eos immunes fecit per tres dies ante ſolemnitatem, & per tres dies poſt. *aſcribãtur*, id eſt, aſſumãtur ad officia dignitatis. Et hoc tripliciter, ita quòd aliqui vigilent in expeditionibus, quidam cuſtodiant in munitionibus, quidam etiam diſpenſatores ſint in rebus. Secundum Ioſephũ hæc dicebat, quia ad iſta officia ponuntur primi de quibus confiditur, quaſi diceret, volo de vobis confidere. Vnde ſequitur. *quæ aguntur ex fide*, id eſt, in quibus agendis neceſſaria eſt fidelitas. *ſicut præcepit Rex*, id eſt, ego, vel aliquando Cyrus. 1. Eſd. 1. *Ptolemaida*, ciuitas eſt adiũcta Iudęæ; & eſt Achom, & duæ confines ciuitates eius, ſcilicet, Ioppen, & Gazar. vide. 1. Paral. 15. *De rationibus Regis*

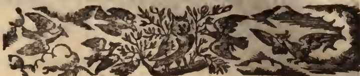
Ioſephus vbi ſupra.

quæ me contingũt, id est quæ me secundum rectam rationem computus cótingunt. *Quæ non reddiderunt*. id est, quicunque de officialibus meis, vel de alijs mihi debuerant reddere, & non reddiderunt forsan; illa condonabuntur. *Obnoxij*. id est, aliquo magno malo facto astricti. *Anno centesimo sexagesimo secundo*. Ipse verò incepit regnare anno centesimo sexagesimo, vt patet in principio capitis. *dedit illis*. scilicet, Ionathas Regibus. *Cũ gloria magna*. Magister in historiis dicit quòd hoc fuit signum renouationis Iudæorum in anno centesimo sexagesimo quinto. Secundum Magistrũ historiarum, iste Demetrius paruulus visa morte Demetrij patris sui cucurrit ad parentes suos maternos qui Cretenses erant, & post triduum, cum multis ipsi fauentibus, reuersus est, & inuasit Alexandrum, & vicit,

Magister histor.

Reuersus est Antiochiã, nõ Alexãder, sed Demetrius, qui prius ab ipsis cum patre suo fuerat de Antiochia fugatus, postea fuit receptus in recompensationé iniuriæ. *Apolloniũ ducẽ qui præerat Cœlesyrię.* Syria habet multas partes, quarum vna est Cœles, & ibi erat Princeps iste Apollonius., quem Demetrius iste fecit Principem totius exercitus sui. R*esistis nobis*, resistere te confidis. quidam legunt interrogatiuè, & alij demissiuè, & despectiuè, quasi diceret. Si resistis nobis fugiendo, non insultando in nos, quia non audes. *bis in fugam conuersi sunt patres tui.* Semel ante Eleazarum qui mortuus fuit sub vẽtre Elephantis. supra cap. 6. & semel quando Iudas &c. *& exercitum tantum in campo.* sensus est, Si in terra nostra non præualuistis, quomodo in campo, id est, in terra aliena præualere poteritis?

motus animo. id eſt concepit animum ſe vindicandi. *Et excluſit à ciuitate*, id eſt viri habitatores Ioppen excluſerunt Ionatham fauentes Apollonio, ita Ioſephus; vel aliter Ionathas excluſit cuſtodias Apollonij à ciuitate Ioppe, quæ iuncta erat Iudææ. vel excluſit ſeipſum à Ioppe, volens quòd Apollonius obſideret eam pro Ionathæ odio. Media expoſitio magis cõſonat literæ ſequenti, vt patet. *& abijt Azotum tanquam iter faciens*, id eſt, gradatim pergens, non in exercitum Iudæ. *Bet-Daghon*, duę dictiones ſunt, id eſt, domum Daghon, id eſt, illius idoli: & eiecit Simon, adducentes recentes milites. &c.

CAP. XI.

ET rex Ægypti congregauit exercitum, sicut arenam quæ est circa orã maris, & naues multas: & quærebat obtinere regnũ Alexandri dolo, & addere illud regno suo. Et exiit in Syriã verbis pacificis, & aperiebant ei ciuitates, & occurrebãt ei: quia mandauerat Alexander rex exire ei obuiam, eo quòd socer suus esset. Cùm autem introiret ciuitatem Ptolomæus, ponebat custodias militum in singulis ciuitatibus. Et vt appropiauit Azoto, ostenderunt ei templum Dagon succensum igni, & Azotum, et cætera eius demolita, & corpora proiecta, & eorum qui

Discordia inter Ptolomaum Regẽ & Alexandrum suũ generum.

uit Ptolomæus Antiochiam, & impoſuit duo diademata capiti ſuo, Aegypti *& Aſiæ.* Alexander *autem rex erat in* Cilicia *illis temporibus: quia rebellabant qui erant in locis illis. Et audiuit Alexander, & venit ad eum in bellum: & produxit Ptolomæus rex exercitum, & occurrit ei in manu valida, & fugauit eum. Et fugit Alexander in* Arabiã, *vt ibi protegeretur: rex autẽ Ptolomæus exaltatus eſt. Et abſtulit* Zabdiel *Arabs caput Alexandri: & miſit Ptolomæo. Et rex Ptolomæus mortuus eſt in die tertia: & qui erant in munitionibus, perierunt ab his qui erant intra caſtra. Et regnauit Demetrius anno centeſimo ſexageſimo ſeptimo. In diebus illis congregauit Ionathas eos qui erant in* Iudæa, *vt expugnarent arcem quæ eſt in Ieruſalem: & fecerunt contra eam machinas multas. Et abierũt quidã qui oderant gentẽ ſuã viri iniqui ad regem Demetrium, & renuntiauerunt ei quòd*

Zabdiel, vel vt alij Zabelus, qui erat dynaſta Arabiæ: vide Iuſtinum de hoc, & Joſephũ antiq. lib. 17. cap. 7.

Jonathas obsideret arcem. Et vt audiuit, iratus est: & statim venit ad Ptolomaidam, & scripsit Ionathę ne obsideret arcem, sed occurreret sibi ad colloquiũ festinatò. Vt audiuit autem Ionathas iußit considere: & elegit de senioribus Israel, & de sacerdotibus, & dedit se periculo. Et accepit aurum & argentum, et vestem, & alia xenia multa, & abijt ad regem Ptolomaidam, & inuenit gratiam in conspectu eius. Et interpellabant aduersus eum quidam iniqui ex gente sua. Et fecit ei rex sicut fecerant ei qui ante eum fuerant: & exaltauit eum in conspectu omnium amicorum suorum, & statuit ei principatum sacerdotij, & quæcunque alia habuit prius pretiosa, & fecit eum principem amicorum. Et postulauit Ionathas à rege vt immunem faceret Iudæam, & tres toparchias, & Samariam, & confines eius: & promisit ei talenta trecenta. Et consensit rex: & scripsit Io-

Ne obsideret: i. vt ab obsidione cessaret: vel vt susceptam obsidionẽ deponeret.

Et tres toparchias & Samariã

nathæ epistolas de his omnibus, hũc modũ continentes. REX *Demetrius fratri Ionathæ salutem & genti Iudæorum. Exẽplum epistolæ quam scripsimus Lastheni parenti nostro de vobis, misimus ad vos vt sciretis. Rex Demetrius Lastheni parenti salutem. Genti Iudæorum amicis nostris, & conseruantibus quæ iusta sunt apud nos, decreuimus benefacere, propter benignitatem ipsorum quam erga nos habent. Statuimus ergo illis omnes fines* Iudææ *& tres ciuitates, Lydam & Ramathan, quæ additæ sunt Iudææ ex Samaria, et omnes confines earum sequestrari omnibus sacrificantibus in Ierosolymis pro his quæ ab eis prius accipiebat rex per singulos annos, & pro fructibus terræ & pomorum. Et alia quæ ad nos pertinebant decimarum & tributorum, ex hoc tẽpore remittimus eis: et areas salinarũ, & coronas quæ nobis deferebantur, omnia ipsis concedimus. & nihil horum irritum erit*

& confines eius: aliqui legunt tres præfecturas atque Samariã cum confinibus eius.

ex hoc & in omne tempus. Nunc ergo curate facere horum exemplum, & detur Ionathę, & ponatur in monte sancto, & in loco celebri. Et videns Demetrius rex quòd siluit terra in conspectu suo, & nihil ei resistit, dimisit totum exercitum suum, vnumquemque in locum suum, excepto peregrino exercitu quem traxit ab insulis Gentium: & inimici erant ei omnes exercitus patrum eius. Tryphon autem erat quidam partium Alexandri prius: & vidit quoniam omnis exercitus murmurauit contra Demetriũ, & iuit ad Emalchuel Arabem, qui nutriebat Antiochum filium Alexandri: & assidebat ei, vt traderet eum ipsi, vt regnaret loco patris sui: & enũtiauit ei quanta fecit Demetrius, & inimicitias exercituũ eius aduersus illum. Et mansit ibi diebus multis. Et misit Ionathas ad Demetrium regẽ vt eiiceret eos qui in arce erant in Ierusalem, & qui in præsidijs erãt: quia impugnabãt

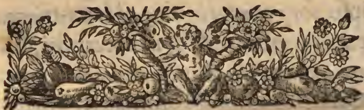
Iſrael. Et miſit Demetrius ad Ionathan, dicens, Non hæc tantum faciam tibi & genti tuæ, ſed gloria illuſtrabo te & gentem tuam cum fuerit opportunum. Nunc ergo rectè feceris, ſi miſeris in auxilium mihi viros: quia diſceſsit omnis exercitus meus. Et miſit ei Ionathas tria millia virorum fortium Antiochiam: & venerunt ad regem, & delectatus eſt rex in aduentu eorum. Et conuenerunt qui erant de ciuitate, centum viginti millia virorum, & volebant interficere regem. Et fugit rex in aulam: & occupauerunt qui erant de ciuitate, itinera ciuitatis, & cæperunt pugnare. Et vocauit rex Iudæos in auxilium, & conuenerunt omnes ſimul ad eum, & diſperſi ſunt omnes per ciuitatem: & occiderunt in illa die centum milia hominum, & ſuccenderunt ciuitatem, & ceperunt ſpolia multa in die illa, & liberauerunt regem. Et viderunt qui erant de ciuitate quòd obtinuiſ-

ſent Iudæi ciuitatem ſicut volebant: & infirmati ſunt mente ſua, et clamauerũt ad regem cum precibus, dicentes, Da *nobis dextras, & ceſſent Iudæi oppugnare nos & ciuitatem. Et proiecerunt arma ſua, & fecerunt pacem: & glorificati ſunt Iudæi in conſpectu regis, & in conſpectu omnium qui erant in regno eius, & nominati ſunt in regno: & regreſsi ſunt in* Ie*ruſalem habentes ſpolia multa. Et ſedit Demetrius rex in ſede regni ſui, et ſiluit terra in conſpectu eius. Et mentitus eſt omnia quæcunque dixit, & abalienauit ſe à Ionatha, & non retribuit ei ſecundum beneficia quæ ſibi tribuerat, & vexabat eum valde. Poſt hæc autem reuerſus eſt Tryphõ, & Antiochus cum eo puer adoleſcens, & regnauit, & impoſuit ſibi diadema. Et congregati ſunt ad eum omnes exercitus quos diſperſerat* Demetrius, *& pugnauerunt cõtra eum: & fugit, & terga vertit. Et accepit Tryphon beſtias, &*

obtinuit Antiochiam : & scripsit Antiochus adolescens Ionathæ dicens, Constituo tibi sacerdotium, & constituo te super quatuor ciuitates, vt sis de amicis regis. & misit illi vasa aurea in ministerium, & dedit ei potestatem bibendi in auro, & esse in purpura, & habere fibulam auream : & Simonem fratrem eius constituit ducem à terminis Tyri vsque ad fines Aegypti. Ex exiit Ionathas, *& perambulabat trãs flumen ciuitates: & congregatus est ad eum omnis exercitus Syriæ in auxilium, & venit Ascalonem, & occurrerunt ei honorificè de ciuitate. Et abiit inde Gazam: & concluserunt se qui erãt Gazę, et obsedit eam, & succendit quæ erant in circuitu ciuitatis, & prædatus est eam. Et rogauerunt Gazenses Ionatham, & dedit illis dextram : & accepit filios eorum obsides : & misit illos in Ierusalem: & perambulauit regionem vsque Damascum. Et audiuit Ionathas*

quòd præuaricati sunt principes Demetrij in Cades quæ est in Galilæa cum exercitu multo, volētes eum remouere à negotio regni: Et *occurrit illis: fratrem autem suum Simonem reliquit intra prouinciam.* Et *applicuit Simon ad Bethsuram, & expugnabat eam diebus multis, & conclusit eos. Et postulauerunt ab eo dextras accipere, & dedit illis: & eiecit eos inde, & cepit ciuitatem, & posuit in ea præsidium. Et Ionathas & castra eius applicuerunt ad aquā Genesar, et ante lucē vigilauerūt in cāpo Asor. & ecce castra alienigenarū occurrebant in campo, & tendebant ei insidias in montibus: ipse autem occurrit ex aduerso. Insidiæ verò exurrexerunt de locis suis, & commiserunt prælium.* Et *fugerūt qui erāt ex parte Ionathæ omnes, & nemo relictus est ex eis, nisi Mathathias filius Absolomi, & Iudas filius* Cal*phi princeps militiæ exercitus. Et scidit Ionathas vestimenta sua, & posuit ter-*

ram in capite suo, & orauit. Et reuersus est Ionathas ad eos in prælium, & conuertit eos in fugam, & pugnauerunt. Et viderunt qui fugiebant partis illius, et reuersi sunt ad eum, & insequebantur cum eo omnes vsque Cades ad castra sua, & peruenerunt vsque illuc, & ceciderunt de alienigenis in die illa tria milia virorum: & reuersus est Ionathas in Ierusalem.

In Cap. XI.

E*T Ptolomæus Rex Ægypti.* Hæc est tertia pars illius, & *congregati sunt omnes amici*, in qua ponitur victoria Ptolomęi contra Alexandrum generum suum.

Secundò exaltatio Ionathæ ſub tertio Rege, ſcilicet Demetrio filio prædicti Demetrij, ibi, *& regnauit Demetrius.* tertiò aduentus filij Antiochi. ſcilicet Alexandri. ibi. *Poſt hæc autem reuerſus eſt Tryphõ.* Circa primũ primò ponitur proditio Ptolomæi Regis Ægypti exercitum congregantis, & Alexandrum inuadentis, & ſecundò confœderatio ipſius Demetrij cum ipſo, ibi, *& miſit legatos ad Demetrium.* tertiò proſtratio Regis Alexandri, ibi. *& audiuit Alexãder & venit in bellum.* Quartò punitio Ptolomæi Regis Ægypti, ibi, *& Rex Ptolomæus mortuus.* Circa ſecundam partem quæ incipit, ibi, *Et regnauit Demetrius*, ponitur ipſius Demetrij prouocatio pro impiorum accuſatione, & ſecundò ipſius placatio cum Ionathæ honoratione, ibi, *vt audiuit Jonathas*, tertiò literarũ ſub ſcriptio pro pacis confirmatione,

ibi, *& consensit Rex.* & scripsit Ionathas. Quartò ponitur Antiochi filij Alexandri promotio pro Demetrij destinatione, ibi, *& vidit Demetrius Rex*. Quintò ponitur à Ionatha exercitus destinatio pro Regis liberatione, ibi, *& misit Jonathas ad Demetriū.* Sextò ciuium cum rege confœderatio, cum Iudæorum honore & commendatione & Regis Demetrij parū curiali obliuione, ibi, *& vt viderunt qui erant in ciuitate.* Circa tertiam partem quæ incipit ibi, *post hęc autem reuersus.* primò describitur aduentus Antiochi filij Alexandri cum adiutorio Triphonis. Et primò introducitur ex parte Antiochi regis occupatio; & secundò Ionathæ salutatio & honoratio, ibi, *& scripsit Antiochus,* tertiò ex parte Ionathę probitatis executio, ibi, *& exijt Ionathas.* Et circa istam vltimam partem, *& exijt Iona-*

thas, primò ponitur probitas Ionathæ contra Aſchalonitas & Azocios; & ſecundò probitas ſc. ſui fratris Simonis contra incluſos in Bethſuram, ibi, *& applicuit Simon.* tertiò repetitur victoria Ionathæ contra aduerſarios, ibi, *& Ionathas & caſtra eius.* Et primò ponitur qualiter Iudæi fugerunt & ſuccubuerunt; ſecundò quomodò reuerſi fuerunt & preualuerũt, ibi, *& ſcidit Ionathas. Et Ptolomæus.* ſecundum Ioſephum Philopator primus, fuit tertius Rex in Alexandria, & regnauit viginti ſex annis; ſecundus Rex, fuit quartus, & regnauit annis ſeptemdecim. *Et exijt in Syriam verbis pacificis &c. in dolo*, ſcilicet, quaſi veniſſet genero ſuo Alexandro ſolatia præſtiturus, ait Ioſephus. *et aperiebant ei ciuitates.* Magiſter hiſtoriarum dicit quòd ſic præceperat Alexander in fauorem ipſius. D*agon ſuc-*

Ioſephus antiq. lib. 12.

Textus expoſitio.

Ioſephus antiq. vbi ſup.

censum. scilicet à Ionatha. supra. 10. cap. *vt inuidiam facerent ei.* id est odiũ, & mouerent Regis animum contra eum, & tacuit ac dissimulauit, ne haberet in sua nouitate aut inuasione in Regem Alexandrum, Ionatham cõtrarium. *fluuiũ qui vocatur Eleutherus*, id est, liberum, secundum Iosephum. *Seleuciam*, dictá à Seleucho, sicut Antiochia ab Antiocho. *imposuit duo diademata capiti suo*, Iosephus dicit quòd hoc fecit compulsus à suis militibus. Nam dicebat sibi sufficere regnum Ægypti, propter timorem Romanorum, ne videretur ipsis inuitis eorum iurisdictionem vsurpare. *quæsiuit enim me occidere.* Imò écontra erat quòd iste eum, id est, Ptolomęus Alexandrum occidere quærebat. *Fugit Alexander in Arabiam*, ad parentes maternos cum filio suo Antiocho. Rex autem Arabum ob fauorem & timorem Ptolo-

Iosephus vbi sup.

mæi occidit eum; & filium suum Antiochum reseruauit, vt dicitur in historijs, & misit caput eius Ptolomæo. *Et vituperauit eum.* loquitur author in tertia persona de Ptolomæo quòd vituperauerit Alexandrum, id est, crimen illi imposuit, quod Ptolomæus scilicet, concupierit regnũ Alexãdri. *erat Rex in Cilicia,* propter eorum rebellionem. *Zabdiel Rex Arabiæ caput Alexandri, & misit Ptolomæo : & mortuus est die tertia .* Iosephus dicit quòd contigit vt equus Ptolomęi audiret vocem vel garritum elephantis, & quòd proiecit dominum suum ad terram, quod cum vidissent hostes impetum fecerunt in eum, & multa vulnera illi inflixerunt vsque ad mortis periculum, custodes tamen corporis sui eum liberauerunt, & ideo superuixit quatuor diebus, non intelligens neque loquens. In fine verò

Iosephus lib. 13. antiq. c. 8.

quinti diei respirans à vulneribus, & videns caput Alexãdri quod recisum illi miserat Zabelus siue Zabdiel Rex Arabum, quoquo modo exultauit, sed statim mortuus fuit. *Et qui erant in munitionibus*, positi scilicet, à Ptolomęo . *At his qui erant intra castra.* id est qui plus fauebant Alexandro; plusque diligentes eum quàm Ptolomæum. Sed quia vterque iam erat mortuus,ideo melius dicitur secundum Iosephum, ab his qui erant de *Iosephus.* parte Demetrij, qui cœpit corrumpere milites Ptolomęi ipso defuncto. *Quidã qui oderant gentem suã.* scilicet Iudæi. Impugnatio enim ortũ habebat ex Iudæis, *ne obsideret*:id est in obsidione permaneret.aliqui tamẽ libri habent, non obsideret, & aliqui ne obsisteret,id est desisteret.*Et statuit ei principatum Sacerdotij.* id est, confirmauit ei officium sacerdotis,quod

ſcilicet habuit prius ſibi ab Alexãdro conceſſum. *principem amicorum*. id eſt principalẽ amicũ. *Et tres Toparchias*, id eſt principatum trium locorum, & dicitur ſic à topos, quod eſt locus, & Archon, quod eſt princeps. Erant autem illa tria loca Iudææ addita. & erant, Samaria, Lydia, & Ramatha. Ioſephus dicit, trium prouinciarum Iudææ additarũ, ſcilicet, Samariæ, Ioppen, & Galilææ, & in Samaria fuerũt tres ciuitates quæ fuerunt; Effronia, Bebellida, & Ramatha. *Et Samariam*. ita debet eſſe. aliqui autem libri habent, ſed malè, ex Samaria. *Rex Demetrius Laſtheni parenti*, id eſt, ſummo ſacerdoti gentis ſuæ & ritus ſui. *excepto exercitu peregrino*, qui propter hoc fuit odioſus alijs. vel, vt dicit Trogus Pompeius, quia proſpero tunc ſucceſſu adoleſcens viciis adoleſcentiæ corruptus in ſegnitiem verſus

Ioſephus.

Hugo legit, id eſt Samariã & confines eius.

Trogus Pompeius lib. 35.

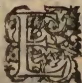
versus est; & ideo tantum fuit odiosus propter suam lasciuiam: quantum pater eius propter suam superbiam. *Primus*, id est, præcipuus. *quidam partiũ*, id est quidam præcipuus de parte Alexandri. *& iuit ad Emachuel*. i. Regem Arabiæ, qui ob fauorem Ptolomæi occiderat Alexandrum, retinens filium eius Antiochum. *Assistebat ei*. id est assiduè instabat, illum pro Antiocho dimittendo. *Misit Ionatham*. videns eum suis odiosum. *In præsidijs*, alijs scilicet ab arce in Bethsura. *et mentitus est omnino*. scilicet Iudæis, quod multum ei postea nocuit. *Et accepit Tryphon bestias*, id est elephantes exercitus Demetrij, qui erant docti ad bellum. *Et misit illi vasa aurea in ministerium*, id est vsum. *fibulam*. ornamentum quod solis cognatis Regis ferre licebat. *Trans fluuium*. Euphratem scilicet. *Et venit ęAsca-*

lon. ciuitas est Philistinorum. *Et Ionathas & castra eius applicuerunt ad aquam Genasar.* mare Galilææ, quæ aliàs dicitur Tiberiadis, & dicitur Genesar, quasi generans auras. *& ante lucem vigilauerunt*, id est, excubias fecerunt propter hostes propinquos, quos postea Ionathas vicit & fugauit.

Cap. XII.

Mittit Ionathas legatos Romanis & Spartiatis ad confirmãdum fœdus amicitiæ.

T vidit Ionathas quia tempus eum iuuat, & elegit viros, & misit eos Romam statuere & renouare cum eis amicitiam: & ad Spartiatas, & ad alia loca misit epistolas secundũ eandem formã. & abierunt Romam, &

intrauerunt curiam, & dixerunt, Ionathas Summus sacerdos, & gens Iudæorũ miserunt nos, vt renouaremus amicitiã & societatem secundum pristinum. Et dederũt illis epistolas ad ipsos per loca, vt deducerent eos in terram Iuda cum pace. Et hoc est exemplum epistolarum quas scripsit Ionathas Spartiatis: IONATHAS summus sacerdos, & seniores gentis, & sacerdotes & reliquus populus Iudæorum, Spartiatis fratribus salutem. Iam pridem missæ erant epistolæ ad Oniam summum sacerdotem à Dario qui regnabat apud vos, quoniam estis fratres nostri, sicut scriptum continet quod subiectum est. Et suscepit Onias virum qui missus fuerat, cum honore: et accepit epistolas in quibus significabatur de societate et amicitia. Nos cum nullo horum indigeremus, habentes solatio sanctos libros qui sunt in manibus nostris, maluimus mittere ad vos renouare fra-

ternitatem & amicitiam, ne fortè alieni efficiamur à vobis. multa enim tempora transierunt, ex quo misistis ad nos. Nos ergo in omni tempore sine intermissione in diebus solennibus, & cæteris quibus oportet, memores sum⁹ vestri in sacrificiis quæ offerimus, & in obseruationibus sicut fas est, & decet meminisse fratrum. Lætamur *itaque de gloria vestra. Nos autem circundederunt multæ tribulationes, & multa prælia, & impugnauerunt nos reges qui sunt in circuitu nostro. Noluimus ergo vobis molesti esse neque cæteris sociis, et amicis nostris in his præliis. Habuimus enim de cælo auxiliũ, et liberati sum⁹ nos, et humiliati sunt inimici nostri. Elegimus itaque Numenium Antiochi, & Antipatrem Iasonis filios, & misimus ad Romanos renouare cum eis amicitiã & societatem pristinam. Mandauimus namque eis vt veniant etiam ad vos, & salutent vos et reddant vobis epistolas nostras de in-*

nouatione fraternitatis nostræ. Et nunc benefacietis respondentes nobis ad hęc. Et hoc rescriptum est epistolarum, quod miserat Onias. Rex Spartiatarũ Onias, Ionathæ sacerdoti magno salutem. Inuentũ est in scriptura de Spartiatis & Judæis quoniam sunt fratres, & quòd sunt de genere Abraham. Et nunc ex quo hæc cognouimus, benefacitis scribentes nobis de pace vestra. Sed & nos rescripsimus vobis, Pecora nostra & possessiones nostrę, vestræ sunt: & vestræ nostræ. mãdauimus itaque hæc nuntiari vobis. Et audiuit Ionathas quoniam regressi sunt principes Demetrij cum exercitu multo suprà quã prius, pugnare aduersus eum. & exijt ab Ierusalem, & occurrit eis in Amathite regione: non enim dederat eis spatium vt ingrederentur regionem eius. Et misit speculatores in castra eorum: & reuersi renuntiauerunt quòd constituunt superuenire illis nocte. Cùm occidisset autem

sol, præcepit Ionathas suis vigilare, & esse in armis paratos ad pugnam tota nocte, et posuit custodes per circuitum castrorum. Et audierũt aduersarij quòd paratus est Ionathas cũ suis in bello: et timuerũt, et formidauerũt in corde suo: & accẽderunt focos in castris suis. Ionathas autem et qui cum eo erant non cognouerunt vsque manè: videbant autem luminaria ardentia, & secutus est eos Ionathas, & non comprehendit eos: transierant enim flumen Eleutherum. Et diuertit Ionathas ad Arabas, qui vocabantur Zabadæi: & percussit eos, & accepit spolia eorum. Et iunxit, & venit Damascum, & perambulabat omnem regionem illam. Simon autẽ exiit, & venit vsque ad Ascalonẽ, & ad proxima præsidia, & declinauit in Ioppen, & occupauit eã (audiuit enim quòd vellent præsidiũ tradere partib⁹ Demetrij) & posuit ibi custodes vt custodirent eam. Et reuersus est Ionathas, &

conuocauit seniores populi, & cogitauit cum eis ædificare præsidia in Iudæa, *& ædificare muros in Ierusalem, & exaltare altitudine magna inter medium arcis & ciuitatis, vt separaret eam à ciuitate, vt esset ipsa singulariter, & neque emant, neque vendant. Et conuenerunt vt ædificarent ciuitatem: & cedidit murus qui erat super torrentem ab ortu solis, & reparauit eum qui vocatur Caphethetha: & Simon ædificauit Adiada in Sepheia, & muniuit eam, & imposuit portas et seras. Et cum cogitasset Tryphon regnare Asiæ, & assumere diadema, & extendere manum in Antiochum regem: timens ne forte non permitteret eum Ionathas, sed pugnaret aduersus eum, quærebat comprehendere eum, & occidere. Et exurgens abiit in Bethsan. Et exiuit* Ionathas *obuiam illi cũ quadraginta millib⁹ virorum in prælium, & venit Bethsan. Et vidit Tryphon quia venit Ionathas cum exer-*

Sepheia vel Rephaim vallis est in tribu Iuda iuxta vrbem Eleutheropolim.

citu multo, vt extenderet in eum manus: & timuit, & excepit eum cum honore, & commendauit eum omnibus amicis suis, & dedit ei munera: & præcepit exercitibus suis vt obedirent ei, sicut sibi. Et dixit Ionathæ, *Vt quid vexasti vniuersum populum, cùm bellum nobis non sit? Et nunc remitte eos in domos suas: elige autem tibi viros paucos qui tecum sint, & veni mecum Ptolemaidam, & tradã eam tibi, & reliqua præsidia, & exercitũ, & vniuersos præpositos negotij, & conuersus abibo: propterea enim veni. Et credidit ei, & fecit sicut dixit: & dimisit exercitũ, & abierunt in terram Iuda. Retinuit autem secum tria millia virorum: ex quibus remisit in Galilæam duo millia, mille autem venerunt cum eo. Vt autem intrauit Ptolemaidam Ionathas: clauserunt portas ciuitatis Ptolemenses, & comprehenderunt eum: & omnes qui cum eo intrauerant gladio interfecerunt.*

Et misit Tryphon exercitum & equites in Galilæam, & in campum magnum, vt perderent omnes socios Ionathæ. At illi cum cognouissent quia comprehensus est Ionathas, et periit, & omnes qui cum eo erant, hortati sunt semet ipsos, & exierunt parati in prælium. Et videntes hi qui insequuti fuerant, quia pro anima rex est illis, reuersi sunt: illi autem venerunt omnes cum pace in terram Iuda. Et planxerunt Ionatham, & eos qui cum ipso erant valde: & luxit Israel luctu magno. Et quæsierunt omnes gentes quæ erant in circuitu eorum, conterere eos: dixerunt enim; Non habent principem & adiuuantem: nunc ergo expugnemus illos, & tollamus de hominibus memoriam eorum.

In cap. XII.

Vide eundem 2.2. q.188. art.5.

ET *vidit Ionathas quia tempus.* Hic ponitur ducatus Ionathæ ſub Antiocho filio Alexandri, & primò ponitur quomodo Ionathas cum extraneis ſe cõfœderauit; & ſecundò quomodo hoſtes viriliter expugnauit, ibi, *et audiuit Ionathas.* Tertiò quomodo Tryphon eũ defraudauit, ibi, *& cum cogitaſſet.* Circa primam partem ponitur pro fraternitate renouanda cum Romanis & alijs, nunciorum deſtinatio; ſecundò epiſtolarum recapitulatio, ibi, *Et hoc exemplar epiſtolarum.* Tertiò ad epiſtolas facta reſponſio,

ibi, *& hoc rescriptum epistolarum*. In epistolis allegat primò antiquitus contractam cum eis familiaritatem; secundò reducit ad memoriam antiquitatem, ibi, *multa enim tempora*. Tertiò ostendit suam erga eos fidelitatem, ibi. *Nos ergo omni tempore*. Quartò gaudet propter eorum prosperitatem, ibi. *Lętamur itaque*. Quintò recitant multiplicem suam aduersitatē, ibi. *Nos autem circundederunt*. Sextò recognoscunt se liberatos per diuinā benignitatem, ibi, *habuimus*. Septimò petunt curialiter ad rescribendum facultatem. Circa secundā partem principalem quæ est ibi. *Et audiuit Ionathas*; primò ponitur à Ionatha & Simone hostium expugnatio; secundò Hierusalem fortificatio & reformatio, ibi. *Et reuersus est* Ionathas, *& conuocauit*. Circa primam partem istarum primò ponitur factum Ionathæ,

& ſecundò Simonis, ibi. *Simon autem exijt.* Circa primam iſtarum ponitur exercitus congregatio, & Ionathæ inuaſio, ibi. *& exijt ab Hieruſalem.* Tertiò ipſorum euaſio, ibi. *& audierunt aduerſarij.* Circa tertiam partem totius capituli principalem ponitur primò Tryphonis peruerſa cogitatio, & ſecundò Ionathæ fallax honoratio, ibi. *& vidit Tryphon quòd venit.* Tertiò deceptoria promiſſio, & informatio, ibi, *& dixit Ionathæ, vt quid.* Quartò ſtulta conſilij exequutio, ibi. *& tradidit illi, & fecit.* Quintò Ionathæ incluſio, & ſuorũ occiſio, ibi. *& intrauit Ptolomaidã.* Sextò exercitus illius perſequutio, ibi. *et miſit Tryphon exercitum.* Septimò virilis defenſio, ibi. *At illi cum cognouiſſent tẽpus*, id eſt, quòd opportunitatẽ habebat. *Spartiatas.* Ioſephus Lacedęmonios dicit. iſti ſecundum gloſam iactabant, ſe

Ioſephus vbi ſupra.

esse de genere Abrahę,ac per hoc esse se fratres Iudæorũ. Quomodo verò hoc fuerit non est certum, nisi quia fortè descenderant de aliquo filio Agar, vel Cethuræ. Prętera confœderatio fuit facta, anno centesimo quinquagesimo primo, sicut potest haberi ex superioribus. Nam fuit facta inter missionem Nicanoris à Demetrio, mortuo Nicanore, quod fuit factum anno centesimo quinquagesimo primo; primo scilicet anno Demetrij; vt patet supra cap. 7. inter missionem Bacchidis scilicet & Alcimi. Quos secundò misit Demetrius mortuo Nicanore, anno centesimo quinquagesimo secundo, & patet supra. 9. Hæc verò fuit facta sub Demetrio filio Demetrij anno suo vltimo ante captionem eius, qui fuit annus centesimus septuagesimus secundus; & ita fluxerunt viginti anni solùm.

Pristinum. vide supra cap. 8. *& dederunt illis epistolas.* sensus est quòd Romani dederunt legatis Iudæorũ epistolas commendatitias ad principes illis subiectos; vt haberent liberum iter ad Spartiatas, & ad reuertẽdum in Iudæã. *ad Oniam*, prædecessorem dicit, non computando Iasonem vel Menelaum vel Alcimũ, propter eorum malitiam & vsurpationem. *à Dario.* Iosephus ponit ab *Ario* Rege Lacedæmonum. *cum nullo eorum*, id est, nullius amicitia indigeam⁹, quasi diceret, nõ ex necessitate misimus ad vos, sed ex amore. *sanctos libros*, qui nobis dant occasionem confidendi de virtute Dei magna. *sicut fas est.* id est, sicut licet nobis. Quod dicit quia aliquando fuerunt impediti ab aduersarijs; vel hoc dicit, quia non erant penitus & ex toto vnius religionis. *vobis molesti esse.* videlicet petendo au-

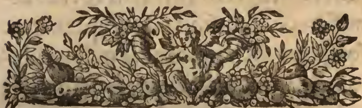
Iosephus vbi supra.

xiliũ à vobis. *Amachitæ regione*, Amachi locus eſt. *Non enim dederat eis*. Anticipando ſcilicet. *miſit ſpeculatores*, id eſt inſidias ad ſciendum quomodo facerent aduerſarij, vel quid facere intenderent. *Arabas qui vocantur Zabadæi*. aliqui dicunt Nabuchæi, quod non videtur verũ, quia iſti fuerũt familiares Iudęorũ, vt patet ſupra cap. 5. Ioſephus dicit iſtos fuiſſe qui occiderunt Ioannem fratrem Ionathæ, vt habetur ſupra cap. 9. *Non cognouerunt*. ratio fuit, quoniam videntes focos in exercitu illorum, credebant eos, ibi eſſe pręſentes. *Præſidium*, id eſt locum munitum ipſius Ioppes, vt eſſet ſingulariter & diſtinctè. Et ſenſus eſt ſecundum Ioſephum; quòd ipſe volebat facere murum magnum inter arcem & ciuitatem, vt eſſet ciuitas diuiſa ab arce, ita quòd non poſſent illi de arce habere cibos. *Caphethetha*, no-

Ioſephus.

Ioſephus.

men viri reædificatis, vel loci reædificati. *Adiada*, nomen castri est. *Bephela*, nomen est regionis. *comprehendere eũ*, id est Ionatham. *et exiuit Ionathas*, scripserat enim Tryphon, vt sibi occurreret in Bethsam, *quia pro anima rex est illis*, id est, pro vita saluanda.

Cap. XIII.

Capitur Ionathas & interficitur cũ liberis, & Simon dux substituitur eius loco.

T audiuit Simon quòd congregauit Tryhon exercitum copiosum, vt veniret in terram Iuda, et attereret eã. Videns quia in tremore populus est et in timore, ascendit Jerusalem, & congregauit populum: & adhortans dixit, vos scitis quanta ego & fratres mei, & domus patris mei

fecimus

fecimus pro legibus & pro sanctis prælia, & angustias quales vidimus: horum gratia perierunt fratres mei omnes propter Israel, & relictus sum ego solus. Et nunc non mihi contingat parcere animæ meę in omni tēpore tribulationis: nō enim melior sum fratribus meis. Vindicabo itaque gentem meā & sancta, natos quoque nostros. & vxores: quia congregatę sunt vniuersę gētes cōterere nos inimicitię gratia. Et accēsus est spiritus populi simul vt audiuit sermones istos: & responderunt voce magna dicentes, tu es dux noster loco Iudæ & Ionathæ fratris tui, pugna prælium nostrum: & omnia quæcunque dixeris nobis, faciemus. Et cōgregans omnes viros bellatores, accelerauit consummare vniuersos muros Ierusalem, & muniuit eam in gyro. Et misit Ionathā filium Absolomi, & cum eo exercitum nouum in Ioppen, & eiectis his qui erant in arce, remansit illic ipse. Et mouit Tryphon à

Ptolemaida cum exercitu multo, vt veniret in terram Iuda, & Ionathas cum eo in custodia. Simon autem applicuit in Addus contra faciem campi. Et vt cognouit Tryphon quia surrexit Simon loco fratris sui Ionathæ, & quia commissurus esset cum eo prælium: misit ad eum legatos, dicens, Pro argento quod debebat frater tuus Ionathas in ratione Regis, propter negotia quæ habuit, detinuimus eum. Et nunc mitte argenti talenta centũ, & duos filios eius obsides, vt non dimissus fugiat à nobis, et remittemus eũ. Et cognouit Simõ quia cum dolo loqueretur secum, iussit tamen dari argentũ, & pueros: ne inimicitiam magnã sumeret ad populum Israel, dicentem, Quia non misit ei argentum & pueros, propterea periit. Et misit pueros, & centum talenta: & mentitus est, & non dimisit Ionatham. Et post hęc venit Tryphon intra regionem, vt contereret eam: & gyrauerunt per viam quæ ducit Ador, & Simon & castra eius ambulabant in

omnem locum quocumque ibant. Qui autem in arce erant, miserunt ad Tryphonem legatos, vt festinaret venire per desertum, & mitteret illis alimonias. Et parauit Tryphon omnem equitatum, vt veniret illa nocte: erat autem nix multa valde, & non venit in Galaaditim. Et cùm appropinquasset Bascaman, occidit Ionatham & filios eius illic. Et conuertit Tryphon, & abiit in terram suam. Et misit Simon, & accepit ossa Ionathæ fratris sui, & sepeliuit ea in Modin ciuitate patrum eius. Et planxerunt eum omnis Israel planctu magno, & luxerunt eum dies multos. Et ædificauit Simon super sepulchrum patris sui & fratrum suorum ædificium altum visu, lapide polito retrò & antè: & statuit septem pyramidas, vnam contra vnam patri et matri, & quatuor fratribus: et his circumposuit columnas magnas: & super columnas arma, ad memoriam æternam: & iuxta

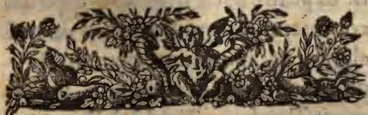
Planxerũt eum. &c. Aduerte funus antiquũ esse in Ecclesia. Vide de hoc etiã Hieronymum in Epitaphio Paula.

arma naues ſculptas, quæ viderentur ab omnibus nauigantibus mare. hoc eſt ſepulchrum quod fecit in Modin vſque in hunc diem. Tryphon autem cùm iter faceret cum Antiocho rege adoleſcente, dolo occidit eum. Et regnauit loco eius, & impoſuit ſibi diadema Aſiæ, & fecit plagam magnam in terra. Et ædificauit Simon præſidia Iudææ, muniens ea turribus excelſis, & muris magnis, & portis, & ſeris: & poſuit alimenta in munitionibus. Et elegit Simon viros, & miſit ad Demetrium regem vt faceret remiſſionē regioni: quia actus omnes Tryphonis per direptionem fuerant geſti. Et Demetrius *rex ad verba iſta reſpondit ei, & ſcripſit epiſtolam talē.* Rex *Demetrius* Simoni *Summo ſacerdoti, & amico regum, & ſenioribus, & Genti* Iu*dæorum ſalutem. Coronam auream, & bahem quam miſiſtis, ſuſcepimus: & parati ſumus facere vobiſcum pacem magnam, & ſcribere*

præpositis regis remittere vobis quę indulsimus. Quæcumque enim constituimus, vobis constant. Munitiones quas ædificastis, vobis sint: remittimus quoque ignorantias, & peccata vsque in hodiernum diem, & coronam quam debebatis: et siquid aliud erat tributarium in Ierusalem, iam non sit tributarium. Et si qui ex vobis apti sunt conscribi inter nostros, conscribantur, & sit inter nos pax. Anno centesimo septuagesimo ablatum est iugum Gentium ab Israel. Et cœpit populus Israel scribere in tabulis & gestis publicis, anno primo sub Simone summo sacerdote, magno duce & principe Iudæorum. In diebus illis applicuit Simon ad Gazam, & circumdedit eam castris: & fecit machinas, & applicuit ad ciuitatem, & percussit turrem vnam, & comprehendit eam. Et eruperant qui erant intra machinam, in ciuitatē: & factus est motus magnus in ciuitate. Et ascēderūt qui erāt in ciuitate

cum vxoribus & filiis supra murum scissis tunicis suis. & clamauerunt voce magna, postulantes à Simone dextras sibi dari, & dixerunt, Non nobis reddas secundum malitias nostras, sed secundum misericordias tuas. Et flexus Simon non debellauit eos: eiecit tamen eos de ciuitate, & mundauit ædes in quibus fuerant simulachra, & tunc intrauit in eam cum hymnis benedicens Dominum: & eiecta ab ea omni immunditia, collocauit in ea viros qui legem facerent: & muniuit eam, & fecit sibi habitationem. Qui autem erãt in arce Ierusalem, prohibebãtur egredi & ingredi regionem, & emere, & vendere: & esurierunt valde, & multi ex eis fame perierunt, & clamauerunt ad Simonem vt dextras acciperet. & dedit illis: & eiecit eos inde, & mũdauit arcẽ à cõtaminationibus, & intrauerunt in eam tertia et vicesima die secũdi mẽsis, anno cẽtesimo septuagesimo primo, cum laude & ram is

palmarũ, et cinnyris, et cymbalis, et nablis, et hymnis et canticis, quia cõtritus est inimicus magnus ex Israel. Et constituit ut omnibus annis agerentur dies hi cum lætitia. Et muniuit montem templi, qui erat secus arcem, & habitauit ibi ipse, & qui cum eo erant. Et vidit Simõ Joannem filium suum quòd vir esset: & posuit eum ducem virtutum vniuersarum, et habitauit in Gazaris.

In Cap. XIII.

ET *audiuit Simon*. Hæc est quarta pars totius huius processus, quę supra à principio secundi capit. fuit diuisa; in qua agitur de ducatu Simonis; qui habuit ducatum sub duobus

regibus, ſcilicet ſub Demetrio prædicto, quia Antiochus filius Alexandri deceſſit, antequam ille plenum regnum haberet, & ſub Antiocho filio eius, vel ſecundum aliquos, fratre. & primò ponitur eius probitas ſub Demetrio, ſecundò ſub ipſo iam dicto Antiocho, cap. 15. Circa primum primò ſub Simone pax acquiritur, & ſecundò fœdus renouatur, cap. ſequẽti. In prima parte quæ hoc capitulo continetur, primò Simon ad ducatũ eligitur, & aſſumitur: ſecundò Tryphon repellitur & occiditur, ibi. *et mouit Tryphon*. Tertiò à Demetrio pax Iudæis redditur, ibi, *& electꝰ Simõ.* Circa primum ponitur primò eligẽdi cauſa, & ſecundò eligendi forma, ibi, *& accenſus eſt ſpiritus.* Tertiò electi induſtria, ibi, *& congregans*. Circa ſecundam partem principalem ponitur Tryphonis malitia in populi de-

ceptione, & expugnatione. Et ſecundò ipſius nequitia in Ionathæ occiſione, ibi. *Et cum appropinquaſſet.* Tertiò Simonis clemẽtia in ſepulturæ ædificatione, ibi, *& miſit Simon.* Circa primam iſtarum, primò ponit Tryphonem inuadẽtem, & ſecundò Simonem defendentem, ibi. *Simon autem applicuit.* Tertiò Tryphonem mentientem, ibi, *& vt cognouit Tryphon.* Quartò Simonem pręcipientẽ, & tamen metu populi mandato acquieſcentem. ibi. *et cognouit Simon.* Quintò Tryphonem eos qui in arce erant, ſubuertentem. ibi. *& poſt hæc venit Tryphon.* Circa tertiam partem corpus Ionathæ ſepelitur, & ſepulchrum curioſum inſtruitur. ibi. *Et ædificauit.* & Antiochus adoleſcens à Tryphone occiditur. ibi. *Tryphon autem cum iter.* Circa partem tertiã principalem, *& elegit Simon viros*, poni-

tur pacis à rege Demetrio postulante adeptio, & secundò illius adeptę executio. ibi. *In diebus illis Simon.* Vbi primò ponit fortaliciorum constructionem, & secundò hostium impugnationem. ibi. *eripuerunt qui erant.* Tertiò arcis possessionem, & hostiũ expulsionem. ibi. *qui erant in arce.* Quartò solennitatis institutionem, ibi. *& celebrauerunt diem.* Quintò filij sui promotionem. ibi. *& vidit Simon.*

Textus expositio. Nunc ergo ad literam. *Pro legibus*, id est, legitimis obseruandis in sua libertate. *& Sanctis*, id est templo. *Angustias*, scilicet mentis & corporis in fame & siti. *pro amore*, sensus est pro amore vitæ meæ corporalis: volo enim imitari fratres meos. *Natos*, occisos, *mulieres*, violatas. *Et accensus est*, id est magno affectu voluntarius factus ad consentiendum. *Iuda & Ionathæ*, fratris sui scilicet, qui erat eius

amicus ſingularis. *exercitum nouum*, id eſt, alium ab illo, cuius ſuprà cap. 12. fuit facta mentio. *poſuerat*. timebat enim ne primi, id eſt, exiſtentes traderent ciuitatē Tryphoni. *In Addus*, nomē eſt ciuitatis, quæ ſecundū Ioſephum eſt in monte ædificata, vnde poſſunt campi Iudææ videri. & ideo ſequitur. *Contra faciem campi*, vbi ſcilicet erat Tryphon. I*n ratione regis*, id eſt, ſecundum computationem regis, pro tributo vectigalium. *vt non diuiſus*, contrariè ſic, vt dimiſſus non fugiat à nobis, id eſt, non diſſentiens à nobis, mouens contra nos arma. *Iuſſit tamen dari*. nunquid peccauit hic, ſibi conſcientia dictante, quòd iſte mentiretur? reſpondetur, quòd videtur excuſabilis, primò quia certus de fraude non erat, & tamen rationabiliter maius malum formidabat, ſcilicet ne populus ab ipſo recederet, & per con-

Joſephus vbi ſup.

Obiectio.

ſequens à lege, & ita tota reſpub. deperiret. *Periјt*, id eſt, perire eum permiſit, vt dominaretur. *Ador* ciuitas eſt Idumææ. *Quocunque ibant.* ſc. Tryphon & ſui. *Qui erant in arce.* Contra id dictum eſt in principio, quòd Simon expulerat eos: Reſpondetur quòd vel non loquitur de eadem arce ſed de alia; vel illud quod dictum eſt ſuprà, dicitur per anticipationem, quia hoc fuit factum diu poſt, vt patet in fine cap. *Ædificium*, id eſt mauſolæum de lapide albo & polito, cuius porticus ſuſtentabatur columnis, & ſuper eas lapidem politum & albũ eleuatum. *& ſeptem pyramidas*, & ſeptem ſigna ad modum pyramidis ædificata ab Appollonio in acutũ tẽdentia, ſcilicet duo pro patre & matre; & quatuor pro Iuda, Ioãne, Eleazaro, & Ionatha, & pro ſe. *Retro & ante*, id eſt, intus & extra, quia vtra-

obiectio.

que ſuperficies apparebat. *Pyramides*, Pyramis dicitur à pyr quod eſt ignis, quia ignis eſt talis figuræ, à lato in acutum, vt patet de ignis flamma. *Arma*, vel ſcuta, vel aliquid huiuſmodi. *Naues ſulptas*, in ſignum victoriæ habitæ, ſecundum Ioſephum. & tūc Tryphon miſit amicos ſuos ad milites vt eum regnare eligerent, plurima dona promittens eis, & mentiebatur illis Demetrium eſſe captum à Perſis & occiſum: Antiochum verò fratrem Demetrij eis mala facturum, ſi regnaret. Vnde tantum fecit, quòd ordinatus fuit, vt regnaret. Qui accipiens regnandi authoritatem, dimiſſa ſimulatione, verus Tryphon apparuit, qualis erat antea extraneos diligēdo; amicos, & propinquos odiendo & negligendo: vnde & exercitus ab eo receſſit, vt dicetur inferius in loco ſuo. *per direptionem*, id eſt, violentiam

Pyramis: vnde dicatur.

Ioſephus lib. 13. antiq. c. 12.

&iniuſtitiam. *& bahen quam miſiſtis.* ornamentum eſt colli, ex anulis aureis contextum. *Regis*, loquitur de ſe in tertia perſona. *Indulſimus*. tempore Ionathæ, ſup. cap. 11. *vobis conſtāt*. vel in ſcriptis, vel in animo noſtro, tāquā adimplenda à nobis *remittimus quoque vobis ignorantias*, id eſt peccata quæ ex ignorantia feciſtis in nos, fauentes Alexandro contra nos, vt patet ſuprà cap. 11. *Et coronam quam debetis*. quia fortè quolibet anno debebant ſibi mittere coronam auream in recognitioné dominij. *apti ſunt conſcribi*. id eſt, promoueri ſuper negotia regni. *Ablatum eſt iugum gentium*. magis plenariè, quàm ante, quia tenuerunt arcē & alia præſidia. *ſcribere in tabulis. &c.* ſenſus eſt propter proſperitatē illius anni, in conſcriptionem negotiorum ſuorum computabant ab anno primò Simonis Pontificis Iudæorum, ſi-

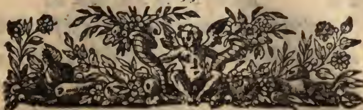
cut nos ab incarnatione Christi, vt supra anno tali, vel tali à primo anno Simonis factum est hoc vel illud. *In ciuitatem*, quæ machinæ erant contra ciuitaté. *Prohibebantur egredi.* per custodias scilicet Simonis, & per murum factum inter eos & ciuitatem, vt suprà cap. 12. *centesimo septuagesimo primo*, hic fuit primus annus Simonis, & ita patet quòd Ionathas tenuit principatum viginti annis, aut circiter, vt patet suprà cap. 9. Iudas enim fuit mortuus anno centesimo quinquagesimo secũdo, cap. 9. & incepit anno centesimo quadragesimo septimo, suprà cap. 8. & Ionathas fuit dux populi post Iudã vsque ad annũ centesimum septuagesimum. *Mensis secundi*, mẽsis secundus, est Maius, simpliciter loquendo, quia Aprilis erat primus apud Iudæos, & Martius non dicitur primus apud eos simpli-

Aliqui dicunt quòd tãtum 18. annis: vt refert Genebrardus.

Aprilis erat primus mẽsis apud Iudæos.

citer, ſed ratione lunationis Aprilis, quæ in eo incipit. *Cynniris.* inſtrumẽtum muſicum eſt, à cieo cies, vt dictũ eſt quod eſt moueo moues; quia per motum in aëre facit ſonum. *Nablis.* eſt aliud inſtrumentum, & eſt idem quod pſalterium. Differunt tamen quia pſalterium pſaltro percutitur, & habet tantum decem chordas; Nablis verò digitis; & habet 12. chordas vt dicit gloſſa. 2. Regũ cap. 22. *inimicus.* id eſt, aux quæ multas moleſtias eis fecerat vſque modò. *mõtem templi*, id eſt montem in quo erat templum. *muniuit.* ſcilicet muros. Ioſephus tamen dicit quòd per tres annos ipſum montem deſtruxerunt, & terræ coæquarunt, vt eis aliàs non noceret, & vt templum magnum appareret. *habitauit.* Ioannes ſcilicet, nõ Simon. *in Gazaris.* verior littera ſic habet: & non Gæraris.

ANNO

In cap. XIIII.

Nno *centeſimo ſeptuageſimo ſecundo congregauit rex Demetrius exercitum ſuum, & abiit in Mediam ad contrahenda ſibi auxilia, vt expugnaret Tryphonem. Et audiuit Arſaces rex Perſidis & Mediæ, quia intrauit Demetrius confines ſuos, & miſit vnum de principibus ſuis, vt comprehenderet eũ viuum. Et abiit, & percuſsit caſtra Demetrij: & comprehendit eum, et duxit eum ad Arſacem, & poſuit eum in cuſtodiam. Et ſiluit omnis terra Iuda omnibus diebus Simonis, & quæſiuit bona genti ſuæ: & placuit illis poteſtas eius, & gloria eius omnibus diebus. Et cum omni gloria*

Demetrius victus ducitur ad Arſacem Regẽ Perſarum.

sua accepit Ioppen in portum, & fecit introitũ in insulis maris. Et dilatauit fines gentis suæ, & obtinuit regionem. Et congregauit captiuitatem multam, & dominatus est Gazaræ, & Bethsuræ, & arci: et abstulit immunditias ex ea, et non erat qui resisteret ei. Et vnusquisque colebat terram suam cum pace, & terra Iuda dabat fructus suos, & ligna camporum fructũ suum. Seniores in plateis sedebant omnes, & de bonis terræ tractabãt, & iuuenes induebãt se gloriã, & stolas belli. Et ciuitatibus tribuebat alimonias, & constituebat eas vt essent vasa munitionis quoadusque nominatum est nomen gloriæ eius vsque ad extremum terræ. Fecit pacem super terrã, & lętatus est Israel lætitia magna. Et sedit vnusquisque sub vite sua, & sub ficulnea sua: & non erat qui eos terreret. Defecit impugnans eos super terram: reges contriti sunt in diebus illis. Et confirmauit

Ioppe vel Ieppo vel Iapha: oppidum erat in tribu Manasse: antiquissimum in toto orbe: à Iapheto Noë filio dicitur fuisse primo ædificatum. est prope mare in loco saxoso & eminenti: vnde potest videri vrbs Ierozolymitana.

omnes humiles populi sui, et legem exquisiuit, & abstulit omnem iniquum & malum: sancta glorificauit, & multiplicauit vasa sanctorum. Et auditum est Romæ quia defunctus esset Ionathas, *& vsque in Spartiatas: & contristati sunt valde. Vt audierunt autem quòd Simon frater eius factus esset Summus sacerdos loco eius, & ipse obtineret omnem regionem, & ciuitates in ea: scripserunt ad eum in tabulis æreis, vt renouarent amicitias & societatem quam fecerant cum* Iuda *& cum Jonatha fratribus eius. Et lectæ sunt in conspectu ecclesię in Ierusalem. Et hoc exemplum epistolarum quas* Spartiatæ *miserunt. SPARTIANORVM principes & ciuitates Simoni sacerdoti magno, & senioribus, & sacerdotibus, & reliquo populo Iudæorum fratribus salutẽ. Legati qui missi sunt ad populum nostrum, nuntiauerunt nobis de vestra gloria, & honore & lætitia: &*

gauisi sumus in introitu eorum: Et scripsimus quæ ab eis erant dicta in conciliis populi, sic. Numenius Antiochi, & Antipater Iasonis filius legati Iudæorum, venerunt ad nos, renouantes nobiscum amicitiã pristinã. Et placuit populo excipere viros gloriosè, & ponere exẽplũ sermonũ eorum in segregatis populi libris, vt sit ad memoriam populo Spartiatarum. Exemplum autem horum scripsimus Simoni magno sacerdoti. Post hæc autem misit Simon Numenium Romam, habentem clypeũ aureũ magnũ, pondo mnarũ mille ad statuendã cum eis societatem. Cùm autem audisset populus Romanus sermones istos, dixerũt, Quam gratiarum actionem reddemus Simoni & filiis eius? Restituit enim ipse fratres suos, & expugnauit inimicos Israel ab eis, & statuerunt ei libertatem, & descripserunt in tabulis æreis, & posuerunt in titulis in monte Sion. Et hoc est exemplum scripturæ. OCTAVA

decima die mensis Ebul anno centesimo septuagesimo secundo, anno tertio sub Simone sacerdote magno in Asaramel, in conuentu magno sacerdotum, & populi, & principum gentis, & seniorum regionis, nota facta sunt hæc. Quoniam frequēter facta sunt prælia in regione nostra: Simon autem Mathathiæ filius ex filijs Jarib, & fratres eius dederūt se periculo, & restiterunt aduersariis gentis suæ, ut starent sancta ipsorum & lex, & gloria magna glorificauerunt gentem suam. Et congregauit Ionathas gentem suam, et factus est illis Sacerdos magnus, & appositus est ad populum suum. Et voluerunt inimici eorum calcare, & atterere regionem ipsorum, & extendere manus in sancta eorum. Tunc restitit Simon, & pugnauit pro gente sua, & erogauit pecunias multas, & armauit viros virtutis gentis suæ, & dedit illis stipendia: & muniuit ciuitates Iudææ, & Bethsuram quæ erat

in finibus Iudææ, vbi erant arma hostium antea: et posuit illic præsidiũ viros Iudæos: & Ioppen muniuit quæ erat ad mare: & Gazarã quæ est in finibus Azoti, in qua hostes antea habitabant, & collocauit illic Iudæos: & quęcumque apta erant ad correptionem eorum, posuit in eis. Et vidit populus actũ Simonis, et gloriã quam cogitabat facere genti suæ, et posuerunt eũ ducem suum, et principem sacerdotum, eo quòd ipse fecerat hæc omnia, et iustitiã & fidem quam conseruauit genti suæ, & exquisiuit omni modo exaltare populum suum. Et in diebus eius prosperatum est in manibus eius, vt tollerentur gentes de regione ipsorum, & qui in ciuitate Dauid erant in Ierusalem in arce, de qua procedebant & contaminabãt omnia quæ in circuitu sanctorum sunt, & inferebant plagam magnam castitati: & collocauit in ea viros Iudæos ad tutamentum regionis, & ciuitatis, & exaltauit muros in

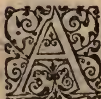
Gazarem vel Gazeream, vel Gazi vrbs fuit celebris apud Philistæos.

Ierusalem. Et rex Demetrius statuit illi summun sacerdotium. Secundum hæc fecit eum amicum suum, & glorificauit eũ gloria magna. Audiuit enim quòd appellati sunt Iudæi à Romanis amici, & socij, & fratres, & quia susceperunt legatos Simonis gloriosè: et quia Iudæi et sacerdotes eorum consenserunt eum esse ducem suum, & summum sacerdotem in æternum, donec surgat propheta fidelis: & vt sit super eos dux, & vt cura esset illi pro sanctis, & vt constitueret præpositos super opera eorum, & super regiotem, et super arma & super præsidia: & cura sit illi de sanctis: & vt audiatur ab omnibus, & scribantur in nomine eius omnes conscriptiones in regione: & vt operiatur purpura et auro: et ne liceat vlli ex populo & ex sacerdotibus irritũ facere aliquid horum, & contradicere his quæ ab eo dicuntur, aut conuocare conuentum in regione sine ipso: et vestiri purpura,

& vti fibula aurea. qui autem fecerit extra hæc, aut irritum fecerit aliquid horũ, reus erit. Et complacuit omni populo ſtatuere Simonem, et facere ſecundum verba iſta. Et ſuſcepit Simon, et placuit ei vt ſummo ſacerdotio fungeretur, & eſſet dux & princeps gentis Iudæorum & ſacerdotum, & præeſſet omnibus. Et ſcripturam iſtam dixerunt ponere in tabulis æreis, & ponere eas in peribolo ſanctorũ, in loco celebri: exemplum autem eorum ponere in ærario, vt habeat Simon & filij eius.

IN CAP. XIIII.

ANNO *centeſimo ſeptuageſimo ſecundo congregauit.* Hæc eſt ſecunda pars, de pacto Simonis. Et primò ponitur à Simone

pacis acquiſitio: & ſecundò promiſſa fœderis renouatio in iſto cap. & deſcribuntur tria per ordinem. Primò ſub regimine Simonis ponitur populi ſublimatio, in principio. Secundò per Demetrium ſacerdotij libera collatio. ibi. *vt auditum eſt Romæ.* Tertiò ſacerdotij collati per populū cōfirmatio. ibi. *Et hoc eſt exemplum epiſtolarum*. Circa primum ponitur captiuatio Demetrij: ſecundò ex hoc, ſub Simone ſede vacante populi ſublimatio. ibi. *& ſiluit terra.* Circa primum iſtorum, ponitur eius inuaſio, ligatio, & captiuatio. Circa ſecundū oſtenditur Simonem primò habuiſſe ad ſubditos æquitatem. ſecundò ad patriam fortificandā ſtudioſam ſedulitatem. Tertiò ab hoſtibus pro ſe & populo ſecuritatem. Quartò ad cultum diuinum pietatem. Circa ſecundam partem principalem; *vt audie-*

runt, &c. contraxerunt Spartiatæ cũ Simone renouationem amicitiæ; secundò miserunt de hoc litteras in tabulis æreis, applaudentes suæ prosperitati & gloriæ. Circa primam partem. *Post hoc autem.* ponitur primò Romanorum deliberatio; & secundò epistolarum destinatio, ibi. *& statuerunt, &c.* & in epistolis missis ad Iudæos recoluerunt Iudæorũ specialiter Machabæorũ probitatem; & populo acquisitam prosperitatem, deinde obtentam à Simone authoritatem, & populi sub ipso libertatem, vt patet. & totum non est nisi recapitulatio præcedentiũ. Dicitur ergo, *Anno centesimo, &c.* Incepit ille regnare anno cẽtesimo sexagesimo quinto, vt sup. cap. 10. habetur. Ac per hoc regnauit. 7. aut octo annis ad plus, computando annũ sexagesimum quintum & septuagesimum secundum. Quod

Textus expositio.

verum eſt de regno eius prima vice, quia bis regnauit. Nam frater eius vel filius Antiochus inuaſit ſemper eos qui eum detinebant, & liberauit eũ, & regnauit poſt ipſum Tryphonem pluribus annis. Ioſephus tamen dicit, quòd iſtud quod hic legitur, fuit factum antequam Tryphon occideret Antiochum, de quo ſuprà cap. 13. & 12. *Cum omni gloria*, id eſt, cum tota ſua potentia, vel cum omnibus alijs factis ſuis glorioſis. Et deſignatur ſecuritas in eo quod dicitur, *colebant*. facilitas verò in eo quod dicitur, D*abat fructus*. longæuitas autem in eo quod dicitur, *ſeniores*. *Et ſtolas belli*, id eſt loricas non ad bellandum contra hoſtes, ſed ad exercitium & ludum, ſicut faciunt qui vacant otio. *vaſa munita*. id eſt inſtrumenta defendendi ſe. *quoaduſque*. id eſt, in tantũ quod &c. *lætitia magna*, iſta eſt proſperitas de

qua exponũt Iudęi plures, & ferè omnes, passus qui sunt in Isaia, de quibus credimus prophetare nobis de prosperitate spirituali Christianorum, vel beatorum, vt illud, conflabunt gladios suos in vomeres, & alia huiusmodi. *Cum Iuda & Ionatha*, vide suprà cap. 8. & 12. *qui missi sunt*. sc. suprà à Iuda & Ionatha, vel meli⁹ modò à Simone. *segregatis*, id est securius & magis solicitè custoditis. *Numeniũ*, vel Neumenium, *habentē clypeum*. nō quo vtebatur, sed quem portabat Romanis pro encenio. *pondo*, est vox indeclinabilis & neutri generis, & dicitur à pendeo, pendes, & accipitur pro pondere, quod est quodlibet onus: tamen abusiuè accipitur specialiter pro libra, vnde dipondium dicitur duæ libræ. *Mina* est pondus habens sexaginta siclos, facientes obolos mille ducentos, ac per hoc istud scutum habebat sexaginta mille siclos, &

obolorum ducenta millia. *quam gratiarum actionem*, nō solùm pro xenio, sed pro eo quòd exaltauit fratres suos amicos Romanorum sibi confœderatos. *statuunt*. id est confirmant. priùs enim statutum illud scripsere Romani, scilicet illam cōfœderationem. *&* *posuerunt*. Iudæi scilicet. *Ebul*. Ait glossa, id est, Septembris. *anno centesimo septuagesimo secundo*, regni Græcorum. *sub Simone*. id est, sub ducatu Simonis. & ita patet quòd negotia sua subscribebant ab annis Simonis in honorem sui ducatus, sicuti suprà ab annis Ionathæ. *inferebant plagam magnam castitati*, id est cultui diuino, quo reducitur homo ab idololatria. *Demetrius*. suprà cap. 13. *summū sacerdotē in ęternū*. id est pro posteritate sua. *donec surgat propheta fidelis*. id est donec habeant reuelationem certam de aliquo alio promouendo. vel *propheta*, id est Mes-

ſias. *ſcribantur in nomine*, id eſt, ſecundum annos ſuos, dicendo, Anno tali à ducatu Simonis factum eſt hoc, vel hoc. *Dux*, ſcilicet in bellis. *princeps*. in officio ſacerdotali. *peribolo*, id eſt, in armario quod erat in muro templi: peribolus enim eſt circuitus muri.

CAP. XV.

Antiochus init fœdus cũ Simone, & perſequitur Tryphonem.

T miſit rex Antiochus filius Demetrij epiſtolas ab inſulis maris Simoni ſacerdoti, et principi gentis Iudæorum, & vniuerſæ genti: & erant continen-

tes hunc modum. REX *Antiochus Simoni sacerdoti magno, & genti Iudæorum salutem. Quoniam quidam pestilentes obtinuerunt regnum patrum nostrorum, volo autem vendicare regnum, & restituere illud sicut erat antea: & electã feci multitudinem exercitus, & feci naues bellicas. Volo autem procedere per regionẽ vt vlciscar in eos qui corruperunt regionem nostram, & qui desolauerunt ciuitates multas in regno meo. Nunc ergo statuo tibi omnes oblationes quas remiserunt tibi ante me omnes reges, & quæcunque alia dona remiserunt tibi: & permitto tibi facere percussuram proprij numismatis in regione tua: Ierusalem autem sanctam esse et liberã, & omnia arma quæ fabricata sunt, & præsidia quæ construxisti, quæ tenes, maneant tibi. Et omne debitũ regis, & quæ futura sunt regi, ex hoc & in totum tempus remittuntur tibi. Cum autem obtinuerimus regnum nostrum, glo-*

rificabimus te, & gentem tuam, & templum gloria magna, ita vt manifestetur gloria vestra in vniuersa terra. Anno cẽtesimo septuagesimo quarto exiit Antiochus in terram patrum suorum, & conuenerunt ad eum omnes exercitus, ita vt pauci relicti essent cum Tryphone. Et insecutus est eum Antiochus Rex, et venit Doram fugiẽs per maritimam. sciebat enim quòd congregata sunt mala in eum, & reliquit eum exercitus. Et applicuit Antiochus super Doram cum centum viginti milibus virorum belligeratorum, et octo millibus equitum: et circuiuit ciuitatẽ, & naues à mari accesserunt: & vexabãt ciuitatem à terra & mari, & neminem sinebant ingredi vel egredi. Venit autem Numenius, & qui cum eo fuerant, ab vrbe Roma, habentes epistolas regibus & regionibus scriptas, in quibus continebãtur hæc: LVCIVS *cõsul Romanorũ, Ptolomæo regi salutem. Legati Iudæorum*

venerũt ad nos amici noſtri, renouãtes priſtinã amicitiã et ſocietatẽ, miſsi à Simone principe ſacerdotum, & populo Iudæorũ. Attulerunt autem & clypeum aureum mnarum mille. Placuit itaque nobis ſcribere regibus & regionibus, vt non inferant illis mala, neque impugnẽt eos, & ciuitates eorum, & regiones eorum: & vt non ferant auxilium pugnantibus aduerſus eos. Viſum autem eſt nobis accipere ab eis clypeum. Siqui ergo peſtilentes fugerint de regione ipſorum ad vos, tradite eos Simoni principi ſacerdotum, vt vindicet in eos ſecundum legẽ ſuam. Hæc eadem ſcripta ſunt Demetrio regi, & Attalo, & Arabæ, & Arſaci, & in omnes regiones, & Sãpſamæ et Spartiatis et Delo & Mydo, & Sicyoni, & Cariæ, & Samum & Pamphyliã & Lyciam, & Alicarnaſſum & Rhodum & Phaſelida & Coo & Sidem & Arado & Cortynam & Cuidum & Cyprum &

Cyrenem. Exemplum autem eorum scripserunt Simoni principi sacerdotum. Antiochus autem rex applicuit castra in Doram secundò, admouens ei semper manus & machinas faciens: & conclusit Tryphonem, ne procederet. Et misit ad eum Simon duo millia virorũ electorum in auxilium, & argentum & aurum & vasa copiosa: & noluit ea accipere, sed rupit omnia quæ pactus est cum eo antea, & alienauit se ab eo. Et misit ad eũ Athenobium vnum de amicis suis, vt tractaret cum ipso, dicens. Vos tenetis Ioppen, & Gazarã, & arcem quæ est in Ierusalem ciuitates regni mei: fines earum desolastis, & fecistis plagam magnam in terra, & dominati estis per loca multa in regno meo. Nũc ergo tradite ciuitates quas occupastis, & tributa locorum in quibus dominati estis extra fines Iudeæ. sin autem, date pro illis quingenta talenta argenti, et exterminij, quod exterminastis,

& tributorum ciuitatum alia talenta quingenta: ſin autem, veniemus & expugnabimus vos. Et venit Athenobius amicus Regis in Ieruſalem, & vidit gloriam Simonis, & claritatem in auro & argento, & apparatum copioſum, & obſtupuit: & retulit ei verba Regis. Et reſpondit ei Simon, & dixit ei. Neque alienam terram ſumpſimus, neque alienam detinemus: ſed hæreditatem patrũ noſtrorum, quæ iniuſtè ab inimicis noſtris aliquo tempore poſſeſſa eſt. Nos verò tempus habentes, vendicamus hereditatem patrũ noſtrorũ. Nam de Ioppe & Gazara quę expoſtulas, ipſi faciebant in populo plagã magnam, & in regione noſtra: Horũ damus talenta centum. Et non reſpondit ei Athenobius verbum. Reuerſus autem cũ ira ad regem, renuntiauit ei verba iſta, & gloriam Simonis, et vniuerſa quæ vidit: & iratus eſt rex ira magna. Tryphõ autẽ fugit naui in Orthoſiada. Et con-

ſtituit rex Cendebæum ducem maritimum, & exercitum peditum & equitum dedit illi. Et mandauit illi mouere caſtra contra faciem Iudæę: & mandauit ei ædificare Cedronem, & obſtruere portas ciuitatis, & debellare populum. Rex autem perſequebatur Tryphonem. Et peruenit Cendebæus Iamniam, & cœpit irritare plebem, & conculcare Iudæam, & captiuare populum, & interficere: & ædificare Cedronem. Et collocauit illic equites, & exercitum: vt egreſsi perambularent viã Iudęę, ſicut conſtituit ei rex.

Hic Antiochus dicebatur Soter vel Pius. Cedron ſeu Gedor vicus erat magnus: qui decem miliaribus diſtabat, in via vrbis Dioſpoli ad Eleutheropolim.

IN CAP. XV.

E*T miſit Antiochus filius Demetrij &c.* Hęc eſt ſecunda pars illius, & audiuit Simõ, vbi poſtquam exit de facto Simonis

ſub Demetrio, hîc agitur de factis ei⁹ ſub Antiocho fratre prædicti Demetrij, ſecundum aliquos, & ſecundum alios, filio. Vbi ponitur primò eius cũ Simone cõfœderatio; ſecundò ipſius regis alienatio poſt calumniam. ibi. *Antiochus autem.* Tertiò ipſius expugnatio, ibi. *& venit Athenobius amicus.* Circa primũ ponitur primò Antiochi intentio, & ſecundò Simonis ſalutatio, & pòſt ſibi conceſſorum confirmatio. ibi. *Nunc ergo ſtatuo.* & tertiò ipſius Antiochi in regem ſuſceptio, & Tryphonis perſecutio. ibi. *Anno centeſimo, &c.* Quartò ipſius Antiochi à Romanis pro Iudæis honorandis informatio. *Antiochus autẽ.* Hæc eſt ſecunda pars principalis, in qua ponitur primò Tryphonis ab Antiocho expugnatio, & ſecundò ipſius Simonis curialis viſitatio. ibi. *Et miſit ei Simon*; tertiò ipſius An-

tiochi denegatio. ibi. *& noluit*; quartò ipſius à Simone iniurioſa petitio. ibi. *& miſit ad eum Athenobium. Et venit Athenobus.* Hæc eſt 3. pars in qua ponitur oppugnatio Simonis, & primò ſub Antiocho 2. à Ptolomæo quodam principe. ibi. *& Ptolomæus filius Abobi*. Circa primũ nitur Simonis ad interrogata reſponſio, & ſecundò reſponſionis eius ad regem Antiochum reportatio, ibi. *Reuerſus eſt autem cum ira*; tertiò exercitus congregatio. ibi, *Et conſtituit rex Cendebæum.* Sed iam ad litteram. *Antiochus filius Demetrij.* ſecundum Ioſephum iſte fuit frater Demetrij iunioris, qui captus fuit à Perſis in cuſtodia poſitus, vt habetur ſuprà cap. 14. & ideo voluit iſte loco eius regnare: & ſecundũ gloſſam, hic accepit Cleopatram vxorem fratris ſui Demetrij, quæ etiam fuerat vxor Alexã-

Ioſephus vbi ſup.

Gloſa.

dri, filiam Ptolemæi Regis Ægypti ſuprà 10. & iterum fuit ſublimatus, eo quòd plures ciuitates ſe ei reddiderũt, & tantas opes habuit, quòd etiam caſtra, domus ſuæ etiam vaſa coquinæ de argento erant. Poſtquam verò Babyloniam cœpit, exercitum cõtra Spartiatas mouit qui fratrẽ ſuum detinebant, & neceſſitate cõpulſi Spartiatæ Demetrium reddiderunt, tamẽ poſtea, eo quòd exercitum ſuum dimiſerat occiderunt. Iſte verò 14. annis regnauit, poſt quẽ frater eius iterum Demetrius. ſuprà 4. *facere percuſſurã proprij numiſmatis*, numiſma propriè dicitur imago *numiſmatis*, id eſt authoritatẽ faciendi nouum modum numi. *venit autem.* recapitulatio eſt eius quod dictum fuit ſuprà cap. 14. excepto quòd additur hîc de litteris, quas attulit Numenius ad reges & regiones. *Regi Demetrio.* argumẽtũ eſt,

quòd quãdo hæc ſcripſerũt Romani, non erat captus Demetrius, vel. *hac ſcripſerant priùs*. Demetrio, quando regnabat. *Antiochus*, reuertitur ad hiſtoriam de Antiocho, ex quo patet quòd ab illa parte, *Venit autem Numenius*. totum eſt incidens & recapitulatio, ſicut dictum eſt, vel fortè in tempore fuit factum, quo ad iſtos qui hîc nominãtur, quod priùs factũ fuerat cum diminutione. *Secundò*. id eſt ſecundum inſultũ, quia fortè iterum ab obſidione receſſerat. *& ſemper manus*, id eſt manualem impugnationẽ. *vos tenetis Ioppe et Gazarã*. Has nominat tanquam fortiores. *Fines*. quia ad illam terram erant ſuperadditæ, *Date talenta argẽti & exterminij*, id eſt, date pecuniam ratione damni quod intuliſtis. *Cedronem*, id eſt caſtrũ quod ſitum eſt in torrente Cedron, qui eſt iuxta Hieruſalem ad impediẽ-

dum viam in Hierusalem. Et torrens Cedron inter medium inter ipsos & hostes.

CAP. XVI.

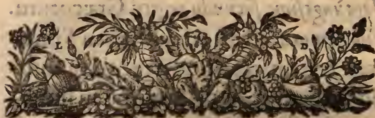
ET ascendit Ioannes de Gazaris, et nuntiauit Simoni patri suo quæ fecit Cendebeus in populo ipsorum. Et vocauit Simon duos filios suos seniores: Iudam & Ioannem, & ait illis, Ego & fratres mei, et domus patris mei expugnauimus hostes Israel ab adolescentia vsque in hunc diem: et prosperatum est in manibus nostris liberare Israel aliquoties. Nūc autem senui, sed estote loco meo, et fratres mei, et egressi pugnate pro gente nostra: auxilium verò de cęlo vobis-

Cendebaus dux exercitus Antiochi profligatur à filijs Simonis Machabai.

qua exponũt Iudæi plures, & ferè omnes, paſſus qui ſunt in Iſaia, de quibus credimus prophetare nobis de proſperitate ſpirituali Chriſtianorum, vel beatorum, vt illud, conflabunt gladios ſuos in vomeres, & alia huiuſmodi. *Cum Iuda & Ionatha*, vide ſuprà cap. 8. & 12. *qui miſſi ſunt*. ſc. ſuprà à Iuda & Ionatha, vel meli⁹ modò à Simone. *ſegregatis*, id eſt ſecurius & magis ſolicitè cuſtoditis. *Numeniũ*, vel Neumenium, *habentẽ clypeum*. nõ quo vtebatur, ſed quem portabat Romanis pro encenio. *pondo*, eſt vox indeclinabilis & neutri generis, & dicitur à pendeo, pendes, & accipitur pro pondere, quod eſt quodlibet onus: tamen abuſiuè accipitur ſpecialiter pro libra, vnde dipondium dicitur duæ libræ. *Mina* eſt pondus habens ſexaginta ſiclos, facientes obolos mille ducentos, ac per hoc iſtud ſcutum habebat ſexaginta mille ſiclos, &

obolorum ducenta millia. *quam gratiarum actionem*, nō solùm pro xenio, sed pro eo quòd exaltauit fratres suos amicos Romanorum sibi confœderatos. *statuunt*. id est confirmant. priùs enim statutum illud scripsere Romani, scilicet illam cōfœderationem. *&* *posuerunt*. Iudæi scilicet. *Ebul*. Ait glossa, id est, Septembris. *anno centesimo septuagesimo secundo*, regni Græcorum. *sub Simone*. id est, sub ducatu Simonis. & ita patet quòd negotia sua subscribebant ab annis Simonis in honorem sui ducatus, sicuti suprà ab annis Ionathæ. *inferebant plagam magnam castitati*, id est cultui diuino, quo reducitur homo ab idololatria. *Demetrius*. suprà cap. 13. *summū sacerdotē in ęternū*. id est pro posteritate sua. *donec surgat propheta fidelis*. id est donec habeant reuelationem certam de aliquo alio promouendo. vel *propheta*, id est Mes-

ſias. *ſcribantur in nomine*, id eſt, ſecundum annos ſuos, dicendo, Anno tali à ducatu Simonis factum eſt hoc, vel hoc. *Dux*, ſcilicet in bellis. *princeps*. in officio ſacerdotali. *peribolo*, id eſt, in armario quod erat in muro templi: peribolus enim eſt circuitus muri.

CAP. XV.

Antiochus init fœdus cũ Simone, & perſequitur Tryphonem.

ET miſit rex Antiochus filius Demetrij epiſtolas ab inſulis maris Simoni ſacerdoti, et principi gentis Iudæorum, & vniuerſæ genti: & erant continen-

tes hunc modum. REX *Antiochus Simoni sacerdoti magno, & genti Iudæorum salutem. Quoniam quidam pestilentes obtinuerunt regnum patrum nostrorum, volo autem vendicare regnum, & restituere illud sicut erat antea: & electã feci multitudinem exercitus, & feci naues bellicas. Volo autem procedere per regionẽ vt vlciscar in eos qui corruperunt regionem nostram, & qui desolauerunt ciuitates multas in regno meo. Nunc ergo statuo tibi omnes oblationes quas remiserunt tibi ante me omnes reges, & quæcunque alia dona remiserunt tibi: & permitto tibi facere percussuram proprij numismatis in regione tua: Ierusalem autem sanctam esse et liberã, & omnia arma quæ fabricata sunt, & præsidia quæ construxisti, quæ tenes, maneant tibi. Et omne debitũ regis, & quæ futura sunt regi, ex hoc & in totum tempus remittuntur tibi. Cum autem obtinuerimus regnum nostrum, glo-*

rificabimus te, & gentem tuam, & templum gloria magna, ita vt manifestetur gloria vestra in vniuersa terra. Anno cẽtesimo septuagesimo quarto exiit Antiochus in terram patrum suorum, & conuenerunt ad eum omnes exercitus, ita vt pauci relicti essent cum Tryphone. Et insecutus est eum Antiochus Rex, et venit Doram fugiẽs per maritimam. sciebat enim quòd congregata sunt mala in eum, & reliquit eum exercitus. Et applicuit Antiochus super Doram cum centum viginti milibus virorum belligeratorum, et octo millibus equitum: et circuiuit ciuitatẽ, & naues à mari accesserunt: & vexabãt ciuitatem à terra & mari, & neminem sinebant ingredi vel egredi. Venit autem Numenius, & qui cum eo fuerant, ab vrbe Roma, habentes epistolas regibus & regionibus scriptas, in quibus continebãtur hæc: LVCIVS cõsul Romanorũ, Ptolomæo regi salutem. Legati Iudæorum venerunt

venerũt ad nos amici nostri, renouãtes pristinã amicitiã et societatẽ, missi à Simone principe sacerdotum, & populo Iud*æorũ. Attulerunt autem & clypeum aureum mnarum mille. Placuit itaque nobis scribere regibus & regionibus, vt non inferant illis mala, neque impugnẽt eos, & ciuitates eorum, & regiones eorum: & vt non ferant auxilium pugnantibus aduersus eos. Visum autem est nobis accipere ab eis clypeum. Siqui ergo pestilentes fugerint de regione ipsorum ad vos, tradite eos Simoni principi sacerdotum, vt vindicet in eos secundum legẽ suam. Hæc eadem scripta sunt Demetrio regi, & Attalo, &* Arab*æ, & Arsaci, & in omnes regiones, & Sãpsamæ et Spartiatis & Delo & Mydo, & Sicyoni, & Cariæ, & Samum & Pamphyliã & Lyciam, & Alicarnassum & Rhodum & Phaselida & Coo & Sidem & Arado & Cortynam & Cuidum & Cyprum &*

Cyrenem. Exemplum autem eorum scripserunt Simoni principi sacerdotum. Antiochus autem rex applicuit castra in Doram secundò, admouens ei semper manus & machinas faciens: & conclusit Tryphonem, ne procederet. Et misit ad eum Simon duo millia virorũ electorum in auxilium, & argentum & aurum & vasa copiosa: & noluit ea accipere, sed rupit omnia quæ pactus est cum eo antea, & alienauit se ab eo. Et misit ad eũ Athenobium vnum de amicis suis, vt tractaret cum ipso, dicens. Vos tenetis Ioppen, & Gazarã, & arcem quæ est in Ierusalem ciuitates regni mei: fines earum desolastis, & fecistis plagam magnam in terra, & dominati estis per loca multa in regno meo. Nũc ergo tradite ciuitates quas occupastis, & tributa locorum in quibus dominati estis extra fines Iudeæ. sin autem, date pro illis quingenta talenta argenti, et exterminij, quod exterminastis,

& tributorum ciuitatum alia talenta quingenta: ſin autem, veniemus & expugnabimus vos. Et venit Athenobius amicus Regis in Ieruſalem, & vidit gloriam Simonis, & claritatem in auro & argento, & apparatum copioſum, & obſtupuit: & retulit ei verba Regis. Et reſpondit ei Simon, & dixit ei. Neque alienam terram ſumpſimus, neque alienam detinemus: ſed hæreditatem patrũ noſtrorum, quæ iniuſtè ab inimicis noſtris aliquo tempore poſſeſſa eſt. Nos verò tempus habentes, vendicamus hereditatem patrũ noſtrorũ. Nam de Ioppe & Gazara quę expoſtulas, ipſi faciebant in populo plagã magnam, & in regione noſtra: Horũ damus talenta centum. Et non reſpondit ei Athenobius verbum. Reuerſus autem cũ ira ad regem, renuntiauit ei verba iſta, & gloriam Simonis, & vniuerſa quæ vidit: & iratus eſt rex ira magna. Tryphõ autẽ fugit naui in Orthoſiada. Et con-

stituit rex Cendebæum ducem maritimum, & exercitum peditum & equitum dedit illi. Et mandauit illi mouere castra contra faciem Iudææ: & mandauit ei ædificare Cedronem, & obstruere portas ciuitatis, & debellare populum. Rex autem persequebatur Tryphonem. Et peruenit Cendebæus Iamniam, & cœpit irritare plebem, & conculcare Iudæam, & captiuare populum, & interficere: & ædificare Cedronem. Et collocauit illic equites, & exercitum: vt egressi perambularent viã Iudææ, sicut constituit ei rex.

Hic Antiochus dicebatur Soter vel Pius. Cedron seu Gedor vicus erat magnus: qui decem miliaribus distabat, inuia vrbis Diospoli ad Eleutheropolim.

IN CAP. XV.

ET misit Antiochus filius Demetrij &c. Hęc est secunda pars illius, & audiuit Simõ, vbi postquam exit de facto Simonis

ſub Demetrio, hîc agitur de factis ei⁹
ſub Antiocho fratre prædicti Deme-
trij, ſecundum aliquos, & ſecundum
alios, filio. Vbi ponitur primò eius cũ
Simone cõfœderatio; ſecundò ipſius
regis alienatio poſt calumniam. ibi.
Antiochus autem. Tertiò ipſius expu-
gnatio, ibi. *& venit Athenobius ami-
cus*. Circa primũ ponitur primò An-
tiochi intentio, & ſecundò Simonis
ſalutatio, & pòſt ſibi conceſſorum
confirmatio. ibi. *Nunc ergo ſtatuo*. &
tertiò ipſius Antiochi in regem ſuſcè-
ptio, & Tryphonis perſecutio. ibi.
Anno centeſimo, &c. Quartò ipſius
Antiochi à Romanis pro Iudæis ho-
norandis informatio. *Antiochus autẽ*.
Hæc eſt ſecunda pars principalis, in
qua ponitur primò Tryphonis ab
Antiocho expugnatio, & ſecundò
ipſius Simonis curialis viſitatio. ibi.
Et miſit ei Simon; tertiò ipſius An-

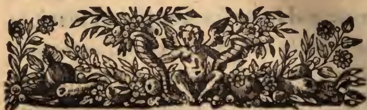
tiochi denegatio. ibi. *& noluit*; quartò ipsius à Simone iniuriosa petitio. ibi. *& misit ad eum Athenobium. Et venit Athenobus.* Hæc est 3. pars in qua ponitur oppugnatio Simonis, & primò sub Antiocho 2. à Ptolomæo quodam principe. ibi. *& Ptolomæus filius Abobi*. Circa primũ nitur Simonis ad interrogata responsio, & secundò responsionis eius ad regem Antiochum reportatio, ibi. *Reuersus est autem cum ira*; tertiò exercitus congregatio. ibi, *Et constituit rex Cendebæum.* Sed iam ad litteram. *Antiochus filius Demetrij.* secundum

Iosephus vbi sup. Iosephum iste fuit frater Demetrij iunioris, qui captus fuit à Persis in custodia positus, vt habetur suprà cap. 14. & ideo voluit iste loco eius regnare: & secundũ glossam, hic accepit

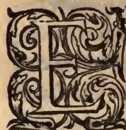
Glosa. Cleopatram vxorem fratris sui Demetrij, quæ etiam fuerat vxor Alexã-

dri, filiam Ptolemæi Regis Ægypti supra 10. & iterum fuit sublimatus, eo quòd plures ciuitates se ei reddiderũt, & tantas opes habuit, quòd etiam castra, domus suæ etiam vasa coquinæ de argento erant. Postquam verò Babyloniam cœpit, exercitum cõtra Spartiatas mouit qui fratrẽ suum detinebant, & necessitate cõpulsi Spartiatæ Demetrium reddiderunt, tamẽ postea, eo quòd exercitum suum dimiserat occiderunt. Iste verò 14. annis regnauit, post quẽ frater eius iterum Demetrius. supra 4. *facere percussurã proprij numismatis*, numisma propriè dicitur imago *numismatis*, id est authoritatẽ faciendi nouum modum numi. *venit autem.* recapitulatio est eius quod dictum fuit suprà cap. 14. excepto quòd additur hîc de litteris, quas attulit Numenius ad reges & regiones. *Regi Demetrio.* argumẽtũ est,

dum viam in Hierusalem. Et torrens Cedron inter medium inter ipsos & hostes.

CAP. XVI.

T ascendit Ioannes de Gazaris, et nuntiauit Simoni patri suo quæ fecit Cendebeus in populo ipsorum. Et vocauit Simon duos filios suos seniores: Iudam & Joannem, & ait illis, Ego & fratres mei, et domus patris mei expugnauimus hostes Israel ab adolescentia vsque in hunc diem: et prosperatum est in manibus nostris liberare Israel aliquoties. Nũc autem senui, sed estote loco meo, et fratres mei, et egressi pugnate pro gente nostra: auxilium verò de cęlo vobis-

Cendebæus dux exercitus Antiochi profligatur à filijs Simonis Machabai.

cum ſit. Et elegit de regione viginti millia virorum belligeratorum, & equites; et profecti ſunt ad Cendebęum: et dormierunt in Modin. Et ſurrexerunt manè, et abierunt in campũ: et ecce exercitus copioſus in obuiã illis peditum et equitum, et fluuius torrens erat inter medium ipſorũ. Et admouit caſtra contra faciem eorum ipſe et populus eius, et vidit populum trepidantem ad trãsfretandum torrentem, et transfretauit primus: et viderunt eum viri, et tranſierunt poſt eum. Et diuiſit populũ, et equites in medio peditum. Erat autem equitatus aduerſariorum copioſus nimis. Et exclamauerunt ſacris tubis, et in fugam conuerſus eſt Cendebæus et caſtra eius: et ceciderunt ex eis multi vulnerati; reſidui autem in munitionem fugerunt. Tunc vulneratus eſt Iudas frater Ioãnis: Ioannes autem inſecutus eſt eos, donec venit Cedronem quam ędificauit: et fugerunt vſque ad turres quæ erant in agris Azoti, et ſuccendit eas igni.

Et ceciderunt ex illis duo millia virorum, et reuersus est in Iudæam in pace. et Ptolomæus filius Abobi constitutus erat dux in campo Iericho, et habebat argentum et aurum multũ: erat enim gener summi sacerdotis. Et exaltatũ est cor eius, et volebat obtinere regionẽ, et cogitabat dolũ aduersus Simonẽ et filios eius vt tolleret eos. Simon autem perambulans ciuitates quę erant in regione Iudęę, et solicitudinem gerens earum, descendit in Iericho ipse et Mathathias filius eius, et Iudas anno cẽtesimo septuagesimo septimo, mense vndecimo, hic est mensis Sabat. Et suscepit eos filius Abobi in munitiunculam, quæ vocatur Doch, cũ dolo, quam ędificauit, et fecit eis conuiuium magnum, et abscondit illic viros. Et cùm inebriatus esset Simon et filij eius, surrexit Ptolomęus cum suis, et sumpserunt arma sua, et intrauerunt in conuiuium, et occiderunt eum, et duos filios eius, et quosdam pueros eius. et fecit deceptionem magnam in Israel, et reddidit

mala pro bonis. Et scripsit hęc Ptolomęus, et misit regi vt mitteret ei exercitum in auxilium, et traderet ei regionem, et ciuitates eorum, et tributa. Et misit alios in Gazaram tollere Ioannem: et tribunis misit epistolas, vt venirent ad se, et daret eis argentum, et aurum, et dona. Et alios misit occupare Ierusalem, et montem templi. Et pręcurrens quidam, nuntiauit Ioanni in Gazara, quia periit pater eius, & fratres eius, & quia misit te quoque interfici. Vt audiuit autem, vehementer expauit: & comprehendit viros qui venerant perdere eum, & occidit eos: cognouit enim quia quęrebant eum perdere. Et cętera sermonum Ioannis, *& bellorũ eius, et bonarum virtutum quibus fortiter gessit, & ędificij murorum quos extruxit, & rerum gestarum eius: ecce hęc scripta sunt in libro dierũ sacerdotij eius, ex quo factus est princeps sacerdotũ post patrẽ suum.*

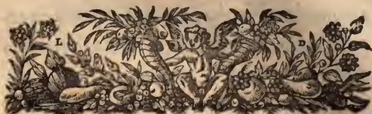
IN CAP. XVI.

ET *Ascendit Ioannes de Gazaris.* Hæc est secunda pars illius. *Antiochus autẽ,* vbi postquam ponitur quòd Antiochus noluit acceptare arma & argentum quæ illi Simon miserat ad expugnandum Doram vbi erat Triphon, Rex ipse misit exercitum contra Iudæos. ibi. *Et constituit rex Cendebæum.* Hic verò ponitur primò Simonis exhortatio. ibi. *Et vocauit Simon duos filios suos.* secũdò ponitur filij Simonis, qui Ioãnes dicebatur, substitutio, ibi. *& ascẽndit Ioannes.* & circa hoc primò ponitur quomodo exercitum animauit, & informauit; Secundò quomodo exercitum ordinauit, ibi. *& admouit ca-*

ſtra; Tertiò quomodo exercitus aduerſarium debellauit, ibi. *& exclamauerunt. & Ptolomæus,* Hîc primò ponitur, quomodo Ptolomæus cõtra Simonem conſpirauit; Secundò quomodo quidem deceptoriè Simonem & filios hoſpitauit, ibi. *Et ſuſcepit eos filius Abobi*; tertiò quomodo ibidem Ptolomæus eos proditoriè trucidauit, ibi. *Et cum inebriatus eſſet*; Quartò quomodo ſuper hoc regem contra Iudæos informauit, ibi. *& miſit aliquos.* quintò quomodo Ioannes filius Simonis euaſit, ibi. *vt autẽ audiuit. Admouit caſtra contra faciem eorũ.* ſcilicet Cẽdebęus, vel melius Ioãnes filius Simonis. *Primus.* Ioannes ſcilicet in medio, itaque pedites erant antè & retrò, & equites in medio. *ſacris*, quia vſus eorum ſtatutus erat à lege. *tubis.* ſecundum præceptum legis Numer, cap. 10. *munitionem fugerunt*, id eſt

in Cedronem. *ædificauit*, ſcilicet Cendebęus conſtitutus à Simone. *ſacerdotis*. ſcilicet ipſius Simonis cuius habebat filiam, *exaltatum cor eius*, præſumptione & ambitione dominandi. *menſis Sabat*, id eſt, Februarius apud nos. *duos filios*. ſcilicet Iudam & Mathathiam, & remanſit Ioannes. *Et quoſdam pueros*. ſcilicet ſuos. Ioſephus dicit quod vxorem Simonis matrem vxoris ſuæ vinculauit cum duobus filijs fortè paruulis, quos occidere noluit. *in libro dierum*. quem non habemus. Notãdum tamen eſt, quòd iſte fuit Ioannes Hircanus cuius facta cõtinuat Magiſter in hiſtorijs vſque ad decimum. cap. & dicitur Hircanus propter bellum contra Hircanos. De factis verò iſtius & probitatib⁹, multa poſſunt videri in gloſa ſuper locum iſtum & in iſtorijs.

INCIPIT SECVNDVS liber Machabæorum.

CAP. I.

FRatribus qui ſunt per Aegyptum Iudæis, ſalutem dicunt fratres qui ſunt in Ieroſolymis, Iudæi, & qui in regione Iudæa, et pacem bonā. Benefaciat vobis Deus, & meminerit teſtamenti ſui quod locutus eſt ad Abraham, & Iſaac, & Iacob ſeruorum ſuorum fidelium: et det vobis cor omnibus vt colatis eum, & faciatis eius voluntatem corde magno & animo volenti. Adaperiat cor veſtrum in lege ſua, & in præceptis ſuis, & faciat pacem. Exaudiat orationes veſtras, &

Epiſtola Iudæorū habitantium Ieruſalem: qua hortantur Iudæos Ægypti vt gratias deo agant ſuper morte Antiochi.

reconcilietur vobis, nec vos deserat in tēpore malo. Et nunc hîc sumus orantes pro vobis. Regnante Demetrio, anno centesimo sexagesimo nono, nos Iudæi scripsimus vobis in tribulatione & impetu qui superuenit nobis in istis annis, ex quo recessit Iason à sancta terra & à regno. Portam succenderunt, & effuderunt sanguinem innocentem: & orauimus ad Dominum, & exauditi sumus, & obtulimus sacrificium & similaginem, & accendimus lucernas, & proposuimus panes. Et nunc frequentate dies scenopegiæ mēsis Casleu. Anno centesimo octogesimo octauo. Populus qui est Ierosolymis, et in Iudæa, senatusque & Iudas, Aristobulo magistro Ptolomæi regis qui est de genere christorum sacerdotum, & his qui in Aegypto sunt Iudæis, salutem & sanitatē. De magnis periculis à Deo liberati magnificè gratias agim⁹ ipsi, vtpote qui aduersus talē regē dimicauimus. Ipse enim ebullire

Regnante Demetrio filio sc. Demetrij Seleuci qui cognominatus fuit Soter anno 188. ab Assuero iuxta computationem Heb. & 155. iuxta Græcam; à Seleuo scilicet quo tempore Aristobulus erat præceptor Ptolomæi Philometoris regis Ægypti.

fecit de Perside eos qui pugnauerũt contra nos & sanctã ciuitatẽ. Nam cum in Perside esset dux ipse, & cum ipso immensus exercitus, cécidit in templo Naneæ, consilio deceptus sacerdotum Naneæ. etenim cum ea habitaturus venit ad locum Antiochus & amici eius, & vt acciperet pecunias multas dotis nomine. Cumque proposuissent eas sacerdotes Naneæ, & ipse cum paucis ingressus esset intra ambitum phani, clauserunt templum, cum intrasset Antiochus: apertoque occulto aditu templi, mittentes lapides percusserunt ducem, & eos qui cum eo erant, & diuiserunt membratim, & capitibus amputatis foras proiecerunt. Per omnia benedict⁹ Deus, qui tradidit impios. Facturi igitur quinta & vicesima die mensis Casleu, purificationem templi, necessarium duximus significare vobis: vt & vos quoque agatis diem scenopegiæ, & diẽ ignis, qui datus est quando Nehemias

Ducem. &c. Intellige missum ab Antiocho Epiph. vel ipsũmet: qui postea euadẽs, sui milites in templo in frusta cõcisi sunt.

ædificato templo & altari obtulit sacrificia. Nam cũ in Persidẽ ducerentur patres nostri, sacerdotes qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occultè absconderũt in valle vbi erat puteus altus & siccus: & in eo contutati sunt eum, ita vt omnibus ignotus esset locus. Cùm autem præterissent anni multi, & placuit Deo vt mitteretur Nehemias à rege Persidis: nepotes sacerdotum illorum qui absconderant, misit ad requirendum ignem: & sicut narrauerunt nobis, non inuenerunt ignem, sed aquam crassam. Et iussit eos haurire, & afferre sibi: & sacrificia, quæ imposita erant, iussit sacerdos Nehemias aspergi ipsa aqua, & ligna, & quæ erant superposita. Utque hoc factũ est, et tempus affuit quo sol refulsit qui prius erat in nubilo, accensus est ignis magnus, ita vt omnes mirarentur. Orationem autem faciebant omnes sacerdotes, dum consummaretur sacrificium, Ionatha

inchoante, cæteris autem respondentibus. Et Nehemiæ erat oratio hunc habens modum, DOMINE *Deus omnium creator, terribilis et fortis, iustus & misericors, qui solus es bonus rex, solus præstans, solus iustus, & omnipotens, & æternus, qui liberas Israel de omni malo, qui fecisti patres electos, et sanctificasti eos: accipe sacrificium pro vniuerso populo tuo Israel, & custodi partem tuam, et sanctifica. Congrega dispersionem nostram, libera eos qui seruiũt Gentibus, & contẽptos & abominatos respice: vt sciant Gentes quia tu es Deus noster. Afflige opprimentes nos & contumelian facientes in superbia. Constitue populum tuum in loco sancto tuo, sicut dixit Moyses. Sacerdotes autem psallebãt hymnos, vsquequo consumptum esset sacrificium. Cùm autẽ consumptum esset sacrificium, ex residua aqua Nehemias iussit lapides maiores per fundi. Quod et factũ est, et ex eis flamma*

*accenſa eſt: ſed et ex lumine quod reful-
ſit ab altari conſumpta eſt. Vt verò mani-
feſtata eſt res, renuntiatum eſt regi Per-
ſarum quòd in locò in quo ignem abſcon-
derant hi qui tranſlati fuerant ſacerdo-
tes, aqua apparuit, de qua Nehemias &
qui cũ eo erant, purificauerunt ſacrificia.
Conſiderans autem rex, & rem diligen-
ter examinans, fecit ei templum, vt pro-
baret quod factum erat. Et cum proba-
ſſet, ſacerdotibus donauit multa bona, &
alia atque alia munera, & accipiens
manu ſua, tribuebat eis. Appellauit autem
Nehemias hunc locum Nephthar, quod
interpretatur purificatio. Vocatur autem
apud plures Nephi.*

EXPOSITIO D. THOMÆ Aquinatis in librum ſecundum.

In Cap I.

FRATRIBVS *qui ſunt iu Ægypto*. Hîc incipit ſecundus liber, qui non eſt eiuſdem hiſtoriæ proſequutio, ſed eiuſdem replicatio, ad ſupplementum aliquorum, quæ fuerunt priùs dimiſſa. & fuit quaſi quædam epiſtola miſſa ab illis qui erant in Iudæa, Iudæis diſperſis in diuerſa loca, & maximè illis, qui erant in Ægypto, & hoc ad eorum conſolationem, & ſpei de ſua reuerſione erectionem; ſimiliter & ad eorum informationē ſuper receptione & ſolemnizatione

aliquorum festorum, quæ fuerunt ab ipsis instituta, de quibus visum est suprà, & de illis infrà dicetur. Et primò ponitur quasi prælibata præfatio; secundò tribulationũ recapitulatio; 3. tribulatorum liberatio. Circa primum notificat fratribus suis suam intentionem, & secundò explicat suæ intentionis causam & rationem. & hoc in 2.cap. In hoc cap. præmittit salutationem, ibi. *fratribus qui sunt*; secundò epilogat tribulationes, ibi. *anno centesimo et octogesimo*. 3. inducit ad purificationis templi celebrationem, ibi, *factum*; 4. autem celebrandi illam suasionẽ, ibi. *Nam cum in Perside*. Circa salutationem allegant familiaritatem, optant prosperitatem, ibi. *benefaciat*. & promittunt fidelitatem, ibi. *& nunc hic sumus*. Circa secundã primò iterum replicat salutationem, ibi. *anno centesimo octogesimo*; secundò

ponit ſuam liberationem à magnis periculis factam à domino; 3. tractat magnam fuiſſe tribulationem, ibi. *ipſe enim ebullire*: 4. tangit malitioſam hoſtis inuaſionem, ibi. *Etenim cum eo habitaturus*; 5. ipſius expulſionem, & occiſionem, ibi. *cumque propoſuiſſent.* Tertia pars patet. Circa quartam partem repetit hiſtoriam ſacrificij Nehemiæ, quando ab ipſo reparatum fuit altare, & quo mirabili modo ignem habuerunt. Et primò oſtẽdit à Nehemia ipſius ignis cautam abſconſionẽ, & ſecundò mirabilem eius inuentionem, ibi. *cum percuſſiſſet autem*; 3. mirabilem eius operationem, ibi. *& iuſſit eos haurire*; 4. ipſius Nehemiæ & ſacerdotum orationem, ibi. *orationem autem*; 5. Nehemiæ ordinationem, ibi. *cum autem cõſumptũ*; 6. facti apud regem diuulgationem, ibi. *vt verò manifeſtata*; 7. examinationem regis

mala pro bonis. Et scripsit hęc Ptolomęus, et misit regi vt mitteret ei exercitum in auxilium, et traderet ei regionem, et ciuitates eorum, et tributa. Et misit alios in Gazaram tollere Ioannem: et tribunis misit epistolas, vt venirent ad se, et daret eis argentum, et aurum, et dona. Et alios misit occupare Ierusalem, et montem templi. Et pręcurrens quidam, nuntiauit Ioanni in Gazara, quia periit pater eius, & fratres eius, & quia misit te quoque interfici. Vt audiuit autem, vehementer expauit: & comprehendit viros qui venerant perdere eum, & occidit eos: cognouit enim quia quęrebant eum perdere. Et cętera sermonum Ioannis, *& bellorũ eius, et bonarum virtutum quibus fortiter gessit, & ędificij murorum quos extruxit, & rerum gestarum eius: ecce hęc scripta sunt in libro dierũ sacerdotij eius, ex quo factus est princeps sacerdotũ post patrẽ suum.*

IN CAP. XVI.

ET *Ascendit Ioannes de Gazaris.* Hæc est secunda pars illius. *Antiochus autẽ*, vbi postquam ponitur quòd Antiochus noluit acceptare arma & argentum quæ illi Simon miserat ad expugnandum Doram vbi erat Triphon, Rex ipse misit exercitum contra Iudæos. ibi. *Et constituit rex Cendebæum.* Hic verò ponitur primò Simonis exhortatio. ibi. *Et vocauit Simon duos filios suos.* secũdò ponitur filij Simonis, qui Ioãnes dicebatur, substitutio, ibi. *& ascẽdit Ioannes.* & circa hoc primò ponitur quomodo exercitum animauit, & informauit; Secundò quomodo exercitum ordinauit, ibi. *& admouit ca-*

ſtra; Tertiò quomodo exercitus aduerſarium debellauit, ibi. *& exclamauerunt. & Ptolomæus*, Hîc primò ponitur, quomodo Ptolomæus cõtra Simonem conſpirauit; Secundò quomodo quidem deceptoriè Simonem & filios hoſpitauit, ibi. *Et ſuſcepit eos filius Abobi*; tertiò quomodo ibidem Ptolomæus eos proditoriè trucidauit, ibi. *Et cum inebriatus eſſet*; Quartò quomodo ſuper hoc regem contra Iudæos informauit, ibi. *& miſit aliquos.* quintò quomodo Ioannes filius Simonis euaſit, ibi. *vt antẽ audiuit. Admouit caſtra contra faciem eorũ.* ſcilicet Cẽdebęus, vel melius Ioãnes filius Simonis. *Primus.* Ioannes ſcilicet in medio, itaque pedites erant antè & retrò, & equites in medio. *ſacris*, quia vſus eorum ſtatutus erat à lege. *tubis.* ſecundum præceptum legis Numer, cap. 10. *munitionem fugerunt*, id eſt

in Cedronem. *ædificauit*, ſcilicet Cendebęus conſtitutus à Simone. *ſacerdotis*. ſcilicet ipſius Simonis cuius habebat filiam, *exaltatum cor eius*, præſumptione & ambitione dominandi. *menſis Sabat*, id eſt, Februarius apud nos. *duos filios*. ſcilicet Iudam & Mathathiam, & remanſit Ioannes. *Et quoſdam pueros*. ſcilicet ſuos. Ioſephus dicit quod vxorem Simonis matrem vxoris ſuæ vinculauit cum duobus filijs fortè paruulis, quos occidere noluit. *in libro dierum*. quem non habemus. Notãdum tamen eſt, quòd iſte fuit Ioannes Hircanus cuius facta cõtinuat Magiſter in hiſtorijs vſque ad decimum. cap. & dicitur Hircanus propter bellum contra Hircanos. De factis verò iſtius & probitatib⁹, multa poſſunt videri in gloſa ſuper locum iſtum & in iſtorijs.

INCIPIT SECVNDVS liber Machabæorum.

Cap. I.

FRatribus qui ſunt per Aegyptum Iudæis, ſalutem dicunt fratres qui ſunt in Ieroſolymis, Iudæi, & qui in regione Iudæa, et pacem bonã. Benefaciat vobis Deus, & meminerit teſtamenti ſui quod locutus eſt ad Abraham, & Iſaac, & Iacob ſeruorum ſuorum fidelium: et det vobis cor omnibus vt colatis eum, & faciatis eius voluntatem corde magno & animo volenti. Adaperiat cor veſtrum in lege ſua, & in præceptis ſuis, & faciat pacem. Exaudiat orationes veſtras, &

Epiſtola Iudæorũ habitantium Ieruſalem: qua hortantur Iudæos Ægypti vt gratias deo agant ſuper morte Antiochi.

reconcilietur vobis, nec vos deserat in tēpore malo. Et nunc hîc sumus orantes pro vobis. Regnante Demetrio, anno centesimo sexagesimo nono, nos Iudæi scripsimus vobis in tribulatione & impetu qui superuenit nobis in istis annis, ex quo recessit Iason à sancta terra & à regno. Portam succenderunt, & effuderunt sanguinem innocentem: & orauimus ad Dominum, & exauditi sumus, & obtulimus sacrificium & similaginem, & accendimus lucernas, & proposuimus panes. Et nunc frequentate dies scenopegiæ mēsis Casleu. *Anno centesimo octogesimo octauo. Populus qui est* Ierosolymis, *et in Iudæa, senatusque & Iudas, Aristobulo magistro Ptolomæi regis qui est de genere christorum sacerdotum, & his qui in Ægypto sunt Iudæis, salutem & sanitatē. De magnis periculis à Deo liberati magnificè gratias agim⁹ ipsi, utpote qui aduersus talē regē dimicauimus. Ipse enim ebullire*

Regnante Demetrio filio sc. Demetrij Seleuci qui cognominatus fuit Soter anno 188. ab Assuero iuxta computationem Heb. & 155. iuxta Græcam; à Seleuo scilicet quo tempore Aristobulus erat præceptor Ptolomæi Philometoris regis Ægypti.

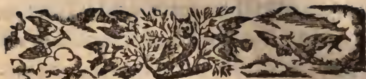
fecit de Perside eos qui pugnauerũt contra nos & sanctã ciuitatẽ. Nam cum in Perside esset dux ipse, & cum ipso immensus exercitus, cécidit in templo Naneæ, consilio deceptus sacerdotum Naneæ. etenim cum ea habitaturus venit ad locum Antiochus & amici eius, & vt acciperet pecunias multas dotis nomine. Cumque proposuissent eas sacerdotes Naneæ, & ipse cum paucis ingressus esset intra ambitum phani, clauserunt templum, cum intrasset Antiochus: apertoque occulto aditu templi, mittentes lapides percusserunt ducem, & eos qui cum eo erant, & diuiserunt membratim, & capitibus amputatis foras proiecerunt. Per omnia benedict⁹ Deus, qui tradidit impios. Facturi igitur quinta & vicesima-die mensis Casleu, purificationem templi, necessarium duximus significare vobis: vt & vos quoque agatis diem scenopegiæ, & diẽ ignis, qui datus est quando Nehemias

Ducem. &c. Intellige missum ab Antiocho Epiph. vel ipsumet: qui postea euadẽs, sui milites in templo in frusta cõcisi sunt.

ædificato templo & altari obtulit sacrificia. Nam cũ in Persidẽ ducerentur patres nostri, sacerdotes qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occultè absconderũt in valle vbi erat puteus altus & siccus: & in eo contutati sunt eum, ita vt omnibus ignotus esset locus. Cùm autem præterissent anni multi, & placuit Deo vt mitteretur Nehemias à rege Persidis: nepotes sacerdotum illorum qui absconderant, misit ad requirendum ignem: & sicut narrauerunt nobis, non inuenerunt ignem, sed aquam crassam. Et iussit eos haurire, & afferre sibi: & sacrificia, quæ imposita erant, iussit sacerdos Nehemias aspergi ipsa aqua, & ligna, & quæ erant superposita. Vtque hoc factũ est, et tempus affuit quo sol refulsit qui prius erat in nubilo, accensus est ignis magnus, ita vt omnes mirarentur. Orationem autem faciebant omnes sacerdotes, dum consummaretur sacrificium, Ionatha

inchoante, cæteris autem respondentibus. Et Nehemiæ erat oratio hunc habens modum, DOMINE *Deus omnium creator, terribilis et fortis, iustus & misericors, qui solus es bonus rex, solus præstans, solus iustus, & omnipotens, & æternus, qui liberas Israel de omni malo, qui fecisti patres electos, et sanctificasti eos: accipe sacrificium pro vniuerso populo tuo Israel, & custodi partem tuam, et sanctifica. Congrega dispersionem nostram, libera eos qui seruiũt Gentibus, & contẽptos & abominatos respice: vt sciant Gentes quia tu es Deus noster. Afflige opprimentes nos & contumeliam facientes in superbia. Constitue populum tuum in loco sancto tuo, sicut dixit Moyses. Sacerdotes autem psallebãt hymnos, vsquequo consumptum esset sacrificium. Cùm autẽ consumptum esset sacrificium, ex residua aqua Nehemias iussit lapides maiores perfundi. Quod et factũ est, et ex eis flamma*

accensa est: sed et ex lumine quod refulsit ab altari consumpta est. Vt verò manifestata est res, renuntiatum est regi Persarum quòd in locò in quo ignem absconderant hi qui translati fuerant sacerdotes, aqua apparuit, de qua Nehemias & qui cũ eo erant, purificauerunt sacrificia. Considerans autem rex, & rem diligenter examinans, fecit ei templum, vt probaret quod factum erat. Et cum probasset, sacerdotibus donauit multa bona, & alia atque alia munera, & accipiens manu sua, tribuebat eis. Appellauit autem Nehemias hunc locum Nephthar, quod interpretatur purificatio. Vocatur autem apud plures Nephi.

EXPOSITIO D. THOMÆ Aquinatis in librum ſecundum.

In Cap I.

FRATRIBVS *qui ſunt iu Ægypto*. Hîc incipit ſecundus liber, qui non eſt eiuſdem hiſtoriæ proſequutio, ſed eiuſdem replicatio, ad ſupplementum aliquorum, quæ fuerunt priùs dimiſſa. & fuit quaſi quædam epiſtola miſſa ab illis qui erant in Iudæa, Iudæis diſperſis in diuerſa loca, & maximè illis, qui erant in Ægypto, & hoc ad eorum conſolationem, & ſpei de ſua reuerſione erectionem; ſimiliter & ad eorum informationẽ ſuper receptione & ſolemnizatione

ponit ſuam liberationem à magnis periculis factam à domino; 3. tractat magnam fuiſſe tribulationem, ibi. *ipſe enim ebullire*: 4. tangit malitioſam hoſtis inuaſionem, ibi. *Etenim cum eo habitaturus*; 5. ipſius expulſionem, & occiſionem, ibi. *cumque propoſuiſſent*. Tertia pars patet. Circa quartam partem repetit hiſtoriam ſacrificij Nehemiæ, quando ab ipſo reparatum fuit altare, & quo mirabili modo ignem habuerunt. Et primò oſtẽdit à Nehemia ipſius ignis cautam abſconſionẽ, & ſecundò mirabilem eius inuentionem, ibi. *cum percuſſiſſet autem*; 3. mirabilem eius operationem, ibi. *& iuſſit eos haurire*; 4. ipſius Nehemiæ & ſacerdotum orationem, ibi. *orationem autem*; 5. Nehemiæ ordinationem, ibi. *cum autem cõſumptũ*; 6. facti apud regem diuulgationem, ibi. *vt verò manifeſtata*; 7. examinationem regis

ſexageſimo tertio. Ad hoc reſpondet Rabanus, quòd 7. anni, de annis Alexandri, cui⁹ ſup. mẽtio facta fuit, quòd eſſet filius Antiochi Epiphanis, propter eius fœdam originem & vitam, non ponuntur. & ſecundum Trogum Pompeiũ tradũtur iſti Demetrio. in fine enim iſtius Demetrij receſſerãt Iudæi ab ipſo, ipſo tamẽ inuito, & coniunxerunt ſe Alexandro, qui iſtum Demetriũ occidit, & ideo ob hanc victoriã fortè fecerunt iſtam epiſtolam fratribus ſuis, & de iſtis videatur ſup. lib. 1. cap. 10. Aliqui tamẽ dicũt, quòd loquitur hîc de Demetrio filio Demetrij, quem conſtat illo tẽpore regnaſſe, & ad quẽ Simon miſit ſuprà. cap. 13. & ſub quo ablatum eſt omnino iugum gentium à Iudæis, & habuerũt illam proſperitatem de qua ſuprà cap. 14. & ſub quo inſtitutum fuit feſtum purificationis altaris, de

Rabanus.

Trogus Põpeius.

quo agitur hîc, vt patet suprà cap. 13. Et quidem omnia magis concordant de isto. *Scripsimus*, priùs scripserũt tribulationẽ, postea sicut nunc liberationem. *Iason*. de hoc habetur infrà. & etiam dictũ fuit suprà cap. primo. Et hic fuit frater Oniæ & Menelai. *qui*, scilicet Iason & Menelaus, sic nominati fuerunt, postquam ad gentes se transtulerunt, propter ambitionem summi sacerdotij, relinquẽtes ritũ & nomẽ Iudæorum, & fuerũt filij iniqui, qui exierunt ex Israël, de quibus suprà capite 1. & totum Israël turbauerunt. *portas templi*, plurale forsan pro singulari ponitur, id est, portam vrbis, *succẽderunt Antiochus et sui. Obtulimus*. suprà cap. 4. postquam tribus annis ad punctum durauit cõtaminatio, vt ibidem dicitur. *similaginem*, id est, sacrificia, quæ debebant

fieri de ſimila ſecundum ritum legis. *Caſleu*, id eſt Decembris. ſed contrà feſtum ſcenopegiæ, id eſt, tabernaculorum, fiebat 15. die Septembris, non Decembris. Reſpondetur, quòd non loquitur hic de Scenopegia propriè, ſed ſimilitudinariè, quia in purificatione templi vſi fuerunt tabernaculis, ideo vocant ipſam ſcenopegiã. Vnde ſupra x. dicitur, quòd in modum tabernaculorum diebus octo fecerunt iſtud feſtũ. Vnde apparet ſatis, quòd loquitur de ſcenopegia hîc, non ad literam de feſto legali, ſed ſimilitudinariè loquitur. & ideo illud feciſſe dicuntur in Decembri. *anno centeſimo octogeſimo octauo*. Hæc eſt alia epiſtola à prima, & eſt de morte Antiochi, de qua magis dicetur infrà. *Et Iudas.* contrà Iudas mortuus fuit anno centeſimo quinquageſimo ſecũdo. Ergo non potuit ſcribere, anno centeſimo *Obiectio.*

Hæc supputatio est Hebræorum: ab Anno sc. II. regni Assueri: vt docet Lyra: & Rabanus & alij.

octogesimo octauo. Respondet Rabanus, quòd non est vis facienda in huiusmodi computationibus, quia cum diuersi sint, & ignari fuerint scriptores; probabile est, quòd à diuersis temporibus inceperint suas computationes. Vel dicitur, quòd fortè Iudas, antequam moreretur, ordinauerat istam epistolam mitti: vel etiam quòd hîc loquitur de Iuda filio Simonis, de quo suprà cap. vltimo. Sed licet tempus id ipsum consentiat, non tamen factum, quia ducatum non tenuit. *Aristobulo.* hic genere fuerat Iudæus de sacerdotibus, & fuit philosophus Peripateticus, qui Ptolomæo scripserat commentariolos in libros Moysis, & cum rege erat tanquã Magister illius. *Christorum.* id est, vnctorum. *Salutem.* scilicet animæ, & sanitatem corporis. *talem regẽ*, Antiochũ Nobilem vt dicit glosa, & Rabanus.

ſed dicunt aliqui quod minus benè: quia iſte non fuit occiſus in templo vt patet ſuprà cap. 6. Imò mortuus fuit in lecto ſuo, & ideo volunt quòd intelligatur de Antiocho Magno, patre ſcilicet Antiochi Nobilis, qui fuit occiſus, vt author eſt Magiſter in hiſtorijs, & membratim diuiſus in templo Naneæ. Et ſic iſte author tribulationes Iudæorum altius incipit computare, quàm in primo libro. *ipſe enim fecit.* ſcilicet Antiochus, vel ipſe deus de quo ſtatim ſupra dicitur, à Deo liberati. *ebullire.* id eſt, cum impetu & copia venire. *Naneę,* id eſt Dianæ, ſecundum Ioſephũ. de iſto templo dicitur ſupra lib. 1. cap. 3. & 6. quòd Antiochus Nobilis voluit illud ſpoliare, & non potuit: vnde indignatus occaſionem mortis contraxit. in illo etiã tempore fuit Antiochus Magnus interfectus, & occaſione illius fuit An-

Magiſter hiſt. in cap. de Philopatore: & idem ait Hugo Cardin. in Machab. ſuper hũc locum, et Vatablus

Vide Ioſephũ. lib. 12. antiq. cap. 13. & de bello Iudaic. lib. 1. c. 1.

tiochus filius eius infirmus. Et in hac dictione *Nanea* debet media produci, & vltima syllaba deprimi. *Consilio.* promiserant enim illi dolose sacerdotes Dianę, quòd intraret templum, & omnia illi darent. *dotis nomine*, id est titulo donationis: vel pecunia illa erat qua templũ dotatum erat, ideo dotis nomine significatur. 4. *percusserunt ducem*. Antiochum Magnum scilicet. Sed secundum illos qui dicunt, quòd hîc loquitur de Antiocho Epiphane, dicendum est, non ipsum Antiochũ esse mortuum, sed ipsius ducẽ, & ipsum exiisse, & fugisse, & postmodum ex indignatione infirmitatem incurrisse. quod videtur magis rationabile & ad sensum historiæ. *Scenopegiæ.* largè hanc voculam accipiendo, non propriè, vt expositum est antè, quasi diceret, Significamus vobis, vt vos similiter nobiscum faciatis, &

simus

ſimus conformes. Quòd ſi accipitur propriè, tunc eſt ſenſus, quòd nos nõ ſolum ſcenopegiæ feſtum interruptũ propter captiuitatem reſumimus, ſed cum hoc facimus feſtum purificationis altaris, & ideo ad minus reſuinuatis feſtum ſcenopegeiæ ob captimatem dimiſſam. Quòd enim fecerunt ſcenopegiam, patet ſuprà ca. 10. quòd Ionathas induit ſe ſtolam ſanctam in die ſollemni ſcenopegiæ. *Et diem ignis.* id eſt ſollemnitatem pro igne inuento. Nihil legitur de iſto feſto in Nehemia, niſi forſan hæc habeantur hîc extraditione aliquorum antiquorũ. *in Perſide*, id eſt in Babyloniá, *Patres noſtri ſacerdotes, &c.* hoc dicitur feciſſe Ieremias: *Cum autẽ præterijſſent anni multi.* id eſt ſeptuaginta, quia hoc fuit factum à Ieremia quando tranſmigrare debuerunt, & inuentum tẽpore Nehæmiæ, nẽpe octauo.

Vide Theophil. ſup. cap. 9. epiſtola ad Hebr. & Hieron. in ca. Matthæi. 27.

Vide D. Thom. 1. p. q. 3 art. 2. & q. 49. art. 3. ad 2. & q. 62. art. 8. & q. 100. art. 2. & q. 103. art. 2.

solus pręstans. id est præualens. *custodi partẽ tuã,* Deuteronomij cap. 32. Pars autẽ domini populus eius. *confringe.* id est confringes. *in loco sancto tuo.* sc. Iudam & Hierusalem. *Quod refulsit ab altari.* id est à sacrificio lignorum, & animalium. *purificauerunt sacrificia.* id est asperserunt. *fecit ei templum.* id est ad voluntatem eius. *fecit.* id est fieri permisit templum, & ipsum etiam honorauit. *vt probaret,* id est, ad ipsius mirabilem approbationem: & ex isto scito miraculo, fuit fauorabilis negotio. Et notandum, quòd totam illam clausulam, *vt probaret, &c.* non habẽt libri antiqui, sed sic habent: *Post illud fecit templum, & quibus priùs dominatus fuerat, multa dona accipiebat:* ex hoc tẽpore, quod tribuebat. quasi diceret, quibus priùs dominabatur, modò dabat. *Nephi,* idem est quod penitus.

Cap. II.

INuenitur autem in descriptionibus Ieremiæ prophetæ, quòd iussit eos ignem accipere qui transmigrabant: vt significatum est, et vt mandauit trãsmigratis. Et dedit illis legem ne obliuiscerẽtur præcepta Domini, et vt non exerrarẽt mentibus vidẽtes simulachra aurea et argentea, & ornamenta eorum. Et alia huiusmodi dicẽs, hortabatur ne legẽ amouerent à corde suo. Erat autem in ipsa scriptura, quomodo tabernaculum & arcam iussit propheta diuino responso ad se facto comitari secum, vsquequo exiit in montẽ, in quo Moyses ascendit, et vidit Dei hereditatem. Et veniens ibi Ieremias inuenit locum speluncæ: & tabernaculum, & arcam, & altare incensi intulit illuc, & ostium obstruxit. Et accesserunt quidam simul, qui sequebantur, vt notarent sibi

Quomodo Hieremias occultauit in montẽ Arcam altare & tabernaculum.

Ista descriptiones nõ reperiũtur: poterant olim haberi tanquã sacræ historiæ supplemẽtũ, à Ieremia vel Baruch cõscripta; vt notat Dorotheus & Epiph. in vita Ieremiæ.

locum: & non potuerunt inuenire. Vt autem cognouit Ieremias, culpans illos dixit, Quòd ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem populi, & propitius fiat: & tunc Dominus ostendet hæc, & apparebit maiestas Domini, & nubes erit sicut & Moysi manifestabatur, & sicum cum Salomon petiit vt locus sanctificaretur magno Deo, manifestabat hæc. Magnificè etenim sapientiam tractabat: & vt sapientiam habens, obtulit sacrificium dedicationis et consummationis tẽpli. Sicut & Moyses orabat ad Dominum, & descendit ignis de cælo, & consumpsit holocaustum: Et dixit Moyses, eò quòd nõ sit comestũ quod erat pro peccato, & consumptum est. Similiter & Salomon octo diebus celebrauit dedicationem. Inferebantur autem in descriptionibus & commentariis Nehemiæ hæc eadem, & qualiter construens bibliothecam congregauit de regibus libros &

Donec cõgreget Deus cõgreget. &c. Ioannis 11. dicitur quod Christum moriturũ vt filios Dei congregaret in vnum. vide Dorotheũ in Synopsi, Cypr. in epist. vbi ait. Profectus est dominus Sinaj in cælum. Et veniet legislator: & vniuersa gẽtes lignũ adorabũt.

propherarum & Dauid, & epistolas regum, & de donariis. Similiter autem & Iudas ea quæ didicerat per bellum quod nobis acciderat, congregauit omnia, & sunt apud nos. Si ergo desideratis hæc, mittite qui perferãt vobis. Acturi itaque purificationem scripsimus vobis: bene ergo facietis si egeritis hos dies. Deus autẽ qui liberauit populum suum, & reddidit hęreditatem omnibus, & regnum, & sacerdotium, & sanctificationem, sicut promisit in lege, speramus quòd citò nostri miserebitur, & congregabit de sub cælo in locũ sanctũ. Eripuit enim nos de magnis periculis, & locũ purgauit. De Iuda verò Machabæo, & fauoribus eius, & de templi magni purificatione, & de arę dedicatione: sed & de præliis quę pertinent ad Antiochum Nobilem, & filium eius Eupatorem: & de illuminationibus quæ de cælo factæ sunt ad eos qui pro Iudæis fortiter fecerunt, ita vt vniuersam regionem

cùm pauci essent, vindicarent, & barbaram multitudinem fugarẽt, & famosissimum in toto orbe templum recuperarent, & ciuitatem liberarent, & leges quę abolendæ erant restituerentur, Domino cum omni tranquillitate proptitio facto illis. Item quæ ab Iasone Cyrenæo, quinque libris comprehensa, tentauimus nos vno volumine breuiare. Considerantes enim multitudinem librorum, & difficultatẽ volentibus aggredi narrationes historiarum propter multitudinem rerum: curauimus volentibus quidem legere, vt esset animi oblectatio: studiosis verò, vt facilius possint memoriæ commendare: omnibus autem legentibus vtilitas conferatur. Et nobis quidem ipsis, qui hoc opus breuiandi causa suscepimus, non facilem laborem, imò verò negotium plenum vigiliarum, & sudoris assumpsimus. Sicut hi qui præparant conuiuium, & quærunt aliorum voluntati parere, propter mul-

torum gratiam, libenter laborem ſuſtinemus, veritatem quidem de ſingulis auctoribus concedentes, ipſi autem ſecundum datam formam breuitati ſtudentes. Sicut enim nouæ domus architecto de vniuerſa ſtructura curandum eſt: ei verò qui pingere curat quæ apta ſunt ad ornatũ exquirenda ſunt: ita æſtimandum eſt & in nobis. Etenim intellectum colligere, et ordinare ſermonem, & coriosius partes ſingulas quaſque diſquirere, hiſtorię congruit autori: breuitatem verò dictionis ſectari, & executiones rerum vitare, breuianti concedendum eſt. Hinc ergo narrationẽ incipiemus: de præfatione tantũ dixiſſe ſufficiat. ſtultum etenim eſt ante hiſtoriam effluere: in ipſa autem hiſtoria ſuccingi.

In Cap. II.

INVENITVR *autem in descriptionibus.* In primo capite aperuerunt Iudæis dispersis suam intentionem, in isto 2. ostendunt suæ intentionis occasionem. Intentio eorum erat, vt Iudæi dispersi illos dies purificationis scilicet templi, factę à Iuda suprà cap. 4. & festum scenopegiæ interuptum celebrarent. Rationē autem eius assignat, quia Ieremias similiter suasit populo cum dispergeretur per captiuitatem, vt tenerent se in ritu & cultu Dei etiam in captiuitate existentes, neque ad idololatriam defluerent: & ita volebant isti Iudæi existentes in Hierusalem hortari eos, scilicet Iudæos dispersos in Ægypto, ne cultum Dei dimitterent. Vt eos ad maiorem excitarent deuotionem, noua festa

celebranda eis indicebãt, & facta per ipſos illis intimabant. Occaſionem autem huius ſimilitudinis reducit ad memoriam factum ipſius Ieremiæ, quomodo ſe habuit erga Iudæos, quando venerunt in captiuitatem. Vnde cum iſta dicantur de tempore captiuitatis Babyloniæ quæ fuit tempore Ieremiæ; notandum eſt, quòd non dubitatur hîc de his quæ ſub Machabæis contigerunt, ſed ſimilitudine quadam commemorãtur, vt intelligatur, quòd ſicut Ieremias tũc fecit, illos hortando; ita & nos vos incitando. Hoc ergo capitulum diuiditur in duas partes; & in prima ponitur pro ratione monitionis factum ipſius Ieremiæ: in ſecunda ponitur pro prelibatione ſequentiũ præfatio ſequentis hiſtoriæ in medio cap. ibi. *de Iuda verò Machabæo*. Circa primum ponitur Ieremiæ mirabile

factum, ſecundò concluditur principale propoſitum, ibi. *acturi igitur purificationem*. Circa primũ ponitur primò Ieremiæ deuotio in ignis abſconſione, & populi inſtructio, & tabernaculi, & arcæ, & altaris incenſi occulta repoſitione; ſecundò ponit aliquorum curioſorum interpretationẽ pro loci inueſtigatione, ibi. *& acceſſerunt*, tertiò abſconſionis prohibitã rationem cum futuræ proſperitatis promiſſione, ibi. *vt autem cognouit, &c.* In ipſa autem præfatione & intẽtio exprimitur, & modus procedendi præfigitur. Nunc verò iam ad literã.

Textus expoſitio. *Signatum eſt*; ſcilicet ſuprà capite primo. *legem.* id eſt munitionem. ſicut lex dictabat. de hoc in epiſtola quam mandauit trãſmigratis Baruch, cap. 6. *mandauit.* vt ſcilicet de illo igne memoriam haberent. *erat autem*. iſtud nõ legitur alibi in ſcriptura ſacra, quàm

hîc; de hoc tamen dicit Epiphanius; hic eſt Ieremias qui templum ſubuertendum prænoſcens, arcam teſtamẽti cum his quæ in eadem erant, tulit; & precibus eam abſorberi fecit in petrã: petrã verò digito deſignãs, nomẽ Dei impreſſit, & factũ eſt ſigillũ in ſimilitudine ſcripturæ, quæ ferro cauatur, & ipſũ domini nomẽ nubis operimẽto ita celatum eſt, vt ex tunc nec locũ quis cognoſcere queat, nec nomẽ legere vſq; in hunc diẽ: & vſq; in finẽ, & priſtinæ figuræ inſtar ignis & nubes ſępe illic fit nocturno tempore, eo quòd gloria domini ab eius lege non deſinat. Eſt autem petra illa in heremi terra, inter duos montes, inter quos iacent ſepulti Moyſes & Aaron, dixitque Ieremias præſentibus; Dominus de Sion aſcendit ad cælos, inde cum virtute reuerſurus; & erit ſignum præſentię eius, quando

Epiphanius libro de vita et interitu prophetarum. p. 7.

Vide Dorotheum in Synopſi. Cypri. in epiſt.

omnes gentes adorauerint lignum, dixítque quòd arcam hanc nemo poterit producere pręter Moysem electum Dei Prophetam. Et tabulas quę in ea sunt nullus aperiet sacerdotum, nullusque prophetarum, nisi electus Dei Aaron. Et in prima resurrectione resurget hæc arca, & exibit de petra, & ponetur in monte Sina, & omnes sácti cógregabũtur ad ipsam, regressum Domini expectátes, & vt vitent aduersariũ qui eos fugientes est quęsiturus interimere. Hæc ille. *Montem.* Abarim sc. Numeror. 27. & Deut. 34. *donec congreget Deus.* scilicet perfecta congregatione quę erit post Antichristum. illam enim quando reuersi sunt de Babylonia, non habuerunt perfectam: *sicut & Moysi manifestabatur.* Exod. 19. in datione legis. *vt locus sanctificaretur.* id est templum & atriũ, & sicut tunc manifestauit gloriam suá per nubem & fumum; ita faciet in

Congregatio Judæorum fiet perfecta antè diem iudicij.

fine, quando Iudæi conuertentur, & ostendet eis arcam. Quod hîc vel intelligendum est ad litteram, vel mysticè, id est, humanitatem suam ostēdet. *Obtulit sacrificiū dedicationis tēpli.* Salomō scilicet, & hoc, fumo cessante, secundum quod debebat, vel decebat, sacrificium obtulit. *Sicut & Moyses*, Leuitici. 9. apparuit gloria domini, &c. & est alia apparitio ab illa quę facta fuit Exod. 19. *sicut et Salomō.* Ista clausula non habetur in antiquis libris, & sine ea planus est textus; licet ita acciderit, vt hîc dicitur & habetur. 2. Paral. 7. *& dixit Moyses. eo*, id ideo. *quod non sit mundum*, id est mundè oblatū, incensum scilicet. *quod erat pro peccato.* scilicet offerendum, & eo quòd non sit mundè. *consummatum*, scilicet non igne diuino, sed alieno. *est.* id est accidit hæc vindicta; ac si dicat. quia non mundè & ritè obtu-

3. Reg. cap. 8.

2. Paralip. 7. Sicut & Salom.

lerunt incensũ, ideo puniti sunt, scilicet Nadab & Abiud filij Aaron, qui accepto igne alieno voluerunt offerre incensum in thuribulo, vt habetur Leuit. 7. & cap. 10. Vel potest intelligi de hirco, cuius portionem in loco sancto comedere debuerunt, residuo pro peccato cremato, & ipsi totum combusserunt. Vnde Leuit. 10. dicitur. Inter hæc hircum qui oblatus fuerat pro peccato, cùm quæreret Moyses, combustum reperit; iratusque contra Eleazar & Ithamar filios Aaron qui remanserant, ait; Cur non comedistis hostiam pro peccato, in loco sancto, quæ sancta sanctorũ est? Et tunc legatur sic, *eo quòd non sit mundum*, id est, mundè comestũ, & nõ à mundis & in loco sancto. *quod erat pro peccato oblatum.* id est hircus. *&* *consumptũ*, id est, exustum. *est.* id est, accidit hoc, vel eo quòd exustum est; supple, increpo vos. *Manducant.* ali-

Irenæus lib. 4. cap. 42.

qui libri habent, mandant & tunc legendum est per syncopam, id est mãducant. *Similiter & Salomon.* id est, sicut octo diebus fecit Moyses obseruari consecrationem Aaron; similiter & Salomon octo diebus fecit sollẽnitatem dedicationis templi; sic etiã modò, &c. sed contra 3. Regum. 8. dicitur, quòd tantũ 7. diebus. Respondetur, quòd octaua dies obseruabatur aliqua alia ratione, sicut octauà die scenopegiæ fiebat collecta. *Inferebantur autem*, id est, continebantur *in descriptionibus*, quas non habemus. *hęc eadem.* scilicet de igne & de arca. *construens.* id est reparans auxilio Esdræ, qui Bibliam cõbustam à Chaldæis reparauit, vt 1. Esdræ, cap. 7. habetur in glossa quadam. *vel Bibliothecam.* id est locum ad reponendũ plures libros, quos de diuersis partibus collegit; & de Donarijs suprà cap. de omnibus his habebatur in illis descri-

Hoc non habetur nunc in textu vulgari.

obiectio.

ptionibus. & ita bene cócludit intétũ quasi diceret: Ex eo quòd tempore Moysis & Salomonis, imò & Heliæ (Iudicum 13.) Dominus ostendit Iudæis gloriam suam per ignem, & nos iterum speramus adhuc iuxta Ieremiæ dictum quòd dominus ostẽdet, vt dictum est. *bene ergo facietis, si & si egeritis hos dies.* scilicet ignis & purificationis templi à nobis factæ suprà. lib. 1. cap. 4. abseruare: & tunc ostẽdet nobis arcam obsconditam, vt dictum est. *à Iasone.* Cyrenæo historiographo. Non fuit Iason frater Menelai. *tentauimus.* huc vsque suspensiua est locutio. *oblectatio*, fastidiosis scilicet. *datam formam.* id est, sicut decet abbreuiatorem. *breuiationis*, id est, historiæ vel dictorum. *De præfatione.* in qua ostenditur quòd liber sit recipiẽdus ratione humilitatis, facultatis, & vtilitatis.

CAP. III.

Cap III.

IGitur cùm sancta ciuitas habitaretur in omni pace, leges etiam adhuc optimè custodirentur, propter Oniæ pontificis pietatē, et animos odio habētes mala, fiebat vt et ipsi reges et principes locū summo honore dignū ducerent, & templū maximis muneribus illustrarent: ita vt Seleucus Asiæ rex de reditibus suis præstaret omnes sumptus ad ministeriū sacrificiorū pertinentes. Simon autem de tribu Beniamin præpositus tēpli cōstitutus, cōtendebat obsistente sibi principe sacerdotū, iniquū aliquid in ciuitate moliri. Sed cùm vincere Oniam non posset, venit ad Apollonium Tharsææ filium, qui eo tēpore erat dux Cælesyriæ, & Phœnicis: & nuntiauit ei pecuniis innumerabilibus plenū esse ærarium Ierosolymis, & communes copias immensas esse quæ non pertinent ad rationem sacrificiorum: esse au-

De honore à Regibus exhibito tēplo Hierosolymitano: & proditione thesauri eius per Simonē.

tem poſsibile, ſub poteſtate regis cadere vniuerſa. Cumque retuliſſet ad regem Apollonius de pecuniis quæ delatę erant, ille accitum Heliodorũ qui erat ſuper negotia eius, miſit cum mandatis, vt prędictam pecuniam tranſportaret. Statimque Heliodorus iter eſt aggreſſus, ſpecie quidẽ quaſi per Cœleſyriam & Phœnicen ciuitates eſſet peragraturus, re vera autem regis propoſitum perfecturus. Sed cùm veniſſet Ieroſolymam, & benignè à ſummo ſacerdote in ciuitate eſſet exceptus, narrauit de dato iudicio pecuniarum, & cuius rei gratia adeſſet aperuit: interrogabat autem ſi verè hæc ita eſſent. Tunc ſummus ſacerdos oſtendit depoſita eſſe hæc, & victualia viduarũ & pupillorũ: quædam verò eſſe Hyrcani Tobię viri valde eminentis, in his quæ detulerat impius Simon: vniuerſa autem argenti talenta eſſe quadraginta, et auri ducenta. decipi verò eos qui credidiſſent loco & tẽ-

plo, quod per vniuersum mundum honoratur, pro sui veneratione et sãctitate omnino impossibile esse. At ille pro his quæ habebat in mandatis à rege, dicebat omni genere regi ea esse deferenda. Constituta autem die intrabat de his Heliodorus ordinaturus. Non modica verò per vniuersam ciuitatem erat trepidatio. Sacerdotes autem ante altare cum stolis sacerdotalibus iactauerunt se, & inuocabant de cælo eum qui de depositis legem posuit, vt his qui deposuerant ea, salua custodiret. Iam verò qui videbat summi sacerdotis vultũ, mente vulnerabatur: facies enim & color immutatus declarabat internum animi dolorem. Circunfusa enim erat mæstitia quædam viro, & horror corporis: per quæ manifestus aspicientibus dolor cordis eius efficiebatur. Alij etiam gregatim de domibus confluebant: publica supplicatione obsecrantes, pro eo quòd in contemptũ locus esset venturus. Accinctæque mulieres

ciliciis pectus, per plateas confluebant. sed & virgines quæ conclusæ erant, procurrebant ad Oniam, aliæ autem ad muros, quędam verò per fenestras aspiciebant: vniuersę autem protendentes manus in cęlum, deprecabantur. erat enim miseria commistæ multitudinis, & magni sacerdotis in agone constituti expectatio. Et hi quidem inuocabant omnipotentē Deum, vt credita sibi, his qui crediderant, cum omni integritate conseruarentur. Heliodorus autem, quod decreuerat, perficiebat eodem loco ipse cum satellitibus circa ærarium præsens. Sed spiritus omnipotentis Dei magnam fecit suę ostensionis euidentiam, ita vt omnes qui ausi fuerant parere ei, ruentes Dei virtute, in dissolutionē & formidinē conuerterentur. Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens sessorem, optimis operimentis adornatus: isque cum impetu Heliodoro priores calces elisit, qui autem ei sedebat, videbatur

Virgines quæ conclusæ erāt &c. *Aduerte tempore legis veteris virgines Deo in templo seruire solitas: ab hominum cœtu segregatas: vt notant hic aliqui doctores.*

arma habere aurea. Alij etiam apparuerunt duo iuuenes virtute decori, optimi gloria, speciosique amictu: qui circunsteterunt eum, & ex vtraque parte flagellabant, sine intermissione multis plagis verberantes. Subitò autem Heliodorus concidit in terram, eumque multa caligine circunfusum rapuerunt, atque in sella gestoria positum eiecerunt. Et is qui cũ multis cursoribus & satellitibus prædictum ingressus est ærarium, portabatur nullo sibi auxilium ferente, manifesta Dei cognita virtute: & ille quidem per diuinam virtutem iacebat mutus, atque omni spe et salute priuatus. Hi autem Dominum *benedicebant, quia magnificabat locũ suum: & templum quod paulo antè timore ac tumultu erat plenum, apparente omnipotente Domino, gaudio & lætitia impletũ est. Tunc verò ex amicis Heliodori quidã rogabant confestim Oniam, vt inuocaret Altissimun, vt vitam donaret ei qui in*

ſupremo ſpiritu erat conſtitutus. Conſiderãs autem ſummus ſacerdos ne fortè rex ſuſpicaretur malitiam aliquam ex Iudæis circa Heliodorum conſummatam, obtulit pro ſalute viri hoſtiam ſalutarem. Cumque ſummus ſacerdos exoraret, iidẽ iuuenes eiſdem veſtibus amicti, aſtantes Heliodoro, dixerunt, Oniæ ſacerdoti gratias age: nam propter eum Dominus tibi vitã donauit. tu autem à Deo flagellatus nuntia omnibus magnalia Dei & poteſtatem. Et his dictis, non comparuerunt. Heliodorus autem hoſtia Deo oblata, et votis magnis promiſsis ei qui viuere illi conceſsit, et Oniæ gratias agens, recepto exercitu repedabat ad regem. Teſtabatur autẽ omnibus ea quæ ſub oculis ſuis viderat opera magni Dei. Cùm autem rex interrogaſſet Heliodorum quis eſſet aptus adhuc ſemel Ieroſolymã mitti, ait, Si quem habes hoſtem, aut regni tui inſidiatorem, mitte illuc, & flagellatum eum recipies,

si tamen euaserit: eo quòd in loco sit verè Dei quædam virtus. Nam ipse qui habet in cęlis habitationẽ, visitator & adiutor est loci illius, & venientes ad malefaciendũ, percutit ac perdit. Igitur de Heliodoro & ærarij custodia ita res se habet.

CAP. III.

Gitur cum sancta ciuitas. Ista secunda pars diuisa est contra primã, in qua primò prçlibata fuit prçfatio; secundò, vt hîc promittebatur recitanda eorum tribulatio; & primò tribulatio, vt incepta sub Seleuco Eupatore; secundò vt perfecta sub Antiocho Epiphane scilicet, qui fuit frater Seleuci Philopatoris. Vnde historia in hoc libro aliquantulum citius incipit, quàm in primo, quia in primo nihil tangitur ipsius Seleuci,

qui præcessit Antiochum, sed supponitur, & incipitur ab Antiocho. Secunda pars incipit ca. 4. Circa primũ, ponitur prosequendi motiuum, & secundò persequendi modus. ibi. *Statimque Heliodorus*; tertiò persequentis conflictus, ibi. *sed spiritus optimus Dei.* Circa primam partem primò ponit sub Seleuco pacis trãquillitatem; secundò Simonis cuiusdã iniquitatẽ, ibi. *Simon autẽ*; tertiò Oniæ pontificis bonitatem, ibi. *sed cum vincere*; quartò prouocauit Simon regem ad cupiditatem, ibi, *cumque retulisset ad Regem, statimque Heliodorus*. Hæc est secundá pars principalis, vbi describit modum procedendi, & primò ponit Heliodori destinationem, ibi. *statimque*; & secundò ipsius negotij inuestigationem, ibi. *sed cum venisset*; tertiò Summi sacerdotis liberam responsionem. ibi. *tunc summus sacerdos*;

quartò Heliodori obſtinationem, ibi. *at ille pro his*; quintò ſacerdotis & populi afflictionem, ibi. *non modica autẽ. Sed ſpiritus omnipotẽtis dei*. Hæc eſt tertia pars principalis, in qua ponitur perſequentis conflictus, & in hac tria ſunt: primò ponitur Heliodori afflictio, ibi. *ſed ſpiritus*; ſecundò eius per ſacerdotem liberatio, ibi. *tunc verò*; tertiò ipſius recognitio, ibi. *Heliodorus autem*. Notãdum eſt autem, quòd totum quod hîc dicitur, vſque ad cap. 4. vbi dicitur, *Sed poſt Seleuci vitæ exceſſum, &c.* vbi reuertitur ad Antiochum Nobilem, totum dimiſſum fuit in primo libro. Et videtur hîc tãgi ratio, vel occaſio, quare Iaſon, & Menelaus, qui ſuprà lib. 1. cap. 1. dicuntur fuiſſe filij iniqui, perſequuti fuerunt Oniam fratrem ſuum, quia iam videbant ei infenſos fuiſſe regales: propter illa quæ dicuntur hîc.

Vnde tota historia huius cap. supponitur à libro primo. *Igitur*. Hoc infert ex veritate præfationis dictæ in alio ca. *Ciuitas* sc. Hierusalē. *Propter Oniæ pontificis dispositionē. Oniæ*, occasione huius oportet scire secūdum glosam ordinem pontificum qui fuerunt ab institutione templi sub Salomone. Primus fuit Sadoc. 2. Achimas, 3. Ioram, 4. Axamus, 5. Iudas, 6. Nidoas, 7. Hilus. 8. Icatham, 9. Vrias, 10. Verias, 11. Odeas, 12. Sellum, 13. Helcias, 14. Azara, 15. Iosedec, 16. IESVS qui templum ędificauit, 17. Ioachim, 18. Ioannes, 19. Iaddus, 20. Onias, 21. Simō, 22. Eleazarus frater ei⁹ qui 70. interpretes misit Ptolomæo regi Ægypti, 23. Manasses auunculus eius, Simonis Iusti filius, 24. Onias Simonis Iusti filius, 25. Simon, sub quo Simon Sirac fecit librum ecclesiasticū; 26. Onias filius eius de quo hîc legitur. *Locum*. id est templum. *Seleucus*.

Textus expositio.

Catalogus Pōtificum tēpli: ordo & series illorum à tempore Salomonis.

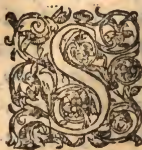
filius Antiochi Magni, & frater Antiochi Nobilis, vel Epiphanis. *Simon autem de tribu Beniamin.* ex hoc patet, quòd neque ſacerdos erat, neque eſſe poterat, cùm nõ eſſet de tribu Leui, ſed præerat cuſtodiæ rerum tẽpli ipſius. *obſiſtente*, id eſt, reſiſtente. *Apollonio.* Duce illo qui fuit interfectus poſtea à Iuda, vt habetur ſuprà lib. 1. ca. 3. *Cœle Syriæ* duæ ſunt dictiones & *Cœle*, eſt proprium nõ eſt vnius partis Syriæ, & ibi erat dux ille. *et communes copias*, id eſt cõmuniter, ibi repoſita pecunia in magna copia. *ad rationem ſacrificij*; hoc dicebat, vt audacius aggrederetur locum, quia illa pecunia ad cultum Dei non pertinebat. *Regis*. ſcilicet Seleuci cui ille Apollonius ſuberat. *Delatæ*. id eſt à Simone falſò accuſatæ. *aſcitum*. id eſt monitũ & inuitatũ vel vocatum. *ſpecie*, id eſt, ſimulatoria oſtenſione. *De dato*. ſcili.

à Simone sibi. *indicio.* id est informa-
obiectio. tione. *Hyrcani Tobiæ.* sed contra hoc
videtur, quòd Onias in hoc peccarit,
quia Nehemiæ. 13. reprehenditur Sũ-
mus sacerdos quia thesaurum cuius-
dam Thobiæ posuerat in templo.
Vnde & Nehemias ipsum eiecit. Res-
pondetur, quòd vt ibi patet, ille po-
suerat eum in loco sancto & prohibi-
to; hic autẽ non sic, sed in loco debi-
to & ad hoc ordinato, tantũ propter
securitatem, non propter curiositatẽ.
Vide. 12. *q.* 105. *art.* 2. *&* 22. *q.* 62. *art.* 6. *&* 1. *p. q.* 23. *art,* 8. *ad* 2.
Omni genere. id est omnibus modis, *de
depositis*, id est, occasione debitorum
legem ponunt, Exod. 22. Si quis com-
modauerit proximo asinum. ex hoc
patet, quòd non tantum propter illa
bona, nec propter corporalia dole-
bant: quantum propter libertatẽ loci
Satelles dicitur quasi satis lædens.
quam illi infringebant. *conclusa erant.*
aliàs scilicet, quia tũc virgines arctius
custodiebãtur. *satellitibus*, satellites di-

cuntur quasi satis lædentes, serui scilicet parati ad exequēda præcepta quæuis magnatum. *spiritus*. id est fortitudo & virtus. *equus*. virtute angelica formatus. *terribilem habens ascensorem*, ipsius scilicet Heliodori iudicio. *adornatus*, Litera correcta habet, *adornatũ*, *Priores calces elisit*. Calx est prima pars plantæ, vnde dicitur calcitrare: vnde sensus est, quòd vel equus elisit & immisit calces suos Heliodoro, id est, in illa parte pedũ suorum ipsum percussit; vel equus quidem ita percussit Heliodorũ, quòd partes illas in eius pedibus læsit. *Hi autem dominum benedicebant*. id est, Iudæi constantes, vel illi iuuenes, id est, Angeli in corpore humano assumpto. *magnificabat locum suum & templum*. id est, homines qui timebant pro templo. *vt vitã donaret ei*. id est Deus merito orationis Oniæ, *qui in supremo spiritu erat constitutus*. id est, vltimo.

Cap. IIII.

Simō calumniatur Oniā summum sacerdotē.

Imon autem prædictus pecuniarum & patriæ delator, malè loquebatur de Onia, tanquam ipse Heliodorum instigasset ad hęc, & ipse fuisset incentor malorum: prouisorémque ciuitatis ac defensorem gentis suæ, et æmulatorem legis Dei *audebat insidiatorem regni dicere. Sed cùm inimicitiæ intantum procederēt, vt etiam per quosdam Simonis necessarios homicidia fierent: considerans Onias periculum contentionis, & Apollonium insanire, vtpotè ducem Cœlesyriæ & Phœnicis, ad augēdam malitiam Simonis, ad regem se contulit, nō vt ciuium accusator, sed cōmunē vtilitatē apud semetipsum vniuersæ multitudinis considerans. Videbat enim sine regali prouidētia impossibile esse pacem rebus dari, nec Simonem posse cessare*

A Iosephus lib. de Machabæis ait hunc esse Apollonium qui tanta est passus vt ibi dicitur.

à stultitia sua. Sed post Seleuci vitæ excessum, cùm suscepisset regnum Antiochus qui Nobilis appellabatur, ambiebat Iason frater Oniæ summum sacerdotium: adito rege promittens ei argenti talenta trecenta sexaginta, & ex reditibus aliis talenta octoginta. super hoc promittebat & alia centum quinquaginta, si potestati eius concederetur gymnasium & ephœbiam sibi constituere, & eos qui in Ierosolymis erant, Antiochenos scribere. Quod cùm rex annuisset, et obtinuisset principatum, statim ad gentilem ritum contribules suos transferre cœpit. & amotis his quæ humanitatis causa Iudæis à regibus fuerant constituta, & per Ioannem patrem Eupolemi, qui apud Romanos de amicitia & societate functus est legatione, legitima ciuium iura destituens, praua instituta sanciebat. Etenim ausus est sub ipsa arce gymnasium constituere, et optimos quosque ephœborũ in lupanaribus ponere. Erat

autem hoc non initium, sed incrementum quoddam, et profectus gentilis, & alienigenæ conuersationis, propter impij & non sacerdotis Iasonis nefarium & inauditum scelus: ita vt sacerdotes iam non circa altaris officia dediti essent, sed contempto templo, & sacrificiis neglectis, festinarent participes fieri palæstræ, & præbitionis eius iniustæ, & in exercitiis disci. & patrios quidem honores nihil habentes, Grecas glorias optimas arbitrabantur: quarum gratia periculosa eos contentio habebat, & eorũ instituta æmulabantur, ac per omnia his consimiles esse cupiebãt, quos hostes & peremptores habuerant. In leges enim diuinas impiè agere impunè non cedit: sed hoc tempus sequens declarabit. Cùm autem quinquẽnalis agon Tyri celebraretur, & rex præsens esset, misit Iason facinorosus ab Ierosolymis viros peccatores, portantes argenti didrachmas trecentas in sacrificiũ Herculis, quas postulauerunt

Iason Jesus ãn. vocabatur: & Onias: postea Menalaus ab Antiocho sic nominati: ait Ioseph. 12. antiq. cap. 6.

postulauerunt hi qui asportauerant ne in sacrificiis erogarentur, quia non oporteret, sed in alios sumptus eos deputari. Sed hæc oblata sunt quidem ab eo qui miserat in sacrificium Herculis: propter præsentes autē data sunt in fabricam nauium triremiū. Misso autem in Aegyptū Apollonio Mnesthei filio propter primates Ptolomæi Philometoris regis, cum cognouisset Antiochus alienum se à negotiis regni effectū, propriis vtilitatibus consulens, profectus inde venit Ioppen, & inde Ierosolymam. Et magnificè ab Iasone & ciuitate susceptus, cum facularum luminibus & laudibus ingressus est: & inde in Phœnicen exercitum conuertit. Et post trienniȷ tempus misit Iason Menelaū supradicti Simonis fratrem portantem pecunias regi, & de negotiis necessariis responsa perlaturum. At ille commendatus regi, cum magnificasset faciem potestatis eius, in semetipsum retorsit sum-

mum sacerdotium, superponens Iasoni talenta argenti trecenta. Acceptisque à rege mandatis venit, nihil quidem habens dignum sacerdotio: animos verò crudelis tyranni, & feræ beluæ iram gerens. Et Iason quidem qui proprium fratrem captiuauerat, ipse deceptus profugus in Ammanitem expulsus est regionem. Menelaus autem principatum quidem obtinuit: de pecuniis verò regi promissis nihil agebat, cùm exactionem faceret Sostratus qui arci erat præpositus. nam ad hunc exactio vectigalium pertinebat: quam ob causam vtrique ad regem sunt euocati. Et Menelaus amotus est à sacerdotio, succedēte Lysimacho fratre suo: Sostratus autem prælatus est Cypriis. Et cùm hæc agerentur, contigit Tarsenses & Mallotas seditionē mouere, eo quòd Antiochi regis concubinę dono essēt dati. Festinanter itaq; rex venit sedare illos, relicto suffecto vno ex comitib⁹ suis Andronico. Ratus autē Menelaus

accepisse se tempus opportunum, aurea quędam vasa è templo furatus donauit Andronico, & alia vendiderat Tyri, & per vicinas ciuitates. Quod cùm certissimè cognouisset Onias, arguebat eum, ipse in loco tuto se continens Antiochiæ secus Daphnem. *Vnde Menelaus accedēs ad Andronicū, rogabat vt Oniam interficeret. Qui cùm venisset ad Oniam, & datis dextris cum iureiurando quamuis esset ei suspectus suasisset de asylo procedere, statim eum peremit, non veritus iustitiam. Ob quam causam non solū Iudæi, sed etiam aliæ quoque nationes indignabantur, & molestè ferebant de nece tanti viri iniusta. Sed regressum regem de Ciliciæ locis adierūt Iudæi apud Antiochiā, simul & Græci: conquerentes de iniqua nece Oniæ. Contristatus itaque est animo Antiochus propter Oniam, & flexus ad misericordiam, lachrymas fudit, recordatus defuncti sobrietatem & modestiam:*

accensisque animis Andronicum purpura exutum, per totam ciuitatem iubet circũduci: & in eodem loco in quo in Oniã impietatem commiserat, sacrilegum vita priuari, Domino illi condignam retribuente pœnam. Multis autem sacrilegiis in templo à Lysimacho *commissis Menelai consilio, & diuulgata fama, congregata est multitudo aduersum Lysimachũ mul to iam auro exportato. Turbis autem insurgentibus, & animis ira repletis, Lysimachus armatis ferè tribus millibus iniquis manibus vti cœpit, duce quodam tyranno, ætate pariter et dementia prouecto. Sed vt intellexerunt conatum Lysimachi, alij lapides, alij fustes validos arripuére: quidam verò cinerem in Lysimachum iecere. Et multi quidem vulnerati, quidam autem & prostrati, omnes verò in fugam conuersi sunt: ipsum etiam sacrilegum secus ærarium interfecerunt. De his ergo cœpit iudicium aduersus Menelaum agitari.*

Et cum venisset rex Tyrum, ad ipsum negotium detulerunt missi tres viri à senioribus. Et cùm superaretur Menelaus, promisit Ptolomæo multas pecunias dare ad suadendũ regi. Itaque Ptolomæus in quodam atrio positum, quasi refrigerandi gratia, regem adiit, & deduxit à sententia: & Menelaum quidem vniuersę malitię reum criminibus absoluit: miseros autem qui etiam si apud Scythas causam dixissent, innocentes iudicarentur, hos morte damnauit. Citò ergo iniustam pœnam dederunt, qui pro ciuitate, & populo, & sacris vasis causam prosecuti sunt. Quam ob rem Tyri quoque indignati, erga sepulturam eorum liberalißimi extiterunt. Menelaus autem propter eorum qui in potentia erant, auaritiam, permanebat in potestate, crescens in malitia ad insidias ciuium.

In Cap. IIII.

Simon *autem*. Hæc eſt ſecunda pars huius partis, in qua poſtquam deſcripta eſt tribulatio, vt inchoata ſub Seleuco Eupatore; hîc deſcribitur, vt perfecta ſub Antiocho Epiphane: Et primò ponitur regis interna ſeditio, & ſecũdò regis externa oppreſſio, vt in ca. 5. & tertiò gentilis introductio, vt ca. 6. quartò legalium perſequutio, vt ca. 7. Circa primam partẽ notandũ, quòd fuit quadruplex tribulatio ſecundum quadruplicem vſurpationem ſacerdotij. Prima fuit ſub Simone, de qua dictum eſt. Secunda ſub Iaſone, ibi. *ſed poſt Seleuci vitę exceſſum*. Tertia ſub Menelao, ibi. *& poſt triennij tempus amiſit Iaſon*. Quarta ſub Lyſimacho, ibi. *multis autem ſacrilegis*. Circa primam partem ponit tantùm Simonis

proteruiam; ſecundò Oniæ pontificis prudentiam, ibi. *ſed cum amicitiæ. Sed poſt Seleuci*. Iſta eſt pars principalis huius capitis, in qua ponitur perſecutio ſub Iaſone, & agitur de mali propoſiti executione, ibi. *quod cum amiſiſſet*: & de populi propter hoc afflictione, ibi. *erat autem hoc*: & de legalis ritus abolitione, ibi. *ſacerdotes non iam*. & demum ſextò de regis honorabili receptione, ibi. *cum autem qui,&c. Et poſt triennij*. Tertia pars in qua ponitur perſecutio ſub Menelao, vbi primò ponit Author Menelaum expulſo Iaſone in ſacerdotium ſuccedentem, & ſecundò ponit incidenter regem Antiochum ad partes remotas recedentem, ibi. *Et cum hæc agerentur*. Circa primum primò ponitur, quomodo Menelaus à Iaſone ad regem tranſmittitur, ſecundò quomodo maiora promittens regi, illi ſacer-

dotium constituitur, ibi. *at ille commendatis.* tertiò quomodò exigentibus demeritis suis, Iason de terra expellitur, ibi, *& Iason quidẽ.* quartò quomodo Menelaus pro pecunia non soluta à rege impetitur, ibi. *De pecuniis verò, &c.* Circa illam secundam partem, *Et cum hæc agerentur.* primò describit regis pecuniam deficiẽtem, secundò Menelaum iterum sacrilegiũ exercentem, ibi: *iratus Menelaus*, tertiò Oniam ipsum corripientem, ibi. *Quæ cum certissimè cognouisset* : quartò Menelaum de morte Oniæ Andronico regis vicario suadentem, & ipsum inducentem, ibi. *vnde Menelaus accedens.* Quintò Andronicum in dolo & proditione omnes interficientem, ibi. *Qui cum aduenisset ad Oniam.* sextò ipsum ex indignatione facinoris regẽ adeuntem, & de Andronico conquerentem, ibi. *Ob quam causam nõ solum*

Iudęi. Septimò regem ponit offensum, & Andronicũ occidi iubentem. ibi. *Contristatus est itaque animo Antiochus. Multis autem sacrilegijs*. Quarta pars, est de tribulatione quæ facta fuit sub Lysimacho. Et in hac parte primò agitur de morte Lysimachi propter mala quæ fecerat Menelai consilio: secundò iterum reuertitur super factum Menelai apud regem accusati. Circa mortem Lysimachi ponitur primò eius sacrilega transgressio; secundò populi indignatio, ibi. *& congregata est multitudo*; tertiò ipsius defensio, ibi. *Lysimachus arma*; Quartò exercitus impugnatio, ibi. *sed vt intellexit*; quintò eius expiratio, ibi. *ipsum etiã sacrilegũ*. Circa secundam partem de Menelao primò ponitur, quomodo fuit accusatus; secundò quomodò fuit condemnatus, ibi. *& cum venisset.* tertiò quomodo fuit per

Ptolomæum, ſibi data pecunia excuſatus & liberatus, ibi. *& cũ ſuperaretur Menelaus*; quartò quomodo populus innocens fuit condemnatus, ibi. *miſeros autem qui etiam*. Nunc ad literam.
Textus expoſitio. *Simon autem prædictus*, quia ipſe eſt qui inſtigauit Seleucum ad mittendũ Hieroſolymam. *Delator*. id eſt, proditor. *inſtigaſſet ad hæc*, id eſt, vt non veniſſet in ærarium: quod tamen erat omnino factum. *Audebat*. Simon ſcilicet. *neceſſarios*. id eſt, fideles amicos in hoc negotio. *homicida fieri*. Per aliquos ſcilicet amicos Oniæ. & *Apollonium*. pro parte Simonis exiſtentem, & ab ipſo pecunia corruptum. *Celes*. regio erat in Syria cui pręerat Apollonius. *ad augendã*. ſi legatur, ad augẽdã, ab augeo, es; debet ſic concludi cum clauſula præcedẽte. *Et Apolloniũ inſanire ad augendam malitiam Simonis*, id eſt, dicere quòd inſaniebat, vt augere poſſet & promouere malitiam Simo-

nis ad effectum. Si verò legitur, *ad angendam*, à verbo, ango angis, id eſt, reſtringendam; tunc legatur cum clauſula ſequente, id eſt, cum facto Simonis, ſic quòd Onias, *ad angendam*, id eſt, arctādā malitiam Simonis ad regem ſe contulit. *à ſtultitia.* qua ſcilicet perſequebatur templum, & ærarium, & ſacerdotium. *Antiochus.* de iſto & Seleuco fratre ſuo ſatis dictū eſt ſuprà lib. 1. cap. 1. ſimiliter & de iſto Iaſone & Menelao fratribus Onię magna eſt etiā mentio facta, & quomodo ad ritum gentilium ſe tranſtulere, & nomina gentilis ritus aſſumpſerūt. *Gymnaſium.* Gymnaſium propriè locus eſt, in quo homines ſe exercent ad luctam, & per accommodationem accipitur pro omni exercitio, & hîc accipitur pro ſchola in qua inſtruebantur pro ritu gentium. *Ephœbiam.* id eſt, lupanar iuuenum. vt iam

ſupra dictum eſt per omnia. *Antiochænos.* ab Antiochia dictos, quæ erat Metropolis in regno Antiochi. Volebat ego iſte ad beneuolentiam regis captandã, vt ciues Ieroſolymitani vocarentur Antiochenſes, quaſi in tali nomine maiorem gloriam conſequẽtes. Qui etiam de nomine Ieruſalem gaudebant. *per Ioannem patrem Eupolemi.* Notandum, quòd Ioannes fuit pater Eupolemi: & hic Ioãnes fauorem habuit apud reges Aſiæ, & fecit libertates fieri Iudæis, quas iſte Iaſon reuocauit. Hic Eupolemus eſt qui funct⁹ eſt legatione pro Iudæis apud Romanos. vide ſuprà cap. 8. & fuit eis gratus. Concluditur ergo ſic littera, *quæ fuerat conſtituta* Iud*æis à regibus Aſiæ per Ioannẽ patrẽ Apollonij, qui apud Romanos, &c.* Vnde liquet, quòd nõ refert Ioãnem patrẽ, ſed Apolloniũ filium. *praua inſtituta ſanciebat.* ſcilicet

inſtituta gentium, vt gymnaſium & Ephœbia. *Ephæborũ*. id eſt iuuenũ imberbium. Ephœbus enim ſecundũ Papiã eſt iuuenis imberbis. *Arce*. Siõ ſcilicet. *optimos*. id eſt, pulcherrimos, & nobiliſſimos iuuenes. *Erat autẽ hoc non initium*. id eſt, non primum præceptum Iaſonis, vel *non initium*, id eſt, non leue vel mediocre, vel *non initiũ*, id eſt nõ ad tempus vel ad horam, ſed perpetuò ſecundum intentionẽ ſuã. *incrementum*. quia iſta duo erant de vilioribus & grauioribus obſeruationibus omnium gentiliũ. *Iaſonis inauditum ſcelus*. iſtud fuit emptio ſacerdotij. Vnde ſecundum Auguſtinum dicitur, quòd ignis qui ſeptuaginta annis in aqua vixit, vendente Antiocho Iaſoni ſacerdotiũ, extinctus eſt. *particeps fieri palęſtræ*. id eſt, exercitij corporalis, ſic vocati à quodam loco. *& præbitionis*. id eſt traditionis, & di- *Auguſt.*

citur à præbeo præbes. vult dicere, quòd sacerdotes non erant occupati circa templum, sed circa tale gentilium exercitium, quod quidem habebat suas traditiones, sicut alij ludi habent, & illas obseruabant. *& in exercitijs disci.* i. doceri. i. cupiebant edoceri & informari illos in exercitio paterno, vt legalem obseruantiam. *Nihil*; i. pro nihilo reputantes. *periculosa contentio.* quia amore illarũ obseruationum vnus contẽdebat alium excellere, & probior apparere. *periculosa.* quia propter hoc exponebant se periculo punitionis diuinæ. Ideo seq. *Et iam leges diuinas. Cum autem quinquennalis.* Notandum est, quòd iste ludus fiebat de quinq; annis in quinque, & ideo dicitur quinquennalis. & dicitur *Agon.* i. exercitium. Cum ergo idcirco fieret iste ludus, sic vocatus à quinto anno, factum est istud

quod ſequitur, à Iaſone volente regi adulari præſenti. *Dydrachmas.* dicitur à Dyo, quod eſt duo, & Drachma, quod eſt Denarius, habens certam impoſitionem pretij, & imaginem regis. *propter præſentes*, eos ſcilicet qui erãt in Tyro ad ludum. vel *præſentes* qui ſcilicet pecuniam aſportauerunt, quia viderunt quòd non erat neceſſarium, eam expendi pro ſacrificijs Herculis, & petierunt de illa aliud fieri. *nauium triremium*. i. trium remorum ordinem habentium: & id forſan fecerunt, quia ludus erat aliquando in mari. *Miſſo autem.* ad intelligẽtiam huius litteræ notandũ eſt, quòd rex Ægypti habuit in vxorem ſororẽ Antiochi Cleopatram, & ex illa habuit filium nomine Ptolomæum Philometorem, cuius pater deceſſit ipſò adhuc puero, & ideo, pro tempore, eius negotia procurauit Antiochus

auunculus ſuus, quouſque primates eius ab ipſo receſſerunt, vt hîc dicitur. Vnde per Apollonium iſtum cognouit, iſtos rebelles eſſe, & ideo de ſuo negotio cœpit cogitare; quomodo ſcilicet contra Ieruſalẽ veniret. *regni.* ſcilicet Ægypti. *Supradicti Simonis fratrem.* qui accuſauit ærarium: & videtur hic fuiſſe frater Menelai, qui tamen Menelaus ſuprà ſecundum Ioſephum & Magiſtrum in hiſtoriis, dicitur frater Oniæ. Vnde colligitur, quòd cum hîc dicitur frater Simonis, intelligitur non carne, ſed moribus: vnde gloſa ait, fratrem. i. ſcelere parem, *cum magnificaſſet faciẽ poteſtatis eius.* i. extuliſſet vel honoraſſet muneribus, vt ei placeret, *ſuperponẽs Iaſoni.* i. amplius dans & prouidẽs regioni. Et notandum, quòd hic fuit peſſimus in multis. Fuit enim proditor fratris, ſimoniacus in emendo ſacerdotium,

Ioſephus.

Frater dicitur non carne ſed moribus.

&

& mendax in ſoluendo; & ſacrilegus in iurando, & homicida, imò & fratricida, omnia iſta patent hic. *mandatis.* ſcilicet quòd pro Summo ſacerdote haberetur, *proprium fratrem captiuauerat*, Oniam ſcilicet, quia iſte dominabatur priùs. *nihil agebat.* id eſt, nihil agere poterat, quia Soſtratus, præpoſitus à rege conſtitutus, omnia colligebat. Itaque Menelaus non habebat quod poſſet portare: & ideo Soſtratus cogitabat accuſare eũ apud regem de defectu ſolutionis, in tãtũ, vt deponeretur, & Lyſimachus conſtitueretur. Quod videns Menelaus, furabatur vaſa templi, vt gratiam haberet. ſuper quo Onias vir bonus ipſum redarguebat. Quòd ille ſuſtinere non valens, mortem eius per Andronicum cuſtodem terrę in abſentia regis procurauit. *Uterque ad Regem ſunt euocati.* id eſt, Soſtratus accuſans,

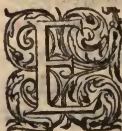
& Menelaus vt reus. *fratre ſuo*, non carne, ſed conſimili facinore. *Mallottas*. i. illos de Mallo ciuitate ſic dicta. *dono eſſent dati.* quia erant ſub dominio illius concubinę; *dono dati*. id eſt poſiti, ſic vt prouideret vxoribus regis de dote. vnde fortè de hoc erant indignati, quòd ſuberant dominio talis mulieris. *& relicto ſuffecto*. id eſt pro ſe præfecto. Ille enim qui eſt in loco regis, per comparationem ad regem eſt ſuffectus, ſed per comparationem ad ſubditos eſt præfectus. *Datis dextris*, Oniæ, ſcilicet iuramēto emiſſo, quòd eum non interficeret. *quanuis eſſet ei ſuſpectus*. ſcilicet Andronicus Oniæ, quia benè cogitabat quòd iurabat in dolo. *azylo* : inuenitur azylo media correpta, & eſt genus muſcæ, quæ apib⁹ eſt infeſta; & azylum in neutro genere etiam eſt locus priuilegiatus, à quo non licet aliquem violēter ex-

trahere : vnde quicunque locus est sic priuilegiatus, potest dici azylum. Deinde fuit etiam talis locus quondam phanũ quod Remus & Romulus ædificarunt: sed extenditur communiter ad omnem locum inexpugnabilem. *de nece tanti viri iniusta*, aut propter sanctitatem viri iusti, vel propter iuramentũ præstitum, *nationes aliæ*. sc. quæ erant cum Iudæis Antiochiæ, vt modò sunt Parisijs, vel alibi. *De his cœpit iudicium*, propter quæ scilicet Lysimachus interfectus erat, & de morte ei⁹ cuius occasione & cõsilio fuerat occisus, vt dictũ est. *miseros autẽ*. supple fecit rex occidere homines bonos qui Menelaũ accusauerãt; Qui tamen in veritate liberãdi erant, & audiendi in tantũ, vt apud Scythas auditi essent. Hoc autem dicit, quia Scythæ sunt crudelissimi & iniusti; vnde sensus est, quòd iste rex in hoc

fuit iniustior & crudelior etiam Scythis. *Citò ergo.* id est, sine matura deliberatione. *pœnam dederunt.* scilicet his hominibus qui. *pro ciuitate, &c. indignati,* pro iniusta eorum morte.

CAP V.

Signa in cælo visa Hierosolymis: & Iason ciues suos persequitur: sed tandem interimitur.

ODEM tempore Antiochus secundam profectionē parauit in Aegyptum. Contigit autem per vniuersam Ierosolymorum ciuitatem videri diebus quadraginta per aëra equites discurrentes, auratas stolas habentes, & hastas quasi cohortes armatas, & cursus equorum per ordines digestos, & congressiones fieri cominus, & scutorum motus, & galeatorum multitudinem gladiis districtis, & telorum iactus, & aureorum armorum splendorem, omnisque generis loricarum. Quapropter omnes ro-

gabant in bonum monstra conuerti. Sed cum falsus rumor exiisset, tanquam vita excessisset Antiochus, assumptis Iason non minus mille viris, repentè aggressus est ciuitatem: & ciuibus ad murum conuolantibus, ad vltimun apprehensa ciuitate, Menelaus fugit in arcem: Iason *verò non parcebat in cæde ciuibus suis, nec cogitabat prosperitatē aduersum cognatos malum esse maximum, arbitrans hostium & non ciuium se trophæa capturum. Et principatum quidem non obtinuit, finem verò insidiarum suarum confusionem accepit, et profugus iterum abiit in Ammanitem. Ad vltimū in exitium sui conclusus ab Areta Arabum tyranno fugiens de ciuitate in ciuitatem, omnibus odiosus vt refuga legum & execrabilis, vt patriæ & ciuium hostis, in Aegyptum extrusus est: & qui multos de patria sua expulerat, peregrè periit,* Lacedæmonas *profectus, quasi pro cognatione ibi refugium habitu-*

rus: & qui insepultos multos abiecerat, ipse et illamentatus, & insepultus abiicitur: sepultura neq; peregrina vsus, neque patrio sepulchro participans. His itaque gestis, suspicatus est rex societatem desertu-ros Iudaeos: & ob hoc profectus ex Aegypto efferatis animis, ciuitatem quidem armis cepit. Jussit autem militibus interficere, nec parcere occursantibus, & per domos ascendentes trucidare. Fiebant ergo cędes iuuenum ac seniorum, & mulierum, & natorũ exterminia, virginumq; et paruulorũ neces. Erãt autẽ toto triduo octoginta millia interfecti: quadraginta millia vincti, nõ min⁹ autẽ venũdati: Sed nec ista sufficiũt: ausus est etiã intrare tẽplum vniuersa terra sanctius, Menelao ductore, qui legum & patriæ fuit proditor: et sceleſtis manibus sumens sancta vasa quæ ab aliis regibus & ciuitatibus erant posita ad ornatum loci & gloriam, contrectabat indignè, & contaminabat. Ita alienatus mente Antiochus, non con-

ſiderabat quòd propter peccata habitantiũ ciuitatem, modicum Deus fuerat iratus: propter quod & accidit circa locum deſpectio: alioquin, niſi contigiſſet eos multis peccatis eſſe inuolutos, ſicut Heliodorus qui miſſus eſt à Seleuco rege ad expoliandum ærarium, etiam hic ſtatim adueniens flagellatus, & repulſus vtique fuiſſet ab audacia. Verùm non propter locum, gentem: ſed propter gentem, locum Deus elegit. Ideoque & ipſe locus particeps factus eſt populi malorum, poſtea autem fiet ſocius bonorum, & qui derelictus in ira Dei omnipotentis eſt, iterum in magni Domini reconciliatione cum ſumma gloria exaltabitur. Igitur Antiochus mille et octingentis ablatis de templo talentis, velociter Antiochiam regreſſus eſt, exiſtimans ſe prę ſuperbia terram ad nauigandum, pelagus verò ad iter agendum, deducturum propter mentis elationẽ. Reliquit autem et præpoſitos ad affligendã

Iudas decimus ſacerdos: à tempore Seleuci primi Regis Syriæ. ita Philo: & Rabanus poſt eum.

gentem: Ierosolymis quidem Philippum genere Phrygem, moribus crudeliorem eo ipso à quo constitutus est: in Garizim autem Andronicum & Menelaum, qui grauius quàm ceteri imminebant ciuibus. Cumque appositus esset contra Iudeos, misit odiosum principem Apollonium cũ exercitu viginti & duobus millibus, præcipiens ei omnes perfectæ ætatis interficere, mulieres ac iuuenes vendere. Qui cùm venisset Ierosolymam, pacem simulans, quieuit vsque ad diem sanctum sabbathi: & tunc feriatis Iudæis, arma capere suis precepit. Omnésque qui ad spectaculum processerant, trucidauit: & ciuitatẽ cũ armatis discurrens, ingentem multitudinẽ peremit. Iudas autẽ Machabæus, qui decimus fuerat, secesserat in desertum locũ, ibique inter feras vitam in montibus cum suis agebat: & fœni cibo vescentes demorabantur, ne participes essent coinquinationis.

In Cap. V.

Eodem *tempore Antiochus.* Postquam posita est principum interna seditio; hîc ponitur regis externa oppressio, & prima fuit causa huius secundæ. propter hoc enim, vt dictum est suprà lib. 1. cap. 1. Andronicus inuasit Iudæos, quia inter se dissentiebant. & in hoc cap. ponitur quadruplex impugnatio. Prima est à Iasone æstimante regem mortuum. Secunda à rege propter facta Iasonis, ibi. *his itaque gestis.* Tertia alienorũ ad imperiũ regis, ibi. *igitur Antiochus.* Quarta Apollonij legati regis, ibi. *semper appositus, &c.* Circa primum primò ponit regis in Ægyptũ profectionem; secundò monstrorum apparitionem, ibi. *conuenit autem*: tertiò falsam de morte regis opinionem, ibi. *sed cum*

falſus; quartò Iaſonis inſurrectionem, ibi. *aſſumptis.* quintò eius expulſionem, ibi. *et profugus.* In ſecunda parte, *his itaque geſtis.* primò agit de Antiochi perſecutione; ſecundò oſtẽdit author, quòd id ſuſtinuit pro peccatorum ſuorum punitione, ibi. *ita alienatus mente*; tertiò quòd ipſe dominus templum releuaturus erat in magnam eorum conſolationem, ibi. *verùm non propter locum gentẽ.* Circa primum introducit Antiochum contra Iudæos ſæuientem: ſecundò ipſos in Ieruſalem indifferenter interficientem, ibi. *iuſſit autem*; tertiò vaſa ſacra ignominioſè & irreuerenter diripiẽtem, ibi. *ſed nec iſta.* Circa primã principalem partem ponit Antiochi contemptam ſuperbiam. ſecundò eius iuſſionem crudelem & nefariam, ibi. *reliquit autem & ſuſpectos.* Quarta pars principalis ponitur, ibi. *Cumque*

Vide eundem 1.2. q.104. art. 4. ad.1.

appositus esset. in qua ponitur impugnatio per Apollonium legatum regis: & primò agitur de eius iussione; secundò de eius dissimulatione: tertiò de Iudæorum occisione, & sabbathi obseruatione; quartò de Iuda Machabæo, & de suorum in montibus conuersatione, & malorũ elongatione. Sed iam ad literam. Et primò notãdum est, quòd iam nunc incipit reuerti ad historiam. 1. lib. *secundam profectionem.* creditur illa fuisse de qua lib. 1. cap. 1. dicitur. Et paratum est regnum in conspectu Antiochi. *conuenit autem,* scilicet eo tempore quo Antiochus erat in Ægypto. *equites discurrentes.* Notandum est, quòd ista signa, præludia erãt sanguinis Iudæorum per hostes effundendi, & talia, & multo maiora contigerunt Ierosolymis per totum annum præcedentẽ destructionem eius sub Tito & Ves-

Textus expositio.

Iosephus. lib. 7. de bello Iudaico. cap. 12.

Plura signa quæ destructionem Hierosolymæ præcesserunt.

pasiano, vt recitat Iosephus. dicit enim, quòd stella prefulgens gladio per omnia similis, supra ciuitatem rutilans manebat, & cometes exitialib⁹ flãmis ante per totũ annum visus est ardere, sed & ante exitum tẽporis & belli in festo azymorũ octaua die mẽsis Aprilis hora nona noctis tantum fulgur aram templúmque circundedit, vt putarent omnes diem clarissimum factum, & permansit mediæ horę spatio. Eodẽ etiam festo bos cũ ad victimam duceretur, agnum in medio phano peperit, inter manus ministrorum. Sed & ianua interiorũ ædium templi, quæ respiciebat ad orientem: cum esset ærea vel ære multi ponderis vestita, vel supertecta, ita vt vix à decem viris impellentibus eam, clauderetur: ferreis quoque vectibus serísque munita, repentè hora noctis sexta, apparuit spõtè patefacta;

ſed & hoc ſicut & lumen nocturnũ, ſignum optimum putabatur. Deum namque bonorum omnium portam illis aperuiſſe dicebant: aliqui prudẽtiores tamen tutamen templi diſſoluendum iri, & hoſtibus portas aperiendas putabant. Et poſtea viceſima prima die Maij, prope ſolis occaſum, viſi ſunt currus, & quadrigæ in omnẽ regionem per aëra ferri, & armatorũ cohortes inferri nubibus, & vrbes circũdari agminib⁹ improuiſis. In ſequẽti autẽ feſto Pentecoſtes noctu ſacerdotes templum ad miniſterium implendum ex more ingreſſi, primum quidẽ, motus quoſdam ſtrepituſque ſenſerunt, & demum voces quaſdam ſonãtes, Migremus hinc. Hoc etiam quidam plebeius & ruſticus, IESVS nomine, quatuor annos ante bellum in feſto tabernaculorum repentè clamare cœpit, Vox ab oriente, vox ab

Permittitur cacitas mentis tempore diuinæ vltionis.

Nota angelorum voces.

Quæ plebeius quidã homo ante deſtructionẽ Hieroſolymæ prædixit.

occidente, vox à quatuor ventis, vox ſuper Ieroſolymam, & ſuper templũ, vox ſuper ſpõſos & ſpõſas, vox ſuper populũ: & diu noctúque circumiẽs iſta clamabat, & verberibus ac flagris vſque ad oſſa laniatus iuſſu præfecti vrbis Albini, neque lacrymas fudit, nec preces, ſed eandem vocem miſerabiliter & cum quodã vlulatu emittens ad ſingulos ferè ictus proferebat, addens & hoc, Væ, væ Ieroſolymis: Et ſic clamabat vſque ad belli tempus quotidiè, & maximè in feſtis diebus, Væ, væ Ieroſolymis. Idque per ſeptem annos faciens; neque voce raucior fuit, nec laborauit, donec obſidionis tempore circumiens, ſupra murum iterum, Væ, væ ciuitati & fano ac populo voce maxima clamabat. Cùm autem ad extremum addidiſſet, Væ etiam & mihi, lapis tormẽto aliquo dimiſſus ipſum inter

voces iſtas peremit. *Digeſtos*.i. diuiſos & diſtinctos. *motus*.i. ſonus ad inuicẽ conflagrantium. *exceſſiſſet*.i. exiuiſſet, quia dicebatur, quòd mortuus eſſet. *conuolantibus*. vt ſcilicet ciuitatem defenderent, *arcem*. Sion. *exitium*. aliqui libri habent in exitũ, ſcilicet mortis: & idem eſt. *Lacedæmonios*.i. Spartiatas, qui erant fratres & amici Iudæorũ, ſuprà lib. 1. cap. 12. *His itaque geſtis*. vſque ad locum iſtum recitauit author aliqua, quæ in libro primo nõ fuerunt dicta, & videntur illa fuiſſe occaſio, vt Antiochus inſurgeret in Iudæos, & totum iſtud debet legi in primo, vel præſupponi in cap. 1. lib. 1. *Deſerturos*. id eſt, rebellaturos, *efferatis*.i. irrefrænatis. *occurſantibus*.i. occurrentibus & miſericordiam petentibus: & hoc fuit magna crudelitas. *Menelao ductore*, non ille qui fuerat reconciliatus, ſuprà. 4. ſed alius, quia

ille ſtatim fuit mortuus; niſi fortè dicatur quòd de morte ſua dictum fuit priùs nimis citò, & per anticipationem propter continuationem hiſtoriæ. *grauius quàm cæteri.* quia Iudæi erant, & ideo magis erant moleſti. Vnde argumentũ ſumitur, quòd illi qui ſunt alijs domeſtici, ſi fiant eis ſuperiores, fiunt eis moleſtiores. *Cumque appoſitus eſſet.* i. firmatus & obſtinatus ad nocendum eis. *miſit odioſum Apollonium*. Nota cõcordiam primi lib. & huius ſecundi. Nam ita accidit, quòd Mathathias & Iudæi alij videntes prædictas abominationes factas in templo & ciuitate per regem, fugerunt extra, vt dicitur hîc, & lib. 1. cap. 2. & alij qui remanſerunt adhuc in ciuitate, (vt expreſsè dicitur hîc) poſtea fugerunt, vt dicitur lib. 1. ca. 2. & iſti fuerunt qui ab Apollonio in die ſabbathi fuerunt interfecti, in ciuitate

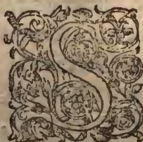
partim,

partim, & partim fugientes, & ita ſal-
uatur vtraque littera: & ita non agitur
hic de illo inſultu Apollonij quem fe-
cit ſuprà lib. 1. cap. 3. in quo vicit eũ
Iudas. Ille enim fuit ſecundus confli-
ctus. *Iudas autem*. hîc pręmittitur tota
hiſtoria ſupra poſita in cap. 2. de Ma-
thathia & genealogia eius, & veni-
tur ad Iudam qui decimus fuit, & fuit
Summus ſacerdos, non ſimpliciter
loquendo de omnibus poſt Salomo-
nem, vt patet in catalogo eorum ſu-
prapoſito: ſed fuit decimus, compu-
tando à regno Græcorum, à quo in-
cipit hæc hiſtoria, vt patet ex primo
lib. Et primus tempore Seleuci Nica- *Numerus*
noris fuit Onias Iaddi filius: ſecundus *& nomi-*
fuit, Simon iuſtus Oniæ filius; tertius *na ſum-*
Eleazar⁹ frater Simonis; quartus Ma- *morum*
naſſes Eleazari auunculus; quintus, *pontificũ*
Onias Simonis Iuſti filius; ſextus, *à regno*
Simon Oniæ filius; ſeptimus Onias *Græcorũ vſque ad Iudam Machab.*

Simonis filius, à quo ſuprà.4.fuit occiſus; octauus Iaſon peſſimus iſtius Oniæ frater; nonus Menelaus peior fratre; decimus Iudas, qui, Summo ſacerdotio diuino iudicio deſtituto, ipſum ſacerdotium ſummum accepit. *Obiectio.* Sed cur non fit mentio de Lyſimacho? Reſpondetur, quòd quia ſtatim interfectus fuit. Vnde nihil aliud fecit ad officium ſacerdotij pertinens niſi tantum ſacrilegia, vt dictũ eſt ſuprà cap. 4. Alij verò etſi mali fuerunt, tamen aliquid ex officio perfecerunt.

CAP. VI.

Iudæi coguntur relinquere legẽ Dei: ac temp'um violatur à gẽtilibus.

ED non poſt multum tẽporis miſit rex ſenem quendã Antiochenum, qui cõpelleret Iudæos vt ſe transferrent à patriis & Dei legibus: contaminare etiam quod

in Ierosolymis erat templum, & cognominare Iouis Olympij: & in Garizim, prout erant hi qui locum inhabitabant, Iouis hospitalis. Pessima autem & vniuersis grauis erat malorum incursio: nam templum luxuria & comessationibus Gẽtium erat plenum, & scortantium cum meretricib9, sacratisque ędibus mulieres se vltrò ingerebant, intrò ferentes ea quæ nõ licebat. Altare etiam plenum erat illicitis, quæ legibus prohibebantur. Neque autem sabbatha custodiebantur, neque dies solemnes patrij seruabantur, nec simpliciter Iudęum se esse quisquam confitebatur. Ducebantur autem cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia: & cum Liberi sacra celebrarentur, cogebantur hedera coronati Libero circuire. Decretum autem exiit in proximas gentiliũ ciuitates, suggerentibus Ptolomæis, vt pari modo & ipsi aduersus Iudęos agerẽt, vt sacrificarent: eos autem qui nollent

Garizim mons est eleuatus iuxta Iericò è regione montis Gebal.

transire ad instituta gẽtiũ, interficerent. erat ergo videre miseriam. Duæ enim mulieres delatæ sunt natos suos circuncidisse: quas infantibus ad hubera suspensis, cùm publicè per ciuitatẽ circumduxissent, per muros præcipitauerunt. Alij verò ad proximas coeuntes speluncas, & latenter sabbathi diem celebrantes, cùm indicati essent Philippo, flammis succensi sunt: eo quòd verebantur propter religionẽ & obseruantiam, manu sibimet auxilium ferre. Obsecro autem eos, qui hunc librũ lecturi sunt, ne abhorrescant propter aduersos casus, sed reputent ea quæ acciderunt, non ad interitum, sed ad correptionem esse generis nostri. Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim vltiones adhibere: magni beneficij est indicium. Non enim sicut in aliis nationibus Dominus patienter expectat, vt eas cùm iudicij dies aduenerit, in plenitudine peccatorum puniat: ita & in nobis

ſtatuit, vt peccatis noſtris in finẽ deuolutis, ita demũ in nos vindicet. Propter quod nunquã quidem à nobis miſericordiã ſuam amouet: corripiens verò in aduerſis populum ſuum, non derelinquit. Sed hæc nobis ad cõmonitionem legentium dicta ſint paucis. Iam autem veniendum eſt ad narrationem. Igitur Eleazarus vnus de primoribus ſcribarum, vir ætate prouectus, et vultu decorus, aperto ore hians, compellebatur carnem porcinam manducare. At ille glorioſiſſimam mortem magis quã odibilem vitam complectens, voluntariè præibat ad ſupplicium. Intuens autem quemadmodum oporteret accedere, patiẽter ſuſtinens, deſtinauit non admittere illicita propter vitæ amorem. Hi autem qui aſtabant, iniqua miſeratione commoti, propter antiquam viri amicitiam, tollentes eum ſecretò rogabant afferri carnes, quibus veſci ei licebat, vt ſimularetur mãducaſſe, ſicut rex imperauerat de ſacrificij

carnib': vt hoc facto à morte liberaretur, & propter veterem viri amicitiã, hanc in eo faciebant humanitatem. At ille cogitare cœpit ętatis ac senectutis suæ eminentiam dignam, et ingenitæ nobilitatis canitiem: atque à puero optimæ conuersationis actus, et secundum sanctæ & à Deo conditę legis constituta, respondit citò, dicens, præmitti se velle in infernum. Nõ enim ætati nostræ dignum est, inquit, fingere: vt multi adolescentes, arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum: & ipsi propter meam simulationẽ, et propter modicũ corruptibilis vitæ tempus decipiantur, & per hoc maculam atque execrationẽ meæ senectuti conquiram. Nam etsi in præsẽti tempore suppliciis hominum eripiar, sed manum Omnipotentis nec viuus, nec defunctus effugiam. Quam ob rem fortiter vita excedendo, senectute quidem dignus apparebo: adolescentibus autem exemplũ

forte relinquam, si prompto animo, ac fortiter pro grauissimis ac sanctissimis legibus honestâ morte perfungar. His dictis cõfestim ad supplicium trahebatur. Hi autẽ qui eum ducebant, et paulo antè fuerant mitiores, in iram cõuersi sunt propter sermones ab eo dictos, quos illi per arrogantiam prolatos arbitrabantur. Sed cùm plagis perimeretur, ingemuit, & dixit, Domine qui habes sanctam scientiam, manifestè tu scis, quia cũ à morte possem liberari, duros corporis sustineo dolores: secũdùm animam verò propter timorẽ tuum libenter hęc patior. Et iste quidem hoc modò vita decessit, non solùm iuuenibus, sed & vniuersæ genti memoriam mortis suę ad exemplum virtutis & fortitudinis derelinquens.

In Cap. VI.

SEd *non post multum temporis*. Hęc est tertia pars à quarto cap. diuisa, in qua postquam posita fuit principum debellatio & regis impugnatio ; hîc ad augendam malitiam ponitur gentilis ritus introductio , & primò introducitur gentilis obseruatio; secundò infligitur non obedientibus pœnæ vexatio, ibi. *erat ergo hæc videre miseria*. Circa primũ ponitur quomodo populus à legali obseruantia vertitur; & secundò, quomodo idololatria introducitur, ibi. *Et cognominare Iouis*; tertiò quomodo templum luxuria polluitur, ibi. *pessima autem*; quartò quomodo ritus legalis interrumpitur, ibi. *Nam neque sabbatha*; quintò

quomodo populus non obediens interficitur, ibi. *Ducebantur autem.* Circa ſecundam partem, de punitione agitur non obedientium. Et norandum quòd tria perſequebatur, primò circuncisionem, ſecundò ſabbathi ſanctificationẽ, ibi. *alij verò ad proximos*; tertiò ciborum diſcretionem, ibi. *igitur Eleazarus.* Secunda diuiditur, quia primò ponit obſeruantium ſabbathũ perfectionem, ſecundò vt conſulat miſeriæ audientium, & vt inconuenientia iſta euadant monitionem & informationem, ibi. *obſecro autem eos*; & in illa oſtendit, mala euenire eis, primò non ex Dei reprobatione, ſed ex eius miſeratione: ſecundò, quòd alia Dei punitio procedit ex dilectione, tertiò quòd tarda expectatio prouenit ex peccatorum maiori punitione. Circa illam partem. *Igitur Eleazarus.* ponuntur multa quæ ſunt

memoria digna, quia iste senex fuit spectaculum & exemplar constantiũ martyrum futurorum. Et primò describit factam sibi violentiam, ibi. *compellebatur*. secundò eius probitatẽ & constantiam, ibi, *at ille*. tertiò eorũ deceptoriam simulationem, ibi: *hi autem qui astabant*. quartò eius discretam responsionẽ, ibi. *at ille cogitare*. quintò eorum arctiorem persecutionem, ibi. *his dictis*: sextò eius orationem & consummationem, ibi. *Domine qui habes*. Et notandum, quòd in sua responsione posuit plura quæ illum retraxerunt. primò suæ sanctitatis antiquitatem; secundò suæ legis bonitatem; tertiò suæ mortis breuitatem, quartò famæ authoritatem; quintò diuini iudicij seueritatem, quæ omnia patent in litera. Nunc id ad litteram. *à patrijs, & Dei legibus*, id est, à custoditis legibus à patribus. *& cognomi-*

Textus expositio.

nare. idem, vt templum quod erat in Ierusalem nominarent à Ioue, cuius idolum ibi erat, vt tactum est suprà lib. 1. cap. 1. *Olympij*, id est, qui in mõte Olympio colebatur Iupiter, & ideo mons Olympius dicebatur mõs Iouis. Volebat ergo rex vt ita nominaretur templum Iouis, quemadmodum & illic. *Iouis Hospitalis.* sic dicebatur, quia hospitibus fauere credebatur. *& in Garizim.* Garisim erat tẽplũ Iouis primò ędificatum à Samaritanis in honorem Dei, Iudæorum, tẽpore quo Cyrus fuit eis fauorabilis, vel Alexander Magnus, vt dictum est suprà lib. 1. ca. 1. Qui postea tempore Antiochi quãdo viderunt eum esse infestum Iudæis & eorum legi, & colere Iouem, dedicauerunt illud in honorem Iouis. *Antiochenum.* & hoc procuratione Iasonis, qui eos qui erãt Ierosolymis, vocabat Antiochenos,

vide ſuprà cap. 4. *Libero.* proprium nomen Dei eſt ipſius regis, vnde *Libero*, id eſt, Baccho, qui erat apud antiquos Deus vini, & iſtum in natali ſuo rex præcipiebat coli, quia illum ſibi fauorabilem eſſe credebat. Liberum autem deum vini appellabant, quia vinum prouocat ad luxuriam, & prouocati ad illam libant maſculos &c. Vnde cum corpore muliebri delicato ipſum Liberum depingi faciebant antiqui. In tali ergo celebratione natalis, regis Iudæi compellebantur *Circuire Libero*, id eſt, verſari circumquaque apud imaginem illam, quod erat profanum. Et notandum, quòd gentiles antiquitus diem natiuitatis ſuæ celebrabant, quia tunc ad ſolatia & luxus vitæ præſentis intrabãt, poſtquę maiora nõ expectabant. E contrariò Catholici Chtiſtiani dię obitus ſui feſtiuum habent, quia tunc ad

Cur gentiles diem natiuitatis ſuæ celebrant: non autẽ chriſtiani.

gaudia recipiuntur æterna. *Ptolomais.* id eſt, ſequentibus Ptolomæum, qui erat dux Cęles Syrię & Phœnicię, ſup. lib. 1. cap. 8. *duæ mulieres delatæ.* i. denunciatæ & accuſatæ. *Duæ.* hoc dicitur lib. 1. c. 1. *quib⁹.* verior littera habet, *ſ quas. Alij verò ad proximas coeuntes ſpeluncas,* de hoc ſuprà lib. 1. ca. 1. iſti ſunt qui extra ciuitatem ſe permiſerunt occidi propter obſeruantiam ſabbathi, de quibus ibidem dicitur. ſuprà tamē habetur quomodo aliqui propter eandem cauſam fuerunt occiſi. *Non ad interitum.* Hoc verum eſt, quoniā non fuit ex intentione Dei, ſed ex malitia populi. *ſex ſententia,* id eſt, ſecundum quod ipſi ſentiunt vel iudicant. *beneficij eſt indiciū*, Contrà quia Deus reputatur pius & benignus in expectando peccatores, & non puniendo ſtatim. Reſpondetur, quòd adhibitio pœnę eſt duplex, vel eſt ad punitionē obiectio.

iudicatoriam, & quoad hoc, expectare peccatores est misericordiæ, & De⁹ quantum ad hoc, dicitur misericors retributor. Vel est ad remediũ & præseruationem culpæ faciendæ: & tunc citò eam infligere, est misericordiæ, sicut contingit de infirmo corporali, & hoc modo loquitur hîc. *primoribus.* id est, priorib⁹. *pręmitti se velle in infernum.* id est, in limbum vel in mortẽ. accipitur enim infernus aliquando in scriptura & apud patres hoc modo, secundum illud Genes. cap. 37. de Iacob, Deducetis canos meos cũ mœrore ad infernum. Sed vtrum eligibilius & rationabilius homini iusto, eligere infernum etiam propriè dictum quàm cõmittere vllum peccatũ mortale, De hoc alibi. *execrationem.* id est, maledictionẽ, quia sequẽtes dixissẽt, Maledictus ille, qui hoc fecit, & ita ille omnes alios corrupit.

Vide D. Thom. 3. p. q. 52. art. 2. ad 4. & quæst. 69 art. 9. ad 3. & 22. q. 111. art. 1. in cor. & q. 123. art. 5.

Infernus in script. aliquando significat limbum vel mortem.

De hoc idẽ in 4. sent. dist. 17. q. 2. ad 4. q. 1. ad 4. & in Quolibeto 1. art. 9. in corp.

CAP. VII.

Ontigit autem ſeptem fratres unà cum matre ſua apprehenſos, compelli à rege edere contra fas carnes porcinas, flagris & taureis cruciatos. Vnus autem ex illis qui erat primus, ſic ait, Quid quæris, & quid vis diſcere à nobis? parati ſumus mori magis quàm patrias Dei leges præuaricari. Iratus itaque rex iuſsit ſartagines & ollas ęneas ſuccendi. Quibus ſtatim ſuccenſis, iuſsit ei qui prior fuerat locutus, amputari linguam: & cute capitis abſtracta, ſummas quoque manus & pedes ei præſcindi, cæteris eius fratribus et matre inſpicientibus. Et cum iam per omnia inutilis factus eſſet, iuſsit ignem admoueri, & adhuc ſpirantem torreri in ſartagine: in qua cùm diu cruciaretur, cęteri

Martyriũ ſeptẽ fratrum atque matris eorũ ſimul.

Vide Amb. de offici. cap. 41. lib. 1. & Cypr. lib. 4. epiſtolarũ Epiſt. 6.

Mater Machabeorũ Salomona dicebatur et primus filius Machabeus vt ait Ioſephus in libro ſuo de illorũ martyrio.

vnà cum matre inuicem ſe hortabantur mori fortiter, dicentes, Dominus Deus aſpiciet veritatem, & conſolabitur in nobis, quemadmodum in proteſtatione cãtici declarauit Moyſes: Et in ſeruis ſuis conſolabitur. Mortuo itaque illo primo hoc modo, ſequentem deducebant ad illudendum: & cute capitis eius cum capillis abſtracta, interrogabant ſi manducaret, prius quàm toto corpore per membra ſingula puniretur. At ille reſpondens patria voce, dixit, Non faciam. Propter quod & iſte ſequenti loco primò tormenta ſuſcepit: & in vltimo ſpiritu conſtitutus, ſic ait, Tu quidem ſceleſtiſsime in præſenti vita nos perdis: ſed rex mundi defunctos nos pro ſuis legibus, in ęternæ vitæ reſurrectione ſuſcitabit. Poſt hunc tertius illuditur, & linguam poſtulatus citò protulit, & manus conſtanter extendit: & cum fiducia ait, E cælo iſta poſsideo, ſed propter Dei leges nunc hæc ipſa deſpicio,

quoniam

quoniam ab ipso me ea recepturum spero: ita vt rex, & qui cum ipso erant, mirarentur adolescentis animum, quòd tanquam nihilum duceret cruciatus. Et hoc ita defuncto, quartum vexabant similiter torquentes. Et cùm iam esset ad mortem, sic ait: Potius est ab hominibus morti datos spem expectare à Deo, iterum ab ipso resuscitandos. tibi enim resurrectio ad vitam non erit. Et cùm admouissent quintum, vexabant eum. At ille respiciens in eum, dixit, Potestatem inter homines habens, cùm sis corruptibilis, facis quod vis: noli autem putare genus nostrum à Deo *esse derelictum. tu autem patienter sustine, & videbis magnam potestatem ipsius, qualiter te & semen tuum torquebit. Post hunc ducebant sextum; & is mori incipiens, sic ait, Noli frustrà errare: nos enim propter nosmetipsos hoc patimur, peccantes in Deum nostrum, & digna admiratione facta sunt in nobis. tu*

autem ne existimes tibi impunè futurum, quòd contra Deum pugnare tentaueris. Supra modum autem mater mirabilis, & bonorum memoria digna, quæ pereuntes septem filios sub vnius diei tempore conspiciens, bono animo ferebat propter spem quam in Deo habebat: singulos illorum hortabatur voce patria fortiter, repleta sapientia: & fœmineę cogitationi masculinũ animũ inserens, dixit ad eos, Nescio qualiter in vtero meo apparuistis: neque enim ego spiritum & animã donaui vobis & vitam, & singulorum mẽbra non ego ipsa compegi: sed enim mundi creator, qui formauit hominis natiuitatem, quique omnium inuenit originem, & spiritum vobis iterum cum misericordia reddet & vitam, sicut nunc vosmetipsos despicitis propter leges eius. Antiochus autem contemni se arbitratus, simul & exprobrãtis voce despecta, cùm adhuc adolescentior superesset, non solùm verbis hortabatur,

ſed & cum iuramento affirmabat ſe diuitem & beatum facturum, & tranſlatum à patriis legibus amicum habiturum, & res neceſſarias ei præbiturum. Sed ad hæc cum adoleſcens nequaquam inclinaretur, vocauit rex matrem, & ſuadebat ei vt adoleſcenti fieret in ſalutem. Cùm autem multis eam verbis eſſet hortatus, promiſit ſuaſurã ſe filio ſuo. Itaque inclinata ad illum, irridens crudelem tyrannum, ait patria voce, Fili mi miſerere mei, quæ te in vtero nouem menſibus portaui, & lac triennio dedi & alui, & in ætatem iſtã perduxi. Peto te nate, vt aſpicias ad cælum & terram, & ad omnia quæ in eis ſunt: & intelligas quia ex nihilo fecit illa Deus & hominum genus: ita fiet vt non timeas carnificem iſtum, ſed dignus fratribus tuis effectus particeps, ſuſcipe mortem, vt in illa miſeratione cum fratribus tuis te recipiam. Cùm hęc illa adhuc diceret, ait adoleſcens, Quem ſuſtinetis?

non obedio pręcepto regis, ſed pręcepto legis, quæ data eſt nobis per Moyſen. Tu verò qui inuentor omnis malitiæ factus es in Hebręos, non effugies manum Dei. Nos enim pro peccatis noſtris hæc patimur. Et ſi nobis propter increpationē, et correptionē Dominus Deus noſter modicū iratus eſt: ſed iterum reconciliabitur ſeruis ſuis. Tu autem ô ſceleſte & omnium hominum flagitioſiſsime, noli fruſtra extolli vanis ſpebus in ſeruos eius inflammatus. nondum enim omnipotentis Dei *& omnia inſpicientis iudicium effugiſti. Nam fratres mei modico nunc dolore ſuſtentato, ſub teſtamento æternæ vitæ effecti ſunt: tu verò iudicio* Dei *iuſtas ſuperbię tuę pœnas exolues. Ego autem ſicut & fratres mei animam & corpus meum trado pro patriis legibus: inuocans* Deum *maturiùs genti noſtræ propitium fieri, teque cum tormentis & verberibus confiteri quòd ipſe eſt Deus ſolus. In me verò &*

in fratribus meis desinet omnipotẽtis ira, quæ super omne genus nostrum iustè superducta est. Tunc rex accensus ira, in hunc super omnes crudelius deseuit, indignè ferens se derisum. Et hic itaque mundus obiit, per omnia in Domino confidens. Nouissimè autem, post filios & mater consumpta est. Igitur de sacrificiis, & de nimiis crudelitatibus satis dictum est.

IN CAP VII.

CONTIGIT *autem septem fratres.* Hæc est quarta pars à cap. 4. diuisa, in qua ponitur legaliũ obligatio quantum fuit in aduersarijs, & primò ponitur hostium contra 7. fratres & eorum matrem insurrectio, secundò eorum constans & fidelis responsio, & mortis victoriosæ toleratio, ibi. *vnus autem ex illis.* Et in hac sunt singulę

partes, quæ de his ſingulis fratribus mentionem faciunt, & etiam de matre. Circa ſecundam partem oportet conſiderare primò conſtantem eorũ confeſſionem, ſecundò, regis turbationem, ibi. *iratus*; tertiò eius grauem mutilationem; quartò in ſartagine combuſtionem; quintò fratrum cõtemplationem, ſextò mutuam exhortationem. Circa factum ſecundi vide primò eius afflictionem, confœderationem, & futuræ reſurrectionis promiſſionem. Circa factum tertij conſidera animi illius promptitudinem & fortitudinẽ conſtantiæ. Circa quartum fit mentio de reſurrectionis gloria, de tyranni miſeria & ignominia. Circa quintum patet quomodo redarguit tyranni malitiam, quomodo confitetur de hoc diuinam prouidentiam. Circa ſextum ponit ipſum viriliter ſuſtinentem, & audacter ty-

Vide eundem 22. q. 100. ar. 3. ad 4. & q. 119. art. 3. ad. 3. & 1. p. q. 75. & iterũ 22. q. 126 art. 4.

rannum corripientem, & matrem æquanimiter omnia aſpicientem, & filios multipliciter cõſolantem. Circa ſeptimum ponit primò Antiochum indignatione commotũ puero dona & diuitias promittentem, matrem de informatione filij perſuadentem, & de morte recipienda filio prædicantẽ, filium quoque Antiocho viriliter reſpondentem, munera & oblationes eius totaliter deſpicientem, defenſionem legis ſanctæ adinſtar fratrũ proponentem, regem demum in ipſum acrius deſæuientem. Vltima pars de facto matris manet indiuiſa. Nũc iam ad litteram. *Contra fas.* id eſt, contra praeceptum legis, quæ porcos reputabat immundos, & ideo comedi vetabat. *flagris*; id eſt flagellis factis de corio tauri, *patrias & Dei leges*, id eſt, patrib⁹ à deo datas, &ab ipſis obſeruatas. *ſartagines.* id eſt, patellas in quib⁹ *Textus expoſitio.*

assantur carnes. *linguam.* qua scilicet fuerat dominum confessus. *Moyses.* Deut.32. *Patria voce.* id est Hębraica.

Cur ecclesia Machabaorũ martyriũ celebrat, & non aliorum sanctorũ vet. testam.

Et quoniã hi tam expressam cælestiũ bonorũ rationẽ reddiderũt, ideo martyrium ipsorum ecclesia celebrat. *ista.* scilicet membra quæ sibi amputabãtur. *è cælo*, id est è dono diuino. *ab hominibus morti datos*, concluditur in hunc modum: potius est morti datos spem expectare à Deo, iterum ab ipso resuscitandos. *ab hominibus.* id est, quã ab hominibus, q. d. si hic est adiudicatus morti, magis debet sperare salutem à Deo resuscitante, quàm ab hominibus. *ad vitam.* scilicet gloriosam, quæ simpliciter dicitur vita.

Damnatorũ vita magis mors quã vita dicenda.

Dãnati enim & si viuant realiter, tamen vita eorum propter miseriam in qua sunt, quædam mors est. *qualiter te & semen tuũ torquebit.* Hoc fuit impletũ quando tam ignominiosè mortuus

fuit, vt dicetur infrà. cap. 9. *contra dominũ*. id eſt, contra legẽ à domino inſtitutã. *promiſit*. ſcilicet non ſicut rex intendebat, ſed ſicut Deo placebat, ideo non fuit mentita. *modico*. ſcilicet reſpectu præmij. *ſub teſtamento æternæ vitæ*. id eſt, immutabili promiſſione, *te cum tormento confiteri, quòd ipſe eſt deus*. Hoc fecit infra cap. 9. vnde hic prophetauit. *mundus obijt*, ſcilicet à trãſgreſſione legis immunis. *nouiſſimè & mater conſumpta eſt*. In hoc ſignificatur, quòd in fine mũdi poſt martyria filiorum omnium; conſummata erit eccleſia.

CAP. VIII.

Iudas colligit exercitũ zelo dei duct⁹: & patriæ libertatis. atque profligat Nicanorem.

VDAS verò Machabeus, & qui cum illo erant, introibant latenter in caſtella: & cõuocantes cognatos, & eos qui permanſerant in Iudaiſmo aſſumen-

tes, eduxerunt ad se sex millia virorum. Et inuocabant Dominũ, ut respiceret in populum qui ab omnibus calcabatur, & misereretur templo quod cõtaminabatur ab impiis: misereretur etiam exterminio ciuitatis, quæ esset illico complananda, & vocem sanguinis ad se clamantis audiret: memoraretur quoque iniquissimas mortes paruulorum innocentum, & blasphemias nomini suo illatas, & indignaretur super his. At Machabæus *congregata multitudine, intolerabilis gentibus efficiebatur. ira enim Domini in misericordiam conuersa est. Et superueniens castellis & ciuitatibus improuisus, succendebat eas: & opportuna loca occupans, non paucas hostium strages dabat: maximè autem noctibus ad huiuscemodi excursus ferebatur, et fama virtutis eius vbique diffundebatur. Videns autem Philippus paulatim virum ad profectum venire, ac frequentius res ei cedere prosperè, ad*

Ptolomæum ducem Cœlesyriæ, & Phœnicis scripsit vt auxilium ferret regiis negotiis. At ille velociter misit Nicanorem Patrocli de primoribus amicum, datis ei de permistis gentibus armatis non minus viginti millib⁹, vt vniuersum Iudęorum genus deleret, adiuncto ei & Gorgia viro militari, & in bellicis rebus experientissimo. Cōstituit autem Nicanor, vt regi tributum, quod Romanis erat dandum, duo millia talentorum de captiuitate Iudæorum suppleret: statimque ad maritimas ciuitates misit, conuocans ad coemptionem Iudaicorum mancipiorum, promittens se nonaginta mancipia talento distracturum, non respiciens ad vindictam quæ eum ab omnipotente esset consecutura. Iudas autem vbi comperit, indicauit his qui secum erant Iudæis, Nicanoris aduentum. Ex quibus quidam formidantes, & non credentes Dei iustitiæ, in fugam vertebantur: aliј verò siquid eis

supererat vendebant, simulque Dominum deprecabantur ut eriperet eos ab impio Nicanore, qui eos prius quã cominus veniret, vendiderat: & si nõ propter eos, propter testamentũ tamẽ quod erat ad patres eorũ, & propter inuocationem sancti & magnifici nominis eius super ipsos. Con*uocatis autem Machabæus septem millibus, qui cum ipso erant, rogabat, ne hostibus reconciliarentur, neque metuerent iniquè venientium aduersum se hostium multitudinem, sed fortiter contenderent: ante oculos habentes contumeliam quæ loco sancto ab his iniustè esset illata, itemque & ludibrio habitæ ciuitatis iniuriam, adhuc etiam, veterum instituta conuulsa. Nam illi quidem armis confidunt, ait: simul & audacia: nos autem in omnipotente Domino, qui potest & venientes aduersum nos, & vniuersum mundum vno nutu delere, confidimus. Admonuit autẽ eos & de auxiliis* Dei, *quæ facta sunt er-*

ga parentes: & quod sub Sennacherib cẽtum octoginta quinque millia perierunt: & de prelio quod eis aduersus Galatas fuit in Babylonia, vt omnes vbi ad rem ventum est, Macedonibus sociis hæsitantibus, ipsi sex millia soli peremerunt centum viginti millia, propter auxilium illis datum de cælo, et beneficia pro his plurima consecuti sunt. His verbis constantes effecti sunt, & pro legibus et patria mori parati. Constituit itaque fratres suos duces vtrique ordini, Simônem & Iosephum & Ionatham, subiectis vnicuique millenis & quingentenis. Ad hoc etiam ab Esdra lecto illis sancto libro, & dato signo adiutorij Dei, in prima acie ipse dux commisit cum Nicanore. Et facto sibi adiutore omnipotente interfecerunt super nouẽ millia hominum: maiorem autem partem exercitus Nicanoris vulneribus debilem factam fugere compulerunt. Pecuniis verò eorum qui ad emptionem ipsorum ve-

nerant ſublatis, ipſos vſquequaque perſecuti ſunt, ſed reuerſi ſunt hora concluſi. nam erat ante ſabbathum: quam ob cauſam non perſeuerauerunt inſequentes. Arma autem ipſorum & ſpolia congregantes, ſabbathum agebant: benedicentes Dominum qui liberauit eos in iſto die, miſericordiæ initium ſtillans in eos. Poſt ſabbathum verò debilibus, & orphanis, & viduis diuiſerunt ſpolia: & reſidua ipſi cum ſuis habuere. His itaque geſtis, & communiter ab omnibus facto obſecratione, miſericordem Dominum poſtulabant, vt in finem ſeruis ſuis reconciliaretur. Et ex his qui cum Timotheo & Bacchide erant contra ſe contendentes, ſuper viginti millia interfecerunt, & munitiones excelſas obtinuerunt: & plures prædas diuiſerunt, æquam portionem debilibus, pupillis & viduis, ſed & ſenioribus facientes. Et cum arma eorum diligenter collegiſſent, omnia compoſuerunt in locis

opportunis, residua verò spolia Ierosolymam detulerunt: et Philarchen quicum Timotheo erat, interfecerunt, virum scelestum, qui in multis Iudæos afflixerat. Et cùm epinicia agerent in Ierosolymis, eũ qui sacras ianuas incenderat, id est Callisthenem, cùm in quoddam domicilium refugisset, incenderunt, digna ei mercede pro impietatibus suis reddita. Facinorosissimus autem Nicanor, qui mille negotiãtes ad Iudæorũ venditionem adduxerat, humiliatus auxilio Domini ab his quos nullos existimauerat, deposita veste gloriç, per mediterranea fugiens, solus venit Antiochiam, summam infelicitatem de interitu sui exercitus consecutus. Et qui promiserat Romanis se tributum restituere de captiuitate Ierosolymorum, prçdicabat nunc protectorem Deum habere Iudæos, & ob ipsum inuulnerabiles esse, eò quòd sequerentur leges ab ipso constitutas.

In Cap. VIII.

IVDAS *verò Machabæus*. Hęc est tertiã pars principalis huius libri toti⁹, à principio libri diuisa. In qua postquam posita est præfationis prælibatio, & tribulationum recitatio; hîc tertiò ponitur oppressorum liberatio. Et notandum, quòd deinceps est similis historia illi quæ posita est in lib. 1. quinimo quasi omnino eadẽ: intelligendum est tamen, quòd de liberationibus Iudæorum factis per fratres Iudę, Ionatham scil. & Simonem, non hic dicitur in libro isto, sed tantum de Iuda. Vnde historia ista non durat, nisi ad mortẽ Nicanoris, quæ ponitur lib. 1. cap. 7. in fine. Ab octauo autẽ cap. vsque ad finẽ lib. primi nihil habetur in isto 2. libro. Oportet igitur diuisionem sumere secundum reges quorum tẽ-

poribus

poribus Iudas præfuit, qui ſunt tres.
Primò ergo oſtenditur, quomodo præualuit ſub Antiocho Epiphane, vel Nobili; ſecundò quomodo ſub Antiocho filio eius, vt cap. 10. tertiò ſub Demetrio Eupatore filio Seleuci, nepote ſcilicet Antiochi magni, quia Seleucus & Antiochus Nobilis fuerunt fratres, vt patet cap. 14. Primò igitur agitur de hoſtium per Iudam mirabili expugnatione, ſecūdò de regis Antiochi miſerabili expiratione, vt habetur cap. 9. Præmittitur autem hic conflictus Iudæ cum Apollonio Duce Syriæ de quo dictum eſt ſuprà lib. 1. cap. 4. Tertiò dicitur miſſus fuiſſe cum Lyſia, cum Gorgia, & Timotheo, nec legitur eum pugnaſſe contra Iudæos tempore Antiochi Nobilis, ſed tempore Demetrij filij Seleuci lib. 1. cap. 7. Ex quibus omnibus patet, quòd de iſto aduentu Nicanoris,

& de ista pugna cum Iuda non fecit lib. 1. mentionem. Diuiditur autem istud caput in quatuor partes; primò ostenditur Iudas malos persequens & puniens; secundò Nicanori occurrens. ibi. *Videns autem Philippus*; tertiò ponitur Iudas exercitum suum animans, ibi. *Iudas autem cum comperit.* quartò autem ponitur Nicanor succumbens, ibi. *Et facto sibi &c.* Circa primam partem ponitur primò quomodo se ad Iudam adunauerunt, ibi. *Iudas verò.* secundò quomodo dominum humiliter inuocauerunt, ibi. *& inuocabant.* tertiò quomodo hostes viriliter cruciauerũt, ibi. *At Machabæus.* Circa secundam partem ostendit primò regis principẽ Nicanorem factis ipsius Iudę inuidentem, secundò auxilium à Ptolomæo requirentẽ, ibi. *ad Ptolomæum*; tertiò ipsum Nicanorem venientem, ibi: *et ille velo-*

citer misit; quartò Nicanorem Iudæis superbè comminantem, ibi. *constituit autem*; quintò de vendendis Iudæis furiosiùs disponentem, ibi. *statimque*. Circa tertiam partem agitur primò de exercitus Iudæ trepidatione; secundò de communi eorum deprecatione, ibi. *Alij*, tertiò de eorum informatione, ibi. *conuocatis*; quartò de victoriarum recordatione. ibi. *Admonuit autem eos*; quintò de ordinatione, ibi. *his verbis*. Circa quartam partem, ponit primò exercitum Nicanoris succumbentem, ibi. *et facto sibi adiutorio*; secundò Iudam propter sabbathũ prædam custodientem, ibi. *sed reuersi sunt*; tertiò post sabbathum turbis curialiter illam diuidentem, ibi. *post sabbathum verò*; quartò alijs hostibus præualentẽ. ibi: *& ex his qui cum Timotheo*; quintò iterum prædas eorum distribuentem, ibi. *& cum arma eorũ*;

ſextò quendam ſpecialem aduerſariũ morientem, ibi. *Et cum epinicia*; ſeptimò Nicanorem turpiter fugientem, ibi. *facinoroſiſſimus*. Nunc ad litterã, *& eos qui permanſerãt*. ſc. religionis vinculo. Iſtud enim fuit cauſa confœderationis & vnionis in exercitu Iudæ. *vocem ſanguinis:* id eſt, effuſionem ſanguinis, qui ex crudelitate facti, prouocat ad vindictam faciendam, ac ſi clamaret. *indignaretur.* id eſt ad modum indignationis ſe haberet, illa puniendo. *videns autem Philippus.* Is fuit Philippus cui Antiochus filium ſuum ad nutriendum tradidit, quem Antiochus filius Antiochi occupantem regnum ſuum de conſilio Lyſiæ de Antiochia expulit, vt ſuprà lib. 1. cap. 6. dicitur. & iſte etiam fuit Antiochus quem Philippus reliquit cum alijs præpoſitum terræ ad affligendos Iudæos, ſuprà eodem cap. 5.

Textus expoſitio.

& 8. *Misit Nicanorem Patrocli*. si loquatur de illa missione de qua suprà libro 1. cap. 3. tunc secundũ glosam, sic concordatur: Quòd tam Philippus iste, quàm Lysias, qui loco regis erat, procurauerunt Nicanorem mitti. quod non est inconueniens. Et primus lib. loquitur de vno; hic autem liber de altero. Si verò fuerit alia missio, tũc dicitur vt suprà, quod verius videtur, quòd Philippus ille iuit cum Antiocho in Persidẽ, & illi etiã recommendauit filium suum. vnde tunc non erat in Iudęa. *Nicanorem Patrocli*. scilicet filium, *datis ei de permixtis gentibus*. quidam enim iuuenes erant, & quidam senes, quidam soli proprij & quidam alieni, quidã equites & quidam pedites. *Constituit autem Nicanor*. id est, firmiter promisit. *Regi*. id est Lysiæ, qui erat loco regis, quia rex in Persidem iuerat ad colli-

gendam pecuniã. *de captiuitate*, id eſt, de illis qui erant ex Iudæis captiui. *ſuppleret*. id eſt, ſolueret. *miſit*. ſuprà 1. libro cap. 3. dicitur quòd audierunt mercatores, & venerunt ad emendũ. Et vtrumque potuit eſſe verum, & quòd iſte miſerit, & quòd illi hæc audientes venerint. *mancipiorum*, quaſi manu capta, ſicut ſunt illi qui capiuntur in bello, & in ſeruitutem rediguntur. *talento*. i. pro vno talento daret nonaginta mancipia. Et notandum, quòd talentum ſecundum Iſidorum propriè loquendo eſt in ponderibus, ſed hic nõ accipitur niſi pro nummo trium denariorum vſualium, & tunc ſecundum hoc ipſe volebat dare triginta pro vno denario vſuali, ſicut poſtea fecit Titus & Veſpaſianus tẽpore captiuitatis Iudæorum. *formidantes*. ſuprà lib. 1. cap. 3. fecit proclamari, quòd formidoloſi reuerteren-

Mancipiũ vnde dicitur.

Iſidorus. 16. li. originum. cap. 14.

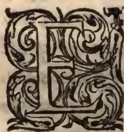
Talentum quid.

tur. *priùs quàm cominus.* id eſt, etiam priuſquam veniret, vendiderat. *propter teſtamentum*, id eſt, promiſſionem firmam. *ne hoſtibus reconciliarentur.* fa-uendo ſuggeſtionibus eorum illicitis; non tamen hîc ponit modum pacis. *cæterum inſtituta.* id eſt, antiquorum patrum, vt Moyſis & aliorũ. hęc omnia rememorata dabant eis fiduciam, quia colligebant, quòd Deus iſta ſine vindicta non dimitteret. *Sẽnacherib.* 4. Regũ. 19. vide. *aduerſus Galatas*, de iſto bello nihil legitur alibi, quàm hîc. Sed obijcitur contra id quod hoc loco dicitur, illud quod habetur ſuprà lib. 1. cap. 4. vbi dicitur, quòd non habebat ſecum niſi tria millia. Reſpondetur, quòd ibi loquitur de illis quos ille ſolus ſecum habebat; hîc autem loquitur de ſuis, & de alijs quos ſui habebant. Vnde ſtatim dicuntur hîc, fuiſſe ſeptem millia: *obiectio.*

Conuocatis autem Machabæus septem millibus & qui cum illo erant, supple, de quibus hîc tacet. Et sic habetur numerus iste præcisè, quod scilicet Iudas habuit tria millia: & quilibet aliorum mille quingentos. *Ab Esdra lecto.* non tunc, sed antea. Vnde sensus est, quòd fecit eis recitari sanctum librum, prout aliàs ab Esdra lectus fuerat. *Nouē*
Obiectio. *millia.* Sed contra suprà lib. 1. cap. 4. dicitur cecidisse tantum tria millia. Respondetur quòd ibi computantur solùm interfecti à Iuda: hîc verò interfecti ab illo & à turma eius. *reuersi sunt hora conclusi*, id est, tempore deficiente, scilicet vespertina hora ante sabbathū. Quæ erat obseruāda, quia Iudæi incipiebant festa sua à vespertina hora præcedente vsque in vesperum sequentem. *misericordiæ initium.* quia prima fuit victoria notabilis à Deo corripiente ipsos inimicos affli-

ctione. *in finem seruis suis reconciliaretur*.id est,integrè,*Timotheo*.de bello contra istum vide suprà lib. 1. cap. 5. *cum Bacchide*. vide ibidẽ cap. 7. *Epinicia*.id est,dies victoriæ & superationis hostiũ, ab epi quod est supra, & nicé, victoria: vnde in alia translatione dicitur,superatis hostibus,Iudas festum celebrabat.

CAP. IX.

ODEM *tempore Antiochus inhoneste reuertebatur de Perside. Intrauerat enim in eam quæ dicitur Persepolis, & tentauit expoliare templum,&ciuitatem opprimere: sed multitudine ad arma concurrente; in fugam versi sunt: & ita contigit vt Antiochus post fugam turpiter rediret. Et cũ*

Antiochus Persepolim spoliare volens; vertitur in fugam. *i. anno ante Christũ natũ. 163. & mundi. 1799.*

venisset circa Ecbatanam, recognouit quę erga Nicanorem & Timotheum gesta sunt. Elatus autē in ira, arbitrabatur se iniuriam illorum qui se fugauerant, posse in Iudæos retorquere: ideoque iussit agitari currum suum, sine intermissione agēs iter, cœlesti eum iudicio perurgente, eo quòd ita superbè locutus est se venturum Ierosolymam, & congeriem sepulchri Iudæorum eam facturum. Sed qui vniuersa conspicit Dominus Deus Israel, percussit eum insanabili & inuisibili plaga. Vt enim finiuit hunc ipsum sermonem, apprehendit eum dolor dirus viscerum, et amara internorum tormenta: & quidē satis iustè, quippe qui multis & nouis cruciatib. aliorum torserat viscera, licet ille nullo modo à sua malitia cessaret. Super hoc autem superbia repletus, ignem spirans animo in Iudæos, & præcipiens accelerari negotium, contigit illum impetu euntē de curru cadere, & graui corporis

collisione membra vexari. Isque qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, & montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, manifestam Dei virtutem in semetipso contestans: ita vt de corpore impij vermes scaturirent, ac viuentes in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius & fœtore exercitus grauaretur. et qui paulò ante sidera cæli cõtingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam fœtoris portare. Hinc igitur cœpit ex graui superbia deductus ad agnitionem sui venire diuina admonitus plaga, per momenta singula doloribus suis augmenta capientibus. & cum nec ipse iam fœtorem suum ferre posset, ita ait, Iustum est subditum esse Deo, et mortalem non paria Deo sentire. Orabat autem hic scelestus Dominũ, à quo non esset misericordiam consecutu-

Orabat autem dominum,

à quo non erat &c. Vatablus sic vertit ex Græco Orabat dominũ: dicens iã non eius misertu-rum quasi ipsemet desperaret de Dei misericor-dia.

rus. Et ciuitatem ad quã festinans veniebat eam vt ad solum deduceret, ac sepulchrum congestorum faceret, nunc optat liberam reddere: & Iudęos quos nec sepultura quidem se dignos habiturũ, sed auibus ac feris diripiendos traditurum, & cum paruulis exterminaturum dixerat, æquales nunc Atheniensibus facturum pollicetur: templum etiam sanctum, quod prius expoliauerat, optimis donis ornaturum, & sancta vasa multiplicaturum, et pertinentes ad sacrificia sumptus de reditibus suis pręstaturum: super hęc & Iudæum se futurum, & omnem locum terræ perambulaturum, & prædicaturũ Dei potestatem. Sed non cessantibus doloribus; superuenerat enim in eum iustum Dei iudicium, desperans scripsit ad Iudęos in modum deprecationis epistolam hæc cõtinentem: OPTIMIS *ciuib⁹ Iudæis plurimam salutem, & bene valere, et esse felices, rex & princeps Antiochus. Si be-*

ne valetis & filij vestri, & ex sententia vobis cuncta sunt, maximas agimus gratias. Et ego in infirmitate cõstitutus, vestri autem memor benignè reuersus de Persidis locis, & infirmitate graui apprehensus, necessarium duxi pro communi vtilitate curam habere: non desperans memetipsum, sed spem multã habẽs effugiendi infirmitatem. Respiciens aũt quòd & pater meus, quibus temporibus in locis superioribus ducebat exercitum, ostendit qui post se susciperet principatum: vt si quid contrarium accideret, aut difficile nuntiaretur, scientes hi qui in regionibus erãt, cui esset rerum summa derelicta, non turbarentur. Ad hæc, considerans de proximo potentes quosque & vicinos temporibus insidiantes & euentum expectantes, designaui filium meum Antiochum regem, quem sæpe recurrens in superiora regna multis vestrum commendabam: & scripsi ad eum quæ subiecta sunt. Oro ita-

que vos, et peto memores beneficiorũ publicè & priuatim, vt vnusquisque cõseruet fidẽ ad me & ad filium meũ. Confido eum modestè & humanè acturum, & sequentem propositum meum, & communẽ vobis fore. Igitur homicida & blasphemus pessimè percussus, & vt ipse alios tractauerat, peregrè in montibus, miserabili obitu vita functus est. Transferebat autem corpus Philippus collactaneus eius: qui metuens filium Antiochi, ad Ptolomęum Philometorem in Aegyptũ abijt.

IN CAP. IX.

EODEM *tempore*. Hîc secundò agitur de Antiochi Nobilis morte miserabili, de qua lib. 1. cap. 6. Et describuntur tria per ordinem se habentia, primò quomodo fuit per su-

berbiam elatus & de Iudæis indignatus; ſecundò quomodo fuit à Deo cruciatus, ibi. *ſed qui vniuerſa*; tertiò quomodo timore pœnę fuit in ſe humiliat9, ibi. *Hinc igitur cœpit*. Circa primum præmittit turbationis duplicē occaſionem, ſcilicet propter repulſam eius ignominioſam, & probitatem Iudæorum victorioſam; ſecundò ponit eius turbationē & præſumptionem, ibi. *elatus autem in ira*. Circa ſecundam partem principalem oſtendit ſuam afflictionem vt nimiam; ſecundò oſtendit pœnæ ſuperbiæ correſponſionem, ibi, *Iſque qui ſibi videbatur*. Circa tertiam partem vbi tangitur eius humiliatio, primò eam profitetur verbo, ſecundò litteris & inſtrumento, ibi. *ſed non ceßantibus doloribus*. Circa primum promittebat ſe honorare ciuitatem, gentem, & tēplum Iudaicum ſeu legalem ritum,

quorum omnium contraria priùs cogitauerat. Circa ordinationem literæ, primò Iudæos amicabiliter salutauit; secundò se infirmum grauiter denuntiauit; tertiò quomodo de vita rehabenda desperauit; quartò quomodo ad exemplum patris de successore ordinauit; quintò quomodo eum Iudas commendauit; sextò quomodo tandem expirauit. Nunc iam ad litteram. *eodem tempore.* id est, interim quòd Nicanor sic deuictus fuit. *Antiochus inhoneste reuertebatur.* quia expulsus & deuictus, vide de hoc suprà lib. 1. cap. 6. *Persepolis.* id est, ciuitas Persidis, à polis, quod est ciuitas: & dicebatur ciuitas simpliciter, per antonomasiam, quia principalior erat in illo regno; tamen proprio nomine dicebatur Elimada, lib. 1. cap. 6. *expoliare templum,* quia ibi erant multa vasa pretiosa, & thesauri, &

Textus expositio.

ſauri,& ibi colebatur Diana. *turpiter.* quia contra conſuetudinem, victus eſt. *Ecbathanis.* ciuitas in media prouincia. 2. Eſdræ. 6. *Elatus in ira.* i. commotus partim ex ira, partim ex ſuperbia. *ſe fugauerant.* id eſt, illos de Perſepoli. Senſus eſt, quòd iniuriam ſibi factam in Perſepoli, vindicaret in Iudæos. *agitari.* nota quòd hæc fuit occaſio cadendi. vide de infirmitate eius lib. 1. cap. 6. *ignem ſpirans.* id eſt, ad modum ignis violenter retenti; & hoc eſt ſignum magnæ turbationis, ſicut dicitur Actuum. 9. Saulus adhuc ſpirans minarum & cædis, &c. *etiam fluctibus maris imperare.* in hoc tangit eius magnam ſuperbiam. Quamuis autem vexatio dat intellectum, tamen, non veram habuit pœnitentiā, nec mouebatur ex odio culpæ, ſed pœnæ: & ideo non meruit indulgentiam. *miſericordiam.* propter cauſam

Vide Herodotum de hac vrbe & idolatria.

Vide de hoc in 3. p. q. 83. art. 1. ad 1.

dictam. *Athenienſibus*. qui erant liberi & honorati. *terræ*; ſc. ſanctæ. *deſperans*. ex hoc patet quòd mentiebatur. infrà eodem. vbi dicebat ſe non deſperare. *optimis ciuibus*. totũ eſt adulatio. *rex*. ſcilicet Aſiæ & Perſidis de iure. *& princeps*, ſuper Iudæos ex vſurpatione, *ex ſentẽtia*. id eſt, ex volũtate noſtra, ſecundum quod etiam vos determinatis & diffinitis. *non deſperans*. mentiebatur quidẽ, ſed nolebat de morte ſua eos conſolari; vel fortè vt magis induceret eos ad orandum pro ſe. *pater meus*. Antiochus Magnus. *Qui poſt ſe acciperet principatum*. Hoc fuit impletũ de Seleuco fratre iſtius. Hoc autem dicebat iſte, quia volebat filiũ ſuum regnare poſt ſe, cum tamen nepos ſuus Demetrius filius Seleuci regnare deberet. *ſumma*, id eſt, negotiorum ſarcina euentum infirmitatis meæ. *Multis noſtrum commendatam*.

falſum eſt de Iudæis, ſed forſan de alijs id dicit, niſi fortè factum ſit, & nó legatur. *publicè & priuatim*. id eſt, quæ recepi ab omnibus & ſingulis; vt referatur ad omnes & ſingulos. *Communem vobis fore*: id eſt, tractabilem & affabilem. *Philippum*. cui cõmiſit diadema & anulũ pro filio ſuo Antiocho, ſuprà libro. 1. cap. 6. *qui metuens*. non ita citò & ſtatim: ſed poſtquam fuit fugatus de Antiochia quam vſurpabat de conſilio Lyſiæ, vt ſuprà lib. 1. cap. 6. & 8. habetur.

CAP. X.

MACHABÆVS *autem & qui cum eo erant, Domino ſe protegente, templum quidem & ciuitatem recepit; aras autem quas alienigenę per plateas extruxerant, itemque delubra demolitus eſt.* *Judas Machabæus ciuitatem & templum recipit in ſua protectione: Deo duce.*

& purgato templo, aliud altare fecerunt: & de ignitis lapidibus igne concepto sacrificia obtulerunt post biennium, & incensum & lucernas & panes propositionis posuerunt. Quibus gestis, rogabāt Dominum prostrati in terrā, ne amplius talibus malis inciderent: sed & si quando peccassent; vt ab ipso mitius corriperentur, & non barbaris ac blasphemis hominibus traderentur. Qua die autem templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die purificationem fieri, vicesima quinta mensis, qui fuit Casleu. & cum lętitia diebus octo egerunt in modum tabernaculorum: recordantes quòd ante modicum temporis diem solennem tabernaculorum in montibus, & in speluncis more bestiarum egerant. Propter quod thyrsos, & ramos virides, & palmas pręferebant ei qui prosperauit mundare locum suum. Et decreuerunt communi præcepto & decreto, vniuersæ genti Iu-

Post biennium vel à tempore rebellionis factæ per Iudam: lege, quia post duos annos tertio anno eodē die quo fuerat cōtaminatus fuit mūdatus: quasi primus annus non computetur hic: vel vt alia versio habet, duobus post annis & sex mensibus:

daorum omnibus annis agere dies istos. Et Antiochi quidem, qui appellatus est Nobilis, vitæ excessus ita se habuit. Nunc autem de Eupatore Antiochi impij, quæ gesta sunt narrabimus, breuiantes mala quæ in bellis gesta sunt. Hic enim suscepto regno, constituit super negotia regni Lysiam quendam Phœnicis & Syriȩ militiȩ principẽ. Nam Ptolomaus, qui dicebatur Macer, iusti tenax erga Iudæos esse constituit, & prȩcipuè propter iniquitatem quæ facta erat in eos, & pacificè agere cũ eis. Sed ob hoc accusatus ab amicis apud Eupatorem, cùm frequenter proditor audiret, eo quòd Cyprum creditam sibi à Philometore deseruisset, & ad Antiochũ Nobilem translatus etiam ab eo recessisset, veneno vitam finiuit. Gorgias autem cum esset dux locorum, assumptis aduenis frequenter Iudæos debellabat. Iudȩi verò qui tenebant opportunas munitiones, fugatos ab Ierosolymis suscipiebant,

quã ciuitas capta fuisset intelligendũ est. tantũ enim intercessit temporis inter vrbem captam tẽplumque prophanatum: atque illud expurgatũ.

& bellare tentabant. Hi verò qui erant cum Machabæo per orationes Dominum rogantes vt esset sibi adiutor, impetum fecerunt in munitiones Idumæorum: multaque vi insistentes, loca obtinuerunt, occurrentes interemerunt, & omnes simul nō minus viginti millibus trucidauerūt. Quidam ante cùm fugissent in duas turres valde munitas, omnem apparatum ad repugnandum habentes: Machabęus ad eorum expugnationem, relicto Simône *& Iosepho, itemque Zachæo, eisque qui cum ipsis erant satis multis, ipse ad eas quæ amplius perurgebant pugnas, conuersus est. Hi verò qui cum Simone erant, cupiditate ducti, à quibusdā qui in turribus erant suasi sunt pecunia: & septuaginta millibus didrachmis acceptis, dimiserunt quosdam effugere. Cum autem Machabæo nuntiatum esset quod factum est, principibus populi congregatis accusauit, quòd pecunia fratres vendidis-*

ſent, aduerſariis eorum dimiſsis. Hos igitur proditores factos interfecit, & confeſtim duas turres occupauit. Armis autem ac manibus omnia proſperè agendo in duabus munitionibus plus quàm viginti millia peremit. Et Timotheus, qui prius à Iudæis fuerat ſuperatus; conuocato exercitu peregrinæ multitudinis, & congregato equitatu Aſiano aduenit, quaſi armis Iudæam capturus. Machabæus *autem & qui cum ipſo erant, appropinquante illo, deprecabantur Dominum, caput terra aſpergentes, lumboſque ciliciis præcincti, ad altaris crepidinem prouoluti, vt ſibi propitius, inimicis autem eorum eſſet inimicus, & aduerſariis aduerſaretur, ſicut lex dicit: Et ita poſt orationem ſumptis armis, longiùs de ciuitate procedentes, & proximi hoſtibus effecti, reſederunt. Primo autem Solis ortu vtrique commiſerunt: iſti quidem victoriæ & proſperitatis ſponſorem cum virtute Do-*

minum habentes : illi autem ducem belli animum habebant. Sed cùm vehemens pugna esset, apparuerunt aduersariis de cælo viri quinque in equis, frenis aureis decori, ducatum Iudæis prestantes: ex quibus duo Machabæum medium habentes armis suis circunseptum incolumem conseruabant: in aduersarios autem tela, & fulmina iaciebant, ex quo & cæcitate confusi, et repleti perturbatione cadebant. Interfecti sunt autem viginti millia quingenti, & equites sexcēti, Timotheus verò confugit in Gazarā præsidium munitum, cui preerat Chæreas. Machabeus autem, & qui cum eo erant, letantes obsederunt præsidium diebus quatuor. At hi qui intus erant, loci firmitate confisi, supra modum maledicebant, & sermones nefandos iactabant. Sed cùm dies quinta illucesceret, viginti iuuenes ex his qui cum Machabæo erant, accensi animis propter blasphemiā, viriliter accesserunt ad

murũ, & feroci animo incedentes aſcẽdebant: ſed & alij ſimiliter aſcendentes, turres portaſque ſuccendere aggreſſi ſunt, atque ipſos maledicos viuos concremare. Per continuum autẽ biduum præſidio vaſtato, Timotheum occultantem ſe in quodam repertum loco peremerunt: & fratrẽ illius Chæream & Apollophanem occiderunt. Quibus geſtis, in hymnis & confeſſionibus benedicebant Dominum, qui magna fecit in Iſrael, & victoriam dedit illis.

IN CAP. X.

MACHABÆVS *autem.* Hæc eſt ſecunda pars illius. *Iudas verò.* vbi poſt factum Iudæ ſub Antiocho Nobili, vel Epiphane, ponitur factum eius ſub Antiocho filio eius, & diuiditur in tres partes. Primò po-

nitur bellũ Iudæ cum aliquibus principibus Regis. In ſecunda bellũ eius cum Lyſia, qui erat inter alios principalis, cap. 11. In tertia bellum ſcilicet cum rege Antiocho & Lyſia cap. 13. Circa caput iſtud præmittitur primò poſt mortem Antiochi Nobilis, ipſius templi purificatio; ſecundò Antiochi filij ſui ad regnum ſublimatio, ibi. *et Antiochi qui appellatus eſt Nobilis*; tertiò ipſorum hoſtium, partem regis defendentium, expugnatio, ibi. *Gorgias autem cum eſſet dux*. Circa primam ponit primò templi purificationem; ſecundò deuotam eorum orationem, ibi. *rebus geſtis*; tertiò lætam ſollemnizationem, & cum lætitia. Circa ſecundam ponit regis promotionem & conſtitutionem; ſecundò Lyſiæ exaltationem, ibi. *Hic enim ſuſcepto*; tertiò Ptolomæi occiſioné, ibi. *Nam Ptolomæo*. Circa tertiam par-

tem; *Gorgias autem, &c.* primò ponitur conflictus cum Gorgia; secundò conflictus cum Ptolomæo, ibi. *At Timotheus.* Circa primam primò agitur de Gorgiæ insurrectione, secundò de Iudæorum defensione, ibi. *Iudęi verò qui,* tertiò de eorum ad dominũ oratione, ibi. *Hi verò qui erant,* quartò de aliquorum forti inclusione, ibi. *quidam autem*; quintò de eorum pecuniosa euasione, ibi. *Hi verò qui cum Simone*; sextò de vendentium occisione, ibi. *cum autem Machabęus.* Circa illam partem in qua agitur de bello Timothei, primò ponitur quomodo Timotheus & sui insurrexerunt; secundò quomodo Machabæus & Iudæi ad orationis auxilium recurrerunt, ibi. *Machabæus autem*; tertiò quomodo ambo exercitus pręlium commiserunt, ibi. *primò autem solis*; quartò quomodo quinque viri

de cœlo armati ad auxilium Iudæorũ recurrerunt, ibi. *ſed cum vehemens*: quintò quomodo Timotheus & ſui ſuccubuerũt, ibi. *interfecti autem ſunt*, ſextò quomodo Timotheus & ſui fugientes ſe recluſerunt, ibi. *Timotheus autem fugit*; ſeptimò quomodo in fortitudine loci confiſi in Iudæos opprobria iecerunt, ibi. *At hi qui intus*; Octauò quomodo Iudæi muros fregerunt & ipſos occiderũt, ibi. *ſed cum dies quinta*; Vltimò quomodo gratias Deo reddidere, ibi. *quibus geſtis*;

Textus expoſitio. Sed nunc iam ad litteram. *Itemque delubra*. dicuntur quaſi delentia vmbram, ſcilicet ad immolandũ. *Et purgato templo*, Contra, ſuprà lib. 1. cap. 4. *obiectio.* vno anno ante mortem Antiochi Nobilis poſuit auctor purificationẽ templi, & poſt victoriam habitam cum Lyſia: hîc autẽ ponit eam factã poſt mortem Antiochi, & ante victo-

riam Lyſimachi. Reſpondetur, quòd hic liber traditus fuit per modum epiſtolæ, vt inducerētur Iudæi ad obſeruantiā dierū feſtiuorū aliquorum, vt ſuprà dictū eſt, cap. 1. Ad quæ obſeruanda magis potuerunt induci mortuo Antiocho, ideo fit de morte illius mentio. *ignitis*, id eſt, de calce & lapidibus præcedentis altaris, vbi ignis erat perpetuus, & ideo vocat eos ignitos. *concepto.* id eſt, per colliſionem generato. *poſt biennium*. Sed contra, dictum eſt ſuprà, lib. 1. cap. 4. quòd contaminatio durauit tribus annis. Reſpondetur, verum id eſſe, ſed vno anno durauit antequam Iudas & ſui aliquod remedium apponerent: poſtquam verò ille incepit remedium adhibere; durauit duobus annis: & ſic loquitur hîc, cum dicit. poſt biennium *eadem die*, ſuprà lib. 1. cap. 4. *Caſleu*, Decembris, aliàs No-

Obiectio.

Poſt biennium à profanatione: & nō à morte Antiochi intelligit D. Thom. hic.

uebris. De hoc vide suprà lib. 1. cap. 4. *ante modicum tempus*. Ideo de nouo ipsum diem scenopegiæ fecerunt, quia ante malè, & non secundum ritum legis ipsum fecerãt. *propter quod thyrsos & ramos, &c.* id est, propter augendam magis festiuitatẽ. *thyrsos.* id est, quosuis herbarũ ramos. thyrsus enim secundum Papiam, generaliter est omnis frutex herbarum, vel olerum quarũcumque, de nouo sursum eleuatùs à terra. *quondam.* scilicet sub patre eius. *Nam Ptolomæus.* quasi dicat ideo substitut⁹ est Lysias, quia Ptolomæus, qui priùs fuit in illo officio, accusat⁹ fuit de proditione. De isto Ptolomęo duce Celes Syriæ, & Phœnicię habetur suprà eodem cap. 8. *qui dicebatur Macer.* cognomẽ est. *iusti tenax.* id est, in iusto facto pertinax, id est, perseuerans pro iustitia Iudæorum. *esse instituit.* id est; firmiter statuit. *&*

Papias. parte 1. lit. T.

pacificè agere. supple instituit, *ab amicis*. scilicet suis, vel fortè regis. *proditor audiret*. sensus est, Cum audiret Ptolomæus de seipso frequenter hoc nomẽ proditor, id est, se vocari proditorem; supple, hoc non obstante non recedebat ab amicitia Iudæorum. *eoque Cyprum*. Modò tangit duas causas quare eum vocabant proditorem. *à Philometore*, id est regem Ægypti deseruisset, vel seruitium regis deseruit, & ad Reges Asiæ & Persidis se conuertit. Et iterum ipso relicto Iudæis se confœderauit, & propter ista duo reputabant eum proditorem, sed tamen hoc ipse faciebat propter iustitiam, vt patet in littera. *Gorgias autem*, de quo suprà lib. 1. cap. 3. & 4. & eodẽ cap. 8. *fugatos à Hierosolymis*. scilicet Iudæos ab hostibus, recipiebant. in munitionibus quas habebant. vel sensus est, & melius, quòd Iudæi qui erãt

in munitionibus suscipiebant ad bellum illos hostes qui expellebantur & fugabantur à Iudæis qui erant in Ierusalem. *Loca.* id est, munitiones Idumæorum, *non minus à viginti millibus*, id est, non minus quàm viginti millia. *Multis satis.* id est, multis valde. *Didrahmis.* id est, nummis valentibus duas Drachmas. Quid sit Drachma, dictum est antè. *vendidissent.* ideo eos vendidisse dicuntur, quia eos prodiderunt, dimittendo eorum aduersarios; qui postea potius secum eos occidisset. Vnde vendendo hostibus libertatem implicitè fratres suos vendiderunt. *Et Timotheus, &c.* de quo suprà cap. 8. *illi autem Ducem belli animũ habebant.* id est, pro Duce vel tanquam ducem. *Fulmina.* id est, tela vt fulmina cum faculis accensis. *maledicebant.* id est, mala prædicabantur Machabæo & socijs.

CAP. XI.

SED paruo pòst tempore, Lysias procurator regis, & propinquus, ac negotiorum prępositus, grauiter ferens de his quæ acciderant: congregatis octoginta millibus, & equitatu vniuerso veniebat aduersus Iudæos, existimans se ciuitatem quidem captam gentibus habitaculum facturum, templum verò in pecuniæ quęstum, sicut cætera delubra Gentium, habiturum, & per singulos annos venale sacerdotium: nusquam recogitans Dei potestatem, sed mente effrenatus in multitudine peditum, et in millibus equitum, & in octoginta elephantis confidebat. Ingressus autem Iudæam, & appropians Bethsuræ, quæ erat in angusto loco, ab Ierosolyma interuallo quinque stadiorum, illud præsidium expugnabat.

Lysias conatur Iudæos expugnare: sed in fugam versus, pacem petere coactus fuit.

Bethsura ciuitas erat in tribu Iu-

da vel Betamin, hodie vicus est, cunctibus ab Helia Chebron, ubi fons est in qua Eunuchus Reginæ Cand. fuit baptisatus.

Vt autem Machabæus & qui cum eo erant, cognouerunt expugnari præsidia, cum fletu & lachrymis rogabant Dominum, & omnis turba simul, vt bonum angelum mitteret ad salutem Israel. Et ipse primus Machabeus sumptis armis, cæteros adhortatus est simul secum periculum subire, & ferre auxilium fratribus suis. Cumque pariter prompto animo procederent, Ierosolymis apparuit præcedens eos eques in veste candida, armis aureis hastam vibrans. Tunc omnes simul benedixerunt misericordem Dominum, et conualuerunt animis: non solùm homines, sed & bestias ferocissimas, & muros ferreos parati penetrare. Ibant igitur prompti, de cælo habentes adiutorem, & miserantem super eos Dominum. Leonum autem more impetu irruentes in hostes, prostrauerunt ex eis vndecim millia peditum, & equitum mille sexcentos: vniuersos autem in fugam verterunt, plures autem

ex eis vulnerati nudi euaserunt. Sed et ipse Lysias turpiter fugiẽs euasit. Et quia non insensatus erat, secum ipse reputans factam erga se diminutionem, & intelligens inuictos esse Hebræos, omnipotentis Dei auxilio innitentes, misit ad eos: promisitque se consensurum omnibus quæ iusta sunt, & regem compulsurum amicum fieri. Annuit autem Machabæus precibus Lysiæ, in omnibus vtilitati consulens: & quæcunque Machabeus scripsit Lysiæ de Iudæis, ea rex concessit. Nam erant scripta Iudeis epistolæ à Lysia, *siquidem hunc modum continentes:* LYSIAS *populo Iudæorum salutem. Ioannes & Absalom qui missi fuerant à vobis tradentes scripta, postulabant vt ea quę per illos significabantur, implerẽ. Quæcũque igitur regi potuerunt perferri exposui; et quæ res permittebãt, cõcessit. Si igitur in negotiis, fidẽ cõseruaueritis, et deinceps bonorũ vobis causa esse tẽtabo.* De *cæteris aũt per singula*

verba mandaui & istis & his qui à me missi sunt, colloqui vobiscũ. Bene valete. Anno centesimo quadragesimo octauo mẽsis Dioscori, die vicesima & quarta. Regis autem epistola, ista continebat: REX *Antiochus* Lysię *fratri salutem.* Patre *nostro inter deos trãslato, nos volẽtes eos qui sũt in regno nostro sine tumultu agere, & rebus suis adhibere diligentiam, audiuimus Iudęos non consensisse patri meo vt transferrentur ad ritum* Gręcorum, *sed tenere velle suum institutum, ac propterea postulare à nobis concedi sibi legitima sua. Volentes igitur hanc quoque gentem quietam esse, statuentes iudicauimus templũ restitui illis, vt agerent secundum suorum maiorum consuetudinem.*Bene *igitur feceris, si miseris ad eos, & dexteram dederis: vt cognita nostra volũtate, bono animo sint, & vtilitatibus propriis deseruiant. Ad Iudæos verò regis epistola talis erat:* REX *Antiochus senatui Iudæo-*

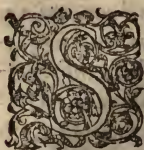
rum, & cæteris Iudæis salutem. Si valetis, sic estis vt volumus: sed & ipsi bene valemus. Adiit nos Menelaus, dicens velle vos descendere ad vestros qui sunt apud nos. His igitur qui commeant vsque ad diē tricesimum mensis Xanthici, damus dextras securitatis, vt Iudaicis vtantur cibis, & legibus suis, sicut et prius: & nemo eorum vllo modo molestiam patiatur de his quę per ignorantiam gesta sunt. Misimus autem & Menelaum, qui vos alloquatur. Valete. Anno *centesimo quadragesimo octauo, Xanthici mensis quintadecima die. Miserunt autem etiam Romani epistolam ita se habentem:* QVINTVS *Memmius et Titus Manilius legati Romanorum, populo Iudæorum salutem. De his quæ Lysias cognatus Regis concessit vobis, & nos concessimus.* De *quibus autem ad regem indicauit referendum, confestim aliquem mittite, diligentius inter vos conferentes: vt decernamus,*

Anno 148. mēsis Dioscori: ait Hugo, quod vitio scriptorum corruptus est hic numerus, vel etiam

anni initium sumitur diuersè quia sup. lib. 1. cap. 6. dicitur mortuus Epiphanes anno 149.

sicut congruit vobis: nos enim Antiochiã accedimus. Ideoque festinate rescribere, vt nos quoque sciamus cuius estis voluntatis. Bene valete. Anno centesimo quadragesimo octauo, quintadecima die mensis Xanthici.

In Cap. XI.

SEd *paruo pòst tempore.* Hic secundò ponitur bellum Iudę cum Lysia qui erat inter omnes principes terræ principalior, & primò describit bellum & sequentem concordiam; Secundò describit in factis particularibus multiplicem Iudæ victoriam, & hoc ca. 12. Circa primum tria facit, primò describit Lysiam à Iuda superatum; ibi. *sed paruo.* secundò Lysiam

cum ipſo confœderatum. tertiò Iudá mediante Lyſia cum Rege pacificatum. ibi, *anno centeſimo quadrageſimo octauo.* Circa primam partem pręmittit à Lyſia exercitus cógregationem. ſecundò ſuperbã & præſumptuoſam intentionem, ibi. *exiſtimans ſe ciuitatem.* tertiò ipſius Iudę occupationem, ibi, *ingreſſus autem Iudæam.* Ex parte autem Iudæ ponitur, quomodo ipſe cum ſuis ad lachrymas recurrerũt. ſecundò quomodo verbis Iudæ confortati audacter contra aduerſarios proceſſerunt, ibi, *ipſe primus Machabæus.* tertiò quomodo Angelum adiutorem recéperunt, ibi, *cumque ſecum prompto animo.* quartò quomodo aduerſarios occiderũt, & fugarunt, ibi. *ibant ergo prompti.* Circa ſecundam partem principalem ponit quomodo prudenter Lyſias Iudæorũ potentiá inuincibilem conſiderauit; ſecundò

quomodo verba pacis & concordiæ demandauit. ibi. *misit ad eos*, tertiò quomodo Iudas verba nuntiorũ acceptauit. ibi. *annuit autem Iudas*, quartò quomodo Iudas amicabiles epistolas destinauit. ibi. *Nam erant scripta.* Circa tertiam partem ponit post confœderationem cum Antiocho eãdem cum populo Romano. Et circa primam partem ponit epistolam Regis ad Lysiam; secundò ad Iudæos. Circa tertiam partem principalẽ primò præmittit Rex curialem salutationem, secundò aperit in generali suam regalem intentionem. ibi. *patre nostro inter Deos*, tertiò explicat Iudæorum & patris dissensionem. ibi. *audiuimus Iudæos.* quartò concedit legalium liberam obseruantiam; quintò, hortatur Lysiam ad huius diuulgationem. ibi. *benè ergo feceris.* Circa epistolam Regis ad Iudæos, primò ponitur salu-

tatio, secundò gaudium de prosperitate, tertiò signum de fideli securitate, quartò excusatio de temeritate. Circa epistolam Romanorum, salutationem præmittunt, priùs donata concedunt; de futuris ipsos instruunt, epistolas mittendas eis petunt. Nunc ad litteram. *sicut cætera delubra.* loca scilicet ad immolandum idolis, sic dicta quasi delētia vmbram, vt dictum est. *venale sacerdotium.* esse scilicet ab ipso, id est, cogitabat quod quolibet anno sacerdotiū vēderetur. *Elephantes.* quia animalia sunt ad pugnandū apta, de quibus libro. 1. cap. 6. dictū est. *Bethsurę.* ciuitas est fortis secundùm glosam ad vincendum in terra Iuda vel Benjamin. *quinque stadiorum*; stadium est octaua pars miliarij, & habet centum & viginti quinque passus, qui conficiunt sexcentos & viginti pedes. Isidorus in lib. 15. *nudi.*

Textus expositio.

Isidorus. lib. 15. cap. 13.

armis suis proiectis, & illis exuti, ad melius fugiendũ. *non insensatus.* Imò industrius. *quę iusta sunt*, id est, quæ petebant Iudæi, quorum petitio iusta esse potest haberi per victorias ipsis à Deo datas. *quæ per illos.* scil. duos. *res permittebat*, id est, negotium exigebat. *& deinceps.* id est, cum his quę iá incœpi. *Anno centesimo quadragesimo octauo*; glosa. eodem annò quo mortuus fuit Antiochus. sed contra quia suprà lib. 1. cap. 6. dicitur, quòd mortuus fuit anno centesimo quadragesimo septimo; Respondetur quòd frequenter in computandis temporibus Regum vna pars modica anni cõputatur pro anno. *Dioscori.* id est Iunij, *inter Deos translato*: id est à vita præsenti hominum abstracto; sicut dij qui conuersationem cum hominibus non habent, *templũ restitui*. i. liberum cultum Dei in tẽplo; quia tem-

plum iam habebant. *Menelaus*. ille de quo dictum est antè, ambitiosus, *velle nos descendere*, sensus est, quia ipse accusabat Iudæos, quòd volebant venire contra Regem, & suos liberare, quia non erant inter illos liberi. *His igitur qui commeant*. id est, commorantur. vel *ad nos commeantes*. & nobiscum conuenientes, *Mensis Xanthici*. Græcum nomen est, quod Hæbraicè dicitur Nisan, Latinè autẽ Aprilis. *De his quę per ignorantiam*. id est sicut aliàs passi sunt, vt patet de his quæ erga ipsos facta sunt, resoluere aliqua noluit Lysias, per seipsum determinatè, sed ad Regem deferenda esse putauit. Cùm autem nondum essent determinata, miserunt Romani informantes Iudæos vt scriberent quomodo illa ad prosperitatem suam vellent determinari, quia id ipsi facturi essent apud Regem Antiochũ.

Et notandum quòd eodem die, mense, & anno fuerunt datæ litteræ Regis & Romanorum.

CAP. XII.

Lysia recedente, Timotheus infestat Iudæos, et Ioppitæ facinus in Iudæos aggrediuntur.

Timoth. hic alter est ab illo, qui legitur cap. 10. fuisse occisus, Multi enim erant huius no-

HIs *factis pactionibus, Lysias pergebat ad regem, Iudæi autem agriculturę operam dabant. Sed hi qui resederant Timotheus & Apollonius Gennæi filius, sed & Hieronymus, & Demophon, super hos & Nicanor* Cypriarches, *non sinebant eos in silentio agere, & quiete. Ioppitæ verò tale quoddam flagitium perpetrarunt. rogauerunt Iudæos cum quibus habitabant, ascendere scaphas quas parauerant, cum vxoribus, et filiis, quasi nullis inimicitiis inter eos subiacentibus. Secundum cō-*

mune itaque decretū ciuitatis, & ipsis acquiescentibus, pacisque causa nihil suspectum habentibus: cùm in altum processissent, submerserunt non minus ducentos. Quam crudelitatem Iudas in suæ gentis homines factam vt cognouit, præcepit viris qui erant cum ipso: & inuocato iusto iudice Deo, venit aduersus interfectores fratrum, & portum quidem nocte succendit, scaphas exussit, eos autem qui ab igne refugerant, gladio peremit. Et cùm hæc ita egisset, discessit quasi iterum reuersurus, & vniuersos Ioppitas eradicaturus. Sed cùm cognouisset & eos qui erant Iamniæ, velle pari modo facere habitantibus secum Iudæis, Iamnitis quoque nocte superuenit, & portum cum nauibus succendit: ita vt lumen ignis appareret Ierosolymis à stadiis ducentis quadraginta. Inde cùm iam abiissent nouem stadiis, & iter facerent ad Timotheum, commiserunt cum eo Arabes quinque mil-

minus milites & duces. vel est ordo præposterus, vt ait Hugo.

lia viri, et equites quingenti. Cumque pugna valida fieret, auxilio Dei prosperè cessisset, residui Arabes victi, petebant à Iuda dextram sibi dari, promittentes se pascua daturos, & in cæteris profuturos. Iudas autem arbitratus verè in multis eos vtiles, promisit pacem; dextrisque acceptis, discessere ad tabernacula sua. Aggressus est autem & ciuitatem quandam firmam põtibus murisque circumseptam, quæ à turbis habitabatur gentiũ promiscuarum, cui nomen Caspim. Hi verò qui intus erant, confidentes in stabilitate murorum et apparatu alimoniarum, remissius agebant, maledictis lacessentes Iudã, ac blasphemantes, ac loquentes quæ fas non est. Machabæus autem inuocato magno mundi principe, qui sine arietibus et machinis temporibus Iesu precipitauit Iericho, irruit襲 ferociter muris: & capta ciuitate per Domini voluntatem innumerabiles cædes fecit, ita vt adiacẽs stagnũ

Caspim ciuitas erat munita turribus & pontibus in tribu Iuda nouem stadiis distãs à Iamnia vel Iabnia.

stadiorū duorū latitudinis, sanguine infectum fluere videretur. Inde discesserūt stadia septingenta quinquaginta, & venerunt in Characa ad eos qui dicuntur Tubianæi, Iudęos et Timotheum quidem in illis locis non comprehenderunt, nulloque negotio perfecto regressus est, relicto in quodam loco firmißimo præsidio. Dositheus autem & Sosipater, qui erant duces cum Machabæo, peremerunt à Timotheo relictos in præsidio, decem millia viros. At Machabæus ordinatis circum se sex millibus, & constitutis per cohortes, aduersus Timotheum processit, habentem secum centum viginti millia peditum, equitúmque duo millia quingentos. Cognito autem Iudę aduentu, Timotheus præmisit mulieres & filios & reliquum apparatum, in præsidium quod Carnion dicitur. erat enim inexpugnabile, et accessu difficile propter locorum angustias. Cumque cohors Iudæ prima apparuisset, timor

Characa vel Tharacha loc' est in Tubianæis Arabibus: qui alio nomine dicūtur Nabuthei vel Nabathei.

hostibus incussus est, ex praesentia Dei qui vniuersa conspicit, & in fugam versi sunt alius ab alio, ita vt magis à suis deiicerentur, & gladiorum suorum ictibus debilitarentur. Iudas autem vehementer instabat puniēs prophanos, & prostrauit ex eis triginta millia virorum. Ipse verò Timotheus incidit in partes Dosithei & Sosipatris: & multis precibus postulabat vt viuus dimitteretur, eo quòd multorum ex Iudaeis parentes haberet, ac fratres, quos morte eius decipi eueniret. Et cùm fidem dedisset restituturū se eos secundum constitutum, illaesum eum dimiserunt, propter fratrum salutem. Iudas autem regressus est à Carnion, interfectis vigintiquinque millibus. Post horum fugam & necem, mouit exercitum ad Ephron ciuitatem munitam, in qua multitudo diuersarum gentium habitabat: & robusti iuuenes pro muris consistentes fortiter repugnabant: in hac autem machinae multae, & telorum

erat

erat apparatus. Sed cùm omnipotentem inuocassent, qui potestate sua vires hostiũ confringit, ceperunt ciuitatem: & ex eis qui intus erãt, viginti quinque millia prostrauerũt. Inde ad ciuitatẽ Scytharũ abierunt, quæ ab Ierosolymis sexcẽtis stadiis aberat. Contestantibus autem his qui apud Scythopolitas erant Iudæis, quod benignè ab eis haberentur etiam temporibus infelicitatis quòd molestè secum egerint: gratias agentes eis, & exhortati etiam de cetero erga genus suum benignos esse, venerunt Ierosolymam die solenni septimanarum instante. Et post Pentecostem abierunt contra Gorgiã præpositũ Idumææ. Exiuit autem cum peditibus tribus millibus, & equitibus quadringentis. Quibus congressis, contigit paucos ruere Iudeorum. Dositheus verò quidam de Bacenoris, eques, vir fortis, Gorgiam tenebat: & cùm vellet illum capere viuum, eques quidam de Thracibus irruit in eum,

humerumque eius amputauit: atque ita Gorgias effugit in Maresa. At illis qui cum Esdrin erant, diutius pugnantibus & fatigatis, inuocauit Iudas Dominum *adiutorem, & ducem belli fieri: incipiens voce patria, et cum hymnis clamorem extollens, fugam* Gorgiæ *militibus incussit. Iudas autem collecto exercitu venit in ciuitatem Odollam: & cùm septima dies superueniret, secundum consuetudinem purificati, in eodem loco sabbathum egerunt. Et sequenti die venit cum suis* Iudas*, vt corpora prostratorum tolleret, & cum parentibus poneret in sepulchris paternis. Inuenerunt autem sub tunicis interfectorum de donariis idolorum, quæ apud* Iamniam *fuerunt, à quibus lex prohibet Iudæos: Omnibus ergo manifestum factum est ob hanc causam eos corruisse. Omnes itaque benedixerunt iustum iudicium Domini, qui occulta fecerat manifesta. Atque ita ad preces conuersi, roga-*

uerunt vt id quod factum erat delictum, obliuioni traderetur. At verò fortissimus Iudas hortabatur populum conseruare se sine peccato, sub oculis videntes quæ facta sunt pro peccatis eorum qui prostrati sunt. Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Ierosolymam offerri pro peccato sacrificiū, benè & religiosè de resurrectione cogitans. (Nisi enim eos qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur & vanum orare pro mortuis) & quia considerabat quod hi qui cum pietate dormitionem acceperāt, optimam haberent repositam gratiam. Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur.

IN CAP XII.

3.p.q.82. art.6. & q.71. art.2.

His *factis pactionibus.* Hæc est secunda pars diuisa contra præcedens capitulum, vbi ponit multiplicẽ particularem victoriam quam de aduersarijs obtinuit Iudas, & secundo agitur de sepultura aliquorũ Iudæorum transgressorum. ibi. *Iudas autem collecto.* Per totam primam partem ponit aduersariorum repugnantiam in generali, & secundò in speciali. ibi. *Ioppitę verò.* Circa istud secundũ, primò vltio de proditione Ioppitarum, secundò de proditione Iamnitarũ, ibi. *Sed cum cognouisset & eos.* tertiò cõflictum cum Timotheo & Arabis. ibi. *Inde cum iam abiissent,* quartò cum illis qui erant in quadam forti ciuitate,

ibi. *aggressus est autem & ciuitatem*, quintò iterũ contra Timotheum & contra Ptolomæum. ibi. *inde discesserunt stadia*. sextò contra Gorgiam. ibi. *& post Pentecostem*, septimò contra Scythas. ibi. *ideo ad ciuitatẽ Scytharum*, Circa secundam partem principalem totius cap. ponitur primò ex parte ipsius Iudæ & suorum intẽtio sepeliendi, secundò ex parte mortuorum transgressio delinquendi. ibi. *Inuenerunt autem sub tunicis*, tertiò oblatio ponitur ad placandum Deum, ibi. *omnes itaque benedixerunt*, vbi describitur placatio Dei & ex peccati detestatione, & ex communi oratione, & ex vnanimi tribulatione. Nunc ad literam. *agriculturæ operam dabant*. Hoc dicitur in signũ pacis & tranquillitatis, *qui resederant*. id est, nimis diu quieuerant à debellando Iudæos, vt eis videbatur. *Timotheus*. fuit forsan

alius ab illo qui ſuprà eodem lib. cap. 10. fuit interfectus, *Cypriarches*, id eſt, principes Cypri, *ſcaphas*. i. naues: eſt enim ſcapha parua nauis & leuis, quãdoq; de vna ſolùm arbore cõcaua facta, vel ex viminibus & corio tecta, & ducitur in aquam & facile in terram appellitur tempore periculi. Dicitur autem ſcapha à ſcaphos quod eſt ſpeculum; quia piratæ talibus vtebantur ad ſ eculandũ; aut fortè quia de longè poſſunt ſpeculari. *Arietibus*. Aries ponitur pro inſtrumẽto perforandi muros, eò quòd ad litteram perforat eos ad modum arietis inuadentis. Sumitur enim ligamen de forti & duro & nodoſo trunco, & veſtitur ferro, & impetu violento in murũ impellitur, & ipſũ perforat. Machina etiam generaliter eſt inſtrumentum exquiſitè inuentum. *Tubianei*, dicuntur illi qui ſe tenebant ex parte Iudęo-

Scapha.

Scapha vnde dicitur.

Aries quid.

Machina.

rum,non tamen erant Iudæi, & dicũtur ſic,quaſi alieni tubis conducti vel vocati. *morte eius decipi eueniret.* quia ſi moreretur,ipſi occiderẽtur. Fidem enim non tantum per ſponſionem ſicut nos faciunt: ſed per ſponſionis cõformitatẽ. *Scythopolitas*, id eſt, ciues habitãtes in ciuitatibus Scytharũ. *ſeptimanarũ*, id eſt, Pentecoſtes feſto, quod ſecundum determinatum numerum ſeptimanarũ poſt Paſcha celebratur: ſuprà. 7. & Leuit. 23. *Cõtigit paucos ruere Iudæorũ*. quia abſconderũt donaria idolis immolata, vt ſtatim dicitur infrà *Baccenoris*, id eſt, tubanieis de quibus dictum eſt quòd fuerunt à Iuda conducti, vt ad ſonitum tubarũ eſſent Iudæis in auxiliũ. *Thracibus*. i. hominibus de Thracia, Thraces enim ſecundum Papiam deſcenderunt à Tiras filio Iaphet, & ſunt homines valde ſeueri. *Irruit in eũ*, id eſt,

De hoc vide eundem D. Thomã in 4. ſent. diſt. 45. q. 2. art. 2. q. 1. ad 1.

in Dositheum, non in Gorgiam. *Esdrim.* iste erat huic Gorgiæ principalis post ipsum. *militibus incurssit*, id est, milites Gorgiæ incussit ad fugam; qui erat eorum principalissimus. *purificati.* supple existentes, *&* *sequenti*, die scilicet post sabbathū. Ex hoc loco habet Ecclesia fundamentum orationes faciendi pro mortuis. *Post sabbathum Martyrum.* id est, post diem dominicā, *Donariis.* id est, de illis quę data erant idolis, vel ad sacrificandum vel ad ornādū. Lex Deuteronomij. 7. *obliuioni traderetur.* adeo quoad hoc quod amplius ipsum non puniret in alios; vel obliuioni traderetur. aut ab ipsis celaretur, neque diuulgaretur in alios, *sub oculis.* aliqui libri habent sic. *sub oculis videntes quæ facta sunt.* & tunc sensus est quod seruarēt se sine peccato sub oculis. id est, sub pœna perdendorum oculorum, quā

Hoc editio vulgarus non habet.

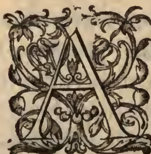
prohibitionem sciunt iustè factam, videntes quæ facta sunt, quod scilicet pro peccato eorum fratres prostrati sunt. Alij habent, *sub oculis viuentis, vel videntis Dei.* q. d. si peccaueritis Deus videbit; sicut patet per ea quæ facta sunt, quomodo pro peccato suo prostrati sunt, *pro peccato; sacrificium.* & ponitur ad maiorem intentionis Ecclesię expressionem, cum dicitur *pro peccatis mortuorum, vt à peccatis soluantur, de resurrectione cogitans.* aliqui dicunt quod istud totum, *benè, religiose &c.* est additum; alij quod totum est de textu, illud scilicet, *pro peccato sacrificiũ; benè & religiosè de resurrectione cogitãs,* Et hoc videtur esse verum per sequẽtem litteram, *Sancta &c.* quæ tamen truncata esset sine hoc, *Sancta ergo.* verbum istud est historiographi; & notandum quod quasi omnia dicta in hoc capite tra-

Hac eadẽ doctrina sub iisdẽ terminis habetur in addit. 3. partis q. 71 art. 2. ex autoritate August. Damasi et Dionysij: de suffragiis defunctor. & quæst. 82. art. 6. & in 4. sent. dist. 5. q. 2. art. 2. q. 2. ad 2.

ctantur suprà in primo libro, & hîc supplentur.

CAP. XIII.

Antiochi Eupatoris aduentus in Iudaẽã.

NNO *centesimo quadragesimo nono, cognouit Iudas Antiochũ Eupatorem venire cum multitudine aduersus Iudaeam, & cum eo Lysiam procuratorem & praepositum negotiorum, secum habentem peditum centum decem millia, et equitum quinque millia, & elephantos viginti duos, currus cum falcibus trecentos. Commiscuit autem se illis & Menelaus: & cum multa fallacia deprecabatur Antiochum, non pro patria salute, sed sperans se constitui in principatum. Sed Rex regũ suscitauit animos Antiochi in peccatorem: & suggerente Lysia hunc*

Hoc bellũ idem est cum illo quod narratur lib. I. cap. 6. & quãuis dissonet in numero elephantorũ &c. facilè potest exponi, & concordari: vt no-

esse causam omnium malorum, iussit vt eis est consuetudo, apprehēsum in eodē loco necari. Erat autem in eodem loco turris quinquaginta cubitorum, aggestum vndique habens cineris: hęc prospectum habebat in præceps. Inde in cinerem deiici iussit sacrilegum, omnibus eum propellētibus ad interitum. Et tali lege pręuaricatorem legis contigit mori, nec terræ dari Menelaum. Et *quidem satis iustè. Nam quia multa erga aram Dei delicta commisit, cuius ignis & cinis erat sanctus: ipse in cineris morte damātus est. Sed rex mente effrenatus veniebat, nequiorem se patre suo Iudæis ostensurus. Quibus Iudas cognitis, præcepit populo vt die ac nocte Dominum inuocarent, quo sicut semper, & nunc adiuuaret eos: quippe qui lege & patria, sanctoque templo priuari vererentur, ac populum qui nuper paululum respirasset, ne sineret blasphemis rursus nationibus subdi. Omnibus ita.*

tat Lira; quanuis Hugo hoc errori scriptorum imputet, vt solet aliàs.

que simul id facientibus, & petentibus à Domino misericordiam cum fletu & ieiuniis, per triduum continuum prostratis, hortatus est eos Iudas vt se præpararent. Ipse verò cum senioribus cogitauit prius quàm rex admoueret exercitum ad Iudæam, & obtineret ciuitatem, exire, & Domini iudicio cõmittere exitum rei. Dans itaque potestatem omnium Deo, mundi creatori, & hortatus suos vt fortiter dimicarent, & vsque ad mortem pro legibus, templo, ciuitate, patria, & ciuibus starent: circa Modin exercitum constituit. Et dato signo suis Dei *victoriæ, iuuenib. fortissimis electis, nocte aggressus aulam regiam, in castris interfecit viros quatuor millia, & maximum elephantorum cum his qui superpositi fuerant. Summoque metu ac perturbatione hostiũ castra repleuerũt, rebusque prosperè gestis abierũt. Hoc autẽ factũ est die illucescente adiuuante eum Domini protectione. Sed*

rex accepto gustu audaciæ Iudęorum, arte difficultatem locorum tentabat: & Behsuræ quæ erat Iudæorum præsidium munitum, castra admouebat: sed fugabatur, impingebat, minorabatur. His autem qui intus erant, Iudas necessaria mittebat. Enuntiauit autem mysteria hostibus Rhodocus quidam de Iudaico exercitu, qui requisitus comprehensus est, & conclusus. Iterum rex sermonem habuit ad eos qui erant in Behsuris: dextram dedit, accepit: abiit, commisit cum Iuda, superatus est. Vt autem cognouit rebellasse Philippum Antiochiæ, qui relictus erat super negotia, mente consternatos Iudęos deprecans, subditusque eis iurat de omnibus quibus iustum visum est: & recōciliatus obtulit sacrificium, honorauit templum, & munera posuit: Machabæum amplexatus est, & fecit eum à Ptolemaide vsque ad Gerrenos ducem & principem. Vt autem venit Ptolemaidem, grauiter ferebant Pto=

lemenses amicitiæ conuentionem, indignantes ne fortè fœdus irrumperet. Tunc ascendit Lysias tribunal, & exposuit rationem, & populum sedauit, regressusque est Antiochiam: & hoc modo regis profectio & reditus processit.

In Cap. XIII.

NNO *centesimo quadragesimo nono.* Hęc est secunda pars illius partis cap. 10. diuisa, in qua ponitur pugna simul cum Antiocho & Lysia. & primò ponitur aduersariorũ insurrectio, secundò à Iuda ipsorum expugnatio. ibi. *quibus Iudas congregatis*, tertiò iterata reconciliatio. ibi. vt autem cognouit. Circa primam partem primò agitur de exercitus congregatione. ibi. *anno centesimo quadragesimo*

nono, ſecundò interſeritur de malitiæ Menelai perceptione. ibi. *Et commiſcuit autem ſe illis*, tertiò de ipſius condigna occiſione. ibi. *ſed Rex Regum.* quartò de iuſta ſepulturæ priuatione. ibi. *erat autem in eodem*: quintò de crudelitatis regiæ executione. ibi. *ſed Rex.* Secunda pars principalis continet duas victorias quas habuit de Antiocho. Circa primam primò ex parte Iudæ & ſuorum continetur deuota oratio: ſecundò perfecta in ſigno humiliatio. ibi. *omnibus itaque*. tertiò, ipſius Iudæ prouida deliberatio. ibi. *ipſe vero cum*; quartò ſociorum fortium exhortatio. ibi, *Dans itaque poteſtatem*, quintò hoſtium virilis inuaſio. ibi. *& dato ſigno*. Circa ſecundam partem habes Regē munitiones Iudęorum inuadentem, ſecundò Iudam ſuis in munitionibus prouidentem. ibi. *his autem certus*, tertiò Regem illos

qui erant in Bethſura alloquentē. ibi. *iterum Rex.* quartò Iudam hoc non obſtante Regem expugnantem. ibi. *commiſit cum Iuda*. Circa tertiam partem principalem de reſurrectione, primò concludit Philippum contra Regem rebellare, ſecundò quòd de hoc voluit Rex cũ Iudęis ſe pacificare. ibi. *Iudæos deprecatus.* tertiò voluit Rex Iudæos & templum muneribus honorare. ibi. *et reconciliatus*, quartò concludit ex hoc Ptolomēſes remunerare; ibi. *vt autem venit Ptolomaidem*, quintò viſus eſt Lyſias eum pacificare. ibi. *tunc aſcendit Lyſias.*

Textus expoſitio. Nunc ad litteram. Notandũ eſt quòd de iſto bello cum Antiocho perfectius habitum eſt ſuprà lib. 1. cap. 6. & videtur fuiſſe primum bellum Iudæ & ſuorum cum Antiocho Eupatore filio Antiochi Nobilis. & hoc

Gloſa. dicit gloſa ſuper locum, iſtum quæ & ſecundum

ſecundum hiſtoriam, & ſecundum allegoriam locum exponit, & remittit ſe ad expoſitionem in præcedente libro poſitam. Sed contra hunc locũ obiicitur illud quod habetur libro 1. cap. 6. vbi dicitur quòd elephãtes 32. docti ad prędiũ erant ibi: & ibi etiã habetur de turrib⁹ ſuper eos ędificatis, & de ordine exercitus Antiochi &c. hic verò dicitur quòd erant viginti duo elephantes. Reſpõdetur quòd hic vel ibi fuit error ſcriptorũ, id eſt eorum qui hos libros compoſitos deſcripſerunt. *cum falcibus*, id eſt, vndique circunſeptis falcibus. *cultellis*. ſcilicet ferreis ad ſecandũ. tales dicuntur currus falcati. *Menelaus*. qui ſcilicet occidi fecit fratrem ſuũ Oniam & prodidit Iaſonem. *cum multa fallacia*. quia adulando captabat beneuolentiam eius; ſupra tamen dictum eſt quòd ipſam deprecationem fecerunt filij

obiectio.

Idem ait hic Hugo Cardinal: Error, inquit, fuit ſcriptorũ: hic vel lib. 1. c. 6.

nequam: quod est intelligendū quia plures alij erant cum Menelao. ipse verò erat principalis. *deprecabatur.* vt insurgeret in Iudæos, verum supra manifestius ponitur. *In peccatorem*, id est Menelaum. De ista morte eius tali loco; non dicitur supra, tamen hoc fuit verum, quia vt dicitur lib. 2. cap. 1. ipse fuit de illis filijs nequā, qui vt dictum est supra, à Iudaismo apostatarunt. *aggestum*, id est, tumulum. *in præceps.* quia præruptus erat locus ille, & videbatur minari præcipitiū. *Inde in cineres.* id est, de altitudine pręcipitij impulsus est. *tali lege contigit.* Hoc est tali modo, hoc est vt legali modo, sed non fortuitò. *Sanctus.* scilicet ignis ille iugis altaris. *nequiorem*, & hoc quia concitatus fuerat contra eos verbis aliorum, licet de se pacem voluisset, sicut patet per confœderationem priùs factam suprà eodem

cap. 12. *victoriæ Dei.* quia iuuenibus recitauit fortia Dei facta. *Nocte.* sed contra hoc supra dicitur quòd hoc fuit de die, vnde dicitur quòd refulsit in clypeos aureos, &c. Respondetur quòd vtrumque verum est. Inchoauit enim de nocte & continuauit de die. *maximum elephantorum.* Contra supra dicitur quòd hoc fecit Eleazar frater eius submittens se elephanti. Respondetur quòd hoc iterum fuit, vel hic etiam recitatur compendiosius; & etiam facta aliorum tribuuntur frequēter Principi. *prospere.* Contra, dicitur vbi supra, quòd Iudas aliquantulum fugit: ergo Eleazar frater suus occubuit. Respondetur quòd prosperitas fuit ibi, non quantum ad omnia, sed quia multum damni intulerunt aduersarijs suis: Et per hoc author inducit per epistolā illos quibus missa est ad gratiarum actionem.

obiectio. *obiectio.* *obiectio.*

sed fugabatur: ista clausula non poni-
Obiectio. tur vbi supra, sed contra quia vbi su-
pra dicitur quòd tradiderunt se pro-
pter defectum victualium. Respon-
detur quòd quandiu potuit; illis pro-
uidit sicut dicitur hic, tamen tandem
non potuit plus: & reddiderunt se.
accepto gustu; id est, gustata audacia,
sicut experientia de vino sumitur
per gustum *mysteria*; id est, secreta sci-
licet Iudæ & suorum, & consilia, &
hoc est melius, quia vbi supra dicitur
quòd Rex credebat eis victualia. *co-
gnouit*, per Lysiam scilicet, vt dicitur
vbi supra: *Philippum*, cui commisit
Antiochus Nobilis moriens stolam
& annulum & Diadema vt ferret ea
Antiocho isti, filio suo. Veniens ve-
rò Antiochiam voluit vsurpare regnũ
& priuare Antiochum, & hæc fuit
causa confœderandi se cum Iudæis.
iustũ visum est. scilicet Iudæis. *ne forte*

fœdus rumperent. ſcilicet Iudæi, ſed cõtrarium accidit, quia dicitur vbi ſupra, nempe lib. 1. cap. 6. quòd rex ſtatim iuramentũ ſuum fregit. *hoc modo.* id eſt hac occaſione.

CAP. XIIII.

Demetrius mittit Nicanorem cõtra Iudaos ſuaſu Alcimi Iudæi.

SED *poſt trienniȷ tempus cognouit Iudas & qui cum eo erat, Demetrium Seleuci cum multitudine valida, & nauibus, per portum Tripolis aſcendiſſe ad loca opportuna, et tenuiſſe regiones aduerſus Antiochum & ducem eius Lyſiam. Alcimus autem quidam qui Summus ſacerdos fuerat, ſed voluntariè coinquinatus eſt temporibus commiſtionis, conſiderans nullo modo ſibi eſſe ſalutem, neque acceſſum ad altare, ve-*

Tripolis ciuitas eſt maritima in Syria.

nit ad regem Demetrium centesimo quinquagesimo anno, offerens ei coronam auream, & palmam: super hæc & talos qui templi esse videbantur. Et ipsa quidem die siluit. Tempus autem opportnuum dementię suæ nactus, conuocatus à Demetrio ad consilium, & interrogatus quibus rebus et consiliis Iudæi niterentur: respondit, ipsi qui dicuntur Asidæi Iudęorum, quibus prǫest Iudas Machabęus, bella nutriunt, & seditiones mouent, nec patiuntur regnum esse quietum. Nam & ego defraudatus parentum gloria, dico autem Summo sacerdotio, huc veni: primò quidem vtilitatibus regis fidem seruans, secundò autem etiam ciuibus consulens, nam illorum prauitate vniuersum genus nostrum non minimè vexatur. Sed his singulis, ô rex, cognitis, & regioni, & generi secundum humanitatem tuam promulgatam, omnibus prospice. nam quandiu superest Iudas, impossibile est pacem esse

negotiis. Talibus autem ab hoc dictis et cæteri amici hostiliter se habètes aduersus Iudam, inflammauerunt Demetrium. Qui statim Nicanorem prępositum elephantorum ducem misit in Iudęam: datis mandatis vt ipsum quidem Iudam caperet, eos verò qui cum illo erant, disspergeret, et constitueret Alcimum maximi templi Summum sacerdotem. Tunc gentes quæ de Iudæa fugerant Iudam, congregatim se Nicanori miscebant, miserias et clades Iudæorum, prosperitates rerum suarum existimantes. Audito itaque Iudæi Nicanoris aduentu, & conuentu nationum, consperfi terra rogabant eum qui populum suum constituit, in ęternum custodiret, quique suam portionem signis euidentibus protegit. Imperante autem duce, statim inde mouerunt, conueneruntque ad castellum Dessau. Simon verò frater Iudę commiserat cum Nicanore: sed conterritus est repentino aduentu aduersariorum.

Nicanor tamen audiens virtutem comitũ Iudę, & animi magnitudinem quam pro patriæ certaminibus habebant, sanguine iudicium facere metuebat. Quam ob rem præmisit Posidonium, *&* Theodotium, *& Matthiam, vt darent dextras atque acciperent. Et cùm diu de his consilium ageretur, & ipse dux ad multitudinem retulisset: omnium vna fuit sententia amicitiis annuere. Itaque diem constituerunt qua secretò inter se agerent: & singulis sellæ prolatæ sunt & positæ. Præcepit autem* Iudas *armatos esse locis opportunis, ne fortè ab hostibus repentè mali aliquid oriretur: & congruum colloquium fecerunt.* Morabatur *autem Nicanor* Ierosolymis, *nihilque iniquè agebat. gregesque turbarum quę congregatæ fuerant, dimisit. Habebat autem Iudam semper charũ ex animo, & erat viro inclinatus. Rogauitque eum ducere vxorem, filiosque procreare. Nuptias fecit: quietè egit, comi-*

terque viuebant. Alcimus autem videns charitatem illorum adinuicem & conuentiones, venit ad Demetrium, & dicebat Nicanorem rebus alienis assentire, Judãque regni insidiatorem successorem sibi destinasse. Itaque rex exasperatus, & pessimis huius criminationibus irritatus scripsit Nicanori, dicens grauiter quidem se ferre de amicitiæ conuentione, iubere tamen Machabeum citius vinctum mittere Antiochiam. Quibus cognitis Nicanor consternabatur, & grauiter ferebat, si ea quę conuenerant irrita faceret, nihil læsus à viro. sed quia regi resistere non poterat, opportunitatem obseruabat qua præceptum perficeret. At Machabæus videns secum austerius agere Nicanorem, & consuetum occursum ferocius exhibentem, intelligens non ex bono esse austeritatem istam, paucis suorum congregatis occultauit se à Nicanore. Quod cùm ille cognouit fortiter se à viro præuentum, venit ad

maximum & sanctissimum templum: & sacerdotibus solitas hostias offerentibus, iussit sibi tradi virum. quibus cum iuramẽto dicentibus nescire se vbi esset qui quęrebatur, extendens manum ad templũ, iurauit, dicens, Nisi Iudam mihi vinctum tradideritis, istud Dei fanum in planitiem deducam, & altare effodiam, & templum hoc Libero patri consecrabo. Et his dictis abiit. Sacerdotes autem protendentes manus in cælum, inuocabant eum qui semper propugnator esset gentis ipsorum, hæc dicentes, Tu Domine vniuersorum, qui nullius indiges, voluisti templũ habitationis tuæ fieri in nobis. Et nunc sancte sanctorum omnium Domine, conserua in æternum impollutam domum istam, quæ nuper mundata est. Razias autem quidam de senioribus ab Ierosolymis delatus est Nicanori, vir amator ciuitatis, & bene audiens: qui pro affectu, Pater Iudæorum appellabatur. Hic multis

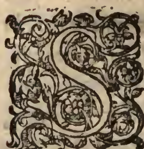
Viriliter mori voluit Razias, sed non prudenter: vide Aug.

temporibus continentiæ propositum tenuit in Iudaismo, corpusque & animam tradere contentus pro perseuerantia. Volens autem Nicanor manifestare odium quod habebat in Iudęos, misit milites quingentos, vt eum comprehenderent. putabat enim si illum decepisset, sese cladem Iudæis maximam illaturum. Turbis autem irruere in domum eius, & ianuam disrumpere atque ignem admouere cupientibus, cùm iam comprehenderetur, gladio se petiit: eligens nobiliter mori, potius quàm subditus fieri peccatoribus, & contra natales suos indignis iniuriis agi. Sed cũ per festinationem non certo ictu plagam dedisset, et turbæ intra ostia irrumperent, recurrens audacter ad murum, pręcipitauit semetipsum viriliter in turbas: quibus velociter locum dantibus casui eius, venit per mediam ceruicem: & cum adhuc spiraret, accensus animo, surrexit: & cùm sanguis eius magno fluxu deflue-

epist. 61. ad Dulcitium, vnde hoc factum & alia similia non ponũtur in sacra scriptura ad exemplũ mittandũ sed admirandum. vide etiã eundem August. lib. 2. contra epist. Gaudētij cap. 2. 3.

ret, & grauissimis vulneribus esset saucius, cursu turbam pertransit: et stans supra quandam petram preruptam, & iam exanguis effectus, cōplexus intestina sua, vtrisque manibus proiecit super turbas. inuocans dominatorem vitæ ac spiritus, vt hec illi iterum redderet: atque ita vita defunctus est.

In Cap. XIIII.

Ed *post triennij tempus.* Hæc est tertia pars illius, Iudas verò, quæ incipit cap. 8. in qua ponitur factum ipsius Iudæ sub Demetrio nepote Antiochi Nobilis filio Seleuci. Quomodo verò iste venit ad regnum mortuo patruo suo Antiocho Nobili, vide supra libro 1. cap. 7. Et talis pars diuiditur in

tria. primò ponitur à Demetrio contra Iudæos Nicanoris destinatio; secundò ipsius à Iudæis interfectio; ca. 15. tertiò historiæ consummatio, eodem cap. in fine. Si verò quis quærat, cur in libro isto non fiat mentio de victorijs factis sub alijs Regibus, vel ab alijs fratribus, sicuti sub Ionatha, & Simone: Respondetur quòd qui scripsit librum istum secundum, intẽdebat tantum secundum modum & formam epistolæ cap. 10. ipsum mittere, finaliter ad inducendum Iudęos qui erant in Ægypto vt celebraretur dies victoriæ istius, scilicet, de morte Nicanoris: & ideo mortuo eodem Nicanore cessat epistola & est finis libri. Circa istud capitulum primò ponitur Regis Demetrij ad regnũ exaltatio; secundò eius ab Alcimo contra Iudæos inflãmatio. ibi. *Alcimus autem quidam*. tertiò Nicanoris contra eos

destitutio. ibi. *qui statim Nican.* quartò Nicanoris cum Iudæis confœderatio. ibi. *Nicanor tamen.* quintò Regis contra Nicanorem indignatio. ibi. *Alcimus autem.* Sextò Nicanoris dissimulatio. ibi. *quibus congregatis.* septimò Iudæ perceptio & declinatio. ibi. *At Machabæus videns.* octauò Nicanoris superba comminatio. ibi. *quod vt ille cognouit*; nonò cuiusdam senis Iudæi ignominiosa interfectio. ibi. *Razias autem quidam.* Circa secundam partē agitur primò de Alcimi praua ambitione, secundò de munerū oblatione. ibi, *offerens ei.* tertiò de ipsius à Rege consultatione. ibi. *& vocatus*, quartò de Iudæorum accusatione, ibi. *Ipsi qui dicuntur*, quintò de Regis contra eos prouocatione, ibi. *sed oro.* sextò de omni contra eos inflammatione, ibi. *talibus.* Circa tertiam partem introducit Re-

gem Nicanorem mittentem & informãtem, & Alcimum in Summũ sacerdotem præficientem. ibi. *& constituerent.* Tertiò populum contra Iudam se Nicanori coniungentẽ. ibi. *Tunc gentes*; quartò populum Iudæorum timentem &ad Dei auxilium recurrentem. ibi. *Audito itaque Iudæi.* Circa quartam partem habetur, primò quomodo Nicanor de potentia Iudæ & suorum deliberauit, secundò quomodo nuntios pacis ad eos destinauit.ibi. *quamobrem.* Tertiò quomodo Iudas legationem de consilio acceptauit. ibi. *Cum de his.* Quartò quomodo ad cautelam rem ordinauit.ibi. *Pręcepit autem Iudas.* Quintò quomodo Nicanor cum eis pacificè habitauit. ibi. *morabatur autem.* Circa primã Alcimus ad Regem reuertitur, de pace cum Iudæis nequiter instruitur; falsitas & malitia tam Iudæ quàm Ni-

canoris, illi ſuggeritur, Rex ad indignationem iterum commouetur, & ſcripturâ Regis captura Iudæ iterum præcipitur. ſexta pars indiuiſa manet, & etiam ſeptima. Circa octauam partem notandum quòd primò ponit Nicanorem Iudam requirentem. ſecundò ipſummet hoſtias in templo impedientem. ibi. *Venit ad maximum.* Tertiò templum & altare deſtruēda aſſerentem. ibi. *quibus cum iuramento.* quartò populum ad dominum recurrentem. ibi. *Sacerdotes autem protendentes.* Circa nonam partem primò ponitur ipſius Raziæ cōmēdatio. ibi, *Razias autem*; ſecundò Nicanoris erga Iudices mala intentio. ibi. *Volens autem Nicanor.* Tertiò ipſius ſancti viri ab ipſo perſecutio. ibi. *turbis autē irruere.* Quartò ex parte ipſius viri humanæ probitatis oſtenſio. ibi. *& cum iam comprehenderetur.* Iſta autem fuit

probitas

probitas (Si probitas dici debet, & non potius improbitas) quòd ter se visus est occidere, primò vulnerando, secundò præcipitando, tertiò intestina sua proijciendo. Sed iam ad litteram. *Demetrium Seleuci filium*; quis fuit ille, & quomodo regnauit: vide supra lib. 1. cap. 7. *Tripolis*. ciuitas est maritima. vnde verò veniebat Iudas, supra lib. 1. cap. 7. *Alcimus*, pessimus & ambitiosus. *coinquinatus*. obseruātia gentilitatis. *commixtionis*, id est, quando commiscebat se cum gentibus, supra. cap. 4. & 6. *salutem nec accessum ad altare*. quem scilicet ex ambitione optabat, nempe sacerdotiū; *centesimo quinquagesimo anno*. sed contra quia statim dicitur quòd hoc fuit post triennij tempus, supple à morte Antiochi Nobilis, & à regno filij sui Antiochi, qui incœpit anno centesimo 49. vt dictū est ante cap. 6. vnde

Textus expositio.

Obiectio.

oportet quòd istud sit anno 151. Respondetur id verum esse, sed hic non computatur illa pars quinquagesimi primi anni, in cuius principio iste Demetrius venit; vnde debet glossari, post triennij tempus, id est, post duos annos, & partem tertij positam pro anno tertio. *coronam.* in signum victoriæ super hostes. *& tallos.* in signū dominij super templum. talli enim erant vasa ad modū turrium facta, in quibus offerebāt in diebus solemnibus, vt dicit glossa. *Assidei*, sic dicebātur qui Iudam sequebantur: quia speciali zelo dediti erant cultui diuino, & in eo assidui. *qui statim Nicanorem.* hic, vt ad principale propositum veniat, præmittit de missione prima Alcimi & Bacchidis: & proditione Iudæorum ab Alcimo veniente, & iuramenti sui violatione, de quibus supra libro 1. ca. 7. *constitueret Alcimum.*

ſupra quidem dixit quòd Rex illum conſtituit, quod eſt verum: ſed præcepit Nicanori vt deſtituto Iuda poneret iſtud in executione, caperet ſcilicet viuum. *Tũc gentes quę de Iudęa fugerant Iudam*: forſan illi fuerunt qui ſpe auxilij ad Alcimum venerũt; quia eum de genere Aaron crediderunt; ſupra lib. 1. cap. 7. quos iſte fraudulenter decepit. *Sanguine iudicium facere metuebat*. id eſt, metuebat ſeditionem ſedare per iudicium ſanguinis; id eſt, per ſanguinis effuſionem: quia timebat ſibi, & ſuis. *ſellę prolatæ ſunt ſingulis*; idem, ab vtraque parte. *haberetur*. ſcilicet à Iuda. *rogauit eum*: Nicanor ſcilicet. *Iudam procreare filios*. fortè vt iudicium daret ei maioris ſecuritatis, vel propter filios imitatores ſuæ probitatis habendos; vel quia hoc idem ipſe fecerat, ſicut ſtatim innuitur; vnde ſequitur. *Nuptias ipſe fecit*.

ſcilicet Nicanor. De hoc nihil fuit dictum ſupra lib. 1. cap. 7. ſed benè quòd miſit verba pacifica in dolo, & quòd Iudas fugit. ſed vtrumque fuit verum; Quia primò fuit confœderatio, & poſtea receſſit Nicanor à Iuda, habens tantùm pacem in ſigno, non in re; & hęc vocantur ſupra verba pacifica in dolo, quibus non conſenſit, ſed illa percipiens fugit: & declinauit, ſicut dicitur hic. & tunc venit ad templum cum verbis comminatoriis: & hoc vtrobique dicitur. *ſolitas hoſtias offerentibus*: & ſupra dicitur quòd oſtenderunt ei hoſtias ſpeciales quas pro proſperitate Regis faciebant, vt eum magis allicerent. *Libero.* id eſt tali idolo. *patri autem*, dicit cauſa reuerentiæ; ſicut vocamus Deũ noſtrũ
obiectio. patrem. *conſecrabo.* Contra, quia ſtatim dixerat quòd ipſum ad planitiem deduceret. Reſpondetur quòd forſan

ex impatientia ignorabat vim vel ordinationem verborum suorum, vel fortè id comminatus est sub distinctione, quòd ipse faceret vel hoc vel hoc. Id est, quòd vel ipsũ destrueret, vel quòd illud idolo consecraret, vel fortè quòd in eodem loco aliud tẽplum faceret idolo consecratum. *Razias autem delatus.* id est accusatus, dictum fuit ei quòd ex quo non poterat Iudæos punire in puniendo Iuda; quòd non posset eos magis offendere quàm in illo sene *Razia compellendo, in Iudaismo.* id est. in ritum Iudæorũ. *gladio sese petiit*, id est, se percutere visus fuit. *contra natales suos.* quia natus erat de fidelibus. *Defunctus est.* sed vtrum in hoc sit laudandus vel vituperandus? Respondetur quòd nullus potest se interimere, vel aliquid facere ad quod immediatè & indubitanter sequatur mors, quin sit homicida sui

Dubium bonũ. vide eundẽ de hoc 2.2.q.64 art.5. vbi eandem pœnitut

doctrinā habet: ex August. & Aristo. 3. ethic. ca. 8.

ipsius: nisi fortè hoc faciat instinctū Spiritus sancti, sicut creditur fecisse Samson. Vnde in epist. ad Hebræos 11. cap. ponitur ille in catalogo fidelium. & similiter forsan fecit iste. vnde glossa super hunc locum, & est Augustini. His exceptis quos lex iusta generaliter vel ipse fons iustitiæ Deus specialiter occidi iubet, quisquis hominū vel seipsum, vel alium quemlibet occiderit homicidij crimine innectitur.

Dubium aliud.

Sed secundò dubitatur vtrum saltem sic facere, sit magnanimitatis? & dicitur quòd sic. Vnde & in littera dicitur, *magis eligens nobiliter mori*. Ad hoc dicitur, quòd superficie tenus videtur esse quædam magnanimitas, sed realitir est quædam pusillanimitas, vnde

August. similiter resoluit hoc dubiū loco supra allegato.

Augustinus in eadem glossa: quicunque hoc ipsum in semetipsos perpetrāt, animi magnitudine mirādi sunt, non sapientię sanitate laudandi sunt.

quanuis si rationem diligentius cõsulas, nec ipsa quidem animi magnitudo rectè nominatur, vbi quisque nó valẽdo tolerare, vel quæq; aspera vel aliena peccata; semetipsũ interimit. magis enim mẽs infirma deprehẽditur, quæ ferre non valet vel duram sui corporis seruitutem, vel stultam vulgi opinionem, maiórq; animus dicendus est illius qui vitam ærumnosam magis potest ferre quàm fugere, & humanum iudicium quod plerumque caligine erroris inuoluitur, pro conscientiæ liceat puritate cõtemnere, & cętera. hæc August. in libro de ciuitate Dei, in capite. vide glossam hic.

CAP XV.

Nicanor die sabbathi Iudã oppugnare tentat. sed in bello occiditur.

ICANOR *autem vt comperit Iudam esse in locis* Samariæ, *cogitauit cum omni impetu die sabbathi cõmittere bellum. Iudæis verò qui illum per necessitatem sequebantur dicentibus, Ne ita ferociter, & barbarè feceris, sed honorem tribue diei sanctificationis, et honora eum qui vniuersa conspicit: ille infelix interrogauit, si est potens in cælo qui imperauit agi diem sabbathorũ. Et respondentibus illis, Est* Dominus *viuus ipse in cælo potens, qui iussit agi septimam diem. At ille ait, Et ego potens sum super terram, qui impero sumi arma, & negotia regis impleri. Tamen non obtinuit vt consilium perficeret. Et* Nicanor *quidem cum summa superbia erectus, co-*

gitauerat commune trophęum statuere de Iuda. Machabæus autem semper confidebat cum omni spe auxilium sibi à Deo affuturum, et hortabatur suos ne formidarent ad aduentum nationum, sed in mente haberent adiutoria sibi facta de cælo, et nunc sperarent ab Omnipotente sibi affuturam victoriam. Et allocutus eos de lege et prophetis, admonens etiam certamina quæ fecerant prius, promptiores constituit eos: & ita animis eorum erectis simul ostendebat Gentium fallaciam, & iuramentorum prævaricationem. Singulos autem illorum armauit, non clypei & hastę munitione, sed sermonibus optimis & exhortationibus, exposito digno fide somnio, per quod vniuersos lætificauit. Erat autem huiuscemodi visus: Oniam qui fuerat Summus sacerdos, virum bonum & benignum, verecundum visu, modestum moribus, & eloquio decorum, & qui à puero in virtutibus exercitatus sit, manus

protendentem, orare pro omni populo Iudęorum. Post hoc apparuisse & alium virum ętate & gloria mirabilem, & magni decoris habitudine circa illum. Respondentem verò Oniam dixisse, Hic est fratrum amator, & populi Israel: hic est qui multum orat pro populo & vniuersa sancta ciuitate, Ieremias *propheta* Dei. *Extendisse autem* Ieremiam *dextram, & dedisse* Iudæ *gladium aureum, dicentem, Accipe sanctum gladium munus à* Deo, *in quo deiicies aduersarios populi mei* Israel. *Exhortati itaque Judæ sermonibus bonis valde, de quibus extolli posset impetus, & animi iuuenum confortari, statuerunt dimicare & confligere fortiter: ut virtus de negotiis iudicaret, eo quòd ciuitas sancta, & templum periclitarentur. erat enim pro vxoribus & filiis, itemque pro fratribus & cognatis minor sollicitudo: maximus verò & primus pro sanctitate timor erat templi. sed & eos qui in ciui-*

tate erant, nō minima ſollicitudo habebat pro his qui congreſſuri erant. Et cùm iam omnes ſperarent iudicium futurum, hoſtesque adeſſent, atque exercitus eſſet ordinatus, beſtię equiteſque opportuno in loco compoſiti, conſiderans Machabæus aduentum multitudinis, & apparatum varium armorum, & ferocitatem beſtiarum, extendens manus in cœlum, prodigia facientem Dominum inuocauit, qui non ſecundum armorum potentiam, ſed prout ipſi placet, dat dignis victoriam. Dixit autem inuocans hoc modo, Tu Domine qui miſiſti angelum tuum ſub Ezechia rege Iuda, & interfeciſti de caſtris Sennacherib centum octogintaquinque millia: & nunc dominator cęlorum mitte angelum tuum bonum ante nos in timore, & tremore magnitudinis brachij tui, vt metuant qui cum blaſphemia veniunt aduerſus ſanctum populum tuum. Et hic quidem ita perorauit. Nicanor autem, &

qui cum ipso erant, cum tubis & canticis admouebant. Iudas verò, & qui cum eo erant, inuocato Deo, per orationes congressi sunt: manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostrauerunt non minus trigintaquinque millia, præsentia Dei magnificè delectati. Cumq; cessassēt, & cum gaudio redirent, cognouerunt Nicanorem ruisse cum armis suis. Facto itaque clamore, & perturbatione excitata, patria voce omnipotentem Dominum benedicebant. Præcepit autem Iudas qui per omnia corpore & animo mori pro ciuibus paratus erat, caput Nicanoris, & manum cum humero abscissam, Ierosolymā perferri. Quò cùm peruenisset, conuocatis contribulibus, & sacerdotibus ad altare, accersiit et eos qui in arce erāt. Et ostenso capite Nicanoris, et manu nefaria quam extenderat contra domum sanctam omnipotentis Dei, magnificè gloriatus est. Linguam etiam impij

Nicanoris pręcisam iussit particulatim auibus dari; manum autem dementis contra templum suspendi. Omnes igitur cæli benedixerunt Dominum, dicentes, Benedictus qui locum suum incontaminatum seruauit. Suspendit autem Nicanoris *caput in summa arce, vt euidens esset, & manifestum signum auxilij Dei. Itaque omnes communi consilio decreuerunt nullo modo diem istum absque celebritate pręterire: habere autem celebritatem tertiadecima die mensis Adar, quæ dicitur voce* Syriaca, *pridie Mardochæi diei.* Igitur *his erga* Nicanorem *gestis, & ex illis temporibus ab Hebræis ciuitate possessa, ego quoque in his faciam finem sermonis. Et si quidē bene, & vt historiæ competit, hoc & ipse velim: si autē minus dignè, concedendū est mihi. Sicut enim vinum semper bibere aut semper aquam, contrarium est; alternis autem vti delectabile: ita legentibus si semper exactus sit sermo, non erit gratus. Hic ergo erit consummatus.*

Pridie Mardochai diei. i. 13. die Martij quia festū Mardochai celebrabatur 14. & 15. die Mensis Adar.

In Cap. XV.

NICANOR *autem vt comperit, &c.* Hæc est secunda pars partis præcedentis, in qua postquam ponitur Nicanoris destinatio, subiungitur eius à Iuda & suis interfectio, & primò ponitur Nicanoris superbia in principio capitis. Secundò Machabęi confidentia. ibi, *Machabæus autem,* tertiò de hostibus magna victoria. ibi. *Iudas verò.* Circa primum ponitur fallax hostis intentio, secundò eius redargutio. ibi. *Iudas verò.* Tertiò, veritatis ab ipso inuestigatio. ibi. *at ille infælix*, quartò veritatis auditæ despectio. ibi. *& respondentibus illis.* Circa secundam partem principalem hortatur suos Iudas, primò recitatione verborum, secundò expositione

ſomniorum, ibi. *ſingulos autem illorum.* & circa iſtorum numerum primùm declarat Iudæ confidentiam, & promittit de cælo victoriam; & recitat ſcripturæ diuina adiutoria, replicat & hoſtium malitiam. Circa ſecundam partem harum duarum ponit primò Iudam ſomniantem. ibi. *ſingulos autem illorum*, ſecundò Oniam orare videntem. ibi. *Oniam qui fuerat*, Tertiò *vide 22. q. 83. art. 11.*
virum Oniæ apparentem, ibi. *poſt hoc autem apparuiſſe*; quartò Ieremiam pro populo orare promittentem. ibi. *vide eum de hoc in 1. p. q. 60. art. 5. cr. q. 7. art. 22. q. 26. art. 3. cr. q. 31. ar. 3. ad. 2. cr.*
hic eſt qui multum orat pro &c. quintò Ieremiam Iudam animantem. ibi. *accipe ſanctum gladium*. Sextò populum ex his vires colligentem. ibi. *exhortati itaque verbis.* ſeptimò Iudam deprecantem. ibi. *Et cum iam ſperarent.* Circa tertiam partem principalem ponitur primò quomodo congreſſi fuerunt: ſecundò quomodo

exercitum Nicanoris occiderunt, tertiò quomodo caput & linguam & manus eius abſciderunt. Quartò quomodo caput eius in loco eminenti ſuſpenderũt. quintò gratias Deo cũ lætitia reddiderũt. Sextò quomodo diẽ victoriæ celebrari ordinauerũt. Nũc ad litterã. *Ne ita barbarè feceris*.i.extraneè, ruditer vel crudeliter. *ſãctificationi*.paſſiuè.i.ſãctificatę,vel actiuè,quia obſeruãtes,ex hoc ſanctificãtur. *Commune trophęum*. id eſt, habeo victoriam omnibus notam. *Machabæus aut confidebat*. ſcilicet malitiam eius eſſe publicè puniendam, *cum omni ſpe*. id eſt,ſpe perfecta. *De lege*;id eſt,æquitate & ſanctitate legis, & Prophetarum. *Iuramentorum*, ſcilicet Nicanoris,de quo ſupra. cap. 14. *Armauit*; id eſt conſtanter firmauit. *Onia*. qui fuerat mortuus, ſupra cap. 4. *qui multum orat*. hinc patet ſanctos habere curam de

Textus expoſitio.

de viuis, & eos qui mortui ſunt in ſanctitate, viuos ſuis orationibus ante Deum iuuare, *extolli poſſet impetus.* id eſt, intendi & fieri maior contra inimicos. *compoſiti.* de hac compoſitione ſatis habetur ſupra libro 1. cap. 6. ſi tamen ſit idem prælium, quod non omnino credo. Vel fortè in iſto prælio eodem modo beſtias & elephantes ordinauerunt, *Ezechia.* Eſai. 28. & 4. Regum. 19. vide de hoc. *prima.* ſcilicet hebdomada. *Adar.* id eſt, Martij. Heſter. 9. *pridie.* quia ſolénitas Mardochæi fuit die 14. Martij, & iſta ponitur die. 13. *ex illis temporibus.* ſcilicet vſque ad captiuitatem Romanorum.

Explicit ordinatio lib. 2. Machab. per Diuum Thomam Aquinatem Ord. Fratr. Prædicatorum.

INDEX RERVM insignorum.

Finis Tabulæ.

